

Гаспадар

Міхаіл ШРУБ:

"Хто, калі не я?"

Стар. 5

Нашы ў Латвіі

"Беларускі шлях"

Валянціны Піскуновай

Стар. 22

Спорт

Воля і розум

Сенсацыі параалімпіяды

Стар. 31

Эксклюзіў. Невядомае фота Якуба Коласа з яго аўтографам "Даніла і Чэрчыль" - с.10

Актуальна

Дзяржава і дыяспара

Аб рабоце з беларускай дыяспарай і далейшых перспектывах разказаў старшыня Камітэта па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Беларусі Станіслаў БУКО.

стар. 2

Навіны з Беларусі

Стратэгія стрымлівання

стар. 2

NEWS FROM BELARUS

page 12

Кансультацыі

Белінюркалегія знаходзіць наследнікаў

стар. 7

Вяртанне

У 1945 годзе П.Панамарэнка не лічыў Крыж Ефрасінні Полацкай страчаным

стар. 14

Персона

Лорд Скідзельскі на радзіме продкаў

стар. 23

Іван ШАМАКІН

АПОШНЯЕ
СЛОВА

28 стар.

Гастролі

Дзяржаўны сімфанічны аркестр — у Іспаніі, камерны — у Германіі.

стар. 32

Прызнанне

Іван ПАНАСЮК
узнагароджаны медалём Францішка Скарыны

За вялікі асабісты ўклад у развіццё культурна-асветніцкай дзейнасці, прапаганду духоўнай спадчыны беларускага народа ў Расійскай Федэрацыі старшыня праўлення Новасібірскага гарадскога грамадскага аб'яднання "Беларускі культурна-асветніцкі цэнтр імя св. Ефрасінні Полацкай" Іван Панасюк узнагароджаны медалём Францішка Скарыны.

Падзея

Воля народа

НАРОД БЕЛАРУСІ ДАЗВОЛІЎ
АЛЯКСАНДРУ ЛУКАШЭНКУ
БАЛАЦІРАВАЦА Ў
ПРЭЗІДЭНТЫ Ў 2006 ГОДЗЕ.

Галоўнай падзеяй года ў краіне сталі выбары дэпутатаў парламента і рэспубліканскі рэферэндум, што адбыліся 17 кастрычніка пры вельмі высокай актыўнасці выбаршчыкаў (89 працэнтаў). Па даных Цэнтрвыбаркама, у галасаванні прынялі ўдзел 6 мільёнаў 269 тысяч 123 чалавекі.

За ходам выбараў сачылі амаль 25 тысяч мясцовых і каля 700 замежных назіральнікаў больш чым з 50 краін свету. Яны не выявілі нейкіх значных парушэнняў, таму можна гаварыць пра вынікі волевыяўлення грамадзян Беларусі.

Народ дазволіў А.Лукашэнку балаціравацца ў Прэзідэнты ў 2006 годзе. Зменена першая частка артыкула 81 Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь на наступную: "Прэзідэнт выбіраецца на пяць гадоў непасрэдна народам Рэспублікі Беларусь на аснове ўсеагульнага, свабоднага, роўнага і прамога выбарчага права пры тайным галасаванні". За гэта выка-

залася больш чым палова выбаршчыкаў, каля 77 працэнтаў.

У першым крузе галасавання былі абраны 108 з 110 дэпутатаў, у тым ліку 47 мінулага склікання, 31 жанчына, 12 прадстаўнікоў палітычных партый.

Вынікі галасавання наўрад ці можна назваць сенсацыйнымі, яны толькі пацвярджаюць пэўную палітычную і сацыяльную стабільнасць у краіне.

Такім чынам, выказана воля народа, нацыі, якой неабякавы лёс сваёй Радзімы.

Барыс ЖУКАЎ.

P.S. На 40 выбарчых участках за мяжой 8 тысяч 283 грамадзяніны Беларусі прынялі ўдзел у галасаванні па рэферэндуму і выбарах у Палату прадстаўнікоў.

У асноўным гэта тыя, хто пастаянна знаходзіцца за межамі нашай рэспублікі. Па дадатковых спісах прагаласаваў 2 тысячы 631 беларускі грамадзянін, гэта тыя, хто знаходзіцца ў кароткатэрміновых паездках.

Калонка рэдактара

Шаноўны чытач, перад табой свежы нумар газеты з Беларусі "Голас Радзімы". Хочам звярнуць увагу на змены ў нашым выданні.

Імкненне развівацца, адпавядаць патрабаванням часу, а таксама шэраг праблем накіроўваюць нас да комплекснага рэфармавання.

Сёння перад нашым выданнем стаяць задачы павышэння эфектыўнасці і канкурэнтаздольнасці, пошуку новых форм і шляхоў развіцця. Ад нашай агульнай беларускай газеты, як і ад беларускай нацыі, чакаецца жыццяздольнасць у знешнім свеце. Безумоўна, не ўсё залежыць толькі ад нас. Выданне набліжаецца да свайго паўвекавога юбілею ў 2005 годзе, разам з тым на 49 годзе існавання штодзённа пачаў выходзіць толькі раз у месяц (кожны трэці чацвер). У той жа час, мы перайшлі на каляровы друк, захавалі агульны аб'ём матэрыялаў, пашыраем прысутнасць у Інтэрнэце, працуем над якасцю матэрыялаў і дызайнам.

Спадзяёмся, шаноўны чытач, ты станеш ўспрымеш новую транскрыпцыю назвы газеты. Чаму такі выбар?

Ва ўсім свеце Belarus - найбольш пазнавальная, універсальная назва нацыі і дзяржавы, яна зможы максімальна эфектыўна вызначыць аўдыторыю чытачоў, выдзяліцца з ліку выданняў у любым пункце планеты. Лічба 21 сімвалізуе новае стагоддзе і час лічбавых тэхналогій.

Адначасова такая назва з'яўляецца арыгінальным адрасам у Інтэрнэце (Belarus21.by, або проста 21.by), даступным кожнаму. З гэтага нумара мы таксама пачынаем публікаваць паласу пад рубрыкай "News from Belarus" — навіны з Беларусі на англійскай, як міжнароднай, мове. Мяркуем, яны будуць цікавыя і пазнавальныя для іншаземцаў і дазволяць многім пашырыць сваё ўяўленне аб дзяржаве Беларусі.

Палітыка

Мы выбіраем Беларусь!

Выступленне Прэзідэнта Беларусі на апошняй штогадовай нарадзе кіраўнікоў дыпламатычных прадстаўніцтваў краіны.

Свет не стаіць на месцы. Змяняюцца глабальныя працэсы, іх характар і змест. Сур'ёзныя змены адбываюцца ў дзяржавах па перыметры Беларусі. Шмат перамен і ў нашай краіне.

Знешняя палітыка дзяржавы, яе стратэгія і тактыка не могуць не рэагаваць на гэтыя змены. Прышлоў час глыбей асэнсаваць знешнюю палітыку нашай краіны ў зменлівым свеце.

стар.3

"Голас Радзімы"

ў 52 краінах

Аб'яднання Арабскія Эміраты, Аўстралія, Аўстрыя, Аргенціна, Арменія, Беларусь, Бельгія, Балгарыя, Бразілія, Венгрыя, В'етнам, Вялікабрытанія, Германія, Галандыя, Егіпет, Данія, Ізраіль, Індыя, Іран, Італія, Казахстан, Канада, Карэя, Кітай, Куба, Кыргызстан, Латвія, Літва, Мексіка, Малдова, Нідэрланды, Паўднёва-Афрыканская Рэспубліка, Польшча, Расія, Румынія, Сербія, Сірыя, Славакія, Славенія, Туркменістан, Турцыя, ЗША, Узбекістан, Украіна, Уругвай, Францыя, Чэхія, Швейцарыя, Швецыя, Эстонія, Японія.

Незабыўнае

Яшчэ 38 тысяч медалёў.
Іх атрымаюць ветэраны
і ў Аўстраліі

Як стала вядома, будучы адчаканены яшчэ 38 тысяч медалёў "60 гадоў вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў". Яны разыдуцца па ўсім свеце, у тым ліку і ў Аўстралію, дзе таксама пражываюць удзельнікі баёў за нашу краіну.

Дзве трэці ад агульнай колькасці юбілейных медалёў ужо дастаўлены ў розныя краіны тым, хто вызваляў Беларусь. Акрамя таго, ад імя кіраўніка дзяржавы кожнаму з іх перададзены "трохвугольнік" з падзякай за ўклад у агульную Перамогу.

Армія

Фота БелТА.

СТРАТЭГІЯ
СТРЫМЛІВАННЯ

Вучэнне "Шчыт Айчыны-2004" праדэманстравала здольнасць беларускай арміі, войскаў і ваенскіх фарміраванняў рэспублікі надзейна абараняць суверэнітэт і тэрытарыяльную цэласнасць дзяржавы. Усе пастаўленыя мэты дасягнуты.

Як і ў мінулыя гады, вучэнне насіла выключна абарончы характар. Але, што характэрна, была асабліва ўзмоцнена яго састаўляючая, якая датычыць абароны на сельніцтва ад негатыўных наступстваў ваенных дзеянняў і тэрактаў, а таксама іх папярэджання.

Упершыню сумесна з падраздзяленнямі Узброеных Сіл Расійскай Федэрацыі адпрацоўваліся пытанні падрыхтоўкі ваеннаслужачых Беларусі да дзейнасці па падтрымцы міжнароднага міру і бяспекі.

На палігоне "Барысаўскі" былі разгорнуты падраздзяленні беларускіх і расійскіх Узброеных Сіл, якія праводзілі "міратворчую аперацыю".

Наступным этапам вучэнняў стала аперацыя па блакіраванні і

знішчэнні "незаконнага ўзброенага фарміравання". Характэрна, што ў ходзе аперацыі ўпершыню за апошнія 10 гадоў была ажыццёўлена высадка парашутнага дэсанта з ваенна-транспартнага самалёта "Іл-76".

Важная частка праграмы вучэнняў — дэманстрацыя новых і мадэрнізаваных узораў ваеннай тэхнікі, якая не мае аналагаў у свеце. Асобую цікавасць выклікала дэманстрацыя прымянення мадэрнізаваных самалётаў "Су-27" і верталёта "Мі-8".

У кантэксце сучаснай міжнароднай абстаноўкі цяперашнія вучэнні ўпісваюцца ў рэалізацыю стратэгіі стрымлівання, а значыць, служаць вырашэнню такіх задач, як прадухіленне ўзброеных сутыкненняў, магчымых дыверсій і правакацый.

Падрыхтавала Вераніка ГОМАН.

Экспедыцыя

Пакарэнне Эверэста
як сімвал Перамогі

Беларусь запрошана прыняць удзел у міжнароднай экспедыцыі "Эверэст. Паўночная сцяна-2005", прысвечанай 60-годдзю Перамогі над фашысцкай Германіяй. Такая прапанова наступіла ад Пастаяннага камітэта Саюзнай дзяржавы Беларусі і Расіі.

Практычная задача гэтай маштабнай акцыі - устанавіць найвышэйшае сусветнае дасягненне ў альпінізме: ажыццявіць узыходжанне на вяршыню Эверэста па цэнтру Паўночнай сцяны, маршруту, які не пройдзены ніводнай камандай свету. Аднак арганізатары, а ў іх ролі выступае расійская некамерцыйная арганізацыя

"Федэральны фонд фінансавання інжынірынга", маюць на мэце ўстанавіць флаг на найвышэйшай вяршыні свету 9 мая 2005 года - у гадавіну 60-годдзя Вялікай Перамогі.

Гэта, лічаць ініцыятары мерапрыемства, будзе не толькі сімвалам перамогі над сусветным злом, але і данінай памяці паўшых у барацьбе з ім, своеасаблівым помнікам усім вядомым і безыменным героям, мільёнам закатаваных у канцлагерах, працаўнікам тылу.

Падрыхтаваў Юрый ГЕОРГІЕЎ.

Дзяржава і дыяспара

Рэгіёны адгукнуліся

На калегіі Камітэта па справах рэгіяў і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Беларусі, якая адбылася ў канцы верасня, разгледжана адно з асноўных пытанняў яго дзейнасці — работа мясцовых органаў кіравання з беларускай дыяспарай. Пра вынікі наладжвання такога ўзаемадзеяння і далейшыя перспектывы расказаў старшыня Камітэта Станіслаў БУКО.

— Станіслаў Іосіфавіч, на мінулы год камітэта таксама ўзнімалася пытанне ўзаемадзеяння аблвыканкамаў і гарвыканкамаў з нашымі суайчыннікамі за рубяжом. Ці выкананыя рашэнні той калегіі?

— Гэты год можна назваць вельмі паказальным: быў зроблены прыкметны крок наперад у рабоце з дыяспарай. Мясцовыя органы кіравання актыўна ўключыліся ў гэтую дзейнасць. Магілёўскія аблвыканкам заключыў пагадненне з Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміяй "Беларусы Расіі" аб супрацоўніцтве ў сферы культуры, эканомікі, турызму, адукацыі. Гомельскія аблвыканкам праз Інтэрнэт праводзіць пошук выхадцаў з Гомельскай вобласці па ўсім свеце пад дэвізам "Будзем разам". У хуткім часе Мінскі гарвыканкам арганізоўвае паездку ў Літву з мэтай усталяваць кантакты з літоўскімі беларусамі. Вялікую працу праводзяць Гродзенскі і Брэсцкі аблвыканкамы, мясцовыя органы нашых пагранічных абласцей па усталяванні сяброўскіх і эканамічных адносін з суседняй Польшчай. Так, у Гродзенскай вобласці даўня партнёрскія адносіны з Беларусі, дзе кампактна пражываюць беларусы, выдзецца супрацоўніцтва ў гуманітарнай, сацыяльнай і эканамічнай сферы дзейнасці. Узмацняюцца сувязі з гарадамі-пабрацімамі.

— Калі паглядзець з іншага боку, ці працягваюць нашы суайчыннікі зацікаўленасць да ўзаемадзеяння з дзяржаўнымі органамі?

— Па-першае, відаць, варта ўдакладніць, каго мы называем суайчыннікамі. Гэта, безумоўна, беларусы, якія нарадзіліся тут, а потым паразязджаліся па розных краінах. Але не толькі яны. Гэта людзі розных нацыянальнасцей, якія раней пражывалі на Беларусі, ці грамадзяне іншых краін, якія маюць беларускія карані, гэта значыць, другое ці трэцяе пакаленне тых беларусаў, што калісьці пакінулі Радзіму.

Яскравым прыкладам супрацоўніцтва з'яўляецца даволі працяглае па часе сяброўства былога вязня Навагрудскага гета Джэка Кагана, які пражывае зараз у Лондане, з навагрудчанамі. Ён дапамагае мясцоваму гісторыка-краязнаўчаму музею ў распаўсюду тэмы "Халакост на Навагрудчыне". Разам з Довам Кэнам ён напісаў кнігу ўспамінаў "Як мы перажылі Халакост з яўрэйскім партызанскім атрадам з Беларусі". Тэлекампанія Бі-Бі-Сі зняла фільм "Выжыванне ў экстрэмальных умовах" аб дзейнасці атрада Бельскага на Навагрудчыне. Кансультантам фільма быў Джэка Каган.

У мінулым годзе ў Іўі праводзілася традыцыйная сустрэча выхадцаў з Беларусі. На ёй прысутнічала каля 6 тысяч чалавек з розных куткоў свету. На зездзе было вырашана адкрыць у горадзе Музей нацыянальных культур, а ўсе выдаткі на правядзенне работ па аб'ядаў узяць на сябе дырэктар маскоўскай будаўнічай фірмы Генадзь Станчэк. Гэта толькі некалькі прыкладаў супрацоўніцтва. Увогуле, для нас важна, каб кожная вобласць, кожны раён ведаў сваіх знакамітых землякоў.

— Якая работа праводзіцца па захаванні беларускіх нацыянальна-культурных традыцый у дыяспарах?

— Гэтым у значнай ступені займаецца наш партнёр — грамадская арганіза-

цыя Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма". З цікавай інфармацыяй на калегіі выступіў выканаўчы дырэктар таварыства "Радзіма" Максім Дубячак, які расказаў пра некаторыя праведзеныя таварыствам акцыі. Так, летам была арганізавана паездка па гістарычных мясцінах Беларусі дэлегацыі Таварыства беларускай культуры "Спадчына" (Друскінінкая, Літоўская Рэспубліка). У час візіту было заключана пагадненне аб супрацоўніцтве праектаў культурнага супрацоўніцтва паміж Стаўбцоўскім райвыканкам і горадам Друскінінкай. Прыкладам планамернай работы на дзяржаўным узроўні можа служыць прыняцце праграмы падтрымкі нацыянальна-культурнага развіцця беларусаў у Польшчы па асноўных напрамках дзейнасці: адукацыя, культура, спорт. Кожны год праводзіцца фестываль "Артыстычныя сустрэчы "Беласток - Гродна" і фестываль беларускай песні. Ужо дзесяць год працуе агульная камісія па справах школ для беларускай меншасці ў Польшчы і польскай - у Беларусі. Праходзяць конкурсы на званне лепшых настаўнікаў беларускай і польскай моў і літаратур.

На бліжэйшы час намі запланавана правядзенне курсаў кіраўнікоў мастацкіх самадзейных калектываў замежных беларускіх грамадскіх аб'яднанняў. Курсы, якія праводзіліся ў мінулыя гады, паказалі сваю эфектыўнасць. На такіх сустрэчах можна абмеркаваць надзённыя праблемы, абмяняцца вопытам, намяціць план дзеяння.

— Якія прыярытэты вызначаны калегіяй на будучыню?

— Агульнай задачай з'яўляецца аказанне падтрымкі беларускім грамадскім аб'яднанням за рубяжом і прыцягненне беларускай дыяспары да ўзаемакарыснага эканамічнага супрацоўніцтва з гістарычнай радзімай. Штодня павялічваецца спіс добрых прыкладаў, калі з падтрымкай і ініцыятыўе нашых суайчыннікаў падпісваюцца пагадненні аб пабрацімстве гарадоў, заключаюцца эканамічныя кантракты на пастаўкі беларускіх тавараў за мяжу, прыходзяць інвестыцыі ў Беларусь.

Мы лічым гэта добрай тэндэнцыяй і маем намер аказваць садзейнічанне рэгіёнам рослубликі і ў пашырэнні эканамічных стасункаў з суайчыннікамі.

Работа па наладжванні сувязей, канкрэтнага супрацоўніцтва будзе развівацца ў розных сферах: культурнай, эканамічнай, сацыяльнай. І галоўнымі ў ёй будуць нашы рэгіёны. Праз іх мы плануем падтрымліваць культурныя і іншыя патрэбы нашых суайчыннікаў за мяжой, забяспечваць ім магчымасць адкрытага дыялогу з Радзімай. У адказ мы спадзяемся, што нашы суайчыннікі будуць таксама зацікаўленыя весті ўзаемакарыснае супрацоўніцтва з партнёрамі ў Беларусі.

Паступова, такім чынам, мяркуючы вывесці сувязі з беларускай дыяспарай за мяжой на новы ўзровень, калі гэта будзе вуліца з двухбаковым рухам на сустрэчу адзін аднаму.

Увесь свет ведае беларусаў як добрасумленных, працавітых і шчырых людзей. Мы адкрытыя сябрам і павінны прапаваць разам, каб родная Беларусь квітнела і славілася на ўвесь свет.

Гутарыла Кацярына НЕМАГАЙ.

Ад Калінінграда
да Байкала

ПАД КАНЕЦ ГОДА КУЛЬТУРЫ БЕЛАРУСІ Ў РАСІИ ЧАКАЕ ЦІА НЯМАЛА ЦІКАВЫХ ПАДЗЕЙ

Як праходзіць у Расіі Год беларускай культуры, расказвае пасол Беларусі ў Расійскай Федэрацыі Уладзімір ГРЫГОР'ЕЎ:

— На працягу ўсяго бягучага года Беларусь старалася паказаць расіянам усё багацце сваёй нацыянальнай культуры. За гэты час на сцэне Вялікага тэатра прайшлі гастролі Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра Рэспублікі Беларусь, у Дзяржаўным Крамлёўскім палацы з юбілейнымі канцэртамі выступілі папулярныя ансамблі "Сябры" і "Беларускія песняры", у Траціякоўскай галерэі з вялікім поспехам дэманстравалася выстава твораў са збору Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі, у канцэртнай зале "Расія" адбылася творчая вечарына мастацкага кіраўніка Дзяржаўнага канцэртнага аркестра Рэспублікі Беларусь Міхаіла Фінберга, які завяршыўшы цырымонію закладкі на Плошчы зорак шпіты з імем знакамітага беларускага маэстра.

Я пералічыў толькі самыя буйныя мерапрыемствы Года культуры, большасць з якіх транслявалася па расійскім тэлебачанні. Мне асабліва прыемна, што сустрэчы з беларускім мастацтвам прайшлі не толькі ў Маскве, але і па ўсёй Расіі: у Санкт-Пецярбургу, Калінінградзе, Новасібірску, Іркуцку, Смаленску, Яраслаўлі, Кастраме, Уладзіміры, Цяры, Петразаводску, Пскове, Волагдзе, Северадзвінску, Чарапаўцы і многіх іншых вялікіх і малых расійскіх гарадах. Іх жыхары мелі магчымасць наведаць канцэрты беларускіх артыстаў, спектаклі, кінафільмы, выставы — усёго больш за дзвесце разнастайных мерапрыемстваў.

Шэраг буйных акцый запланаваны і на заключную частку Года культуры Беларусі ў Расіі. У Новасібірску прайшлі Дні беларускага кіно, у праграму якіх былі ўключаны ўсе лепшыя кінакарціны, створаныя ў рэспубліцы за апошнія гады. У Маскве ў Цэнтральным доме мастака адкрылася выстава сучаснага беларускага мастацтва. На ёй прадстаўлены работы двух вядомых майстроў — жывапісца Уладзіміра Кожуха і скульптара Сяргея Бандарэнкі. На кастрычнік-лістапад запланавана адкрыццё ў Расіі помнікаў двум выдатным дзеячам Беларусі. У Маскве на Кутузавым праспекце будзе ўстаноўлены помнік класіку беларускай літаратуры Янку Купалу, а ў Калінінградзе — Францішку Скарыне. У лістападзе ў Цэнтральным музеі Вялікай Айчыннай вайны на Паклоннай гары пройдзе выстава твораў, аўтарамі якіх з'яўляюцца ветэраны вайны. Яна стане яшчэ адной значнай падзеяй у шэрагу мерапрыемстваў, прысвечаных 60-годдзю вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў.

Урачыстае закрыццё Года культуры Беларусі ў Расіі плануецца правесці ў Санкт-Пецярбургу ў канцэртнай зале "Кастрычніцкая". Тут пройдзе гала-канцэрт майстроў мастацтваў рэспублікі.

Мы выбіраем БЕЛАРУСЬ!

*Паважаныя таварышы! Свет не стаіць на месцы. Змяняюцца глабальныя працэсы, іх характар і змест. Сур'езныя змены адбываюцца ў дзяржавах па перыметры Беларусі. Шмат перамен і ў нашай краіне.

Знешняя палітыка дзяржавы, яе стратэгія і тактыка не могуць не рэагаваць на гэтыя змены.

Прышоў час глыбей асэнсаваць знешнюю палітыку нашай краіны ў зменлівым свеце.

НОВЫ ЭТАП РАЗВІЦЦЯ ДЗЯРЖАЎНАСЦІ

Грунтоўнасць дзяржавы ў міжнародных адносінах вызначаецца яе "ўнутраным здароўем". Моцная, працавітая краіна ў лобным выпадку даб'ецца дастойнага становішча ў сусветнай супольнасці, як бы ёй у гэтым ні перашкаджалі.

З улікам гэтага лагічна будзе пачаць з ацэнкі таго, што ж уяўляе сёння наша дзяржава. Як кажуць: "чаго яна вартая?"

Рэспубліка Беларусь уступіла ў новы этап сваёй дзяржаўнасці. Здаду не толькі больш за дзесяць гадоў незалежнасці. Здаду засталіся і неразбярэха першых гадоў, разброд у розумах, драматычныя змены чаканняў — ад эйфарыі набытай незалежнасці да адчаю эканамічнага і сацыяльнага крызісу першай паловы дзевянацятых гадоў.

Беларусь знайшла свой шлях развіцця. Паспяхова і выніковы. Мы не толькі аднавілі да 2001 года дакрызісны ўзровень валавога ўнутранага прадукту, дарэчы, першымі ў СНД, але і хуткімі тэмпамі рухамся наперад.

Больш за 10 працэнтаў прыросту валавога ўнутранага прадукту за першае паўгоддзе — гэта больш чым сур'езна. І гэта не адзіны ўсплеск. Мы паслядоўна і стабільна даём высокую вынікі росту: па сярэднегадавому прыросту ВУП пачынаючы з 1996 года Беларусь апыраджвае ўсе краіны СНД.

Мы гэта ўсё зарабляем сваімі рукамі і галавой. І ў гэтым наша, не пабаюся сказаць, стратэгічная перавага. Самі — розумам, галавой і рукамі, а не ад рэсурсаў, якія знаходзяцца ад Госпада Бога ў зямлі.

Праца беларусаў пачала прыносіць свае вынікі. Даньня Сусветнага банка сведчаць: па парытэту пакупной здольнасці на душу насельніцтва Беларусь — наперадзе ўсіх краін СНД і апыраджвае некаторыя краіны — кандыдаты ў Еўрасаюз.

За мяжой ужо з'явіліся цікавыя ацэнкі: беларускую эканоміку называюць у ліку "маладых тыграў" Еўропы. А пачынаючы з 1995 года і да зусім нядаўняга часу нам з зайздросным пастаянствам кожны год прадракалі "калапс эканомікі". Ну што ж, куранят, як кажуць, восенню лічаць. Тым больш што і многія з вас, будзем шчырыя, вельмі актыўна паддаваліся такому пункту

гледжання і лічылі, што мы ідзем няправільным шляхам, што даўно трэба было ўсё падзяліць, раздаць, прыватызаваць, "прыхапіць", скінуць дзяржаве з сябе эканоміку ўсю, і гэту падзеленую эканоміку ва ўмовах канкурэнцыі нам трэба было толькі назіраць, як яна будзе развівацца. Было вельмі складана супрацьстаяць гэтаму пункту гледжання. Сёння ўжо практычна ніхто ў нашай дзяржаве, і мала засталася сярод дыпламатаў, не падтрымлівае той пункт гледжання, які бытаваў нават 3-5 гадоў назад. Але такія яшчэ ёсць. Што ж, гэта іх пункт гледжання. Будзем спрабаваць вынікамі сваёй дзейнасці пераканаць іх у адваротным. Але хацелася б, каб яны, будучы дзяржаўнымі служачымі, не скептычна назіралі і разглядалі з-за вугла, а самі стараліся працаваць. З такімі будзем працаваць і пераконваць іх у адваротным. Тых, хто сёння будзе проста назіраць, нічога не робячы, — з такімі мы будзем расставіцца.

Сёння можна сказаць: мы ведаем сабе цану. Пройдзеныя гады і іх вынікі сведчаць, што беларуская дзяржава выходзіць з узросту няўпэўненага ў сабе юнацтва і ўступае ў пару сталага развіцця.

Гэта непасрэдна адбываецца на знешняй палітыцы: наша рэакцыя на знешнія выклікі становіцца больш спакойнай, мудрай і ўпэўненай.

ЗНЕСНЯЯ ПАЛІТЫКА З ПАЗІЦЫЙ ГОДНАСЦІ

Ацэньваючы наш дзяржаўны знешнепалітычны рэсурс і нашы задачы, трэба перш за ўсё правільна ўявіць сабе месца нашай краіны на кантыненте і ў свеце. Як цяпер модна гаварыць, правільна "пазіцыяніраваць" сябе.

Беларусь па насельніцтву і тэрыторыі — не малая, як гэта часта і памылкова прынята лічыць, гэта сярэдня па еўрапейскіх мерках краіна. Прынамсі, для нашага насельніцтва ў нас зямлі дастаткова, ёсць дзе разгарнуцца.

Краіна з развітой эканомікай, заснаванай не на здабычы і продажы карысных выкапняў, а на перапрацоўцы сыравіны і вытворчасці гатовай прадукцыі. Беларусь дае 30 працэнтаў сусветнага выпуску вялікагрузных аўтамабіляў, 6 працэнтаў трактароў, значную долю пэўнага тыпу мікрапрацэсараў.

Краіна з высокаразвітым навукова-тэхнічным патэнцыялам, "засяроджаным" на важных для сучаснага свету тэхналогіях: камп'ютэрных, інфармацыйных, лазерных, аптычных, кіравання складанымі сістэмамі і іншых.

Наша эканоміка надзвычай адкрытага тыпу. Каля 60 працэнтаў валавога ўнутранага прадукту экспартуецца. Такі характарны для еўрапейскіх краін з найвышэйшай ступенню развіцця эканомікі.

Беларусь размешчана на самым адчувальным геапалітычным скрыжаванні. Аб'ектыўна — гэта благаслаўленне для дзяржавы і народа: мы знаходзімся ў цэнтры гандлёвых і транзітных шляхоў.

І нарэшце, Беларусь — краіна з унушальным военным патэнцыялам. У сусветным спісе ваенных патэнцыялаў мы ў ліку пяцідзесці першых дзяржаў. Няхай ніхто не зразумее мяне няправільна: я не лязгаю зброяй. Пераканаўчая ваенная сіла нам патрэбна для таго, каб упэўнена сябе адчуваць. На жаль, найноўшая гісторыя і Еўропы, і іншых рэгіёнаў паказвае: слабых у разлік не прымаюць. Іх проста часам не заўважаюць. У лепшым выпадку.

Сума гэтых якасцей Беларусі прыводзіць да пэўных высноў.

Першае. Стогны аб "ізаляванасці" нашай краіны — гэта комплекс непаўнацэннасці маладушных. Гэта неразуменне адкрытасці нашай эканомікі. Гэта неразуменне нашай краіны і яе, без пераборштва, вынікаў дзейнасці пераапераўнага народа.

Другое. Знешняя палітыка такой краіны, як наша, павінна быць знешняй палітыкай з пазіцый годнасці, самапавагі і рэальнай ацэнкі сваіх магчымасцей і інтарэсаў.

НЕЗАЛЕЖНАСЦЬ — АСНОВА НАЦЫЯНАЛЬНАЙ ЗГОДЫ

Аснова такой знешняй палітыкі — дзяржаўны суверэнітэт і незалежнасць. Колькі разваг і прагнозаў — і справа, і злева, і з Захаду, і з Усходу — мы чуюм усе гэтыя гады, пачынаючы з 1991-га і да гэтага часу, аб тым, што вось-вось — і Беларусь знікне з палітычнай карты свету. Няўжо гэтыя людзі не бачаць рэальна? Хачу сёння сказаць прама і ўпэўнена: Беларусь ёсць і будзе заставацца самастойнай у Еўропе і свеце. Суверэнітэт і незалежнасць для нас не разменная карта, а святая, вечная каштоўнасць. Яна належыць не Прэзідэнту і не ўраду. Яна належыць народу і дзяржаве. І мы павінны быць годныя гэтай каштоўнасці.

Будзем — незалежна ад нашых палітычных рознагалоссяў і нават процістаяння, колераў перадвыбарнага спектра — умацоўваць суверэнітэт, незалежнасць і сілу нашай Айчыны. Будзем годнымі грамадзянамі годнай краіны.

Звяртаючыся да нашых іншадумцаў, так званай "апазіцыі", хачу сказаць — не трэба зневажаць сябе паклёпам на сваю краіну і на свой народ. Не трэба поўзаць па сталіцах, упрошваючы замежных "дзядзькаў" увесці супраць Беларусі санкцыі. Нідзе і ніхто ў свеце не паважаў, не будзе паважаць людзей, якія паводзяць сябе такім чынам. Іх проста будуць выкарыстоўваць як пэўныя прадметы. Што, дарэчы, і робіцца.

Хачу падкрэсліць і другое — тую новую рэальнасць, што ў Беларусі на другім дзесятку гадоў самастойнага існавання фарміруецца нацыянальная згода па базавых каштоўнасцях дзяржавы. І маладое пакаленне, усё свядомае жыццё якога праходзіць у незалежнай Беларусі, і ветэраны, з якімі мы разам адсвяткавалі вялікую дату 60-годдзя вызвалення краіны ад фашысцкіх захопнікаў, людзі розных нацыянальнасцей і палітычных перакананняў — усе за ўмацаванне, развіццё і праціванне моцнай і незалежнай краіны. У гэтым — залог сацыяльна-палітычнай стабільнасці і ўпэўненай будучыні нашай Радзімы.

Фактары, якія вызначаюць становішча Беларусі ў сучасным свеце, якія я абазначыў, — гэта фактычна галоўныя накірункі знешняй палітыкі.

ЭКАНОМІКА — НАЙГА- ЛОЎНЕЙШЫ ФАКТАР ЗНЕСНЯЙ ПАЛІТЫКІ

У сучасным свеце менавіта эканоміка вызначае аўтарытэт, статус і ролі дзяржаў — нават не наяўнасць ядзернай або іншага віду зброі масавага знішчэння. Фундамент жыццёвай сілы Беларусі — гэта, вядома ж, эканоміка.

Прабачце за парадокс, але галоўная слабасць гэтай нашай сілы — знешняя ўразлівасць эканомікі.

Адрозніваць агаворку: любая адкрытая эканоміка — а ў нас яна, як мы ўжо гаварылі, звышадкрытая — не абароненая ад знешніх фактараў. Поўнаасцю пазбавіцца ад уразлівасці (тут і найвастрэйшая канкурэнцыя, і скачкі цэн) немагчыма. Але можна і трэба дабівацца больш аптымальнага балансу фактараў уразлівасці.

Таму галоўная стратэгічная задача краіны — знізіць уразлівасць нашай эканомікі і знешнепалітычную рызыку, якая пры гэтым узнікае.

Задача няпростая, але рэалізуемая. Для гэтага ў нас ёсць усе неабходныя перадумовы, уключаючы магчымасці геапалітычнага становішча Беларусі.

Асноўныя болевыя кропкі відавочныя. Гэта перш за ўсё энергетыка. Гэта сыравіна. Гэта рынкі збыту прадукцыі.

Дасягнуць мэт ліквідацыі энергетычнай, сыравіннай залежнасці, залежнасці ад аднаго рынку збыту тут жа і поўнаасцю, вядома, немагчыма.

Аднак неабходна неадкладна прыступіць да стратэгічнага курсу на паступовае, паслядоўнае і, галоўнае, сістэмнае дасягненне гэтых мэт.

Гэта прынцыпова, гэта жыццёва важна. І гэта — найсур'езнейшая задача ўрада. Пачынаць працэс скарачэння і мінімізацыі ўразлівасці трэба неадкладна.

Урад павінен падрыхтаваць канкрэтныя, глыбока прадуманыя на перспектыву планы дзеянняў на кожным з гэтых накірункаў.

Трэба прафесійна распрацаваць лінію на паслядоўную мінімізацыю кожнага з фактараў уразлівасці да дапушчальнага ўзроўню і прыступіць да яе рэалізацыі.

Энергетычная бяспека — галоўны фактар бяспекі эканамічнай

Многу пастаўлена задача перад урадам забяспечыць у бліжэйшай перспектыве дыверсіфікацыю крыніц энергіі на 25 працэнтаў. Тут ёсць тры асноўныя шляхі, якія неабходна прапрацаваць і задзейнічаць.

Па-першае, знайсці перспектывныя новыя крыніцы і маршруты пастаўкі энергіі. Дзеля гэтых мэт неабходны канкрэтныя планы урада на сярэдне- і доўгавочныя перспектывы. Сёння трэба глядзець не толькі ў заўтрашні, але і ў паслязаўтрашні дзень. Што цяпер дарагое, заўтра можа быць прымальным і нават выгадным.

Па-другое, трэба зрабіць максімальна сур'езны акцэнт на альтэрнатыўныя віды энергіі (перш за ўсё мясцовага паліва) і распрацоўку высокатэхналагічнага іх выкарыстання. Чаму мы не можам дабіцца таго выкарыстання біяэнергіі, якую ўжо паспяхова прымяняюць у Ірландыі, Швецыі, Фінляндыі, Германіі? Неабходна, каб над гэтым папрацавалі і навука, і вытворчасць. Найважнейшая задача!

І, нарэшце, трэба зрабіць скарачэнне энергаёмнасці вытворчасці і спажывання па-сапраўднаму нацыянальным прыярытэтам. Для краіны, якая ўвозіць энергарэсурсы, не варта траціць на вытворчасць адзінкі прадукцыі значна больш энергіі, чым развіцця дзяржавы.

Усе гэтыя кампаненты павінны легчы ў аснову сучаснай, перадавой і эфектыўнай канцэпцыі нацыянальнай энергетычнай бяспекі Беларусі.

Пераадоленне сыравіннай залежнасці

Па сыравіннаму фактару: тут таксама трэба зрабіць скарачэнне матэрыялаёмнасці прадукцыі стратэгічнай мэтай. Высокі інтэлектуальны рэсурс краіны павінен быць не аб'ектам абстрактнага гонару, а на практыцы — цяпер і сёння — забяспечваць задачу пераходу ва ўзрастаючай ступені ад матэрыялаёмнасці да навукаёмнай вытворчасці.

Такі пераход дазволіць нам атрымаць і дадатковыя канкурэнтныя перавагі. Эканомія сродкаў на імпарце сыравіны і транспарціроўцы гатовай прадукцыі будзе садзейнічаць пераадоленню адмоўнага сальда знешняга гандлю таварамі і паслугамі. Прычым на здаровай, сістэмнай аснове, а не прымяненнем адміністрацыйнага рэсурсу.

Гэта дасць нам магчымасць загадзя і лепш падрыхтавацца да будучыні. Рэсурсы планеты не бясконцыя. Паглядзіце на цэны на нафту. За імі ўдагонку рухаюцца і цэны на газ, іншыя каштоўныя віды сыравіны. Абвастрэнне цэнавай і іншай канкурэнцыі за доступ да энергарэсурсаў і сыравіны не за гарамі.

Мы выжывем, калі будзем у перадавой групе краін па навукова-вытворчым патэнцыяле. Наш інтэлектуальны, наш адукацыйны рэсурс цалкам дазваляе нам дабіцца гэтага.

Адзіны ад "уразлівасці аднаго рынку"

Не менш важная задача — зрабіць больш разнастайнай геаграфію нашага збыту тавараў і паслуг. Не саступаючы ні пядзі канкурэнтам на тых рынках, дзе мы шырока і грунтоўна прысутнічаем, пастаянна нарошчваючы там у абсалютных аб'ёмах продажы прадукцыі, неабходна адначасова дыверсіфікаваць нашы рынкі. Мы не можам, не павінны ставіць сваю краіну ў залежнасць ад узлётаў і падзенняў кан'юнктуры на адным рынку. Урокі 1998 года нам павінны быць у поўнай меры засвоены і не забыты на хвалі ажыўлення попыту на нашу прадукцыю.

Працяг будзе.

* Выступленне Прэзідэнта Беларусі на апошняй штогадовай нарадзе краінікоў дыпламатычных прадстаўніцтваў краін.

Віртуальная рэальнасць

37 мінут хапіла беларускім студэнтам з БНТУ, каб даказаць, што іх праект - лепшы, на Сусветным чэмпіянаце па інвацыйных тэхналогіях і эканоміцы!

А сапернікі ў Барселоне, якая прымала прэстыжны конкурс, былі не са слабай кагорты — ЗША, Вялікабрытанія, Расія, Германія, Францыя і студэнты яшчэ з 36 краін. Аднак журы, у якое ўвайшлі прэзідэнты і топ-менеджеры буйных сусветных карпарацый, вырашыла, што лепшыя — студэнты факультэта тэхналогіі кіравання і гуманітарызцыі БНТУ.

Мінскія студэнты прадставілі на конкурсе шэсць праектаў. Напрыклад, эканамічную гульні-стратэгію, заснаваную на рэальных змяненнях на рынку, у якой удзельнічаюць не менш дзесяці камп'ютэраў-фірм, аб'яднаных у лакальную сетку. У гэтай схеме роля ўрада адведзена серверу. А перамагае "кампанія", якая атрымала найбольшы прыбытак. Так што ўсё сур'ёзна, як у жыцці.

Узорны "ідэал"

Толькі залатыя медалі і галоўныя прызы заваявала ТАА "Беларуская кафейная кампанія" на семнаццаці прэстыжных міжнародных выставах у перыяд з 2001 па 2004 год.

Кампанія была створана 7 гадоў назад з СЭЗ "Брэст", ужо ў 1998 годзе яе прадукт — шакалад "Ідэал" перамог у рэспубліканскім конкурсе "Лепшая прадукцыя года-98. Кандыгарскія вырбы".

Выпускаючы 42 найменні шакаладных вырабаў пад гандлёвымі маркамі "Ідэал" і "Лінія густу" аб'ёмам больш за 1 тысячу тон у год, ТАА "Беларуская кафейная кампанія" ў канцы верасня 2004 года ў Маскве на XIII Міжнароднай спецыялізаванай выставе "World Food Moscow. Увесь свет харчавання" за шырокі асартымент, высокую і стабільную якасць удастоена найвышэйшай узнагароды "Гран-пры". На ЗДЫМКУ: з галоўнай узнагародай XIII Міжнароднай спецыялізаванай выставы "World Food Moscow. Увесь свет харчавання" віцэ-прэзідэнт ТАА "Беларуская кафейная кампанія".

Сяргей ГРОНДА.

Элітнае будаўніцтва: моду дыктуюе Мінск

У апошнія гады беларускі будаўнічы рынак дэманструе зайздросныя тэмпы росту. Тон на ім задаюць прыватныя фірмы. Сёння 80 працэнтаў новай нерухомай маёмасці будуюцца ў Беларусі не за дзяржаўны кошт.

Штогод у сталіцы ўзводзіцца каля 600 тысяч квадратных метраў жылля, мяняюць сваіх гаспадароў каля 7 тысяч кватэр на другасным рынку. Таму актыўна развіваецца і рынак рамонтна-будаўнічых паслуг. Яго абарот, па ацэнках экспертаў часопіса "Дело", толькі ў Мінску дасягае 1,5 – 2 мільярд у год.

Расце попыт і на нетрадыцыйнае афармленне кватэр і катэджаў: за тры гады ён павялічыўся амаль у два разы. Рынак дызайн-

паслуг арыентаваны, перш за ўсё, на заможнага кліента. Гэта адзін з самых перспектывных напрамкаў бізнесу. Нараджаецца попыт на элітнае жыллё. Сёння ў Мінску ўжо выстаўляюцца на продаж шыкоўныя асабнякі з б'ярднымі, басейнамі, зімнімі садамі па цане 1 000 – 1 500 долараў за квадратны метр.

Характэрная прыкмета часу — узростаючы ўзровень "дзеючых

асоб" будаўнічага бізнесу — будаўнічых кампаній, вытворцаў і пастаўшчыкоў будматэрыялаў, дызайнераў. Яны ўсё часцей выкарыстоўваюць у сваёй працы сучасныя тэхналогіі, у тым ліку — інфармацыйныя. Па колькасці сайтаў раздзел "Будаўніцтва" займае адно з лідзірую-

ЧНХ у месцаў у беларускім Інтэрнэце.

Відавочна, што попыт на будаўнічыя паслугі і матэрыялы ў недалёкай перспектыве не зменшыцца: па-першае, па-ранейшаму не насычаны рынак, а па-другое, хоць і павольна, але растуць прыбыткі жыхароў краіны. Гэта стымулюе бізнес у розных сегментах будаўнічага рынку.

Юрый ГЕОРГІЕЎ.

ТЭНДЭМ

Экспартную геаграфію пашырыць новая расійска-беларуская міждзяржаўная фінансава-прамысловая група экспарцёраў і інвестараў

Новая міждзяржаўная фінансава-прамысловая група экспарцёраў і інвестараў "Мінск — Масква" створана ў верасні бягучага года, паведаміў начальнік упраўлення знешнеэканамічнай дзейнасці Мінскага гарадскога выканаўчага камітэта Валяцін Браім.

У склад фінансава-прамысловай групы ўваходзяць мінскія прадпрыемствы, арыентаваныя на экспарт сваёй прадукцыі ў Расію. З расійскага боку ў ФПГ увойдуць інвестары, зацікаўленыя ў пастаўках прадукцыі беларускіх прадпрыемстваў у Маскву і іншыя рэгіёны Расійскай Федэрацыі.

Па словах В. Браіма, у верасні Мінгарвыканкам адкрыў інфармацыйна-маркетынгавы унітарнае прадпрыемства "Мінскі гарадскі цэнтр знешнегандлёвага супрацоўніцтва", якое павінна стаць галоўнай арганізацыяй ФПГ і адначасова цэнтрам развіцця прадпрыемстваў у сферы знешняга гандлю і прыцягнення інвестыцый. "Заснавальнік гэтага цэнтра — камітэт па эканоміцы Мінгарвыканкама", — паведаміў В. Браім, удакладніўшы, што цэнтр будзе супрацоўнічаць з экспарцёрамі на аснове дагавораў. Адной з галоўных задач фінансава-прамысловай групы, такім чынам, з'яўляецца прыцягненне інвестыцый для тэхнічнага пераўзбраення экспарцёраў Мінска. Акрамя таго, ФПГ будзе са-

дзейнічаць заснаванню сумесных беларуска-расійскіх прадпрыемстваў на тэрыторыі Расіі.

На думку В. Браіма, новая фінансава-прамысловая група павінна павысіць эфектыўнасць гандлёва-эканамічнага і інвестыцыйна-фінансавага супрацоўніцтва паміж рэгіёнамі Беларусі і Расіі.

— Мы прывыклі, — сказаў ён, — што ў нас экспартуюцца да 20 груп тавараў: трактары, аўтамабілі, рухавікі, прадукцыя лёгкай прамысловасці, — а наменклатура выпускаемай у Мінску прадукцыі ў тысячы разоў большая.

Новая ФПГ якраз і зоймецца аналізам экспартнага патэнцыялу мінскіх прадпрыемстваў, а таксама вывучэннем геаграфіі збыту. Пры гэтым плануецца прыцягнуць расійскія банкаўскія структуры, якія дапамогуць вывучаць патрэбы расійскіх рэгіёнаў. "Будуць створаны дадатковыя ўмовы для актывізацыі супрацоўніцтва беларускіх і расійскіх экспарцёраў і інвестараў", — адзначыў суразмоўца.

З'яўленне такой фінансава-прамысловай групы выгадна перш за ўсё невялікім беларускім прадпрыемствам, якія калі і супрацоўнічалі з Расіяй, то, як правіла, толькі на ўзроўні суседніх рэгіёнаў. ФПГ дапаможа пашырыць экспартную геаграфію буйной вытворчасці, а таксама выйсці на расійскі рынак сярэдняму і дробнаму бізнесу.

Перспектывы

У 2005 годзе Беларусь плануе прыцягнуць у эканоміку 6 мільярд у долараў інвестыцый

Рэспубліка Беларусь у 2004 годзе плануе прыцягнуць у эканоміку краіны 4,8 мільярд долараў інвестыцый. У будучым годзе аб'ём капітальных укладанняў плануецца дасягнуць да 6 мільярд у долараў. У мінулым годзе гэты паказчык склаў 3,5 мільярд долараў.

Аб гэтым заявіў у Маскве прэм'ер-міністр Беларусі Сяргей Сідорскі, выступаючы на міжнародным кангрэсе "ЕўрАзЭС - Дзелавы свет".

Як адзначыў беларускі прэм'ер, у нашай краіне дзейнічае 1 300 сумесных прадпрыемстваў з замежным капіталам. У 2003 годзе іх інвестыцый склаў 90 працэнтаў ад усяго аб'ёму ўкладанняў у эканоміку краіны. Удзельная вага інвестыцый у структуры валавога ўнутранага прадукту (ВУП) павялічылася да 20 працэнтаў. У Беларусі дзейнічае 419 сумесных прадпрыемстваў з амерыканскім капіталам. У ліку найбольш буйных інвестараў у Беларусі Сяргей Сідорскі назваў нямецкую кампанію "Ман", дацкую "Маерс Медыкал", расійскія кампаніі. Прыярытэтнымі сферамі ў народнай гаспадарцы для інвестыцый з'яўляюцца машынабудаванне, радыёэлектроніка, нафтахімія, дрэваапрацоўка, турызм. У цэлым патрэбы эканомікі Беларусі ў замежных

інвестыцый складаюць больш за 25 мільярд у долараў, адзначыў Сяргей Сідорскі. Аднак цяпер доля замежных інвестыцый у агульным аб'ёме ўкладанняў невялікая, лічыць беларускі прэм'ер. Урад Беларусі гатовы разгледзець і падтрымаць усе бізнес-прапановы замежных інвестараў. Пры гэтым абавязковай умовай для іх з'яўлення захаваць сацыяльных гарантый прадпрыемстваў.

Сяргей Сідорскі таксама выклаў асноўныя напрамкі эканамічнага развіцця Беларусі, дынаміку росту ВУП, які за 8 месяцаў склаў 10,7 працэнта ад узроўню аналагічнага перыяду мінулага года. Штомесячны ўзровень інфляцыі ў Беларусі пастаянна зніжаецца і цяпер складае 1,1 працэнта, што таксама з'яўляецца спрыяльным фактарам для прыцягнення інвестыцый.

У рамках работы міжнароднага кангрэса працавала беларуская экспазіцыя. На стэндзе ў электронным выглядзе былі прадставлены інвестыцыйныя праекты каля 50 прадпрыемстваў Беларусі. Наша краіна выступіла са сваімі бізнес-прапановамі ў галіне машынабудавання, радыёэлектронікі, нафтахіміі, сельскай гаспадаркі, лёгкай прамысловасці.

Лілія КРАПІВІНА, БелТА

Міхаіл ШРУБ:

"Хто, калі не я?"

Калі пачуецца прозвішча Шруб, будзьце ўпэўнены, што родам гэты чалавек з Тураўшчыны і хутчэй за ўсё карані яго ў вёсцы Хільчыцы, непадалёк ад Турава. Месца гэта незвычайнае — яно звязана з першапачаснымі на гэтай зямлі, побач з вёскай два гарадзішчы, народныя легенды захоўваюць памяць пра тое, што тут некалі быў вялізны горад Хіль — паярэднік Турава. Хільчане ганарацца сваёй малой радзімай, некаторыя вяртаюцца, каб тут жыць і працаваць. Адзін з іх — Міхаіл ШРУБ.

— Міхаіл Рыгоравіч, чым вас прыцягвае родная Тураўшчына?

— Я патомны селянін. Атрымаўшы дыплом выдатніка пасля заканчэння Белдзяржуніверсітэта, працаваў у Мінску выкладчыкам палітэканоміі. Але заўсёды хацеў жыць там, дзе мой бацька. Ён быў бригадзірам, загадчыкам фермы, працаваў рукамі, нагамі і галавой удзень і ўначы. Было крыўдна за яго і аднавяскоўцаў, што нічога, акрамя фуфайкі, не маглі заробіць. А гэта ж людзі, на якіх заўсёды трымалася і працягвае трымацца дзяржава, гэта нашы кармільцы. Не толькі эканамічна, але і духоўна нашы карані ў вёсцы. І вось у 1988 годзе я вырашыў змяніць прафесію.

— Рашэнне нестандартнае, трэба заўважыць...

— Яно не было спантаным: дыпломную работу я абараняў па эканоміцы сельскай гаспадаркі.

Першая мая праца на сяле — эканаміст у калгасе. Папрацаваў некаторы час, а час быў саветкі, мяне заўважылі і запрасілі ў райкам партыі на працу. Сваю партыйную кар'еру я скончыў на пасадзе намесніка загадчыка сельгасаддзела Гомельскага абкама партыі. Мне было трохі больш за 30 гадоў, і перада мной вымалёўвалася прыгожая кар'ера. Мне прапанавалі новую пасаду — павышэнне, але цягнула дадому. Час быў цікавы — канец 80-х гадоў. Запыталася пра самастойнасць, пра тое, што бюджэты будуць фарміравацца знізу, будзе развівацца мясцовае самакіраванне. І я стаў працаваць старшынёй Тураўскага пасялковага савета. Тады ж пачаліся размовы пра арэнду ў сельскай гаспадарцы, бригадны падрад, і мой бацька адным з першых у Жыткавіцкім раёне, а можа і ва ўсёй Гомельскай вобласці стаў арандатарам. Іх было некалькі чалавек, якія ўзялі ў арэнду калгасны сад. Я падтрымаў іх, дапамог з разлікамі. Але хвароба бацькі і шаноўны ўзрост спынілі гэтую дзейнасць.

Я вырашыў паспрабаваць свае сілы і стаў фермерам, узяўшы ў арэнду кавалак зямлі 28 гектараў. Двое дзяцей, жонка ў дэкрэтным адпачынку, у мяне ніякіх зберажэнняў — амаль год сям'я была без зарплат. Адзінае, што мне ўдалося, — купіў трактар, які ўжо адпрацаваў 15 гадоў, а праз год аформіў крэдыт і купіў яшчэ адзін трактар. З гэтага пачынаў. Было складана. Праз тры месяцы даўгі даўгі, а праз год у нас вырас неблагі ўраджай капусты, цыбулі.

Дзень за днём, год за годам мы становіліся на ногі. Першыя два гады мы ўдваіх з шурыванам працавалі на трактары, яшчэ праз два гады нанялі трактарыста, затым вадзіцеля, пабудавалі гаражы, сховішчы. А потым купілі 6 новых

трактароў, 5 вялікагрузных аўтамабіляў, сеялкі, вялкі, засвоілі прагрэсіўныя замежныя тэхналогіі, у нас з'явіліся аграномы, інжынерныя кадры. Па вытворчасці гародніны выйшлі на лідзіруючыя пазіцыі ў вобласці, у рэспубліцы. Гадоў праз 8 фермерская гаспадарка ўжо мела 200 гектараў зямлі і вырошчвала прадукцыю больш, чым мясцовыя калгасы. Працавала ўсяго 30 чалавек. Я падлічваў прадукцыйнасць працы — яна ў нас была ў 6-8 разоў вышэйшая.

Бізнес — гэта язда на веласіпедзе: едзеш — адчуваеш сябе ўстойліва, спыніўся — падаеш. І пакуль чалавек жывы-здоровы, яму хочацца працаваць і дабівацца большага. Але многа з таго, што зроблена, мы дасягнулі насуперак абставінам. Часам нашы меркаванні не супадалі з меркаванням некаторых кіруючых асоб. Але гэта загартавала. Мы 5 разоў былі лепшай фермерскай гаспадаркай у вобласці, 4 разы — лепшай фермерскай гаспадаркай Рэспублікі Беларусь, я — ганаровы прадпрымальнік краіны.

— Ведаю, што ваша фермерская гаспадарка ўзяла ў арэнду калгас "Шлях да камунізму". Навошта вам гэта?

— Справы ў калгасе ішлі дрэнна, гаспадарка невялікая, цярпела страты. Адзін старшыня, другі... Каб які іншы калгас — я б сто разоў падумаў. А тут — свае. На момант прыняцця фермерскай гаспадаркай калгаса ў яго было 90 мільёнаў страт, амаль 400 мільёнаў даўгоў, зарплата выплачвалася нерэгулярна.

— Калгас вам улады далі "ў нагрузку"?

— Не, нам цэлы год не аддавалі калгас. Мы прасілі больш зямлі, хацелі развівацца далей. Тагачасны памочнік Прэзідэнта Зянон Ломаць нека заехаў у нашу гаспадарку і прапанаваў мне парайца з землякамі на калгасным

сходзе. Сход быў за далучэнне да фермерскай гаспадаркі, а ўлады раёна — супраць. Справа дайшла да прэм'ер-міністра краіны, прамога ўмяшання Прэзідэнта, хоць мы да яго і не звярталіся. Гэта быў першы такі выпадак у краіне, калі калгас далучаўся да фермерскай гаспадаркі. Уладам раёна парайлі не замінаць у гэтай справе. І праз год нас зарэгістравалі. Так мы ўзялі калгас і працуем ужо два гады. Выйшлі на рэнтабельную работу, аддалі даўгі калгаса, у 2-3 разы павялічылі аб'ёмы вытворчасці прадукцыі.

— За кошт новых тэхналогій?

— Мы заўсёды выкарыстоўваем самыя перадавыя тэхналогіі. Спачатку вывучылі ўсё лепшае ў Беларусі, затым я паехаў па сваёй ініцыятыве ў Галандыю.

— Як гэта вы адважыліся ехаць у чужую краіну, не ведаючы мовы? А якім чынам маглі навучыцца новым тэхналогіям?

— Паехаў я разам яшчэ з адным фермерам з Брэстчыны — шукаць фірму, якая гандлюе насеннем. Узялі размоўнік і паехалі, усё знайшлі, паразумеліся з галандцамі і зараз сябруем. Мы выйшлі на такую ўраджайнасць, што не сорамна і ў Расіі, і ў той жа Галандыі за нашу працу. Потым да нас сталі ездзіць — немец, галандзец, швед... Мы адкрытыя для ўсіх.

Аснова нашага поспеху — не толькі найноўшыя тэхналогіі, але і дысцыпліна. П'янтва практычна няма ў нашай гаспадарцы. Далі людзям добрую зарплату — яна вышэйшая за сярэднюю па раёну ў 3-4 разы. Калі прымалі калгас, то і ўсе сацыяльныя клопаты ўзялі на сябе: усім калгаснікам, у тым ліку і пенсіянерам, сеем на іх прысядзібных участках, убіраем ураджай машынамі, апрацоўваем адзельна, шкоднікаў, фітафторы. І гэта натуральна: людзі далучылі да нас усё тое, што было ў калгасе, што было імі напрацавана за ўсё

жыццё. Урэшце, для мяне ўсё стала больш складана, бо ў буйной гаспадарцы шмат праблем. Але гэта мая родная вёска, хто, калі не я, дапаможа людзям годна жыць і працаваць? Я ж для гэтага вучыўся. Паспрабаваў — атрымалася.

Нашы людзі адчуваюць сябе сацыяльна абароненымі. Гэта нагрузка, расходы вялікія, але мы на гэта ідзём. У школе разам з галандцамі абсталявалі камп'ютэрны клас. Раней дапамагалі 1-й тураўскай школе, гадоў 5-7 забяспечваем бясплатна гароднінай бальніцу ў Тураве, дапамагаем дзіцячым садам.

— Мне здаецца, што вы па сваёй ініцыятыве эксперыментуеце, спрабуеце прапанаваць дзяржаве нейкі новы тып гаспадарання на аснове вопыту лепшых калгасаў у мінулым. Ці так гэта?

— У нас большая ступень эканамічнай свабоды, і нам яе ніхто не даў, самі дабіліся. Можна быць фермерам і быць бяспраўным чалавекам, таму што ёсць сістэма, якая на цябе цісне, дыктуючы свае ўмовы. Мы пастаянна сябе адстойваем. Я не ўпэўнены, што нейкі раённы чыноўнік — гэта наша дзяржава або яго пазіцыя поўнаасцяпа саудносіцца з інтарэсамі дзяржавы. Раней за здадзенае

малако наш Жыткавіцкі малаказавод не плаціў нам па 3-4 месяцы. Гэтыя грошы належыць працаўнікам майго прадпрыемства, і я адказваю за тое, каб за сваю працу яны своєчасова атрымлівалі зарплату, інакш я не кіраўнік. Тады мы сталі вазіць малако ў суседні раён і прадаваць таму малаказаводу, які нам за яго плаціць своєчасова. Гэта — адзін з прыкладаў. Мы свае абавязальствы перад дзяржавай выконваем. І праводзім самастойную палітыку, якая суадносіцца з інтарэсамі нашага прадпрыемства. А функцыя дзяржавы, на наш погляд, у тым, каб стварыць такія законы, пры якіх інтарэсы сельгаспрадпрыемства гарманізаваліся з інтарэсамі краіны.

— А збыт прадукцыі — ім вы займаецеся самі?

— Так. Магчыма, гэта з усяго, што мы стварылі, — самае каштоўнае. Яшчэ ў фермерскай гаспадарцы наладзілі доўгатэрміновыя добрыя партнёрскія сувязі з 30 магазінамі Мінска, спажывецкай кааперацыяй вобласці. Кожны займаецца сваёй справай. Мы вырошчваем у асноўным гародніну, якой забяспечваем сталіцу. У нас ёсць свае машыны, якія пастаянна вязуць нашу прадукцыю ў Мінск і Расію. Прадпрыемствы, якія наладжваюць збыт прадукцыі, з'яўляюцца своеасаблівай крывяноснай сістэмай эканомікі. Я стаўлюся да іх працы з вялікай павагай.

У нашай гаспадарцы, адной з самых малых у раёне, дзве вёскі — Хільчыцы і Бярэжцы. Маём 800 гектараў пашні, а ўсяго зямлі 1 900 гектараў. Гэта 4 працэнты сельгасугоддзяў раёна. Пры гэтым мы прадаём 7 працэнтаў мяса, 17-20 працэнтаў малака, 80 працэнтаў гародніны, 60 працэнтаў бульбы — ад усяго, што прадаюць усе гаспадаркі раёна. Эфектыўнасць выкарыстання зямлі ў 4-6 разоў вышэйшая, чым у іншых гаспадарках. У далейшых нашых планах (ужо ёсць праект) — будаўніцтва свайго малакаперапрацоўчага завода.

— Дзякуючы гутарку, згучу далейшых поспехаў у працы і росквіту вашай гаспадарцы.

Гутарыла Рэгіна ГАМЗОВІЧ.
НА ЗДЫМКУ: Міхаіл ШРУБ (злева) і яго жонка (справа) с сябрамі з Галандыі Франкам і Нэці ДАНКЛОФ на свяце беларускага пісьменства ў Тураве.

Фота
Яўгена КАЗЮЛІ.

Ад рэдакцыі. Пакуль гэтае інтэрв'ю рыхтавалася да друку, Міхаіл Шруб пераехаў у Мінск на новае месца працы. Калі мы сустрэліся, растлумачыў, што выйграў конкурс праектаў, аб'яўлены Нацыянальным банкам Рэспублікі Беларусь па стварэнні новай аграпрамысловай структуры для аздаравлення айчынных сельгаспрадпрыемстваў. Такім чынам, ідэя фермера-эксперыментатара і эканаміста Міхаіла Шруба запатрабаваная ў грамадстве: зараз ён стаў генеральным дырэктарам адкрытага акцыянернага таварыства "Агракамбінат Мачулішчы", заснавальнік якога — Нацбанк Беларусі. А як жа родныя Хільчыцы і "Сялянская гаспадарка Шруба Міхаіла Рыгоравіча"? Пакуль яе ўзначаліла жонка, Кацярына Фёдарына, аднак хутка яна паедзе ўслед за мужам, які адважыўся на новы эксперымент. Кіраўніком гаспадаркі будзе Іван Серада, былы намеснік, а функцыя ўласніка стане выконваць брат — Якаў Шруба.

Міхаіл Рыгоравіч упэўнены, што гаспадарку, якой ганарыцца, пакідае на надзейных людзей. Для самога ж Міхаіла Рыгоравіча распачаты ім эксперымент працягваецца.

Беларусь і Кітай на шляху ўзаемаразумення

— Паважаны спадар пасол Юй Чжэньці, скажыце, калі ласка, як складалася ваша дыпламатычная кар'ера?

— У свой час я працаваў у Дэпартаменце СССР і Усходняй Еўропы Міністэрства замежных спраў КНР, ва Упраўленні аналізу і планавання палітыкі, наведваючы ў складзе дэлегацыі з рабочым візітам Германію, Англію, Венгрыю і іншыя краіны. У лютым 1992 года, будучы першым дыпламатычным прадстаўніком КНР ва Украіне, працаваў Часовым Павераным у справах ва Украіне. Пачынаючы з 1998 года, працаваў у Пасольстве КНР у Расіі, займаючы пасады саветніка і паўнамоцнага міністра-саветніка. З моманту майго прызначэння на пасаду Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла КНР у Беларусі ў сакавіку 2002 года я пазнаёміўся з многімі беларускімі сябрамі. Я вельмі люблю сваю работу, а таксама беларускі народ.

— 20 студзеня гэтага года споўнілася 12 гадоў з часу ўстаўлення дыпламатычных адносін паміж Рэспублікай Беларусь і Кітайскай Народнай Рэспублікай. Што найбольш значнае са зробленага і што плануецца ажыццявіць у бліжэйшы час?

— КНР — адна з першых краін свету, якая прызнала Рэспубліку Беларусь і ўстанавіла з ёю дыпламатычныя адносіны.

На працягу больш 12 гадоў кітайска-беларускія адносіны характарызуюцца здаровым і дынамічным развіццём. Па-першае, кіраўнікі абедзвюх краін падтрымліваюць цесныя кантакты, ус-

Адказы на пытанні газеты "Голас Радзімы" Надзвычайнага і Паўнамоцнага Пасла Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Беларусі Юй ЧЖЭНЬЦІ

таляваны палітычны давер на высокім узроўні. Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка ўжо тры разы наведваў Кітай. У сваю чаргу, у 2001 годзе Старшыня Кітайскай Народнай Рэспублікі Цзян Цзімінь пабываў у Беларусі з дзяржаўным візітам. У 2000 годзе намеснік Старшыні Кітайскай Народнай Рэспублікі, а цяпер Старшыня КНР Ху Цзіньтао паспяхова наведваў Беларусь з афіцыйным візітам.

Па-другое, па многіх важных міжнародных пытаннях Кітай і Беларусь маюць падобныя або блізкія пазіцыі, абодва бакі шчыльна супрацоўнічаюць, адстойваючы агульныя інтарэсы дзвюх краін.

Па-трэцяе, беларускі ўрад паважае пазіцыю кітайскага ўрада па Тайваньскім пытанні, прытрымліваецца прынцыпу "Адзінага Кітая". Кітайскі бок высока цэніць такое разуменне. Кітайскі ўрад падтрымлівае беларускі ў абароне незалежнасці дзяржавы, у адстойванні суверэнітэту і тэрытарыяльнай цэласнасці краіны.

Па-чацвёртае, сяброўскае супрацоўніцтва дзвюх краін у такіх галінах, як эканоміка, навука і тэхніка, культура, адукацыя, а таксама ў іншых сферах, паслядоўна і ўсебакова развіваецца, бесперапынна паглыбляецца, прыносячы абодвум бакам практычную карысць.

Нягледзячы на тое, што Кітайская Народная Рэспубліка і Рэспубліка Беларусь геаграфічна знаходзяцца далёка ад адной, абодвум бакам даводзіцца вырашаць агульныя задачы развіцця эканомікі і адраджэння нацыі. Абодва народы аб'ядноўвае традыцыйнае сяброўства. Упэўнены, што ў далейшым нашы краіны будуць сумеснымі намаганнямі крок за крокам развіваць узаемавыгаднае супрацоўніцтва ў палітычнай, эка-

намічнай, навукова-тэхнічнай, культурнай, адукацыйнай і іншых галінах, выводзіць на новы ўзровень стабільныя доўгатэрміновыя кітайска-беларускія адносіны партнёрства і ўсебаковага супрацоўніцтва, заснаваныя на даверы і супрацоўніцтве.

— Спадар Юй Чжэньці, вы доктар гістарычных навук, дыпламат, а ў маі гэтага года ў Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва праводзілася ваша фотавыстава "Любімая Беларусь і іншае замежа ў фокусе", на якой дэманстравалася 61 здымак. Як вы прыйшлі да фатаграфіі і што яна для вас значыць?

— Я захапляюся фатаграфіяй ужо больш за 20 год. Яна прыносіць мне шмат радасці і шчасця, робіць маё жыццё больш змястоўным. На мой погляд, фатаграфія не проста капіруе аб'ект, гэта асобы від мастацтва стварэння прыгажосці. Спачатку неабходна ўмець заўважыць прыгажосць, на гэтай аснове трэба таксама ўмець стварыць прыгожае. Галоўная спецыфіка такога мастацтва менавіта ў тым, што з дапамогай фатаграфіі можна адпостраваць імгненную прыгажосць назаўсёды.

— Вядома, што ў Беларусі навучаюцца маладыя людзі з Кітая. Некаторыя студэнты факультэта журналістыкі БДУ воль ужо некалькі гадоў праходзяць практыку ў нашай газеце. Колькі кітайскіх спецыялістаў падрыхтавана ў беларускіх ВНУ? Колькі студэнтаў з Кітая вучыцца зараз? Якія спецыяльнасці карыстаюцца найбольшай папулярнасцю? Як складаецца далейшы лёс тых, хто атрымаў дыплом беларускіх ВНУ?

— Згодна са статыстыкай Аддзела па адукацыі Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі ў Рэспубліцы Беларусь, за апошнія больш чым 10 год з моманту ўсталявання дыпламатычных адносін паміж КНР і РБ ужо больш за 700 грамадзян Кітая, што навучаліся ў Беларусі, вярнуліся дадому з дыпламамі. На гэты час каля 800 грамадзян Кітая вучацца ў Беларусі за свой кошт. Акрамя таго, у адпаведнасці з пагадненнем, падпісаным міністэрствамі адукацыі Кітая і Беларусі на 2001 — 2005 гады, кожны год абодва бакі ўзаемна накіроўваюць па 15 чалавек для навучання за мяжой за кошт дзяржавы.

Тыя студэнты, што атрымалі дыпламы ў беларускіх ВНУ, пасля вяртання на радзіму знайшлі працоўныя месцы, дзе выяўляюць свае прафесійныя здольнасці і будаўніцтва краіны. З дапамогай беларускіх вучоных многія кітайскія стажоры дасягнулі вялікіх навуковых поспехаў у Бела-

русі, апублікавалі свае навуковыя артыкулы, некаторыя з іх выдалі манаграфіі.

Я хачу адзначыць, што разам з бесперапынным паглыбленнем супрацоўніцтва паміж дзвюма краінамі ў сферы адукацыі таксама бесперапынна пашыраецца выкладанне кітайскай мовы ў беларускіх ВНУ, такіх, як Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт, Мінскі дзяржаўны лінгвістычны ўніверсітэт. Па статыстыцы, на гэты час колькасць студэнтаў, якія вывучаюць кітайскую мову ў беларускіх ВНУ, дасягнула 120 чалавек.

— Спадар пасол, як вы ацэньваеце ролю і перспектывы развіцця кітайска-беларускіх адносін праз дзейнасць таварыстваў "Кітай — Беларусь", "Беларусь — Кітай", Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі?

— Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі, таварыства "Беларусь — Кітай", а таксама Кітайскае таварыства дружбы з зарубешнымі краінамі адгрываюць важную і незаменную ролю ў развіцці кітайска-беларускіх адносін. Гэтыя грамадскія арганізацыі штогод арганізуюць мноства мерапрыемстваў па наладжванні народных кантактаў паміж дзвюма бакамі, не пасрэдна паляпшаюць узаемаразуменне і сяброўства паміж народамі дзвюх краін, умацоўваюць грамадскія асновы кітайска-беларускіх адносін.

Пасольства Кітайскай Народнай Рэспублікі і Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі, таварыства "Беларусь — Кітай" маюць цудоўныя і цесныя адносіны супрацоўніцтва. Штогод мы сумесна праводзім Дні кітайска-беларускай дружбы і іншыя падобныя мерапрыемствы. Акрамя таго, мы часта праводзім канферэнцыі і семінары, прысвечаныя Кітаю, гутаркі, дэкламацыю вершаў, арганізуюем узаемныя паездкі народных калектываў, што мае цудоўны эффект.

Я хачу выказаць словы асабай удзячнасці старшыні Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубешнымі краінамі спадарыні Ніне Івановай, старшыні таварыства "Беларусь — Кітай", міністру інфармацыі Рэспублікі Беларусь спадару Уладзіміру Русакевічу за вялікі ўклад у сяброўскі абмен паміж народамі дзвюх краін. Я ўпэўнены, што, дзякуючы сумесным намаганням кітайскага і беларускага таварыстваў дружбы, народныя кантакты паміж Кітаем і Беларуссю атрымаюць новае, больш дынамічнае развіццё.

Падрыхтавала
Валяціна ГРЫШКЕВІЧ.

Сяргей Мартынаў на 59-й сесіі ААН зрабіў жорсткую заяву

Урадавая дэлегацыя Рэспублікі Беларусь на чале з міністрам замежных спраў Рэспублікі Беларусь Сяргеем Мартынавым прыняла ўдзел у рабоце 59-й сесіі Генеральнай Асамблеі Арганізацыі Аб'яднаных нацый.

У рамках агульнапалітычнай дыскусіі прайшло выступленне Сяргея Мартынава. Міністр падкрэсліў неабходнасць безумоўнага забеспячэння вяршэнства міжнароднага права як адзінай асновы стабільнага і бяспечнага свету.

Прагучала "жорсткая заява аб непрымальнасці тактыкі двойных стандартаў". Сяргей Мартынаў звярнуў увагу на прымяненне інструмента двойных стандартаў, у першую чаргу, супраць дзяржаў, што, як і Беларусь, маюць смеласць і ўдзел у уласную знешнюю палітыку, якая не падпарадкоўваецца ўказанням з сусветных цэнтраў сілы. Міністр падкрэсліў, што лідэрства не трэба бытаць з дыктатам.

Небяспечнымі для стабільнасці і эфектыўнасці сістэмы ААН міністр назваў спробы асобных дзяржаў па замацаванні практыкі двойных стандартаў у сістэме ААН. Прагучаў заклік да ўсіх дзяржаў, нераўнадурных да ролі і самастойнасці ААН, не дапускаць гэтага.

Сяргей Мартынаў прапанаваў усім суседзям, НАТО і Еўрасаюзу арганізаваць рэгіянальнае супрацоўніцтва ў забеспячэнні бяспекі аб'ектаў крытычнай інфраструктуры: нафтаправодаў, газавых, электрастанцый, у тым ліку атамных.

Кіраўнік знешнепалітычнага ведамства прыняў удзел у сустрэчы міністраў замежных спраў дзяржаў — членаў Руху недалучэння, а таксама правёў шэраг двухбаковых сустрэч.

У прыватнасці, у штаб-кватэры ААН правёў сустрэчу са старшыняй Генеральнай асамблеі ААН Жанам Пінгам, у ходзе якой былі абмеркаваны пытанні рэфармавання арганізацыі.

"Суб'ядзінкі сьпіліся ў думцы наконт вялікага значэння ў сучасных міжнародных адносінах прынцыпаў шматбаковасці і вяршэнства права." Кіраўнік МЗС Беларусі звярнуў увагу "на ўмацаванне з боку заходніх дзяржаў палітызацыі апэратыўнай дзейнасці ААН, рызык больш шырокага выкарыстання двойных стандартаў, у прыватнасці, пры разглядзе праваахоўнай праблематыкі".

Старшыня Генасамблеі ААН, у сваю чаргу, адзначыў "разнастайнасць існуючых у свеце прававых сістэм і форм дзяржаўнага ладу, падкрэсліўшы пры гэтым, што дэмакратыя павінна ўспрымацца перш за ўсё як каштоўнасць, а не як адзіны, аднолькавы для кожнай краіны механізм дзяржаўнага кіравання".

Прэс-служба МЗС.

Беларускі выпуск "Еўропы"

У Рэспубліцы Балгарыя выйшаў 4-ты нумар балгарскага часопіса "Еўропа 2001", выдадзены па ініцыятыве Пасольства Рэспублікі Беларусь.

Нумар часопіса адкрывае інтэрв'ю прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь С.Сідорскага, у выданне ўвайшлі матэрыялы, якія знаёмяць балгарскіх чытачоў з эканомікай Беларусі, яе гісторыка-культурнай спадчынай, прыродай, народнымі традыцыямі, звычаямі і спортам.

Выхад надзвычай маляўнічага часопіса, як і яго прэзентацыя, сталі прыкметнай падзеяй у гісторыі беларуска-балгарскіх адносін.

БЕЛІНЮРКАЛЕГІЯ

вядзе спадчынныя справы па ўсім свеце

ВІЗІТОўКА

У Беларусі існуе толькі адна зарэгістраваная арганізацыя, якая прафесійна займаецца пошукам сваякоў замежных грамадзян у Беларусі і, наадварот, — адшуквае беларусаў за рубяжом. Праца Белінюркалегіі звязана ў асноўным са справамі аб атрыманні спадчыны. Такі спецыфічны род дзейнасці, па словах старшыні Белінюркалегіі Наталлі Юрчанка, склаўся гістарычна: яшчэ ў 30-я гады была створана агульнасаюзная інюркалегія для аказання дапамогі савецкім грамадзянам за мяжой, паступова з'явіліся прадстаўніцтвы ва ўсіх буйных гарадах былога СССР, у тым ліку і ў Мінску.

Пасля развалу Саюза ў 1992 годзе ў рэспубліцы была створана самастойная спецыялізаваная калегія адвакатаў — Белінюркалегія. Зараз, калі выезд за мяжу перастаў быць рэдкасцю, пашыраецца кола спраў, якімі займаецца Белінюркалегія: гэта і гаспадарчыя справы, звязаныя з адносінамі суб'ектаў гаспадарання, і сямейныя.

Адвакаты Белінюркалегіі аказваюць дапамогу па справах аб кампенсацыі маральнага і матэрыяльнага ўронку грамадзянам, дапамагаюць у афармленні дакументаў на нерухомую маёмасць. Аднак традыцыйнымі і самымі распаўсюджанымі застаюцца справы аб спадчыне.

У асноўным праца юрыстаў звязана з хвалямі эміграцыі ваеннай пары, хоць усё часцей з'яўляюцца і справы эмігрантаў 90-х гадоў. У Белінюркалегіі існуюць трывалыя сувязі з адвакацкімі і генеалагічнымі фірмамі па ўсім свеце. Найбольш распаўсюджаныя краіны, адкуль прыходзяць запыты, — ЗША, Канада, Лацінская Амерыка, Аўстралія, краіны Заходняй Еўропы. Зарубежныя фірмы адпраўляюць інфармацыю ў Белінюркалегію аб замежнай спадчыне, калі ў па-

мершага былі беларускія карані. Па законах ЗША і большасці заходніх краін звесткі аб памершым паступаюць у суд, дзе і пачынаюцца спадчынныя справы. Часцей за ўсё Белінюркалегіі даводзіцца мець справы з калегамі ў Германіі і Ізраілі. Між іншым, да адвакатаў Белінюркалегіі можна звяртацца напраму, без пасрэдніцтва якіх-небудзь фірм за мяжой. Адначасова ў рабоце ў спецыялістаў знаходзіцца ад 120 да 200 спраў па пошуку сваякоў. За год удаецца паспяхова завяршыць да 50 запытаў, астатнія патрабуюць больш часу для вывучэння, збірання доказаў і атрымання станоўчага адказу суда.

Нядаўна ў Белінюркалегію прыйшоў чарговы запыт са Злучаных Штатаў Амерыкі аб пошуку сваякоў памерлага там выхадца з Беларусі, які паехаў туды яшчэ ў 40-я гады мінулага стагоддзя. Вопытнымі спецыялістамі фірмы была праведзена неабходная работа па пошуку спадчыннікаў, і выявілася, што яны вырашылі выкарыстаць прыклад свайго "амерыканскага" сваяка і таксама выехалі з Беларусі, але толькі не ў ЗША, а ў Ізраіль. Там з дапамогай беларускіх юрыстаў іх і напаткала спадчына, пра якую яны нават і не здагадаліся.

ТАЯМНІЦЫ РАДАСЛОўНАЙ

Натуральна, пошукам сваякоў пры жаданні можна заняцца і самому, але знайсці іх не так проста. Часта бывае, што вядомае толькі прозвішча наследніка, а для атрымання спадчыны за мяжой патрэбны неабвержныя доказы сваяцтва з памерлым чалавекам. Для гэтага неабходна ўзнавіць радаслоўную, а зрабіць гэта ў Беларусі даволі складана. Справа ў тым, што падчас другой сусветнай вайны былі практычна палкам знішчаны архівы ЗАГСаў, гэта значыць, першапачатковыя дакументы, якія пацвярджаюць

сваяцкія адносіны, атрымаць нялёгка. Таму найчасцей для ажыццяўлення спадчынных правоў за мяжой неабходна ў судовым парадку даказаць наяўнасць сваяцкіх адносін. Прыходзіцца працаваць з дзяржаўнымі органамі кіравання, у тым ліку і з мясцовымі, рознымі структурамі МУС і іншымі арганізацыямі. Часам дапамагаюць і ўскосныя доказы. Напрыклад, знаходзяць суседзяў, сяброў, знаёмых сям'і. Галоўнае, каб яны правільна маглі назваць імёны і прозвішчы адшукваемых сваякоў, пажадана — гады жыцця, факты біяграфіі.

Такая праца па сілах толькі прафесіяналам, а дакладней — адвакатам Белінюркалегіі, бо ўсе сабраныя доказы павінны быць прадстаўлены ў суд.

ШАНЦ ЁСЦЬ У КОЖНАГА

У Беларусі ў даным накірунку працуюць і замежныя генеалагічныя фірмы, якія займаюцца пошукам сваякоў па ўсім свеце. Аднак для іх пэўную складанасць уяўляе беларускае заканадаўства: яны няздольныя ў патрэбнай ступені разабрацца ў нюансах грамадзянскага працэсу, таму аказваемую імі дапамогу нельга назваць дастаткова кваліфікаванай. Атрымліваецца так, што ў адносінах да некаторых грамадзян яны не могуць устанавіць сваяцкія адносіны, і, такім чынам, чалавек пазбаўляецца права на спадчыну. Для таго каб суд не адмовіў заяўніку ў задавальненні яго просьбы, работа павінна быць праведзена якасна. Бо дабіцца перагляду справы і адмены раней вынесенага рашэння больш складана, чым адразу атрымаць станоўчы вынік.

Перыядычна Белінюркалегія публікуе аб'явы спадчыннікаў у газетах пра адшукваемых сваякоў. Інфармацыя пра кожнага такога "пліменніка" старанна правяраецца, звяраецца з не надрукаванымі ў аб'яве сведчаннямі, і толькі пасля таго, як сам чалавек зможа даказаць сваяцтва з памерлым за мяжой чалавекам, спецыялісты пачынаюць пошук неабходных дакументаў і афармленне правоў атрымання ў спадчыну.

Спадчына — гэта як латарэйны білет: ніколі не ведаеш, пашанцуе ці не, заўсёды спадзяешся на выйгрыш. І шанц ёсць у кожнага, наўрад ці знойдзецца чалавек, у якога няма сваякоў за мяжой. А калі нехта свярдае, што ўсё ж такі няма, ён проста пра гэта не ведае. Тады, магчыма, трэба ўспомніць, пра што ў дзяцінстве расказвала бабуля. А лепш самім заняцца вывучэннем сваёй радаслоўнай не толькі для таго, каб ведаць, ад каго і адкуль чакаць спадчыны, а каб унавіць страчаныя шмат гадоў таму сваяцкія сувязі і даведацца, якія ж яны — далёкія, незнаёмыя, але ўсё ж такі родныя...

Дарэчы, не забывайце праглядаць аб'явы ў газетах: раптам вас ужо шукаюць.

Кацярына НЕМАГАЙ.

Падарожнічаць беларусам стане прасцей

Выезд грамадзян нашай краіны за межы Беларусі значна спрасціцца. Зараз распрацоўваюцца змены і дапаўненні ў закон, які дзейнічае на сучасным этапе і рэгламентуе гэтыя пытанні. Яны, у прыватнасці, тычацца змены тэрмінаў дзеяння адзнакі ў паш-

парце для часовага выезду з краіны. Акрамя таго, адзначылі ў Мінюсце, разглядаецца магчымаць спрощанага парадку атрымання паўторнай адзнакі ў агульнаграмадзянскім пашпарце, пераглядаецца і ўдакладняецца пералік абмежаванняў на часовы выезд.

Інтэрполу ўваход дазволены

Генеральны сакратар Міжнароднай арганізацыі крымінальнай паліцыі Інтэрпола Рональд Кенет Ноўбл наведваў Нацыянальнае цэнтральнае бюро (НЦБ) Інтэрпола ў Беларусі. У парадку абмену інфармацыяй тут апрацоўваецца

каля 2 тысяч матэрыялаў у месяц. З пачатку бягучага года супрацоўнікам беларускага НЦБ удалося адшукаць каля двух дзесяткаў асоб, якія здзейснілі злачынствы ў нашай краіне і хаваліся за мяжой.

Фота БелТА.

Тры новыя аддзяленні Пасольства Беларусі ў Расіі

У бліжэйшы час у Расіі адкрыюцца тры новыя аддзяленні пасольства Беларусі. Яны з'явяцца ў Казані, Краснаярску і Смаленску — у тых расійскіх рэгіёнах, з якімі Беларусь мае значны тавараабарот.

Цяпер у расійскіх рэгіёнах дзейнічае 10 аддзяленняў беларускага пасольства. Акрамя таго, у бліжэйшы час плануецца ўвесці інстытут ганаровых консулаў.

Знайсці любой цаной...

З пачатку года ў вышук аб'яўлены 562 мінчаніны, месцазнаходжанне якіх трывае ўстаноўлена. Наколькі адладжаны механізм узаемадзеяння з праваахоўнымі органамі іншых краін, расказвае Васіль ЛОСІЧ, начальнік аддзела вышуковай работы ГУУС Мінгарвыканкама.

Беларусь — адзіная дзяржава на постсавецкай прасторы, якая самастойна шукае сваіх грамадзян, што праналі ў іншых краінах. Летам мінулага года МУС і пракуратура рэспублікі прынялі адпаведную пастанову.

Сам жа механізм узаемадзеяння з праваахоўнымі органамі іншых краін адладжаны не вельмі добра. Каб атрымаць санкцыі на правядзенне якіх-небудзь дзеянняў за мяжой, трапіцца час. Іншы раз

гэтыя страты незаменныя. Дарэчы, найбольшая колькасць прапаўшых без вестак мінчан прыпадае на долю Расіі, асабліва Масквы. Людзі едуць на заробкі, там неаднаразова мяняюць работу і месца жыхарства, не паведамляючы пра гэта блізкім. Часам становяцца ахвярамі злачынстваў ці няшчасных выпадкаў. Здраецца, трапляюць у кабалу: гаспадары забіраюць дакументы, вывозяць на будаўніцтва дач, катэджаў...

У Польшчу сталі ездзіць менш

Колькасць грамадзян Беларусі, якія наведваюць Польшчу пасля ўвядзення віз, зменшылася на 500 тысяч чалавек.

У параўнанні з аналагічным перыядам мінулага года скарацілася таксама і колькасць транспарт-

ных сродкаў, якія перасякаюць беларуска-польскую мяжу. На думку спецыялістаў пагранічнай службы Польшчы, сваю ролю тут адыгралі не толькі візы, але і новыя мытныя правілы, а таксама неабходнасць набыцця медыцынскіх даведак.

Падрыхтаваў Юрый ГЕОРГІЎ.

БЕЛІНЮРКАЛЕГІЯ

спецыялізаваная беларуская калегія адвакатаў

зацікаўлена ў супрацоўніцтве з беларускімі дыяспарамі і суайчыннікамі за мяжой

БЕЛІНЮРКАЛЕГІЯ
Спецыялізаваная
Беларуская
калегія
адвакатаў
220100, Рэспубліка Беларусь,
горад Мінск,
вуліца М.Багдановіча, 70.
Тэлефон: 234-45-08
Факс: (0172) 34-62-31

BELINURCOLLEGIUM
Specialized board of
barristers
Republic of Belarus
220100
Republic of Belarus,
Minsk,
Bogdanovich Str., 70.
Tel.: 234-45-08
Fax: (0172) 34-62-31

E-mail: BELLAW@gtp.by

Новы PR партал

У Беларусі з'явіўся першы спецыялізаваны інтэрнэт-рэсурс, накіраваны на развіццё сувязей з грамадскасцю, — прафесійны PR-партал APRель (www.april.by).

Па словах кіраўніка праекта Аляксея Чубата, назва APRель паказвае, што, як і вясновы месяц, партал павінен ажывіць сітуацыю ў прафесійнай PR-супольнасці, даць рух развіццю сувязей з грамадскасцю ў Беларусі.

Лепшы ноўтбук года

Першы нацыянальны конкурс “Лепшы ноўтбук года” адбудзецца ў Мінску ў межах 6-й спецыялізаванай выставы “Перспектывыныя тэхналогіі і сістэмы” (PTS'2004). Пра гэта паведамілі ў аргкамітэце мерапрыемства.

Па даных арганізатараў, конкурс пройдзе ў 5 намінацыях.

Як паведамілі арганізатары конкурсу, экспертныя ацэнкі будуць выстаўляцца па наступных крытэрыях: мабільнасць, прадукцыйнасць у офісных і мультымедыядадатках, прадукцыйнасць у 3D і рэальных камп'ютэрных дадатках, час аўтаномнай працы і г.д.

Вынікі конкурсу будуць падведзены ў пачатку лістапада.

Тыздзень інфармацыйных тэхналогій пройдзе ў Мінску з 8 па 14 лістапада. Цэнтральнай падзеяй стане 6-я спецыялізаваная выстава “Перспектывыныя тэхналогіі і сістэмы” (PTS'2004).

Падрыхтавала Маша ЧАТ.

aPRel

— Валерый Мікалаевіч, у Беларусі пачалося стварэнне аналага “Сіліконавай даліны”. Цікава, што вы думаеце аб гэтым праекце?

— Скажу шчыра: гэта здорава! Стварэнне беларускай “Сіліконавай даліны”, несумненна, можна назваць перспектывным і смелым праектам стагоддзя.

— Гэта меркаванне і вашых калег?

— Ідэя “Сіліконавай даліны” непасрэдна датычыцца нас, работнікаў навукова-даследчага інстытута радыёматэрыялаў. Што ёсць сілікон? У перакладзе — гэта крэмній. А якая “Сіліконавая даліна” можа быць без крэмнію? Крэмній у чыстым выглядзе — самы галоўны радыёматэрыял для вырабу мікрасхем, чыпаў, мноства вырабаў мікраэлектронікі, напрыклад, прыстасаванняў і станцыяў, якія пераўтвараюць сонечнае святло ў электрычнасць.

Канешне, працаваць у вялікім і магутным супольніцтве вучоных і інжынераў, якім стане беларуская “Сіліконавая даліна”, — мара кожнага, хто адчувае ў сабе Божую іскру творчасці.

Я не ведаю нікога сярод калег, хто не хацеў бы прыняць удзел у стварэнні беларускай “Сіліконавай даліны”, працаваць над перспектывнымі праектамі ў яе складзе.

— Вас можна зразумець. Але ці ёсць сёння ў вас тое, што можа ўвайсці ў закладку фундамента “Сіліконавай даліны”?

— Канешне, ёсць. Напрацоўкі, якія з'яўляюцца гонарам інстытута, мае кожная група спецыялістаў, аб якіх я гаварыў вышэй. Напрыклад, ідэя атрымання айчыннага сілікону — крэмнію полікрышталічнага з адходаў Гомельскага хімічнага завода і іншых вытворчасцей.

“Сіліконавая даліна”. Праект стагоддзя

Гутарка карэспандэнта “Звязды” з галоўным інжынерам аддзялення УП “Мінскі НДІ радыёматэрыялаў”, кандыдатам тэхнічных навук дацэнтам Валерыем СЦЕПАНЕНКАМ.

Да гэтай ідэі мы прыйшлі, адказваючы на запатрабаванні жыхароў. Беларусь — краіна з добра развітай мікраэлектроннай галіной. У СССР яна вылучалася па гэтай прыкмеце падобна Японіі на планеце. Электроніка, як я казаў вышэй, базіруецца на радыёматэрыялах, галоўны з якіх — крэмній. А яго ў нас і няма, прыходзіцца купляць за мяжой па высокай цане. І ўмоў для ўкаранення традыцыйнай тэхналогіі вытворчасці крэмнію ў нас таксама няма. Прыйшлося шукаць нетрадыцыйныя рашэнні праблемы.

Пошукі прывялі на Гомельскі хімічны завод — унікальнае прадпрыемства, дзе працуе цудоўны калектыў Хімікаў-Тэхнолагаў з вялікай літары. Завод выпускае ўгнаенні, а ў адходы ідзе тое рэчыва, якое аказалася добрай сыравінай для атрымання таннага паўправадніковага крэмнію. Спачатку мы атрымалі з гэтай сыравіны лабараторныя ўзоры крэмнію “сонечнай” якасці і пераканаліся, што ідэя працуе. Яна была адобрана як нашымі вучонымі, так і спецыялістамі блізкага і далёкага замежжа. Зразумелі, што яшчэ трэба даследаваць, над чым працаваць далей, каб атрымаць яшчэ і звышчысты крэмній, які здавальняў бы патрабаванні вытворчасці мікраэлектронікі. Распрацавалі канцэпцыю праблемы

“Беларускі крэмній”, якая, на наш погляд, і павінна выконвацца ў рамках беларускай “Сіліконавай даліны” ў першую чаргу. Выкананне гэтай праграмы прывядзе да стварэння рэальнай вытворчасці айчыннага крэмнію і “сонечнай”, і “электроннай” якасці не толькі для нашай прамысловасці, але і на продаж.

— Ці шмат крэмнію патрэбна?

— Шмат. Асабліва для вырабу станцыяў, якія пераўтвараюць практычна невычэрпную, можна сказаць, дармавую энергію сонца ў электрычнасць. Пытыт на такія станцыі ў свеце далёка апырэджае тэмпы іх вытворчасці.

— Ці шмат яго можна вырабіць з беларускай сыравіны?

— Сёння гарантавана сыравіны хопіць для вытворчасці 500 тон айчыннага крэмнію ў год. Да 2010 года Гомельскі хімізавод мае намер павялічыць сваю вытворчую магутнасць і выдаваць сыравіны не менш, чым дзве тысячы крэмнію ў год.

— І што з ім мяркуецца рабіць?

— Зарабляць грошы. У першую чаргу — на продажы вырабаў з крэмнію, у другую — на продажы лішкаў крэмнію. Думаю, што спецыялісты-электроншчыкі маглі б рабіць сонечныя батарэі. Шэраг прадпрыемстваў змог бы на-

ладзіць вытворчасць прыстасаванняў акумуляіравання электрычнай энергіі, пастаяннага току ў прывычны для нас пераменны ток. Іншыя прадпрыемствы ажыццяўлялі б зборку сонечных электрычных станцыяў. Вялікі аб'ём работ даваўся б і тым, хто прымяніў бы свой вопыт для стварэння сістэм аўтаматычнага кіравання. Многія беларускія прадпрыемствы, якія падключыліся да названых работ, змогуць значна павялічыць аб'ём рабочых месцаў. А прадаваць “сонечныя” станцыі ў цэлым больш выгадна, чым матэрыялы ці асобныя вырабы. Але станцыі, якія выкарыстоўваюць альтэрнатыўныя крыніцы энергіі (напрыклад, Сонца), патрэбны і нашай краіне. Яны маглі б унесці значны ўклад у энергетыку Беларусі. Сонечных дзён і ў нас няма.

— У вас ёсць канкурэнты?

— Так. Не так даўно нам стала вядома, што ў “Сіліконавай даліне” ЗША па такой тэхналогіі вырабляюць крэмній электроннай якасці. Канешне, гэтыя распрацоўкі не публікуюцца, трымаюцца ў сакрэце, толькі крэмній прадаюць па высокіх цэнах. Мы ж працуем адкрыта, шукаем інвестараў на правядзенне даследаванняў і на стварэнне будучых вытворчасцей. Нашы публікацыі чытаюць. Сёння мы ведаем: калі не пойдзем наперад, нас абгоняць іншыя. Але вельмі хочацца, каб інтэлектуальны багаж, які назапашваецца ў працэсе тэарэтычных і эксперыментальных даследаванняў, стаў нацыянальным здабыткам нашай краіны, а не быў закуплены на корані замежным інвестарам.

Падрабязнасці

Наступны крок — стварэнне электроннай энцыклапедыі

Зараз карыстальнікам камп'ютэраў, якія пішуць па-беларуску, будзе значна лягчэй ствараць тэксты. Дапамагаць ім у гэтым будзе электронная праграма правяркі арфаграфіі, распрацаваная навуковым супрацоўнікам Інстытута электронікі Нацыянальнай акадэміі навук Фёдарам Піскуновым.

Такі ўваход у дынамічнае XXI стагоддзе дазволіў беларусам увесці родную мову ў кіберпрасторы, захаваць тое, што назатаяна на працягу многіх стагоддзяў. Беларускі інтэлектуальны прадукт паспрыяе далейшаму развіццю духоўнай каштоўнасці на новым узроўні.

На пытанне, як завітала да яго, электроншчыка, ідэя стварыць электронны лінгвістычны дапаможнік, Фёдар Піскуноў зазначае:

— Электроніка — самая інтэграваная навука, якая ладуе ў сабе многія навукі. І тут нічога дзіўнага няма. Сёння звычайная з'ява, калі спецыялісты адной галіны робяць уклад у развіццё іншай галіны. Тое самае адбылося і ў Беларусі з распрацоўкай праграмы правяркі арфаграфіі.

Прырода не церпіць пустэчы. Пытанне стварэння такой праграмы, як кажуць, наспела. Бо неяк было незразумела, чаму мова беларусаў — інтэлектуальнай нацыі, тытульнай мова дзесяцімільённай краіны не прадстаўлена ў зведзеным электронным выглядзе. Зараз у свеце існуе каля трыццаці электронных варыянтаў моў.

— З чаго пачалася праца над праектам?

— Стварэнне слоўнікаў — мае хобі. Спрабаваў зрабіць беларуска-нямецкі слоўнік, бо ведаю нямецкую мову, а зараз і англійскую. Я рабіў папяровы варыянт, але потым адклаў гэтую справу. Аднак цікаваць заўсёды шукае якогасці выйсця. Потым прыйшло ўсведамленне, што ў наш інфармацыйны час (а XXI стагоддзе, безумоўна, будзе пад гэтым сцягам развівацца) неабходна зрабіць крок насустрач будучыні. Патрэбна наяўнасць базы моў, куды ўвойдуць усе дасягненні беларусаў у гэтай галіне культуры, тэксты, зробленыя на данай мове, пачынаючы ад старажытнасці да сучаснасці, якія павінны захоўвацца ў электронным, лічбавым варыянце. Бо папера не вечная. Мова — най-

важнейшы элемент матэрыяльнай культуры народа, але варта таксама мець электронную нацыянальную энцыклапедыю. Дарэчы, не ўсе нацыі маюць нават папяровую энцыклапедыю. Мы, напачасце, маем. Наступным крокам у XXI стагоддзе будзе стварэнне фундаментальнай рэчы — беларускай электроннай энцыклапедыі.

— Колькі часу заняла распрацоўка праграмы?

— Два гады. Спачатку адбывалася сістэматызацыя моўнага матэрыялу. Тое, што ўвайшло ў набыццё праграмы — абалонка, гэта тэхнічны бок. Істотна тое, што закладзена сюды, менавіта моўная аснова, бо раней у сістэматызаваным выглядзе яна не існавала. Ёсць такое паняцце, як рэестравы

склад мовы, што вызначае набор усіх слоў у іх зыходным выглядзе. Неабходна было вылучыць рэестравы фонд, памятаючы пры гэтым, што фактычна нашы беларускія слоўнікі зарэгістравалі стан мовы, які існаваў дваццаць гадоў таму. Пры гэтым, як аказалася, яны ў нейкім сэнсе ігнаравалі тое моўнае багацце, якое было створана ў 20-30-х гадах. Трэба было правесці своеасабліваю інвентарызацыю. Рэестравая частка, якая пакладзена ў аснову праграмы, дасягае амаль 200 тысяч слоў. Але гэта не азначае, што ўсе словы аднолькава выкарыстоўваюцца ў мове. У склад фонду ўвайшлі, натуральна, моўныя з'явы, якія звязаны з Беларуссю, у тым ліку і персаналіі. Сюды ўключаны ўсе геаграфічныя назвы, усе вёскі. Склад асабовых назоваў разам з персаналіямі перавышае 20 тысяч. На маю думку, гэта досыць поўнае адлюстраванне назваў.

— Вядома, што многія назвы населеных пунктаў змяніліся. Ці закладзены ў вашу праграму старыя назвы?

— Гістарычныя назвы, да

прыкладу, Гародня, Слуцк, паколькі сустракаюцца ў літаратурных творах, — таксама адлюстраваны. Закладзены ў праграму: Бярэсце, Брэст-Літоўск, Мінск-Літоўск і іншыя старыя назвы. Калі чагосьці і няма, дык набыццё праграмы працягваецца, пастаянна ўносяцца новыя словы. Пошук новага — стымул да далейшай працы.

— Для ўключэння ў міжнародную сетку карпусоў патрабуецца не меней за дзесяць мільёнаў словаформ. Мы ж, здаецца, маем толькі два мільёны.

— Што тычыцца словаформ, дык у нашай праграме іх узровень вельмі блізкі да насычэння. Гэта фактычна 99 працэнтаў таго, што патрэбна. У мове ёсць з'явы варыябельныя. Напрыклад, практычна нельга пералічыць усе словы, з дапамога якіх людзі могуць ласкава звяртацца да сваіх родных, сваякоў. І калі ўсе гэтыя зарэгістраваныя, дык колькасць такіх варыянтаў можа павялічыцца ў дзесяць і болей разоў. Як правіла, арфаграфічныя слоўнікі, нават самыя поўныя, абмяжоўваюцца

колькасцю 100 тысяч слоў, максімальная ж колькасць зарэгістраваных нацыянальных усярэгістраваных слоў — 170 тысяч. Нядаўна выйшаў папяровы слоўнік украінскай мовы. Ён на сённяшні дзень самы поўны. У Інстытуце Вінаградава ў Расіі ідзе праца над слоўнікам, які ўключыць каля 300 тысяч слоў. Але ў яго склад увойдзе тэрміналогія, значная частка персаналій, якія звычайна ў слоўніках падаюцца вельмі абмежавана.

Я лічу, беларуская электронная праграма мае дастатковую колькасць словаформ.

— Ці ведаюць пра беларускую электронную арфаграфічную праграму за мяжой, ці карыстаюцца ёю?

— Паколькі праграма змешчана ў Інтэрнэце, працэс карыстання інтэрнэцкімі рэсурсам адбываецца. Вельмі шмат карыстальнікаў мы знаходзім у Польшчы, ЗША, іншых краінах. Да нас дасягаюць электронныя лісты.

Гутарыла Наталля БОГУШ.

SOS. ДЗЕЦІ ЧАКАЮЦЬ ДАПАМОГІ!

Сіротства. Гэта праблема ўжо даўно стала грамадскай, а калі ўспомніць, што грамадства складаецца з кожнага з нас, то і датычыцца яна таксама кожнага. З 1949 года, калі ў аўстрыйскім мястэчку Імст была заснавана першая SOS-вёска, пытанні сіротства і спосабы іх вырашэння выйшлі на міжнародны ўзровень. Заснавальнікам SOS-дзіцячых вёсак лічыцца аўстрыйскі ўрач і педагог Герман Гмайнер. Яму было ўсяго 5 гадоў, калі ён страціў маці. Пасталеўшы, ён прысвяціў жыццё тым дзецям, што трапілі ў бяду. Жыхарамі першай SOS-вёскі сталі хлопчыкі і дзяўчынкі, якія страцілі свае сем'і і хаты ў час Другой сусветнай вайны. У хуткім часе гэта ідэя была прынята ўсімі народамі і стала рэалізоўвацца на ўсіх кантынентах па асноўных прынцыпах: дзіцяці неабходна маці, якая стварае моцныя сяброўскія адносіны з кожным індывідуальна. Дзіця расце разам з іншымі хлопчыкамі і дзяўчынкамі – братамі і сёстрамі (прычым, родныя ніколі не разлучаюцца і выхоўваюцца ў адной SOS-сям'і) – у агульным сямейным доме, які разам з астатнімі дамамі стварае вёску, а яна, у сваю чаргу, прывітае дзецяў пачуццё Радзімы і блізкасці да яе.

Прынцыпы заснавання

Сёння ўжо 132-я краіна па ліку – Украіна – уключылася ў сусветны працэс дапамогі дзецям, якія застаюцца без бацькоў. Такім чынам, у краінах Еўропы, Азіі, Амерыкі, Афрыкі, Акеаніі існуе больш за 400 такіх вёсак і каля 100 сумежных устаноў, а таксама маладзёжныя дамы, дзіцячыя сады, школы імя Германа Гмайнера, цэнтры практыкі і навучання, цэнтры сацыяльнай дапамогі, медыцынскія цэнтры, цэнтры прафесійнай падрыхтоўкі, рэалізоўваюцца SOS-праграмы аказання неадкладнай дапамогі насельніцтву пасля войнаў, крызісаў і катастроф.

Першая SOS-вёска ў Беларусі была заснавана ў 1995 годзе ў Бараўлянах, і складаецца яна з 13 сямейных дамоў. Са 105 выхаванцаў першай вёскі 14 зараз жывуць у SOS-Маладзёжным доме. У Беларусі дзейнічае дзве SOS-дзіцячыя вёскі. Другая нядаўна створана ў горадзе Мар'іна Горка Пухавіцкага раёна. Яна разлічана на 12 сямей, гэта значыць, што каля 90 дзяўчынак і хлопчыкаў (таму што ў сем'ях у сярэднім па 7-8 дзяцей) знойдуць там маці, цётку (у кожнай маці ёсць яшчэ цётка, яна дапамагае ёй у гас-

падарцы, выхаванні дзяцей, падмяняе яе ў святочныя дні), братоў, сястры і, безумоўна, свой дом.

Фінансаванне дзіцячых вёсак SOS

Ва ўсім свеце дзіцячыя вёскі – сацыяльна дабрачынныя арганізацыі, якія клапацяцца пра пакрыўджаных лёсам дзяцей і падрыхтоўваюць іх да самастойнага жыцця. Вострае пытанне ў дзеянні SOS-вёсак – фінансаванне. Асноўныя сродкі паступаюць з галоўнага офіса ўсіх нацыянальных SOS-аб'яднанняў – SOS-Кіндэрдорф Інтэрнацыяналь, які знаходзіцца ў Аўстрыі. Там канцэнтруюцца спонсарскія сродкі і затым размяркоўваюцца па SOS-сем'ях у розных краінах. Кожная мама нясе адказнасць за атрыманне сродкі. У канцы месяца здаецца пісьмовая справаздача аб патрачаных грашах. Дзеці таксама вучацца карыстацца грашамі, правільна іх размяркоўваць, эканоміць. У 16-18 гадоў, калі пачынаецца самастойнае жыццё ў Маладзёжным доме, ім даводзіцца самім займацца фінансавымі пытаннямі. У вёсках вельмі строгае сістэма фінансаванага кантролю і справаздачнасці. Усе справаздачы і баланс падлягаюць унутранаму і знешняму кантролю. Пра-

верка бюджэту вёсак ажыццяўляецца аддзелам фінансаў і справаздачнасці галоўнай арганізацыі.

Асноўнае фінансаванне забяспечваюць спонсары, ад іх дапамогі і залежыць эканамічная стабільнасць SOS-вёсак ва ўсім свеце. Можна сказаць, што ад спонсарскай падтрымкі наогул залежыць развіццё SOS-руху. Яшчэ Герман Гмайнер гаварыў, што зусім не патрэбны мільянер, ён можа памерці ці абанкруціцца, а трэба, каб кожны чалавек ахвяраваў хаця б адзін долар. У Беларусі звычайна мясцовыя прадпрыемствы і арганізацыі аказваюць дапамогу разова. Знаходзяцца тыя, хто бярэ на сябе клопат аплата камунальных плацяжоў той ці іншай сям'і, некаторыя купляюць дзецям веласіпеды і камп'ютэры. Разам з тым у беларускіх сірот ёсць індывідуальныя спонсары. Гэта грамадзяне іншых краін, якія знаёмяцца, вочна ці завочна, з дзецьмі, з іх сем'ямі і дапамагаюць ім.

У дзіцячых вёсках ў Бараўлянах спонсараў больш за 600 чалавек. На кожнага выхаванца ў банку адкрыты рахунак, на які рэгулярна паступаюць грошы. Але зняць іх можна толькі для аплаты навучання і жылля. Такая форма фінансавання –

дапамога канкрэтным дзецям ці сем'ям – больш эфектыўная і дзейная. У гэтым годзе арганізацыя дапамагла ўжо другому выхаванцу ў пабудове кватэры: на яго рахунак аказалася дастаткова для гэтага сродкаў.

Акрамя таго, што дзіця атрымлівае грошы і падарункі, яму яшчэ пішуць пісьмы, на канікулах ён можа пажыць у сям'і таго чалавека, які яго падтрымлівае. Дзіця атрымлівае магчымасць адчуць сваю унікальнасць, упэўненасць ад таго, што ім зацікавіліся, становіцца больш добрым і спагадлівым – ад адчування клопату і любові.

Дзеці чакаюць дапамогі. Ад ВАС

Менавіта форма індывідуальнага спонсарства адпавядае галоўнаму прынцыпу выхавання дзяцей – выпускаць са сваіх сцен хлопцаў і дзяўчат, сацыяльна адапціраваных да дарослага жыцця, у якім яны змогуць пераадоляваць жыццёвыя цяжкасці.

Выхаванцы, якім споўнілася 14 гадоў, самі могуць зарабляць грошы. Яны працуюць у розных установах, напрыклад, бальніцах, прыбіральшчыкамі, санітарамі, па-

сольнымі. Заробленыя грошы яны звычайна адкладваюць на летні адпачынак.

Даходы SOS-дзіцячых вёсак складаюцца ў асноўным з прыватных ахвяраванняў. Існуе шмат магчымасцей аказання дапамогі дзецям-сіротам: больш 6 мільёнаў SOS-сяброў ва ўсім свеце рэгулярна ці ад выпадку да выпадку аказваюць фінансавую падтрымку SOS-дзіцячых вёсак; некаторыя здзяйсняюць шэфства над SOS-дзецямі, SOS-сямейнымі дамамі, SOS-дзіцячымі вёскамі ці іншымі SOS-установамі.

Дакладную інфармацыю аб тым, якім чынам можна перавесці грошы на рахунок дзяцей з SOS-вёсак ці аказаць іншую дапамогу, можна атрымаць непасрэдна ў НКФ ООБФ "SOS-дзіцячая вёска", а таксама праз Інтэрнэт па адрасу: www.soskd.narod.ru

Не мае значэння, як часта і ў якім памеры вы аказваеце дапамогу дзецям-сіротам. Галоўнае, што вы робіце жыццё маленькіх жыхароў Беларусі лепшым і больш радасным.

НА ЗДЫМКУ: хлопчыкі і дзяўчынкі з SOS-вёскі ў Бараўлянах. **Кацярына НЕМАГАЙ.**

Аўстрыя далёкая і блізкая

Наш субяседнік Ганна Ахранкіна — дырэктар Аўстрыйскай бібліятэкі, якая дзейнічае на базе Мінскага дзяржаўнага лінгвістычнага ўніверсітэта. У дваццаці сямі краінах свету працуюць такія асяродкі аўстрыйскай культуры. Аўстрыйская бібліятэка ў Мінску была адкрыта ў 1995 годзе. Курыруе яе дзейнасць амбасада Аўстрыі ў Маскве.

Г. Ахранкіна болей за трыццаць гадоў працуе ў бібліятэчнай сферы, узнагароджана нагрудным знакам Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

— Праца Аўстрыйскай бібліятэкі ў Мінску ідзе па некалькіх накірунках. Першы і асноўны — гэта назапашванне літаратуры, збор аўдыё, відэа і электронных выданняў. У нас прадстаўлены ўсе жанры на электронных носбітах фонд Нацыянальнай аўстрыйскай бібліятэкі. Усю літаратуру, іншыя крыніцы інфармацыі нам дастаўляе аўстрыйскі бок. Трэбазначыць, што мы атрымліваем тую літаратуру, якую заказваем. Робім заказы па Інтэрнэце. Вывозім таксама ў Аўстрыю, наведваем там кніжныя магазіны і адбіраем тое, што патрэб-

на. У аўстрыйцаў гэтая справа вельмі добра арганізавана. Выдзелены, напрыклад, магазін, які адказвае за камплектаванне бібліятэкі.

Натуральна, наша бібліятэка вядзе вялікую інфармацыйную работу. Складзена база даных электроннага каталога "Аўстрыя", якая пераададзена на сідзіром. Наступны этап — адкрыццё нашай старонкі ў Інтэрнэце.

Апроч таго, мы выпускаем на аснове электроннага каталога бібліяграфічныя паказальнікі. Яны анатаваныя. Не ўсе нашы наведвальнікі ведаюць нямецкую мову ў

аднолькавай ступені. Анатацыя дапамагае ў падборы літаратуры. Пераклады для нас робяць студэнты лінгвістычнага ўніверсітэта, якія праходзяць у нас практыку. Мы выпускаем таксама шмат рэкамендацыйных спісаў літаратуры, робім падбор выданняў па пэўнай тэматыцы. Бібліятэка супрацоўнічае з каледжамі і школамі, якія вывучаюць нямецкую мову і Аўстрыю як аспект краіназнаўства.

— Ці можна назваць Аўстрыйскую бібліятэку яшчэ і навуковым асяродкам?

— Гэта спраўды так. Не толькі студэнты лінгвістычнага ўніверсітэта, але і БДУ, іншых навучальных устаноў выконваюць курсавыя і дыпломныя работы на базе Аўстрыйскай бібліятэкі. Да нас паступае шмат заказаў з усіх рэгіёнаў Беларусі. Мы дасылаем матэрыялы ў розныя ўніверсітэты нашай краіны.

На базе Аўстрыйскай бібліятэкі вядзецца і перакладчыцкая работа. Студэнты лінгвістычнага ўніверсітэта перакладаюць творы аўстрыйскіх аўтараў на беларускую, рускую мовы. Алена Сямёнава нядаўна зрабіла рускі пераклад кнігі "Прамежвая справаздача" вядомай аўстрыйскай пісьменніцы Ільзы

Цільш. Літаратар з Аўстрыі была вельмі задаволеная працай. Выкладчык Мікалай Навіцкі перакладае творы аўстрыйскіх аўтараў на беларускую мову. Сумесна з Беларуска-аўстрыйскім рэспубліканскім фондам "Узаема-разуменне і прымірэнне" быў ажыццёўлены цікавы праект — пераклад кнігі "Аўстрыя далёкая і блізкая".

— Як звычайна праходзяць беларуска-аўстрыйскія сустрэчы?

— Цыкл сустрэч мае назву "Панарама культуры Аўстрыі". Штогод да нас прыязджаюць вядомыя аўстрыйскія пісьменнікі, мастакі, дзеячы культуры, навукоўцы. Сустрэчы атрымліваюцца вельмі запамінальныя. Надзвычай цікава прайшла сустрэча ў Доме дружбы з аўстрыйскай пісьменніцай, драматургам, паэтэсай Сабінай Грубар. Не менш цікавай была выстава-рэзюментацыя праекта "Грас-2003 — цэнтр культуры Еўропы", буйнога горада Аўстрыі.

— Вядома, што варыянт аўстрыйскай нямецкай мовы адрозніваецца ад уласна нямецкай мовы...

— Сапраўды, даволі значна адрозніваецца. Ёсць у нас і жадаючыя вывучыць аўстрыйскую нямецкую мову. Неабходнай для гэтага літара-

туры ў бібліятэцы шмат. І беларускімі навукоўцамі напісаны ўжо даследаванні на гэтую тэму.

— Колькі выданняў маеца ў запасах бібліятэкі?

— У нашых фондах назапашана каля пяці тысяч выданняў. Штогод у нас бывае болей за тысячу наведвальнікаў. Пры дапамозе Інтэрнэта мы робім падборку "Аўстрыя ў сусветным друку". Прапануем інфармацыйны агляд "Пазнаёмцеся, Аўстрыя", які прызначаны для вывучэння краіназнаўства.

— Цікава, які ўражанні застаюцца ў аўстрыйскіх дзеячаў культуры пасля наведвання Мінска, Беларусі?

— Бываючы ў Беларусі, аўстрыйскія госці заўсёды застаюцца ўражаныя і вельмі задаволеныя нашым музычным мастацтвам пасля наведвання опернага тэатра. Калі я бяру білеты на трэці-чацвёрты рад, яны бываюць прыемна здзіўлены, бо, паводле іх разумення, такі квіток у венскай оперы каштуе вялікіх грошай. Вельмі падабаецца ім наша сталіца. Яны адзначаюць, што ў Беларусі з Аўстрыяй шмат агульнага — і ў геапалітычных адносінах, і ў пэўнай ступені ў культурным плане.

Наталля АЛЯКСЕВА.

Пасля рэканструкцыі, пачатай у 2001 годзе, адкрыўся Музей касманаўтыкі ў Тамашоўскай сярэдняй школе Брэскага раёна, прысвечаны ўраджэнцу гэтых мясцін першаму беларускаму лётчыку-касманаўту, двойчы Герою Савецкага Саюза, начальніку Расійскага дзяржаўнага навукова-даследчага вытворча-навуковага цэнтру падрыхтоўкі касманаўтаў імя Ю.Гагарына генерал-маёр авіяцыі Пятру Клімуку.

Музей касманаўта

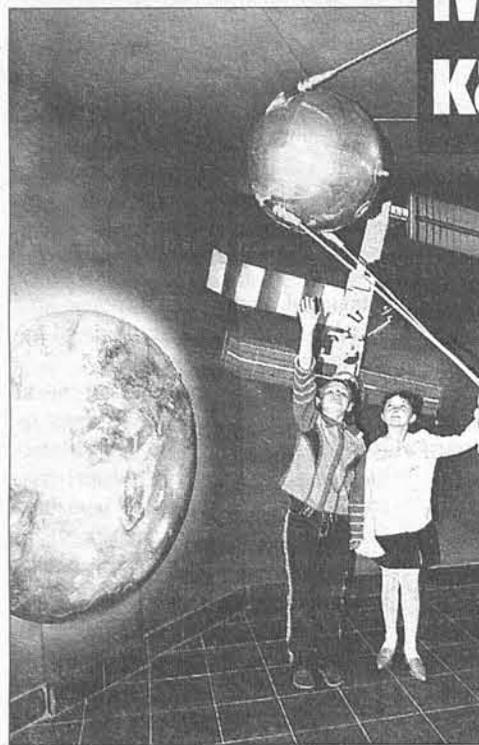
Больш за 300 мільёнаў рублёў на абнаўленне памяшканняў было выдзелена Нацыянальным банкам Рэспублікі Беларусь, які шэфствуе над гэтай школай. Музей існуе з 4 лістапада 1978 года. За гэты перыяд яго наведалі звыш 700 тысяч чалавек. Большасць экспанатаў у розны час перададзены музею лётчыкам-касманаўтам Пятром Клімуком, многія экспанаты збіраліся выкладчыкамі і вучнямі.

Дэлегацыя Тамашоўскай сярэдняй школы пабывала ў Падмаскоўі, у Зорным гарадку, наведалі там свайго славутага земля-

ка Пятра Клімука, ад якога ў падарунак атрымалі новыя экспанаты — макеты станцыі "Мір" і трэнажорнага модуля "Квант", генеральскую форму Клімука, мноства ксеракопій розных дакументаў. Акрамя гэтага, экспазіцыю музея папоўнілі прадукты харчавання сучасных касманаўтаў, упакаваныя вакуумным спосабам і прыгодныя ў ежу на працягу чатырох гадоў: чай, кава, сокі, супы, бульбяная порэ, мясныя стравы, хлеб і шакалад.

Цяпер музей становіцца часткай касмічнай праграмы Беларусі і Расіі. Ёсць папярэдняя дамоўленасць аб магчымасці ўладкавання часовых экспазіцый з экспанатаў Музея касманаўтыкі ў Зорным.

НА ЗДЫМКАХ: старшыня праўлення Нацыянальнага банка Пётр ПРАКАПОВІЧ і родная сястра касманаўта Антаніна Ільінічна на адкрыцці аб'ёўленага музея; тут можна дацягнуцца да космасу. Фота Рамана КАБЯКА, БелТА.

Незабытае

І абарвалася песня Салаўя...

Ішоў люты 1944-га. Цэлы дзень я правёў у свайго сябра Івана, з цэкам па прозвішчы Мацкевіч. Ён жыў на хутары, недалёка ад лесу. Мы гулялі ў карты або проста сядзелі моўчкі. Кашляла яго маці, хвора я туберкулёз. Лячыцца няма чым. Ды і якое лячэнне ў акупацыі. Іван напамніў, што мне пара ісці дадому, гэта значыць, у вёску, што за тры кіламетры ад гэтага хутара.

І я пайшоў. Выйшаў з хаты і адчуў холад. Вушы, пальцы, усё цела пачалі качанець. А што рабіць?! Трэба ісці. Быў загад акупацый: вывешваць спісы тых, хто пражывае ў доме, пры наяўнасці чужых — расстрэл.

Вось і ішоў я насустрач ветру, марозу, баючыся замерзнуць. І тут з лесу паказаўся коннік. Калі апынуўся побач, пазнаў — Валодзя Поух. Прывіталіся. Спытаў, адкуль я і куды. Я сказаў. Тут жа папрасіў, каб узяў мяне ў партызаны.

— Ты ж хлапчук яшчэ, — усміхнуўся ён.

— Дык дзеці ваююць таксама, у разведку ходзяць, — гаварыў я.

— Ты амаль пераканаў, чакай мяне ў Івана, калі вярнуся, — і прышпорыў каня. Завіруха паглынула конніка. А я, падбадзёраны словамі, не адчуваючы холаду, рушыў да Івана.

Іван спытаў, што здарылася. Растлумачыў, у чым справа. Мы сядзелі ў пемры і цішыні. Яе парушаў толькі кашаль маці. Пачаліся гадзіны чакання. Пра што толькі не думаў і не ўспамінаў я. Напрыклад, як арганізавалі першы ў Зэльвенскім раёне калгас, якому прысвоілі імя першага маршала Савецкага Саюза Сямёна Будзёнага. Увайшлі ў яго ўсяго трынаццаць сем'яў. Першы сход працягваўся ўсю ноч. Старшынёй калгаса быў выбраны бацька Валодзі Вікенція Поух.

...Мы ўсё сядзелі, паглядаючы ў акно. Чаканне становілася бясконцым. Усё думкі пра Валодзю. Што з ім? Чаму так доўга? Прыгожы хлопец. Яго спевамі заслухоўваліся. На ўсіх святках заўсёды гучаў яго голас. Ён мог капіраваць пшчак салаўя. Таму хлопца і назвалі Салаўём. Раілі паступаць у якое-небудзь музычнае вучылішча. На жаль, не атрымалася.

...Не даязджаючы кіламетра паўтара да роднага дому, каб наведаць маці, Валодзя пачуў стрэльбу. Пад коннікам пачаў асядаць конь. Засада. Ён ведаў, што ў дыску ППШ яшчэ засталася патронаў трыццаць. І, лежачы за забітым канём, адкрыў агонь у бок засады. Ён памятаў, што трэба пакінуць патрон для сябе на выпадак, калі трапіць у лапы фашыстаў. Так што стрэльба яго была кароткай. Валодзя адчуў востры боль у жываце. Усё зразумеў: трэба адступаць. Пачаў адыходзіць у глыб лесу. Кажухом прыкрываў рану, кроў афарбоўвала снег. Ён ведаў гэтую мясцовасць. Дзесьці на ўскрайку павінен быць дом яго старога сябра. Прабіраўся да яго праз кусты, слякаючы крывёю. Дарога здавалася яму бясконцай. Але васьмі і дом. Толькі адчыніліся дзверы, рухнуў цераз парог. Вася (так звалі гаспадара) хутка пачаў перавязваць рану, каб спыніць крывацёк. Даў шклянку самагону, каб аблягчыць стан раненага. Адрозу ж павёз на

хутар, узяў на дапамогу двух чалавек і затым — у партызанскі шпіталь, які знаходзіўся за Шчарай. Завіруха спынілася. Валодзю стала лягчы.

У шпіталі-зямлянцы, асветленай газавай лямпай, яму тэрмінова зрабілі аперацыю. Боль быў невыносны. Ён сціснуў зубы і цягнуў.

Пасля аперацыі мучыла смага. Крычаў: "Піць, піць..." Яму змочвалі вусны. Але гэта не дапамагло. Валодзя, нягледзячы на строгую забарону ўрачоў, употай выпіў вады. І... абарвалася песня Салаўя.

Яго пахавалі ў партызанскім лесе. Прагучаў развітальны салют.

Раніцай карнікі ўварваліся ў хату Валодзі. Схапілі бацьку Вікенція Поуха, маці Марыю і сястру Алену, кінулі ў машыну і адвезлі ў Дзярэчын у гестапа. Хвора я маці памерла ад катаванняў, затым бацька. А сястру Алену вывезлі ў Германію на прымусовыя работы.

Гэта было адно з тысяч, мільёнаў зверстваў фашысцкіх захопнікаў у гады Другой сусветнай вайны.

У цэнтры Старой вёскі, дзе нарадзіўся і рос Валодзя, устаноўлена мемарыяльная дошка, на якой высечаны імёны патрыётаў. Сярод іх імя Валодзі, яго бацькі і маці. Вечная ім слава!

Аляксандр МАЦКЕВІЧ, інвалід Вялікай Айчыннай вайны, капітан у адстаўцы.

Кірмаш здароўя на беразе Нёмана

Незвычайнае ажыўленне панавала на маляўнічым беразе Нёмана ў раёне вёскі Мікалаеўшчына — радзімы вялікага беларускага песняра Якуба Коласа.

А грамадзянамі гэтага незвычайнага паселішча сталі ўдзельнікі кірмашу здароўя "Цвярозая Беларусь", які ўжо другі раз праводзіць тут Міністэрства спорту і турызму і грамадскае аб'яднанне "Цвярозасць-Аптымаліст" імя Г.А.Шырко. У рамках кірмашу прайшлі VI Рэспубліканскі адкрыты фестываль аздараўленчых клубаў "Нёманскія зоркі", II Рэспубліканскі адкрыты адукацыйны фізкультурна-аздараўленчы семінар "Вучыцца заўсёды карысна" і X Адкрыты рэспубліканскі злёт "Тата, мама, я — здаровая сям'я". Удзельнікі ўсіх гэтых мерапрыемстваў, а гэта прадстаўнікі розных рэгіёнаў нашай краіны, а таксама іх аднадумцы з суседніх рэспублік Садружнасці, якія стварылі ў гэтыя дні на нёманскіх берагах адну адзіную, дружную сям'ю здаровага ладу жыцця, паказалі на практыцы, як можна весела, ярка і цікава жыць, поўнаасцо абыходзячыся без атрутных стымулятараў — алкаголю і тытуню.

Што такая лінія жыцця дае чалавеку здароўе, сілы, энергію, адчу-

ванне напоўненасці — адзіна правільная, пацвярджае тое, што адзін з удзельнікаў кірмашу прыбыў на злёт з Вільнюса на звычайным дарожным веласіпедзе і прыняў актыўны ўдзел ва ўсіх яго конкурсах, спартыўных гульнях і віктарыях. А віктарын, якія патрабуюць спрыту, лоўкасці, кемлівасці, тут праводзілася нямаля. Гэта і спартыўнае арыентаванне, і турысцкая паласа перашкод, і перамяшчэнне на хуткасць цяжкага бярвяна, і многае іншае.

Можна не сумнявацца, што тыя, хто адчуў радасць і паўнаценнасць здаровага ладу жыцця, ужо ніколі не звернуць з аднойчы выбранага шляху і пастараюцца дапамагчы стаць на яго тым, хто таксама да яго імкнецца.

Так лічаць члены турысцка-аздараўленчых клубаў: "Мара" Ашмянскага раёна, які ўзначальвае Аліна Мікліс, "Бусел" Вілейскага раёна, на чале якога стаіць Валянціна Іванова, "Надзея" Асіповіцкага раёна, кіраўнік Уладзімір Махнач, Нясвіжскага — старшыня Генадзь Аксенік і ўсе астатнія ўдзельнікі кірмашу здароўя. Бо вярнуліся з нёманскіх берагоў поўныя сіл, энергіі, абагачаныя станоўчымі эмоцыямі і новымі добрымі сябрамі.

Аляксандр ДЫНІКАЎ.

Аўтограф

"Даніла і Чэрчыль"

Такая подпіс зрабіў Якуб Колас на фатаграфіі, дзе ён зняты разам са старшым сынам Данілам. Час быў пасляваенны. Прозвішча англійскага прэ'ера было ва ўсіх на слыху. І, робячы такі подпіс на здымку, падараваным сыну, класік беларускай літаратуры засведчыў, што ён і да сёння можа сябе, да сваёй паўнаты ставіцца з уласцівым яму гумарам.

Пасля смерці Данілы Канстанцінавіча фатаграфія засталася ў яго доме. А на вечарыне,

прысвечанай 90-годдзю з дня яго нараджэння, унучка Якуба Коласа Вера Данілаўна перадала яе туды, дзе ёй належыць быць, — у Літаратурны музей пісьменніка.

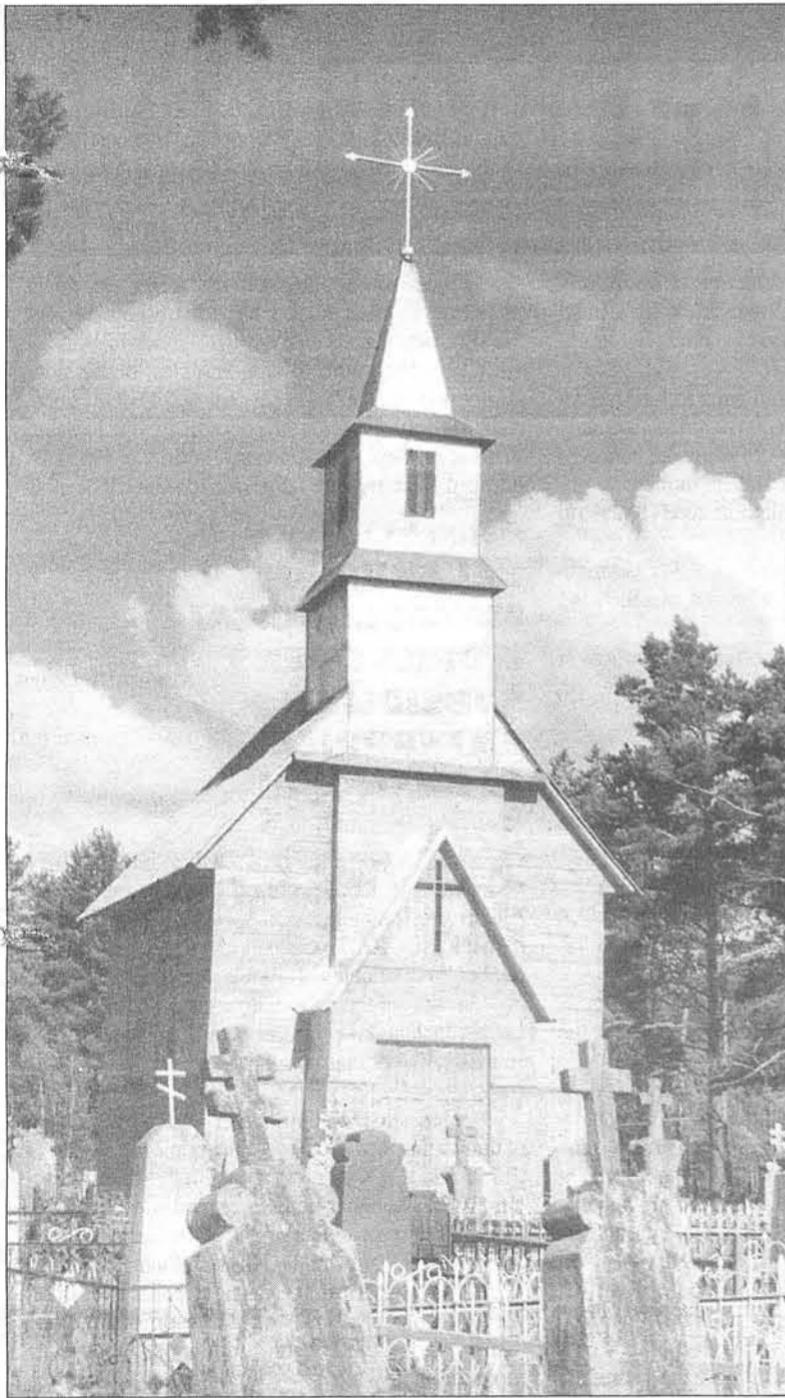
Апрача Веры Данілаўны, на вечарыне выступалі іншыя блізкія Данілы Канстанцінавіча — брат Міхаіл (дарэчы будзе прыгадаць, што ён, вядомы вучоны-фізік, узначальвае таварыства "Беларусь — Ірландыя"), жонка Ала Цімафееўна, ранейшая жыхарка Ленінграда, сын Андрэй. Яны ўспаміналі цікавыя, часам забавныя выпадкі з жыцця сына Якуба Коласа, цытавалі невядомыя радкі з яго твораў. Гучалі яго любімая саната "Апасіяната" Бетховена, народныя песні і, вядома ж, "Мой родны ку".

Вонкава сямейная вечарына ператварылася ў агульнабеларускую, нацыянальную. Слова бралі госці са Стоўбцаў, Пухавіч, Пінкавіч, што пад Пінскам. Вядомыя навукоўцы, пісьменнікі, грамадскія дзеячы, музейныя работнікі, Анатоль Бутэвіч, Уладзімір Гілеп, Генадзь Кісялёў, Мікола Мятліцкі, Міхась Мушыньскі, Рыгор Тка-

цэвіч і іншыя гаварылі пра Данілу Канстанцінавіча як пра буйнога вучонага, аўтара каштоўнай кнігі "Любіць і помніць", арганізатара мемарыяльнага музея Якуба Коласа, непаўторную асобу, у якой выявіліся лепшыя рысы беларускага народа. Было згадана, што ў 1991 годзе, напярэдадні адкрыцця I Міжнароднага кагрэса беларусістаў, ён палічыў важным запрасіць да сябе вядомых замежных вучоных, якія потым сталі перакананымі прапагандыстамі Коласавага слова ў свеце. Сям'я Міцкевічаў называлася фенаменальнай з'явай, увабленнем творчай і тэхнічнай эліты. Вечарыну вёў з гумарам супрацоўнік музея пісьменнік Іван Курбека.

Па рашэнні дырэктара музея Зінаіды Камароўскай эксклюзіўнае права на публікацыю здымка, падараванага Верай Міцкевіч, было прадастаўлена "Голасу Радзімы".

Наталля ШУВАГІНА-АДАМОВІЧ, супрацоўніца Літаратурнага музея Якуба Коласа.

Раёўка

Імкліва цякуць са схілаў Мінскага ўзвышша ручайны, зліваюцца, утвараючы ўсё больш паўнаводныя рэкі. Адна з іх — Удранка, ці Удра. “Наша пані была мудрай, хай завецца рэчка Удрай”, — тлумачаць жыхары радашковіцкіх ваколіц паходжанне назвы сваёй невялікай рэчкі, што пачынаецца на Купалавай Лысагорыччыне і, стварыўшы сабе малюнічую даліну з даволі стромкімі схіламі, бяжыць між пагоркаў праз густыя лясы. У адным месцы на вяршыні стромкага лясістага берага знаходзіцца балацінка. Вада з яе выцякае ў рэчку на шасці большых ці меншых ручайнах, на дзвюх з іх маюцца невялікія вадаспады. Шум вады на іх чуцны яшчэ на падыходах да гэтай унікальнай мясціны, празванай жыхарамі Бразуха. Кажуць, што здаўна тут стаяла царква, якая некалі правалілася пад зямлю — і забрулі тады чыстыя крыніцы, браць ваду з якіх прыходзіць людзі і сёння. Разам з Ігарам Гатальскім адправімся ў вандроўку і мы.

Удранка аддае сваю ваду сяброўцы — рацэ Рыбчанцы. Апошняя атрымлівае такую назву не з вытоку, а толькі пры злучэнні ў Радашковічах рачулак Вязынкі і Гуйкі. І ўжо не невядомую пані згадваюць радашкоўцы (як у тлумачэнні назвы Удры), а канкрэтную гістарычную асобу — імператрыцу Кацярыну, якая нібыта праязджала праз гэтыя мясціны і якую віталі словамі: “Радуйся, красная маладзіца!” Таму і мясцінкі на старым Віленскім трапце ад гэтых слоў атрымалі назвы — Радашковічы, Краснае, Маладзечна.

А ўзрадаваць Кацярыну магла ўжо сама прыгажосць гэтых

мясцін, аздобленых маляўнічымі патокамі Удранкі і Рыбчанкі. Відаць, сапраўдны рай існаваў тут і для нашых продкаў, бо гаспадары маёнтка Забор’е (цяпер вёска Вілейскага раёна), паставіўшы на Рыбчанцы вадзяны млын, назвалі тое месца Раёўка. У 1889 годзе пан Грыгаровіч заснаваў у Раёўцы крухмальны завод, а ўжо праз 9 гадоў перарабіў яго ў больш выгаднае прадпрыемства — кардонную фабрыку, якая дзейнічае і сёння. Кажуць, што ў Грыгаровіча Раёўку выйграў у карты яго сусед з Абадоўцаў (цяпер гэта таксама вёска ў Вілейскім раёне) пан Багдановіч. Побач з прамысловымі будынкамі ў 1928 годзе Багдановіч узвёў му-

раваны дом для рабочых фабрыкі. Галоўны ўваход у дом аздоблены балконам, які абпіраецца на дзве калоны, і мастацкім афармленнем мансарды з выявай года пабудовы — “1928 R”.

У тыя часы раёўскі кардон куплялі ў Нямеччыне і Брытаніі, фабрыка была ўзорна-паказальнай, чаго нельга сказаць пра сённяшні яе стан. Раёўцы жылі заможна, і ў 1935 годзе на могільках яны ўзвялі прыгожую драўляную капліцу з высокай вежай, увянчанай шпілем з крыжам. Капліца была пакрыта гонтай і з’яўлялася сапраўдным помнікам драўлянай архітэктуры, ацалелішы ў гады вайны і атэізму. Яшчэ да нядаўняга часу яе счарнелыя сцены з пустымі ваконнымі праёмамі нечакана з’яўляліся перад вачамі тых, хто ўжо доўга ехаў праз лес па асфальтоўцы. У 1997 годзе колішні храм згарэў. У 2002 годзе на яго месцы ў той самай архітэктуры быў узведзены новы храм. У адрозненне ад былой капліцы дах і вежа новага будынка пакрыты шыферам і бляхай. Апошняя адбівае ад сябе сонечныя праменні — і здаецца, што сам храм праз крыж і вежу акумулюе ў сабе сонечнае святло і аддае яго людзям.

Капліца на могільках належыць раёўскім католікам. Праваслаўныя жыхары ў тым самым 2002 годзе на ўскрайку пасёлка за свае сродкі пабудавалі невялікую царкву, куды прыязджае святар з недалёкага мястэчка Краснае.

Адноўлена капліца. Пабудаваны храм. Цясейпай стала сувязь паміж прыгожай мясцінай і яе біблейнай назвай. Хочацца спадзявацца, што і людскія душы будуць тут бліжэй да боскіх дабротаў.

Шчорсы — Налібоккі: Падарожжа па мястэчках

На поўнач ад Карэліч ідзе дарога ўздоўж заходняга берага рэчкі Сэрвач на Любчу (мястэчка гэтага з’яўляецца). Недазе пасярэдзіне дарогі знаходзіцца вёска Шчорсы Навагрудскага раёна — былое мястэчка. Шчорсы размешчаны недалёка ад сутоку рэк Сэрвачы і Нёмана, побач — тыповое для гэтых поплаўных мясцін прырэчнае паселішча Панямонь і перасячэнне істотных мясцовых шляхоў: дарога з Карэліч на Любчу, якая ідзе з Гарадзішча Баранавіцкага раёна і звязвае Слонім з Навагрудкам; ад Любчы на поўнач да Ліды — своеасаблівае транзітнае дарога ўзбярэжскага тыпу, што пасля Сэрвачы ідзе ўздоўж Нёмана і перасякаецца ў Шчорсах з буйным сухатутным шляхам, які вядзе да вёскі Дзергаўная і мястэчка Налібоккі.

Шчорсы, можна сказаць, размешчаны ў глыбінцы Налібоцкай пушчы. Некалі гэта тэрыторыя была пакрыта лясамі і модна забалочана. На паўночны ўсход ад Шчорсаў было суцэльнае балота. На захад ад Нёмана паселішчы ёсць: старая вёска Лаўрышава з прыгожай царквой, вядомае старадаўняе паселішча Гнесічы і іншыя, а на супрацьлеглым беразе — ніводнай вёскі, толькі каналы, што зараз асушваюць тутэйшае балота. Дрымуць, густыя лясы цягнуцца ад Нёмана да Налібок прыкладна на 20 кіламетраў — усяго 400 квадратных кіламетраў глухой пушчы.

Тут знаходзілася ўладанне вядомага панскага роду Храптовічаў. Архітэктарам Джозэпа Сака ў XVIII стагоддзі быў пабудаваны шыкоўны барочны палац з прыгожай залай у цэнтральнай частцы будынка, побач — відарысны

англійскі і рэгулярны парк. Рэгулярны не захаваўся, а відарысны з прыгожымі дубровамі, гаямі, звернутымі ў бок нёманскага поплава, захаваўся. На жаль, палац сёння знаходзіцца ў занябаным выглядзе, але тым не менш маляўніча выглядае на фоне лірычнай прыроды. Поўная смутку архітэктура, якая страціла сваю маладосць, у адвечна прыгожым прыродным атачэнні, як дакор, заклікае пакланяцца пра гэты палац, выправіць хібы, нанесеныя яму гістарычным лёсам. Захавалася шмат гаспадарчых мураваных пабудов, якія нагадваюць замкавыя архітэктурныя формы, сярод іх — драўляная вежа старой вяндлярні, выкананая ў формах абарончай архітэктуры, якая ўражае і сваімі памерамі, і маштабамі.

У цэнтры паселішча на скрыжаванні дарог каля невялікай плошчы — барочны мураваны касцёл з велічнымі формамі і будовай, размеш-

чаны сярод цяністых дрэў. З боку апсіды — пахаванне аднаго са святароў у прыгожым кавальскім карункавым аздабленні, якое дзівосна выглядае ў сваёй адзіноце на гэтым касцельным двары на фоне белых сцен.

Прабіцца берагамі Нёмана са Шчорсаў у бок Налібок можна, ёсць адна дарога, якая магла б стаць надзвычай цікавым турыстычным маршрутам, што дасць магчымасць пабачыць адразу пасля маёнтка і прыгожых даляглядаў Нёмана яшчэ і кутчак той дзівоснай, даўняй прыроды, у якой некалі жылі туры, зубры. Тут вясковая лясная спежка нічога не сустракае на сваім шляху, але вядзе да мястэчка Налібоккі, якое з’яўляецца сэрцам гэтых абшараў, гэтага прыродна-ландшафтнага ўтварэння.

Налібоккі знаходзяцца на скрыжаванні некалькіх шляхоў. Адзін, якім мы ішлі са Шчорсаў, сустракаецца з дарогамі, якія ідуць з вёскі Дзе-

раўная, Івянца, а з поўначы з мястэчка Камень. Налібоккі — сэрца пушчы, і яго трэба ўспрымаць з пункту гледжання навакольнай прыроды. Беларусь — даволі насычаная паселішчамі краіна, у якой праз кожныя 2-4 кіламетры бачны вёскі, а вось Налібоцкая пушча ў гэтым сэнсе — выключэнне, яна, можна сказаць, пераўзыходзіць Белавескую малую населенасцю. У ёй зрэдку можна сустраць толькі маленькія глухія лясныя вёсачкі — такія, як Клецішча, Бойні, Боркі, Пяскі. Колькі тут ручаёў, патаемных урочышчаў! І разам з тым у густары лесу адзінока стаялі хутары — такія, як Барсучча, Дзянісава, Коззе пекна, Сухі Барок, Рудня Налібоцкая на беразе рэчкі Уса, Белы Бераг, Сябрьн і іншыя.

Такім чынам, перад намі — тэкст, напісаны прыродай і чалавечым жыццём, які можна чытаць, як разгорнутую грандыёзную прасторавую кнігу. Чытаць з цікавас-

цю і шмат чаму навучыцца. Прыроднае асяроддзе — гэта сапраўднае багацце. Назвы такіх урочышчаў, як Лысыя Горы, Ляхавы Горы, Стрэльчына, Крушына, Цыганы, Гразнае Балота, Дзікі Лес, Доўгі Лог, Нізмень, Прылужышча, Каралёва, Курганы шмат пра што гавораць. Пры самастойным вандраванні са Шчорсаў у Налібоккі, калі гэты мясціны стануць цэнтрам турызму, добра было б пачытаць на стэндзе пра адметнасці прыроды, гісторыі і культуры гэтых мясцін, каштоўнасць, якую яны ўяўляюць, паказаць шляхі, што звязваюць мястэчкі ўздоўж Налібоцкай пушчы. Упэўнены, што з пункту погляду выхавання гэта адыграла б вялікую ролю. Так, як у Масарах Глыбоцкага раёна добраўпарадкаванне навакольнага мясцовага касцёла змяніла культуру ўсіх вёсак гэтага прыхода, прымусіла людзей усвядоміць сябе ў стасунку незвычайнага характава наво-

кал. А тут, каля Налібоцкай пушчы, патэнцыял воляю прыроды яшчэ больш багаты.

Хутка мы будзем адзначаць 60-годдзе Перамогі над фашызмам у Вялікай Айчыннай вайне, і ў сувязі з гэтым хачу згадаць, што ў Налібоцкай пушчы савецкія воіны, якія адступалі пад націскам нямецка-фашысцкіх захопнікаў, змаглі сабрацца, знайсці адзін аднаго, перагрупавацца і здзейсніць прарыв з акружэння ў бок Слуцка, Нясвіжа і далей рухацца да Магілёва, Падмаскоўя. І гэта старонка гісторыі павінна быць пазначана пры знаёмстве з Налібокамі і наваколлем.

P.S. Нашым гідам у гэтым падарожжы быў доктар архітэктуры, член-карэспандэнт Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі, даследчык у галіне айчыннай гісторыка-культурнай спадчыны і ландшафтай Аляксандр ЛАКОТКА

Запісала Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

Палац у Шчорсах (гравюра XIX стагоддзя).

Politics

ON SPEECH OF BELARUSIAN FOREIGN MINISTER AT 59TH SESSION OF UN GENERAL ASSEMBLY

On September 29, 2004 a governmental delegation of the Republic of Belarus headed by the Minister of Foreign Affairs Sergei Martynov started its work at the 59th session of UN General Assembly.

At the first day of the session's work Sergei Martynov spoke within the framework of the general political discussion. The Minister underlined the necessity of ensuring the leadership of international law as the only basis of stable and safe peace.

Sergei Martynov stated on irreceivability of double standard tactics.

The Minister called the attempts of some states on taking root of double standard practice in the UN system as unsafe for stability and effectiveness of the UN system.

Sergei Martynov proposed to all the neighbours, the EU and NATO to organize a regional cooperation aimed at ensuring safety of the objects of critical infrastructure, including oil-pipe line, gas pipelines and atomic power stations.

Foreign Minister of Belarus took part in the meeting of foreign ministers of Non-Aligned Movement member-states and had a number of bilateral meetings.

REPRESENTATIVES OF DIPLOMATIC CORPS TO MONITOR PARLIAMENTARY ELECTIONS IN BELARUS

The Central Election Commission has registered 8 diplomats of the Russian Embassy in Belarus as international observers on the coming parliamentary elections to the National Assembly's Chamber of Representatives and the nationwide referendum on October 17.

According to the information of the Central Election Commission, 161 international observers have already been accredited in the republic, including 94 members of the OSCE/ODIHR and 64 experts of the CIS mission. There are 32 and 18 long-term observers from the ODIHR and CIS missions respectively.

The Central Election Commission has held a meeting with representatives of the diplomatic missions accredited in Belarus, commission's secretary Nikolai Lozovik said. Many of them expressed a wish to monitor the coming elections. Among them were officials of embassies of the CIS and EU participating countries, USA.

According to Nikolai Lozovik, the central election commission welcomes the initiative of diplomats whose work makes the monitoring more efficient.

Старонку па матэрыялах прэс-службы МЭС падрыхтаваў Барыс ЖУКАЎ.

Economy

ON TRADE TURNOVER BETWEEN BELARUS AND RUSSIA

For the 8 months of 2004 Belarus reached a record level in the trade turnover with Russia, Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Belarus to the Russian Federation Vladimir Grigoriev said at a press conference in Moscow.

According to him, in January-August the Belarusian-Russian trade turnover made \$10,560bln having increased by 36,7% in comparison with last year's corresponding period. The Belarusian exports grew by 34%, the imports - by 37%. According to the diplomat, by the end of 2004 the trade turnover will have exceeded \$15bln. "Thus, Belarus will reach the level of Germany which ranked first among Russian trade partners last year", Vladimir Grigoriev stated.

Strong economic cooperation between Belarus and Russia is the basis for taking important political integration decisions, the ambassador has noted. "Such decisions will be adopted in the near future", Vladimir Grigoriev underlined.

ON COOPERATION BETWEEN BELARUS AND GERMANY IN CREDIT AND INVESTMENTS SPHERE

The Foreign Ministry of Belarus believes it is important to extend business contacts with Germany in credit and investment area, head of the Western Europe Division of the Department of Europe of the Foreign Ministry of Belarus Sergei Malinovski said at a regular sitting of Belarusian-German working group for trade and investments.

"Belarus pays its debts covered by AKA Hermes in full and on schedule, which creates favourable conditions for developing contacts

with Germany in credit and investment area," he said.

Belarus is looking for an investor ready to inject \$400 million into the construction of a newsprint factory in Shklov. The project was then presented.

He added, \$75 million maximum volume of annual crediting in Belarus established by a Inter-branch committee for export loan guarantees has not been used this year yet.

Germany ranks second (following Russia) regarding the volume of attracted credit resources. Germany has financed over 55 projects of Belarusian concerns and enterprises to the total of 482.65 million.

It invested over \$82.2 million in 2003 (10.2% up on the year).

As of January 1 2004 there were 341 German-capital companies registered in Belarus, of which 141 - with 100% German capital.

In Germany, there are 11 representative offices of Belarusian companies.

MAZ BALTIA TRUCK ASSEMBLY CENTER OPENS IN LITHUANIA

Lithuania's Zemgalos automobilių opened in Vilnius the MAZ-Baltia assembly center of Belarus' MAZ trucks, Alexei Tutubalin, deputy director general for foreign affairs, reported.

According to him, the center required more than 5 million litas in investments, Daina Vabalaske, the marketing director of Zemgalos avtomobilių, said.

In 2004 the assembly center is expected to produce 200 MAZ prime movers with a carrying capacity ranging between 10 and 20 tonnes and dump trucks.

Lithuanian production line's annual capacity is at about 500 trucks. The vehicles assembled in Lithuania are planned to be sold to Latvia, Estonia and some other EU countries, the source said.

The chief reason for the organization of the MAZ assembly in Lithuania is the country's accession to EU, which means that Lithuania will collect a 22% customs duty on all vehicles imported from third states.

In January-August 2004 MAZ produced 13,160 automobiles (22.5% up on the year), 3,433 trailers and semi-trailers (30.1% up), 419 buses (42.5% up). The total output of the enterprise made BYR 775.9 billion in comparable prices (26.7% up).

Minsk Automobile Plant - the largest producer of prime movers in the territory of the former USSR - manufactures around 150 modifications of vehicles, along with towing vehicles, buses, consumer goods. Over 60% (in cost terms) of all materials and components are bought in the Russian Federation, and insignificant amounts are imported from Ukraine and states outside the CIS.

BELARUSIAN METALLURGICAL WORKS OPENS SUBSIDIARY ENTERPRISE IN SHANGHAI

An official opening ceremony of the subsidiary enterprise of the republican unitary enterprise "Belarusian metallurgical works" - "BELMET (SHANGHAI) TRADING Co., Ltd." was held on September 26 in Shanghai (China).

Creation of the subsidiary enterprise will let the biggest metal cord producer in Europe intensify the mutually beneficial cooperation with its Chinese partners.

Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of the Republic of Belarus to the People's Republic of China Anatoliy Kharlap took part in the opening ceremony. In Shanghai he held several meetings with the senior vice-president of one of the German banks and a representative of the Austrian Financial Group to discuss prospects of increasing supplies to the People's Republic of China and attraction of financial resources for the reconstruction of "Belarusian metallurgical works".

ON SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF BELARUS IN 2004

In January-August the GDP growth reached 110,7% on the same time last year against 109-110% forecasted. It is noteworthy that the GDP growth was insured without a considerable increase in consumption of fuel and power energy, a 8,1% reduction in the power consuming in January-July 2004 proves that.

According to the economy ministry, the country's industry produced 15% of products more than in the same period 2003 (against 9-10% forecasted). At the same time the growth in consumer goods exceeded the forecasted level of 9-10% to 13,4%. The production of foodstuffs and nonfoods grew by 13,2% and 14,4% respectively. On the whole, over 80% of factories put up the output. Their production accounted for over 93% of the total output. The GDP-forming companies produced 56,7% of the total output. For the 7 months the profitability of sold products, services and works in industry made 16% against 11,8% on the same time last year. The stock of ready-made goods reduced which shows that the demand for national products is growing both on the national and foreign markets.

The agricultural complex ensured an 110,3% growth in January-August 2004 on the same time last year (against 109-111% forecasted). The profitability of sold products, services and works made 7,5% against minus 3,2% in the same period 2003.

The number of unprofitable companies reduced from 66,1% in January-July 2003 to 26,8% in Janu-

ary-July 2004, the economy ministry informs.

In January-August of the current year the increase in capital investments made 122% (the year's forecast - 118-120%). At the same time more than 60% of the total number of capital investments were used in the production sector.

The foreign trade turnover effectively develops as well. A favorable situation on the market and the work on stimulating the export and developing the trade infrastructure contribute to this process. For the 7 months of the current year the foreign trade volume taking into account services increased by 30,2% compared with the analogous period of 2003 including the export - by 29,3%; the import - by 31%. At the same time the foreign trade balance was negative at the rate of \$590,6mln.

In the current year inflation processes have been slowing down in the republic. According to the work of the national economy in January-August 2004 the summary Consumer Price Index made 108,9% or 101,1% on average per month, what corresponds to the forecast indices of 2004 (101,1-101,4%). The inflation level reduction positively influenced monetary incomes of the

population and wages. For example, In January-July the real monetary incomes of the population increased by 12,6% compared with the analogous period of 2003 (the year's forecast - 8-9%). The real wages calculated taking into consideration the rise in prices for goods and services increased by 14% for the 7 months of 2004 compared with January-July 2003 (the year's forecast - 10-11%). In turn these factors stimulated expansion of the domestic demand for goods and services. For example, the volume of the retail trade turnover including public catering increased by 11,2% on the consumer market of the republic (the year's forecast - 8-9%). The volume of chargeable services rendered to the population increased by 13,2% (9-10%).

On the whole in the national economy the profitability of products sold, works and services rendered made 13,9% in January-July 2004 against 9,6% for the 7 months of 2003. Measures taken for improving the budget-tax and monetary policy and strengthening the bank system of the republic contributed to improving the financial results and increasing the effectiveness of the economy, the economy ministry underlined.

"INTERNATIONAL TEACHER 2004"

Colleagues and students of professor of Brest State University named after Pushkin Ivan Kotliar are congratulating him on both the Day of Teacher and receiving the rank of the "International teacher 2004".

According to Ivan Kotliar, he was given the honorary rank by the Cambridge international biographic center for his contribution to promotion of human rights. It is noteworthy, that Ivan Kotliar initiated introduction of the "Human rights" course in Belarusian universities, he is heading the Belarusian department of the intentional organization for human rights and has published a lot of scientific works and manuals on the topic.

There were more than a hundred of candidates from various countries for the rank, the telegram from the director general of the international biographic center informed. A special commission has selected the most worthy ones, including Ivan Kotliar.

CHINESE AMBASSADOR ISSUES PHOTO ALBUM "DEAR BELARUS"

The Ambassador of China to Belarus Yu Zhenqi published the album of his photographs "Dear Belarus and Other Countries in Focus." During the presentation Yu Zhenqi thanked the Ministry of Information for the support in publishing the album.

Ганна ЗАПАРТЫКА, дырэктар Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва

КРЫНІЦЫ СПАДЧЫНЫ

Пры судакрананні з паняццямі архіў, справа, дакумент пэтычнай натуры абавязкова прыйдуць на памяць радкі верша Максіма Багдановіча "Летапісец":

*Што тут чынілася
ў даўнія гады,
Што думалі, аб чым
спрачаліся тады,
За што змагаліся,
як баранілі веру, —
Узнаюць гэта ўсё патомкі
праз паперу!
Яно забудзецца, умрэ,
з вадой спльве, —
І вось у спомінах устане,
ажыве,
Калі знайдучь яго няхітрае
пісанне
Пра гэтае жыццё, надзеі,
справанне.*

тановы праце на ўзбагачэнне аднаго з самых цікавых раздзелаў Нацыянальнага архіўнага фонду беларускага народа.

Магчымасць выступіць у "Толасе Радзімы" дала мне надзею на тое, што мой голас будзе пачуць далёка за межамі Беларусі. Запрашаючы суайчыннікаў у наш гасцінны будынак на плошчы Свабоды ў Мінску, я хачу падаць толькі некаторыя прыклады з гісторыі архіва-музея.

Аглядаючы дзейнасць архіва-музея ад самага стварэння, можна адзначыць, што геаграфія пошукаў дакументаў па гісторыі літаратуры, мастацтва, культуры беларускага народа ніколі не абмяжоўвалася тэрыторыяй сучаснай Рэспублікі Беларусь. Ужо першыя

працы, асабістыя і біяграфічныя дакументы, калекцыі і бібліятэкі рэдкіх выданняў.

Вялікую ролю ў справе захавання гэтай магутнай спадчыны беларускага народа адыгрываюць іх нашчадкі. На працягу многіх дзесяцігоддзяў старанна зберагаліся ў сем'ях архівы М.Гарэцкага, А.Бабарэкі, А.Жаўрука, Я.Брайцава, З.Астапенкі, К.Каганца, М.Каспяровіча і многіх іншых. Упарадкаваныя і дагледжаныя, яны былі перададзены архіву-музею на вечнае захоўванне ў поўным складзе.

Значная колькасць архіўнай спадчыны беларускага народа трапіла за мяжу ў выніку эміграцыі яе ўладальнікаў пры пэўных палітычных, гістарычных ці асабістых абставінах. Большая частка асабістых архіваў беларускай эміграцыі папаўнялася ўжо за мяжой. Творчая, навуковая, асветніцкая дзейнасць вядомых асоб беларускіх дыяспар яскрава адлюстравана ў дакументальных крыніцах з асабістых архіваў. Сярод іх — архівы сым'і Кіпеляў, Я.Запрудніка, М.Сяднёва, У.Клішэвіча, Ю.Віцьбіча, М.Кавыля, А.Галіны, Л.Крывічаніна, А.Бязрозкі, П.Мірановіча, Г.Русак, Н.Кудасавой і многіх іншых. Некаторыя з іх мы ўжо захоўваем у сябе, работа з астатнімі, веру, наперадзе.

Першым, хто паклапаціўся пра свой архіў у далёкай Амерыцы, быў светлай памяці М.Сяднёў. Пазнаёміўшыся ў 1992 годзе з калектывам нашага архіва-музея і перадаўшы частку сваіх рукапісаў, ён на працягу васьмі гадоў дасылаў поштай унікальныя крыніцы па гісторыі беларускай літаратуры і ўласна сваёй творчасці. Усяго перадаў больш тысячы дакументаў за 1934-2000 гады.

Дзякуючы старанням Лявона Юрэвіча і Уладзіміра Ляхоўскага, архіў-музей атрымаў каштоўную частку творчай спадчыны Ю.Віцьбіча. Незвычайную ўвагу, разуменне і клопат у адносінах да архіваў эміграцыі мы адчулі з боку

коўскі ў Якуцку, М.Швэдзюк у Вялікабрытаніі з'яўляюцца стваральнікамі не толькі ўласных архіваў, але і выдатнымі гісторыкамі беларускіх дыяспар, збіральнікамі дакументальных крыніц, рассяяных па шматлікіх кутках свету. Дзякуючы іх самаахвярнаму архіўнаму працы, наш архіў-музей, а з ім і Беларусь набылі многія тысячы дакументаў, перыядычных выданняў і кніг.

Вялікі ўклад у папаўненне нашых фондаў унеслі беларускія вучоныя, праца якіх спрыяла пазітыўным міжнародным кантактам. Арсень Ліс, Адам Мальдзіс, Лідзія Савік, Барыс Сачанка, Віталь Скалабан, Віктар Скоробагатаў, Міхась Кенька заклалі падмурак у практыку ўзаемадзеяння і ўзаемаінфармавання навукоўцаў і архівістаў. Дзякуючы ім, архіў-музей атрымаў бясплатную спадчыну паэта Адама Гур'яновіча, кампазітара Яна Тарасевіча, пісьменніка Івана Ласкова, амаль страчаныя беларускія выданні з асабістых збораў М.Талеркі і І.Тулейкі, а таксама звесткі пра многія дакументы, камплектаванне якіх яшчэ наперадзе.

Сёння музей валодае творчым і навуковым патэнцыялам, каб прыняць у свае сховішчы асабістыя архівы, архівы замежных беларускіх выданняў, нацыянальных суполак у дыяспарах, стварыць для іх усе ўмовы для захоўвання і навуковага выкарыстання. Узаемная актывізацыя працы ў гэтым накірунку дасць магчымасць беларускім навукоўцам больш прадукцыйна працаваць, на багатым грунце архіўных крыніц ствараць праўдзівую гісторыю літаратуры, мастацтва, культуры беларускага народа.

НА ЗДЫМКАХ: прадстаўнікі беларускай дыяспары В.КІПЕЛЬ (трэці злева ў першым радзе), З.КІПЕЛЬ (другая ў другім радзе); А.КАЎКА (чацвёрты ў трэцім радзе), сваякі вучонага М.Каспяровіча І.ГЕРМАНОВІЧ (другая ў першым радзе) і А.КАСПЯРОВІЧ (трэці ў другім радзе) сярод беларускіх навукоўцаў і архівістаў каля будынка архіва-музея ў час міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай 100-годдзю з дня нараджэння М.Каспяровіча (2000); атрыманы з Санкт-Пецярбурга здымак Максіма Гарэцкага (Орша, дарэваллоцыйныя гады); ахвярадаўцы архіва-музея, дочкі беларускіх пісьменнікаў Алеся БАБАРЭКА (Масква) і Галіны ГАРЭЦКАЯ (Санкт-Пецярбург) з дырэктарам архіва-музея Ганнай ЗАПАРТЫКА.

Ад рэдакцыі. Сардэчна віншуем Ганну Запартыка з 50-гадовым юбілеем і жадаем ёй і архіву-музею новых поспехаў у выкарыстанні справах.

3 пошты

Супрацоўніцтва можа быць карысным

Пішу вам пасля тэлефоннай размовы. Яна была сапраўды цікавай.

Бачу неабходнасць патлумачыць, чым мы займаемся і чаму супрацоўніцтва з вамі было б узаемна карысным.

Наша "Цэнтральнае ведамства інфармацыі" — адзіная ў сваім родзе дабрачынная арганізацыя ў Еўропе. Яно было заснавана спадарыняй Эн Вебер па ініцыятыўе "Камісія адносна скрадзёных прадметаў мастацтва ў Еўропе". Мы збіраем звесткі пра культурныя каштоўнасці, якія былі скрадзены або пераменшаны ў перыяд з 1933 да 1945 года. На сённяшні момант каля 15 000 аб'ектаў мастацтва зарэгістравана ў нашай базе даных у Інтэрнэце. Там жа ёсць спасылкі на іх назвы, паходжанне і аўтарства. Апрача гэтага, змешчаны лічбавыя выявы карцін.

Мы ахвотна ўключылі б у нашу базу даных і тэа аб'екты мастацтва, якія зніклі з тэрыторыі Беларусі ў згаданы вышэй перыяд. Як я ўжо казаў па тэлефоне, мы наведлі Беларускаю бібліятэку ў Лондане, дзе мелі магчымасць прагледзець зборнікі "Вяртанне" (1, 2, 4 і 6). Мы хацелі б змясціць звесткі з гэтых крыніц у нашай базе даных, каб уключыць страчаныя беларускія каштоўнасці ў пошук. У першую чаргу, нас цікавяць спісы аб'ектаў мастацтва і звесткі пра іх з кнігі "Вяртанне-2" (с. 70 — 102). Відаць, мы можам зрабіць пераклад і змясціць яго ў нашай базе даных?

Па тэлефоне вы казалі, што ёсць яшчэ іншыя зборнікі, у тым ліку неапублікаваныя. Ці не маглі б вы прадаставіць іх у наша распараджэнне? Ці ёсць у вас фатаграфіі і іншыя спісы страчаных аб'ектаў мастацтва?

Шчыра ваш
Пол САНДЭРС (Лондан).

АД РЭДАКЦЫІ. Доктару Полу Сандэрсу быў насланы адказ, што грамадская камісія "Вяртанне" пры Беларускай фондзе культуры зацікаўлена ў такім супрацоўніцтве і што яно сапраўды можа быць узаемна карысным. У Беларускаю бібліятэку імя Францішка Скарыны ў Лондане былі дасланы 3, 5 і 7 выпускі зборніка "Вяртанне", якія падрыхтаваны камісіяй "Вяртанне" і якіх там не аказалася. Паводле аўтарскага права, выкладзення ў гэтых друкаваных крыніцах звесткі могуць быць выкарыстаны "Цэнтральным ведамствам інфармацыі", але, зразумела, з адпаведнай спасылкай. Матэрыялы ж падрыхтаванага да друку зборніка "Вяртанне-8", ці не самага змястоўнага з усіх, могуць быць высланы, паводле таго ж аўтарскага права, толькі пасля выхаду кнігі. Тое ж датычыцца і іншых рукапісных матэрыялаў. Люстраваны каталог беларускіх твораў мастацтва, страчаных у час другой сусветнай вайны, якіч толькі мяркуецца стварыць.

Многія выдатныя людзі мінулага з вялікай увагай ставіліся да дакументальных крыніц, збіралі і захоўвалі іх, стваралі багатыя калекцыі і цэлыя музеі. У іх шэрагу знакамітыя беларусы Іван Грыгаровіч, Аляксандр Ельскі, Браніслаў Эпімах-Шыпіла, браты Іван і Антон Луцкевічы, Рамуальд Зямкевіч і іншыя, чые зборы былі шырокавядомыя. На вялікі жаль, час не быў літасцівым да іх унікальных калекцый: некаторыя страчаны поўнасцю, іншыя дайшлі да нас невялікімі фрагментамі. Але яны заклалі практыку збірання асабістых архіваў, зрабілі першыя крокі да метадыкі іх сістэматызацыі і апісання і стварылі перадумовы для арганізацыі камплектавання дакументаў асабістага паходжання ў дзяржаўных архівах у будучыні.

Менавіта з гэтай камплектавання, навуковага апісання і забеспячэння належных умоў захоўвання архіваў дзеячаў літаратуры і мастацтва быў створаны ў чэрвені 1960 года Беларуска дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. Амаль сорак пяць гадоў калекцыі гэтай ус-

спісы крыніц архіва-музея ўключалі асабістыя архівы, зборы і калекцыі, выяўленыя ў Расіі, Літве, Латвіі, Польшчы, Балгарыі, Чэхаславакіі і інш. У 1990-я гады гэтыя спісы папоўніліся звесткамі пра крыніцы, выяўленыя ў Злучаных Штатах Амерыкі, Вялікабрытаніі, Аўстраліі, Францыі. Але спісы крыніц самі па сабе не мелі б асаблівага значэння, каб уся праца не завяршалася далучэннем да гістарычнай спадчыны унікальных дакументаў лепшых працэнтаў беларускага замежжа.

Кожны з беларускіх архіваў, збораў і калекцый мае свой лёс і свой шлях, якім сышлі ў свет са сваёй Радзімы. Эвакуацыі, рэпрэсіі, сістэма размеркавання маладых спецыялістаў, асабістыя абставіны змушалі беларусаў засяляць многія гарады Расіі, прасторы Урала, Сібіры, казахстанскіх стэпаў, далёкія куткі амаль усіх рэспублік былога СССР. На 1970-я — 1990-я гады прыпадае самае актыўнае камплектаванне архіва-музея дакументамі па гісторыі беларускай літаратуры і мастацтва менавіта ў гэтых рэгіёнах.

Архіўныя фонды З.Астапенкі, Я.Брайцава, А.Бабарэкі, К.Буйло, У.Дубоўкі, А.Ельскага, А.Жаўрука, Я.Мазалькова, В.Мачульскага, М.Садковіча, І.Любана, К.Каганца і інш. былі выяўлены і набыты ў Маскве; М.Багдановіча — у Яраслаўлі; Л.Бэндэ, П.Кабзарэўскага, М.Гарэцкага — Л.Чарняўскай — у Ленінградзе (Санкт-Пецярбургу); З.Верас, М.Талеркі, І.Тулейкі — у Вільні; В.Гарбука — у Пяцігорску; Я.Дылы — у Саратаве; І.Ласкова і А.Баркоўскага — у Якуцку; П.Сакола, В.Целеша, П.Мірановіча — у Латвіі; С.Ліхадзіеўскага — у Ташкенце. Пералічаныя фонды ўяўляюць сабой комплексы дакументаў жыцця і дзейнасці іх стваральнікаў і ўключаюць рукапісы, фотаздымкі, перапіску, мастацкія

спадарства Зоры і Вітаўта Кіпеляў. На працягу некалькіх апошніх гадоў архіў атрымаў ад В.Кіпеля пяць скрыняў з дадаткам выданняў і дакументаў, якія зберагаліся ў Беларуска інстытуце навукі і мастацтва ў Нью-Йорку. З далёкай Аўстраліі архіў-музей мае дакументы Алеся Алехніка, з Вялікабрытаніі — Міхала Швэдзюка, з Чэхіі — Міхала Забэйд-Суміцкага. Усе яны атрыманы з добрай волі іх стваральнікаў.

Значныя вынікі ў камплектаванні дакументаў прадстаўнікоў беларускіх дыяспар архіў-музей, як бачна, мае. Але арганізаваць, ажыццявіць гэтую працу без моцнай падтрымкі вядомых беларускіх дзеячаў замежжа было б немагчыма. Такія падзвіжнікі, як В.Кіпель у ЗША, А.Каўка ў Маскве, С.Яновіч у Польшчы, А.Бар-

Перададзена МАБам

У пачатку кастрычніка кіраўніцтва ГА "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў" перадало ў Беларуска дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва некалькі рарытэтаў. Сярод іх — машынапісаная "кніга-пошук" Івана Ласкова "Летапісаная Літва: сваяцтва і лёс", складзеная якуцкім беларусістам Алесем Баркоўскім, рэпрэнтнае і таму рэдкае выданне першай часткі кнігі Вацлава Пануцэвіча "З гісторыі Беларусі або Крывіччыны-Літвы" (Чыкага, 1965), перададзенае асацыяцыяй Міхалам Швэдзюкам (Англія), некалькі здымкаў. Рэдкасці папоўняць асабістыя фонды Івана Ласкова, Міхала Швэдзюка і інш., якія ўжо існуюць у архіве-музеі.

І ў 1945 годзе ПАНЦЕЛЯЙМОН ПАНАМАРЭНКА НЕ ЛІЧЫЎ КРЫЖ СТРАЧАНЫМ

Вясной мінулага года ў беларускіх газетах з'явіліся публікацыі, з якіх вынікала, што ў жніўні 1943 года тагачасны першы сакратар ЦК Кампартыі Беларусі П. Панамарэнка – а ён ў 1941 годзе ўдзельнічаў у эвакуацыі Крыжа святой Ефрасінні Полацкай з Магілёва – гаварыў пра нацыянальную каштоўнасць як рэальна існуючую, без усялякіх спасылкаў на бяспэчнае знікненне (гл.: Скалабан В. Панцеляймон Пономаренка в августе 1943 г. не считал Крест пропавшим // Советская Белоруссия. 2003. 22 марта; Мальдзіс А. Рэальны след нацыянальнай рэліквіі № 1 // Голас Радзімы. 2003. 17 крас.). У Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь знойдзена новае сведчанне на карысць гэтых высноў. Маецца на ўвазе выступленне П. Панамарэнка на VI пленуме ЦК камсамола Беларусі 29 сакавіка 1945 года.

Тэкст выступлення даволі вялікі, займае 37 старонак машынапісу. Яно прысвечана задачам камсамола ў аднаўленні разбуранай Беларусі.

Асобна П. Панамарэнка спыніўся на выхаванні “патрыятызму, любові да Радзімы, яе мовы, да гісторыі, да матэрыяльнай культуры”. А затым падкрэсліў, што Савецкая Беларусь з вайны выходзіць пераможцай, аднаўляе сваю дзяржаўнасць толькі таму, што ўваходзіць у СССР. У часе вайны, сцвярджаў далей прамоўца, значна вырасла нацыянальная самасвядомасць беларусаў, і сёння патрэбен падручнік па гісторыі Беларусі. Панамарэнка заявіў, што багатая гісторыя Беларусі не сабраная і не асэнсаваная як цэласць.

Сёння гэта нават цяжка ўявіць, але П. Панамарэнка ў выступленні ў сакавіку 1945 года выклаў цэлую праграму развіцця краязнаўства:

“Я, таварышы, мог бы працягнуць [прыводзіць] шмат прыкладаў, якім чынам мы зараз па крупінцы збіраем усё тое, што складае нацыянальны гонар беларускага народа. Усё гэта павінна ўвайсці ў гісторыю, гісторыю матэрыяльнай і духоўнай культуры. І не толькі мы – вы павінны шукаць на месцах і ствараць гісторыю раёнаў.

У нас у Беларусі ёсць такія гарады, як Полацк, Заслаўе, Мсціслаў, Крыжаў, Тураў, Навагрудак і г.д. Трэба аднавіць іх гісторыю. Трэба развіваць любую значнасць, дасціпнасць у піянераў і школьнікаў, збіраць рэчы даўніны, арганізоўваць мясцовыя невялікія музеі, дзе адпостраваць гісторыю барацьбы беларускага народа ў мінулым і ў сучасным – у Айчынай вайне. Гэта будзе захапляць піянераў і школьнікаў. Разам з лобоваю да нашай бацькаўшчыны будзе выхоўвацца лобова да свайго месца, што мае таксама немалаважнае значэнне”.

Аналагаў такой заяве з вуснаў партыйнага кіраўніка Беларусі ў паваеннай Беларусі знайсці цяжка. Але гэта быў незвычайны 1945 год, год Перамогі і вялікіх спадзяванняў.

Успомніў Панамарэнка і выдатных беларусаў — Скарныну, Пятра Мсціслаўца, Сімяона Полацкага, Багушэвіча, Багдановіча, Цётку, актёра В. Качалава, мастака В. Бялыніцкага-Бірулю (распаўеў пра сваю сустрэчу з ім у Маскве), архітэктара І. Жалтоўскага. “Мы паважаем польскі народ і яго культуру, але мы не можам цярыцца прыніжэння нашай культуры і шмат у чым можам спрачацца”, – заявіў П. Панамарэнка і далей перайшоў да А.

Міцкевіча, У. Сыракомлі, С. Манюшкі. Опера “Галька” цалкам прызнана беларускім народным творам (у арыгінале твореннем – В.С.), – чытаем далей у тэксце выступлення. Затым прамоўца аўдыторыю развесяліў, пераказаўшы сваю гутарку з польскім прафесарам (праўда, неназваным), які ў адказ на пытанне, чаму Манюшка лічыцца польскім кампазітарам, усміхнуўся і паведаміў: “Ці ведаеце, я вам скажу, таму што ніхто іншы на яго не прэтэндаваў”. Далей у стэнаграме пазначана: “смех”. Калі камсамольцы супакоіліся, П. Панамарэнка пачаў афіцыйна-строга і агучыў тое, што сёння нас найбольш цікавіць:

“Таварышы, я гэта кажу дзеля таго, каб зразумець, якім каштоўным багаццем культуры мы валодаем, пачынаючы ад Богшы (у тэксце памылкова Бовшы. – В.С.). Яшчэ ў пачатку XI стагоддзя Ефрасіння Полацкая ад'язджае ў Візантыю, і з ёй ад'язджае мешчанін Богша. Пакуль яна ў Візантыі-рабіла свае справы, Лазар Богша паступіў у ювелірную майстэрню і калі прыехаў у Полацк, зрабіў крыж найтанчэйшай работы. Дзівосны твор. І да 1912 года гэты крыж быў у Полацкім храме. Ні адна кніга па гісторыі выдатных твораў мастацтва не забываецца пра гэты цудоўны твор.”

Не будзем звяртаць увагу на фактычныя недакладнасці, а з поўным правам зробім наступную выснову: і ў сакавіку 1945 года Панцеляймон Панамарэнка не лічыў Крыж святой Ефрасінні Полацкай страчаным і, хутчэй за ўсё, ведаў, дзе ён знаходзіўся.

Віталь СКАЛАБАН,
загадчык аддзела
Нацыянальнага архіва
Рэспублікі Беларусь.

На Каралеўскім замку ў Варшаве ўшаноўвалі Анджэя Цеханавецкага

У музеі на адрэстаўрыраваным Каралеўскім замку ў Варшаве адбылося ўшанаванне вядомага грамадскага і культурнага дзеяча, нашчадка князёў Мсціслаўскіх і Заслаўскіх, ганаровага доктара Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта і іншых ўніверсітэтаў Анджэя Цеханавецкага (Лондан) у сувязі з яго 80-годдзем. Месца святкавання было выбраны не выпадкова: музею на замку вядомы мецэнат перадаў многа каштоўных экспанатаў, тут існуе фонд яго імя. Нямаю добрага зрабіў А. Цеханавецкі і для Беларусі, аб чым “Голас Радзімы” пісаў у чэрвеньскім нумары за гэты год.

З друку

Штомесячнік “Голас Барысаўшчыны” ў шэрагу нумароў за 2003 і 2004 гады змясціў серыю артыкулаў навуковага супрацоўніка Барысаўскага аб'яднанага музея В. Раховіча. У іх гаворыцца пра скарбы старадаўніх манет, знойдзеныя на тэрыторыі Барысаўшчыны і іншых рэгіёнаў.

У Барысаўскі музей трапіла большасць манет, выяўленых у час земляных работ каля вёскі Хутаф Чэрвеньскага раёна ў жніўні 1978 года.

РАКУРС

**Крыж вярнуўся.
Пакуль што толькі
на сцэну**

Як паведамлялася ўжо ў вераснёўскім нумары “Голасу Радзімы”, у Мінскай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы адбылося пасяджэнне клуба інтэлектуалаў “Рэзананс”, на якім прысутныя паўдзельнічалі ва ўроку-спектаклі “Крыж Ефрасінні Полацкай” па сцэнарыі Вацлавы Вярбоўскай (ЗША).

У працяг мінулай публікацыі кіраўнік клуба “Рэзананс” Уладзімір Болгаў прынес у рэдакцыю фотаздымак, зроблены ім у час урока-спектакля. На ім вы бачыце артыстку рускага драмтэатра імя М. Горкага Аляксандру Багданаву, якая выконвала ролю Ефрасінні Полацкай. Майстар Лазар Богша (яго іграў Кірыл Пацалуеў) падносіць ёй выраблены ім разам з падмайстрам крыж – дакладней, не сам крыж, а пакуль што толькі яго выяву ў амерыканскім зборніку “Spoils of War” (Нью-Йорк, 1997), прысвечаным праблемам рэстаўрацыі. Як відаць са змешчанага вышэй артыкула В. Скалабана, вяртанне найпершай беларускай рэліквіі становіцца ўсё больш рэальным.

Галіна ВІР.

Скрозь тынкоўку праглянуў лік святога

Рабочы будаўнічага трэста № 18 Оршы Пётр Жукаў змываў у час рамонт старую тынкоўку ў будынку былога кляштара каталіцкага ордэна трэнітарыяў (ён месціцца ў цэнтры горада, на вуліцы Камсамольскай, 18). Ірантам праз насленні стагоддзяў (кляштар узведзены ў 1714 годзе) праглянула аблічча святога ў манаскім адзенні. Фрэскі былі выяўлены і на іншых сценах.

У савецкі час у правай частцы будынка кляштара размясціўся архіў, а левая (якраз тая, дзе былі адкрыты фрэскі і арнаментальны роспіс) выкарыстоўвалася пад жыллё і склады. Рамонт будынка быў неабходны. Але яго, улічваючы важнасць знаходкі, усё ж прыпынілі. У Оршы прыбылі спецыялісты. У большым кляштары пабываў намеснік начальніка ўпраўлення па ахове гістарычнай і культурнай спадчыны Міністэр-

ства культуры Ігар Чарняўскі. Агледзеўшы фрэскі, ён сказаў:

— Такіх значных адкрыццяў у Беларусі ўжо даўно не было. Апошнім можна лічыць выяўленне фрэсак XII стагоддзя ў Барысаглебскай (Каложскай) царкве ў Гродне. Але там былі фрагменты, а тут вялікі роспіс. Таму вяртанне аршанскай знаходкі ў нашу гісторыка-культурную спадчыну мае вялікае значэнне для ўсёй краіны.

Вялікую і канкрэтную дапамогу аказала нам Лілія Высоцкая, кіраўнік фізіка-хімічнай лабараторыі “Белінфармрэстаўрацыі”. Яна падабрала аршанцам такі раствор, які пасля нанясення на сцены і столь дазволіць захаваць выяўленыя фрэскі ў цэласці.

Хто ж мог на такім высокім узроўні размаляваць будынак? Думаем, што гэта былі не іншаземцы, а свае, аршанскія майстры. Слава пра іх ішла шыро-

ка навокал. Прыгадаем, што ў свой час Пётр I забраў да сябе ўсіх аршанскіх гравёраў і рэзьчыкаў па дрэву. Цяпер нам трэба ўстанавіць аўтарства фрэсак, канкрэтызаваць іх сюжэты. І тут мы спадзяемся на дапамогу як сталічных мастацтвазнаўцаў, камісіі “Вяртанне” пры Беларуска-польскай камісіі па сумеснай гісторыка-культурнай спадчыне.

Верыцца мне, што гэта не апошняя знаходка такога тыпу ў Оршы. Рэстаўрацыі чакаюць рэшткі будынка калегіума езуітаў, якія знаходзіцца ў гарадскім парку на беразе Аршыцы. Нарэшце мы атрымалі акт аб правядзенні там супрацьварыйных кансервацыйных работ. А паколькі ў нас ёсць уся дакументацыя і праектныя чарцяжы, з цягам часу пры наяўнасці фінанса-

вання можна будзе аднавіць і гэты помнік архітэктуры. Такая ж сітуацыя склалася вакол будынка былога кляштара базільянаў. Спадзяемся, яго адноўць якая рэлігійная суполка або камерцыйная структура, узяўшы будынак у арэнду.

Вядома, самым каштоўным гістарычным помнікам у Оршы застаецца Куцеінскі манастыр, дзе ў свой час знаходзілася славетная друкарня Спірыдона Собаля. Прыемна паведаміць чытачам “Голасу Радзімы”, што пастановай Савета Міністраў ён унесены ў рэспубліканскую праграму рэстаўрацыі найбольш значных помнікаў дзяржавы. Маём надзею, што ў будучыні Куцеінская Лаўра стане цэнтрам духоўнай культуры Аршаншчыны.

Валянціна СІДНЯКОВА,
саветнік старшыні Аршанскага
гарвыканкама.

Свой 500-гадовы юбілей горадскі пасёлак Ветрына, што у Полацкім раёне Віцебскай вобласці, адзначаў маштабна, запрашаючы на святкаванне гасцей са сталіцы, землякоў і былых вучняў мясцовай сярэдняй школы, якая адзначала ў гэтыя дні сваё 140-годдзе. Кнігу «Мая любоў – Ветрына» прэзентаваў настаўнік гісторыі краязнавец Віктар Карасёў, дырэктар школьнага музея Аліна Краснова выдала кнігу «Браніслаў Ігнатавіч Эпімах-Шыпіла і яго час», а выпускнік школы – прафесар Беларускай дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі Уладзімір Яцкевіч, працуючы ў архівах, напісаў вялікую кнігу ў адным экзэмпляры пра Ветрына і яго наваколле, у ёй – дакументальная гісторыя гэтага краю.

Увогуле краязнаўствам захоплены большасць настаўнікаў школы. Гэта не толькі Віктар Карасёў – настаўнік гісторыі, дырэктар музея былая настаўніца-філолаг Аліна Краснова, але і настаўніца біялогіі Вольга Сідзікава, якая вывучала рэдкія расліны Ветрыншчыны ў 9 навакольных сядзібах, гісторыю якіх даследавала падрабязна разам з вучнямі (яны – удзельнікі рэспубліканскай экспедыцыі «Наш край» і неаднаразовы пераможцы конкурсаў на лепшую работу пра рэдкія расліны і жывёл), разам з калегай – настаўніцай Ірынай Такмаковай яна дасканала вывучыла гісторыю Ветрына, мясцовыя народныя легенды, захапляецца прыгажосцю гэтага азёрнага краю і перадае сваё замілаванне дзецям. Усе пошукі і знаходкі настаўнікаў фіксуюцца ў школьным музеі, дзе праводзяць экскурсіі для гасцей вучні і настаўнікі, дзе праходзяць урокі, прысвечаныя гераізму партызан і воінаў, што вызвалілі Ветрыншчыну ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, трагічнаму лёсу яўрэяў – жыхароў Ветрына, знішчаных захопнікамі ў перыяд Вялікай Айчыннай вайны.

Пагодным вераснёўскім ранкам дэлегацыя з Мінска, якая прыехала ў Ветрына на свята, сустракала Аліна Краснова. Яна

праява кароткую экскурсію па Полацку, а мы папрасілі яе сфагтаграфавана для помніка Сімяону Полацкаму, бо бачым у яе асобе прадаўжальніцу традыцый асветніцтва на Полаччыне. Створаны ёю 16 гадоў таму гісторыка-краязнаўчы музей дапоўнены сёння яшчэ трыма музеямі, таму называецца комплексным і атрымаў сёлета ганаровае найменне «народны».

Ствараўся музей Ветрынскай школы пры ўдзеле настаўнікаў і вучняў, жыхароў Ветрыншчыны, былых вучняў. Мэтаю гісторыка-краязнаўчага музея было сабраць звесткі пра знакамітых землякоў. Уладзімір Яцкевіч – прафесар, доктар тэхнічных навук Дзяржаўнай політэхнічнай акадэміі сабраў архіўныя звесткі пра Ветрына і наваколле, шляхецкія сядзібы і прысвяціў сваю працу 140-годдзю роднай школы. Удзельнікі навукова-практычнай канферэнцыі, якая адбылася ў юбілейныя дні ў Ветрынскай сярэдняй школе, мелі магчымасць наведаць мясціны, дзе некалі нарадзіліся або жылі знакамітыя ветрынцы: для іх была арганізавана аўтобусная экскурсія. Наведалі Двор Залессе Полацкае – былую сядзібу бацькоў Браніслава

Эпімах-Шыпілы. Тут ён выраіс і сюды прыязджаў на адпачынак кожнае лета з Санкт-Пецярбурга. З былога панскага дома сяляне пабудавалі тры хаты, у тым ліку і на месцы былой сталярні, дзе вырабляліся фазтоны на продаж, непадалёк захаваўся свіран, рэшткі пякарні, сажалка. Некалі ў адным з нежылых будынкаў сядзібы Браніслаў Ігнатавіч стварыў этнаграфічны музей, які загінуў падчас пажару, што выклікала ў яго вялікую роспач і шкадаванне: пачынаць усё спачатку не было ўжо сіл і здароўя. Тады яго суцяшаў Янка Купала, якім прафесар Пецярбургскага ўніверсітэта апекаваўся і быў рэдактарам яго першага паэтычнага зборніка «Жалейка». Вядомы архівіст-літаратуразнавец Язэп Янушкевіч і дырэктар Архіва-музея літаратуры і мастацтва Ганна Запартыка, якія прыехалі ў Ветрына, расказалі, як прыгожа адзначылі 145-годдзе з дня нараджэння Эпімах-Шыпілы ў музеі Янкі Купалы ў Мінску, арганізаваўшы вечарыну з удзелам Уладзіміра Содаля, Сяргея Панізініка, Навума Гальпяровіча, на якой галоўны захавальнік музея Марыя Чабатарэвіч прадставіла выставу, што адпостроўвала выдавецкія клопаты Эпімах-

Шыпілы, вершы Янкі Купалы, прысвечаныя свайму настаўніку, фатаграфіі і лісты рукапіснай «Беларускай хрэстаматыі» з каліграфічным почыркам прафесара. Гэтую хрэстаматыю выдавецтва «Беларусь» запланавала выдаць у наступным годзе факсімільна разам з успамінамі і творами, прысвечанымі памяці лідэра беларускага адраджэння пачатку XX стагоддзя. Ансамбль «Прадвесне» сярэдняй школы № 89 горада Мінска ўзнавіў атмасферу студэнцкіх ігрышчаў таго часу ў Санкт-Пецярбургу: аркестр народных інструментаў выканаў некалькі пудоўных інструментальных твораў, а вакальная група настаўнікаў – песні.

Пазней у канцы верасня вечарына памяці прайшла і ў Архіве-музеі літаратуры і мастацтва.

Усё гэта сталася данінай памяці Браніслава Эпімах-Шыпілы, а наведванне яго роднай Полаччыны ўпэўніла ў тым, што гэты чалавек варты большай увагі і памяці, якая павінна быць увекавечана ўзнаўленнем яго сядзібы і размяшчэннем у ёй музея, пачатак якому ўжо зроблены рушніўцамі з Ветрынскай школы.

— Працяг будзе. —

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

ТЭАТР-ТВОРЧАЯ СЯМ'Я

З НАГОДЫ НАДАННЯ ЗВАННЯ «ЗАСЛУЖАНЫ АМАТАРСКІ КАЛЕКТЫ» БАРЫСАЎСКАМУ НАРОДНАМУ ДРАМАТЫЧНАМУ ТЭАТРУ «ВІДАРЫС»

Разам з гістарычнай драмай рэжысёр уводзіць у рэпертуар камедыі А.Салынскага, Е.Юрандота, С.Ваанууса, ажыццяўляе спектаклі па ўласных творах. У 1991 годзе Барысаўскі народны драматычны тэатр быў названы «Відарыс», што азначае адпостраванне, стварэнне вобраза. З гэтага часу пачынаецца новы этап у творчым жыцці калектыву. Ставляцца спектаклі па творах гістарычнай драмы і камедыі, літаратурна-музычныя кампазіцыі, якія паказваюцца на Беларусі і за яе межамі. Наладжваюцца сувязі з Акадэміяй мастацтваў і ўніверсітэтам культуры з мэтай супрацоўніцтва пры ажыццяўленні пастановак курсаваых і дыпломных спектакляў студэнтамі рэжысёрскіх курсаў. Пры тэатры працуе маладзёжная студыя (каля 15 удзельнікаў).

2. РЭЖЫСЁР

Само жыццё прымусіла рэжысёра Уладзіміра Буйко пастаянна

думаць над рэпертуарам, выхаваннем і адукацыяй маладых актёраў і рэжысёраў, рыхтаваць свайго гледача, працуючы з сем'ямі. Ды і ўвесь калектыў тэатра трэба было выходзіць як адзіную дружную сям'ю. Пра сваю працу Уладзімір Алегавіч гаворыць так:

— Прафесія рэжысёра – задаваць пытанні і шукаць на іх адказы. Знойдзеш – значыць, твая справа жыве. Калі я прыйшоў у тэатр, стаў збіраць усіх рэжысёраў з Барысава, якіх тут аказалася некалькі, потым пачалі рыхтаваць свае кадры. Зараз у тэатры 9 чалавек з 35 маюць вышэйшую тэатральную адукацыю (акцёры, рэжысёры), а яшчэ ж ёсць харэографы, музыканты, тыя, хто прыйшоў сюды ў 90-я гады хлопчыкамі і дзяўчынкамі. І такая работа дала вынікі. У 2002 годзе мы пабывалі ў Швецыі са спектаклем «Смерць доктара Фаўста». Гледачы былі шакаваны, іх уразіла пластыка нашых артыстаў, мова, дыкцыя,

уразіў сам спектакль, нашы кампактныя дэкарацыі, зробленыя сваімі рукамі.

Што да саміх гастроляў, то цяпер і прафесійным тэатрам нялёгка арганізоўваць паездкі за мяжу, а аматарскім – трэба цэлую навуку засвоіць, каб некуды вывезці трупы. Тэатр без пракату як тавар, які ляжыць на складзе. Я, былы інжынер, разумею, што тэатр – тая самая вытворчасць.

Як бы мы ні хацелі бачыць толькі вяршыню творчасці – спектакль, усё ўсведамляюць, што гэты прадукт трэба стварыць на нейкім фундаменце: будынак тэатра, сцэна, дэкарацыі, асвятленне, агучванне, касцюмы, рэквізіт і г.д. Гэтым усім трэба займацца сур'ёзна. Рэжысёр павінен мець веды пра тое, як існаваць тэатру ў сучасных умовах. Калі шукаеш выйсце, то яно абавязкова знойдзецца.

Уладзімір Алегавіч заўсёды ведае, каму што даручыць. Нават

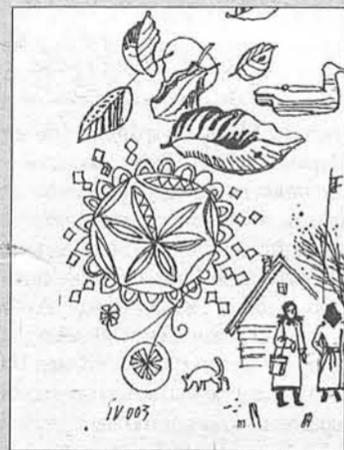
у яго рэжысёрскай рабоце ёсць памочнікі і папличнікі – заўсёды змогуць замяніць. І ў гэтым яго вялікая мудрасць як кіраўніка. Інакш не засталася б часу на творчасць. Актёр, рэжысёр, драматург, менеджэр тэатра – усё гэта працоўныя іпастасі Уладзіміра Буйко. І ўсе яны важныя і каштоўныя для калектыву. Напрыклад, убачыў рэжысёр цікавасць гледачоў да тэмы гістарычнай драмы і камедыі, патрэбу ў дзіцячых казках – і стаў сам пісаць п'есы. Мiane ўразіла яго «Вужовая карона» (пастаноўка 2002 года), пра якую Уладзімір Алегавіч расказаў наступнае:

— Ад першапачатковай задумкі п'есы ўвогуле нічога не засталася, акрамя назвы. Я хацеў напісаць п'есу па матывах твора Яна Баршчэўскага «Шляхціц Завальня», тым больш, што сам шмат наслухаўся ад старых бабак

— Заканчэнне на 16-й стар.

Народны календар

«ВЯТРЫ ГАЛОДНЫМІ ВАЎКАМІ СКУГОЛЯЦЬ...»

1-2 лістапада — Усе святыя, памінальныя дні ў беларусаў-католікаў. Варылі кашу, ставілі на стол шклянку вады, клалі хлеб і столькі лыжак, колькі ў хаце «дзядоў» (памерлых продкаў).

6-га — Змітрава (Памінальная, Радзіцельская, Тоўстая) субота - у гэты дзень пякуць шмат бліноў і гатуюць шмат страў, каб памянуць памерлых сваякоў.

8-га — Зміцер (Змітрок, Дзмітры) — Для дзяўчат гэта быў канец надзеі выйсці замуж у гэтым годзе.

9-га — Тодар у католікаў. Прысвятак напамінаў, што ўраджай сабраны і ўпарадкаваны. «На Тадора поўна камора».

10-га — Параскі (Параскева Пяценька, Параскеўя Пятніца, Параскімка, Параскіммя, Параскоўя, Параскі Асеннія). Пятніца — дзень забароны на прадзенне і ткацтва. Існавалі павер'і, што заступніца жанчын і сям'і, алякунка жаночага рукадзелля Пяценька ў выглядзе старой бабы ходзіць па

Заканчэнне на 16-й стар.

Пачатак у № 30-33.

ТЭАТР-ТВОРЧАЯ СЯМ'Я

3 НАГОДЫ НАДААННЯ ЗВАННЯ "ЗАСЛУЖАНЫ АМАТАРСКІ КАЛЕКТЫЎ" БАРЫСАЎСКАМУ НАРОДНАМУ ДРАМАТЫЧНАМУ ТЭАТРУ "ВІДАРЫС"

Пачатак на 15-й стар.

У 80-я гады ў вёсцы Гальніца Расонскага раёна падобных баек. Там, дзе запісаў іх у свой час Баршчэўскі, жыве радня маёй жонкі. У той час, калі пісаў п'есу, пачаў вывучаць свой радавод, і аказалася, што мае родзічы з боку маці паходзяць са шляхты, католікі. Сам я нарадзіўся і жыў у Барысаве, а іх фальваркі былі ў Даўгінаве, Вілейцы, Маладзечне. Мой прадед быў вядомым юрыстам у Вілейцы. Гэты дух беларускай шляхты, які я адчуваю, і хацеў паказаць у п'есе "Вужовая карона". Дарэчы, касцюмы да гэтага спектакля зрабіла наша актрыса Людміла Малахоўская.

3. КАЛЕКТЫЎ

Актрыса і мадэльер тэатра Людміла Малахоўская — барысаўчанка, тут карані яе роду. Дзед, Андрэй Казлоўскі, паходзіў з дробнай шляхты, быў працавітым, добрасумленным, меў пачуццё ўласнай годнасці і адданаасць гэтаму куточку роднай Беларусі. Пэўна, яго рысы характару пераняла ў спадчыну Людміла.

— Я актрыса і хачу іграць на сцэне. Але мне яшчэ падабаецца рабіць касцюмы для спектакляў, якія адлюстроўваюць пэўную гістарычную эпоху. Калі мы паставілі спектакль "Прышэсце" па У.Караткевічу ў 1990 годзе, трэба было пашыць 83 касцюмы XVI стагоддзя. Буйко сварыўся са мной за гэтыя касцюмы, яму здавалася, што я раблю не тое. Але калі мы выступілі на Першым рэспубліканскім фестывалі амаатарскага тэатральнага мастацтва "Тэатральныя скрыжаванні" ў Слуцку, журы адзначыла ў нашых касцюмах "цудоўную каларыстыку і вельмі трашнае, дакладнае адлюстраванне гістарычнай рэчаіснасці плюс іскрынку сучаснасці". Дарэчы, у журы было 3 прадстаўнікі Еўрапейскай асацыяцыі амаатарскіх тэатраў, 9 нашых спецыялістаў, а ўзначальвала яго Марыя Захарэвіч.

Акцёр Віталь Мардвінкін нарадзіўся і жыў на Калыме. У 16 гадоў яго сярод удзельнікаў самадзейнага ансамбля танца выдзеліў і запрасіў у свой тэатр рэжысёр Новасібірскага тэатра юнага гледача. Так у яго жыццё ўвайшоў тэатр. Затым быў самадзейны тэатр на БАМЕ, у Казахстане дапамагаў жонцы-харэографу ў арганізацыі ранішнікаў, а калі сям'я пераехала на яе радзіму ў Барысаў, Віталь прыйшоў у Барысаўскі народны гэатр. Дзеці выраслі за кулісамі. Адзін з сыноў стаў харэографам. Віталія Мардвінкіна ў тэатры на-

Заканчэнне. Пачатак у №30-33.

зываюць майстрам на ўсе рукі. Усё жыццё ён працуе электрыкам, таму пражэктары, лампы, фільтры — гэта яго клопат, а яшчэ ён мантажор сцэны і грузчык, як усе мужчыны. Усё гэта было б не дзіўна, каб гэты актёр выконваў другародныя ролі. Але гэта чалавек магутнага таленту, якому па плячу самыя разнастайныя вобразы. Бачыла яго ў ролі Доктара Фаўста ў трагедыі М. дэ Гельрода "Смерць Доктара Фаўста", у ролі пана Тамаша ў спектаклі "Вужыная карона" Уладзіміра Буйко і іншых — заўсёды высокі ўзровень выканальніцкага майстэрства.

Актрыса Зоя Міхалькевіч нарадзілася ў Лідзе, але ўсё жыццё пражыла ў Расіі, адкуль вярнулася 10 гадоў таму. Як і іншыя актёры тэатра, выконвае ролі на беларускай, рускай і польскай мовах. Пры нашай сустрэчы яна расказала, што ўразіла яе ў першыя гады і чаго няма ў іншых калектывах.

— Калі я прыйшла ў тэатр, мя-

не здзівіла, што тут ёсць Клуб дзіцячых спектакляў, які працуе для маленькіх гледачоў у малой зале нашага Палаца культуры. І кожны раз дзяцей чакае новая казка. Ролю феі, якая сустракае дзяцей і іх бацькоў, дзядуль і бабуль, прадстаўляе спектаклі, даручылі мне, і цяпер мяне ў горадзе клічуць Феяй. Па майму заданню дзеці малоюць сцэны са спектакляў, якія ім запомніліся, партрэты герояў казак, і лепшых з іх мы прэміруем. Так з года ў год ідзе падрыхтоўка гледачоў да ўспрымання складаных тэм і вобразаў. Ну і, зразумела, клапоцімся пра вартасці спектакляў для дзяцей. На міжнародным фестывалі амаатарскіх дзіцячых спектакляў у Санкт-Пецярбургу паказалі "Паўлінку" ў гонар 120-годдзя Янкі Купалы і прывезлі 4 дыпломы.

Яшчэ адна наша традыцыя — гэта пасвячэнне ў актёры і рэжысёры, калі мастацкі кіраўнік прадстаўляе дэбютантаў, а тыя

пасля спектакля цалуюць сцэну, на каленях прысягаючы служыць ёй і гледачам. Такое дзейства вельмі кранае і гледачоў, і ўсіх нас, і саміх дэбютантаў.

А яшчэ кожны год у Дзень тэатра ў нашым горадзе адбываецца Тэатральны марафон. На гэты фестываль прыязджаюць многія рэжысёры амаатарскіх тэатраў...

Няхай даруюць мне іншыя актёры і маладыя рэжысёры Барысаўскага тэатра "Відарыс": я змагла расказаць толькі пра некаторых удзельнікаў трупы. Але ўсе, хто тут працуе, — такія ж цікавыя творчыя людзі. Адзін з іх — Сяргей Сергіенка, які ў 2000 годзе скончыў Беларускі ўніверсітэт культуры, прафесійны рэжысёр і педагог — кіруе Маладзёжнай студыяй, што рыхтуе кадры для тэатра. Кожны год у студыю набіраюць чалавек 25, якім ад 11 да 19 гадоў, затым адбываецца натуральны адсеў — застаюцца самыя таленавітыя і працавітыя. Студыя — гэта творчая лабараторыя, дзе спрабуюць свае сілы маладыя актёры і рэжысёры.

4. НАРОДНЫ ТЭАТР І СУЧАСНАСЦЬ

Семінар-практыкум на такую тэму быў праведзены ў гэтым годзе на базе Барысаўскага тэатра "Відарыс" па ініцыятыве Мінскага абласнога цэнтра народнай творчасці. Сярод яго ўдзельнікаў — рэжысёры дарослых і дзіцячых народных тэатраў. Творчую лабараторыю семінара ўзначальваў прарэктар Беларускага ўніверсітэта культуры прафесар Расціслаў Бузук, якога мы папрасілі падзяліцца ўражаннямі ад спектакляў, убачаных у Барысаве, ацаніць працу рэжысёра тэатра Уладзіміра Буйко.

— Амаатарскае тэатральнае мастацтва ў Беларусі мае даўнія традыцыі, і дзеля таго, каб яго захаваль, трэба навучыцца працаваць у сучасных умовах. Тэма семінара вельмі актуальная на сённяшні дзень і пастаўлена своечасова. Вошты Барысаўскага тэатра зацікавіў удзельнікаў. У яго калектыву ёсць асноўнае — сістэма, якая дазваляе рэалізаваць складаныя творчыя задачы. Яна шматгранная, арганізацыйна і творча працуе на адну мэту, што вельмі каштоўна. Каласальная работа У.Буйко ўражае. Тэатр — адзін з самых складаных відаў мастацтва, які ўключае ў сябе словы, пластыку, актёрскае майстэрства, харэографію, спеў. "Відарысу" ўсё па сілах, і я жадаю яму далейшых поспехаў.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

НА ЗДЫМКУ: Віталь МАРДВІНКІН у ролі Доктара Фаўста. Фота з архіва тэатра.

Народны каляндар

«ВЯТРЫ ГАЛОДНЫМІ ВАЎКАМІ СКУГОЛЯЦЬ...»

— Пачатак на 15-й стар. —
вёсках і строга глядзіць: хто будзе прасці, то вылезе з-пад печкі і пакарае.

12-га — Артошка — дзень пачатку прадрэння. "Святой Артошка, напрудзі пачатак з лукошка, а клубок з карабок..."

14-га — Кузьма-Дзям'ян (Кузьма-Землян, Касьма-Дам'ян, Кузьмінкі) — апыжун земляробства і вяселля. Існуюць паданні пра кавалёў Кузьму і Дзям'яна, якія змагаліся са змею. На Кузьму-Дзям'яна забіраюць салдат на службу. У некаторых раёнах на Кузьмінкі святкавалі першую сустрэчу зімы.

Міхайлаўскія (Міхальскія, Міхайліны, Асеннія) Дзяды — пятніца перад Міхайлам. У Столінскім раёне свярджалі, што хату беляць два разы ў год: вясною і перад Міхайлам, Асеннімі Дзядамі.

21-га — Міхайлаў дзень

(Міхал, Міхайла Архайла, Міхал Страхадзёр, Міхайла Рахайла) — апошняя свята года; абаронца ад грому. «Міхайло — усім святком запіхайло, посылі Міхайла ўжэ нема сяткоў до Рожэства», — гавораць на Століншчыне. А ў Калінкавіцкім раёне: «Міхайла мы празднем, каб гром не біў нас. Не рубаем ні тапаром, ні нажом, ні красён не тком, штоб не абідзіўся Міхайла». Унукі ў гэты дзень наведвалі сваіх бабуль. У народзе бытуе: да Міхайла трэба выткаць адны кросны, другія — у Піліпаўку, трэція — у Мясед, а чацвёртыя — у пост. На Міхайла Архайла мядзведзі ідуць у спячку.

28-га — Піліпаўка (Калядны, Піліпаўскі пост). Шасцідзёны перадкалядны пост (да 7 студзеня). Не елі скаромнага. Не рабілі вяселляў. Дзяўчаты хадзілі на вярчоркі, пачыналі ткаць другія кросны. «Што ў Піліпаўку спрадзеш, то ў Вялікі пост сагчэш». Лічылася, што ў Піліпаўку збіралася «воўчае вяселле», хадзілі ваўкі зграямі.

30-га — Андрэй. Дзяўчаты вечарам напярэдадні варажылі, сыпалі на падушку ячмень са словамі: «Святы Андрэю, я ячмень сею, дай жа ты мне знаць, з кім я буду жаць».

Больш падрабязна чытайце ў нашай кнізе "Беларускі народны каляндар" (2-е выданне, перапрацаванае і дапоўненае. Мн., 2002).

Алесь ЛОЗКА.

У таварыстве "Радзіма"

Беларускае таварыства на сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма" працягвае рэалізацыю штогадовага праекта для кіраўнікоў і удзельнікаў суртоў мастацкай самадзейнасці беларускіх суполак замежжа "Дафраніся да сваіх каранёў".

У рамках гэтага праекта з 25 па 29 кастрычніка будзе праводзіцца семінар-стажыроўка па авалодванні прынцыпамі і метадамі складання рэпертуару, метадыкай арганізацыі і

правядзення фестываляў, практычны курс па авалодванні песенным і танцавальным майстэрствам. Плануецца ўдзел гасцей у рэпетыцыйных вядомых фальклорных калектываў г.Мінска, наведванне канцэртаў, азнаямленне з экспазіцыямі выстаў і музеяў народнай творчасці. Вучоба пройдзе на базе Беларускага інстытута праблем культуры. Будуць таксама наладжаны сустрэчы ў таварыстве "Радзіма".

Таварыства пачало другі этап актыўнага збору беларускай літаратуры для арганізацыі суайчыннікаў за рубяжом, якая праходзіць пад лэзімам

"Беларускія кнігі для маіх землякоў у замежжы". Удзельнікам актыўна выступае моладзь беларускай сталіцы — члены маладзёжных арганізацый, вучні школ, каледжаў, ВНУ.

"Радзіму" наведваў сакратар Англа-беларускага таварыства Джым Дынглі. У час сустрэчы абмяркоўваліся пытанні ўзаемаагульнага супрацоўніцтва, магчымасці ажыццяўлення сумесных праектаў і праграм.

Дзеці суайчыннікаў, якія вучацца ў ВНУ Мінска, становяцца часткай наведвальнікаў таварыства "Радзіма". Па парадах сваіх бацькоў, якія з'яўля-

юцца членамі беларускіх суполак у замежжы, яны ідуць у "Радзіму", каб атрымаць дапамогу па хвалоючых пытаннях, скарыстаць тэхнічныя офісныя магчымасці, атрымаць беларускія кнігі з бібліятэчнага фонду, сустрэцца з цікавымі людзьмі, проста пабыць разам у Доме суайчынніка, дзе ім заўсёды рады, імя якому "Радзіма".

Плануецца стварэнне студэнцкага клуба пры таварыстве "Радзіма".

Галіна НАВІЦКАЯ, супрацоўнік таварыства.

Пояс Андарак з поясам

Пояс – адна з найбольш важных частак жаночага і мужчынскага касцюма. Магчыма, ён самае старажытнае ў адзенні чалавека. Калі парткі, спадніца, кашуля з’явіліся далёка не адразу, дык паясы існавалі практычна з часу ўзнікнення людзей на зямлі.

Асабліваць пояса ў тым, што, акрамя свайго практычнага прызначэння, ён выконваў і шэраг іншых функцый, не менш, а часам нават і больш значных. Сярод іх – сімвалічная, магічная, этычная і іншыя.

Напрыклад, у славянскіх народаў русалкі традыцыйна апісваюцца як голыя або апранутыя ў белыя сарочкі дзяўчаты, але абавязкова падкрэсліваецца адсутнасць пояса.

Замкнёны стан пояса як бы сімвалізуе касмічныя сілы, якія надаюцца чалавеку. Замкнёнае кола абараняе і ахоўвае. Распяразванне, зняцце пояса азначала разрыў з Космасам, Сусветам. Адсюль бяруць пачатак магічная і апатрапейная (ахоўная) функцыі пояса. Па павер’ях, пояс аберагаў ад хвароб, надаваў цэлу сілу і здароўе, перагароджваў шлях нячыстай сіле, салзейнічаў урадлівасці, дабрабыту. У некаторых мясцінах Беларусі жонка дарыла мужу чырвоны пояс, які ахоўваў яго ад дрэннага вока, нагавору, чужых жонак. Асабліва ахоўная сіла надавалася вузлам на поясе — надзейным сродкам ад сурокаў. Лічылася, што падпяразанага чалавека нячысткі баяцца, “падпяразанага і лясэн у лесе не завядзе”. У рытуалах, звязаных са зносінамі з нячыстай сілай, разам з крыжам здымалі і пояс. Дзяўчаты абавязкова здымалі пояс, калі варажылі.

Важную ролю пояс адыгрываў ва ўсіх абрадах жыццёвага цыкла беларуса як сімвал жыццесцярджальнай сілы і плоднасці, моцы ў дачыненні да мужчынскага пачатку і адначасова цнатлівасці ў дзяўчат.

У радзінных рытуалах, каб аблягчыць роды, парадзіха распяразвалася; муж развязаў пояс партак; на падлозе расцілаўся чырвоны пояс, праз які парадзіха павінна была пераступіць. Гэта як бы спрыяла прыходу новага чалавека ў свет, пераадоленню мяжы паміж жывым і мёртвым.

У некаторых мясцінах нованароджаннага ў пялёнках на працягу першых сарака дзён пасля нараджэння не апяразвалі. І толькі потым хросная прыносіла яму ў падарунак кашулю, крыжык і паясок. Гэты перыяд трэба разумець як пераходны стан паміж нараджэннем і жыццём.

Шмат увагі надавалася поясу ў рытуалах вясельнай абраднасці. Жаніха і нявесту падпяразвалі чырвонымі паясамі. У даным выпадку чырвоны колер адлюстроўваў сімваліку кахання, шлюб, шлюбнай ночы.

Паясы, якія нявеста дарыла жаніху і свату на запоінах, сімвалізавалі згоду на шлюб. Маці жаніха бласлаўляла маладых хлебам і паяском, пакладзеным на вечка дзяжы. Пояс кідалі на ручнік, на якім стаялі маладыя пры вячэанні. Было распаўсюджана рытуальнае звязанне маладых паясам, каб іх шлюб быў моцны. На вясельні нявеста адорвала ўсіх сваякоў жаніха паяскамі ўласнага вырабу — пояс выступіў пасрэднікам паміж двума радавымі калектывамі і азначаў усталяванне сваяцкіх адносін. Колькасць вузлоў, завязаных на поясе маладой, сімвалізавала колькасць будучых сыноў. Маладая пакідала паяскі ў тых месцах новай хаты, ад якіх чакала дабрабыту. Каб было ўдастал збожжа, пояс вешаўся ў свіране, жывёлы — у хляве, маёмасці — над куфрамі. Абавязкова паясок клаўся на печ, якая была сэрцам хаты. Паясы з’яўляліся як бы падарункамі духам новага месца жыхарства.

Пояс быў важным кампанентам пахавальнага рытуалу. Ён забяспечваў сувязь паміж светам жывых і светам мёртвых, хатай і магілай. У труну клалі пояс, які быў завязаны ў 40 дзён ад нараджэння. Каня, які адвозіў труну на могілкі, вялі не за повад, а за пояс, які спецыяльна для гэтага выпадку прывязваўся замест паводоў.

Вельмі значнай была этычная функцыя пояса, асабліва ў мужчынскім адзенні. Без пояса, як і без крыжа, мужчынам нельга было хадзіць — гэта лічылася непрыстойным. Калі пра чалавека гавораць “расперазаўся”, гэта азначала, што ён перайшоў межы прыстойных паводзінаў, не стрымаў сябе, распусціўся. Расперазаць чалавека сілаю азначала зганьбіць яго.

Пояс выконваў яшчэ і ролю знака, які маркіраваў чалавека ў сацыяльнай прасторы — указваў на яго пол, узрост, сацыяльны статус, матэрыяльнае становішча і месца жыхарства. Памеры, тэхніка вырабу, дэкор, каларыт, спосабы нашэння пояса былі вельмі разнастайнымі і адпавядалі мясцовым традыцыям.

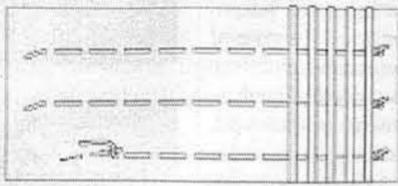
Паўліна БОГДАН.

Для святочнага жаночага касцюма Бярэзінскага раёна Мінскай вобласці характэрны шырокія (у 5 полак) і доўгія (80-82 сантыметры) спадніцы, якія незалежна ад матэрыялу і тэхнікі вырабу называлі аднолькава — “андарак”.

Ваўняныя андаракі (ваўняныя ніткі ў аснове і ўтку) ткалі ў 2 або 4 ніты палатняным перапляценнем. Яны маглі быць у тонкую падоўжную палоску, напрыклад, жоўтую на фіялетавым фоне або аднакаляровыя (бардовыя, зялёныя і інш.). Па падолу аднакаляровых андаракі звычайна нашывалі дзве вузкія (па 1 сантыметру) чорныя стужкі, якія размяшчалі на адлегласці прыкладна 10 сантыметраў ад краю і 2,5 сантыметра паміж сабой.

Ільняныя андаракі вылучаліся высакароднасцю натуральнага шэравага-серабрыстага колеру тканіны, аздобле-

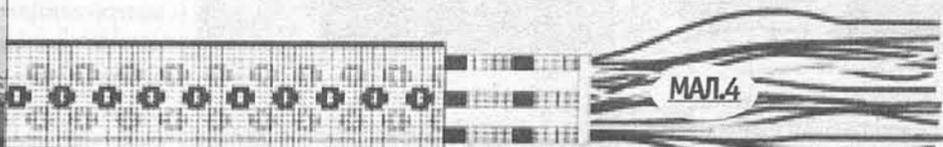
МАП 1

най далікатным структурным арнамантам, які выяўляўся светлацёнем. Іх ткалі складанымі спосабамі — у 6 або ў 8 нітоў, а ніз упрыгожвалі адной ці дзвюма вузкімі чырвонымі палоскамі або бардзюрамі ромба — геаметрычнага арнаманту, выкананага ў тэхніцы бранага ткацтва (“перабора на дошкы”).

Найбольш дэкаратыўнымі былі паўваўняныя андаракі (аснова з ільняных нітак, уток — з ваўняных). Іх ткалі ў 4 ніты аднабаковым саржавым перапляценнем, якое давала добры засціл ваўнянымі ніткамі правага боку тканіны. Такія андаракі ткалі ў шматкаляровыя папярочныя палоскі, якія зверху былі вузкімі і частымі, а ў нізе падола ўтваралі прыгожы шляк з шырокіх паласатых бардзюраў. Пярэдняя полка, якая абавязкова закрывалася фартухом, упрыгожвалася паласатымі бардзюрамі толькі знізу, а верх звычайна ткалі аднаколерным.

Андарак да бярэзінскага строя можна пашыць і з фабрычнай тканіны, падабраўшы адпаведную па фактуры і каларыту. Трэба ўлічыць і некаторыя асаблівасці канструкцыі і тэхналогіі

Беларускія жанчыны насілі розныя тыпы традыцыйнага паяснага адзення. Найбольш старажытныя з іх былі несшыўнымі. Яны вырабляліся з аднаго або двух кавалкаў дамаатканіны, якія абгортваліся вакол стану і мацаваліся з дапамогай матузкі і пояса. Яны мелі назвы “запон”, “затулка”, “панёва”. У канцы XIX — пачатку XX стагоддзя асноўным тыпам жаночага паяснага адзення былі спадніцы, пашытыя з 4-6 полак ільняной, ваўнянай або паўваўнянай дамаатканіны. Выкарыстоўваліся і тканіны фабрычнага вырабу. У залежнасці ад матэрыялу, тэхнікі ткацтва, характару дэкору і фасону спадніцы мелі розныя назвы. Часцей за ўсё летнія спадніцы, пашытыя з ільняной тканіны простага палатнянага перапляцення так і звалі “спадніцамі”, а зімнія, пашытыя з ваўняных або паўваўняных тканін, называлі “андаракі”.

пашыву. Андарак шыўся з пяці прамавугольных полак шырынёй 50-55 сантыметраў і даўжынёй 80-85 сантыметраў. Тканіна зверху збіралася ў шчыльныя дробныя зборкі (акрамя сярэдзіны пярэдняй полкі). Зборка фіксавалася тоўстай ільняной ніткай у 3 рады (мал. 1), утвараючы шырокі карсаж. Сабраны ў зборку верх андарака абшываўся вузкай палоскай ільняной тканіны, якая спераду пераходзіла ў завязкі. Паўваўняныя і ваўняныя андаракі звычайна абшываліся зверху спецыяльна вытканымі ўзорнымі паясамі. Пояс меў шырыню прыкладна 2,5 сантыметра і даўжыню амаль 3 метры. Канцы яго ўпрыгожваліся кутасамі з рознакаляровых нітак. Пояс завязвалі спачатку спераду, а потым ззаду, дзе ён утвараў пышны бант (гл. фота). Чатыры полкі андарака (акрамя пярэдняй) запарасоўваліся ў дробныя рабрыстыя складкі.

Пояс да андарака можна выткаць на ніту або на спецыяльным бёрдзечку — тонкай драўлянай або пластмасавай пласцінцы, у якой вузкія доўгія шчыліны (2x80 міліметраў) чаргуюцца з круглымі адтулінамі

(2-2,5 міліметра). Мы прапануем вам другі варыянт, які лічым больш простым. Можна выкарыстаць бёрдзечка ад дзіцячага ткацкага станочка (мал. 2).

Парадак ткання пояса.

1. Падрыхтаваць бёрдзечка.

2. Падрыхтаваць аснову — ваўняныя ніткі сярэдняй таўшчыні і добра скручаныя (каб не махрыліся ў працэсе ткання). Нарэзаць ніткі даўжынёй 350 сантыметраў у наступнай колькасці:

чырвоных — 12

жоўтых — 12

сініх — 8

белых — 8

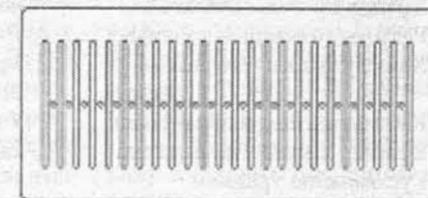
3. Працягнуць ніткі праз шчыліны і адтуліны бёрдзечка ў парадку, паказаным на мал. 3. Пасля гэтага ніткі на адным канцы звязаць вузлом і замацаваць яго. Добра нацягваючы, выпрасатаць і расправіць усю аснову. Потым звязаць канцы разам, зачэпіўшы аснову за нерухомы прадмет (напрыклад, ножку стала). Ткачыха садзіцца ў сярэдзіне ўтворанага кола, трымаючы бёрдзечка пад правай рукой, і спіной рэгулюе нацягненне асновы. Пры тканні аснова павінна быць добра нацягнута.

Падймаючы бёрдзечка ўверх альбо апускаючы яго ўніз, атрымліваем два ткацкія зевы, куды і пракладваем уток. Для ўтку трэба ўзяць сінія ваўняныя ніткі і зматаць у матушку. Калі мы будзем іх папераменна закладваць у адзін і другі зевы і шчыльна прыбіваць далонню або спецыяльнай лінейкай, то атрымаем просты пашачны малюнак. Для атрымання адпаведнага рабрычнага малюнка ніткі асновы трэба перабіраць наступным чынам:

1. Адкрыць зевы (А), пры якім у сярэдзіне асновы зверху апынуцца чырвоныя і белыя ніткі. Чырвоныя ніткі №11, 13, 27, 29 апускаем уніз, а жоўтыя №12, 14, 28, 30 падймаем уверх, таксама падймаем уверх сінія ніткі №18 і 24 і апускаем белыя №17 і 23. Пры такім размяшчэнні нітак пракладваем уток.

2. Адкрыць зевы (Б), пры якім у сярэдзіне асновы зверху апынуцца жоўтыя і сінія ніткі. Пракласці ўток.

3. Адкрыць зевы (А). Апускаем уніз

МАП 2

чырвоныя ніткі № 9, 15, 25, 31 і белыя ніткі №19 і 21, падймаем уверх жоўтыя ніткі № 10, 16, 26, 32 і сінія ніткі №20 і 22. Пракладваем уток.

4. Адкрыць зевы (Б). Апускаем уніз жоўтыя ніткі №12, 14, 28, 30, сінія №18 і 24. Падймаем уверх чырвоныя ніткі №11, 13, 27, 29 і белыя ніткі №17 і 23. Пракладваем уток.

5. Адкрыць зевы (А). Пракласці ўток.

6. Адкрыць зевы (Б). Апускаем уніз жоўтыя ніткі №10, 16, 26, 32 і сінія ніткі №20 і 22. Падймаем уверх чырвоныя ніткі № 9, 15, 25, 31 і белыя ніткі №19 і 21. Пракладваем уток.

Пасля шостага пракідкі ўтку пачынаем ткаць у адваротным парадку (пазіцыі 5, 4, 3, 2, 1). У выніку ткання павінен атрымацца арнамент пояса ў дробныя ромбікі, які паказаны на мал. 4. Якасць пояса залежыць ад беспамылковасці праборкі нітак асновы і раўнамернасці прыбіўкі нітак утку.

Канцы пояса аздабляюцца наступным чынам: ніткі асновы падзяляюцца на 3 часткі, і кожная шчыльна абмотваецца рознакаляровымі ніткамі на даўжыню 5-6 сантыметраў, пасля чаго ўнізе яны звязваюцца разам, а канцы нітак утвараюць доўгія махры.

Марыя ВІННІКАВА, да
Зінаіда ЗІМІНІЯ.

Юсіф БАЦЕЧКА

ІГРАЙЦЕ ВЕСЕЛА, МУЗЫКІ!

Спявайце, юныя паэты! (Ніл Гілевіч "Прывітанне!")

Іграйце весела, музыкі!
Ад пераліваў пачуцця
Хай апануе сэнс вялікі
Для упрыгожвання жыцця.

Іграйце, хлопцы, на Каляды
І аданіце смак кушці,
Каб старадаўнія абрады
Змаглі у гонары цвісці.

Іграйце весела і звонка!
Хай не дрыжыць у вас рука
Пад пералівы жаваронка
І клёкат дзіўны жаўрука.

Іграйце дружна на вяселлі:
Мазурку, кракавяк, танго,
Каб маладыя проста мелі,
Аберуч круцячы яго.

Іграйце, хлопцы,
на Вялікдзень
Вясенні казачны напеў.
Хай застанеца
на дабрэдзень
Ваш басавіта-ёмкі спеў.

Іграйце людзям на радзіны,
Ды пад упльвам пачуцця
Кума святочна і гасцінна
Адзене першы раз дзіця.

Іграйце ў свята Перамогі!
Хай пад аркестра
мірны строй
Дужэюць ветэранаў ногі
І ускрыляецца герой.

Іграйце прызнання гранты!
І так павінна заўжды быць:
Пакуль існуюць музыканты,
Дык беларусы будуць жыць.

Іграйце любым
на спатканне
І з трапятаннем галасоў
Ахопіць яркае каханне
У бурным рокаце басоў.

Іграйце сумна на пагосце!
Гэта зусім не драбязя.
Хай пройме у любым
узросце
Неўтаймаваная сляза.

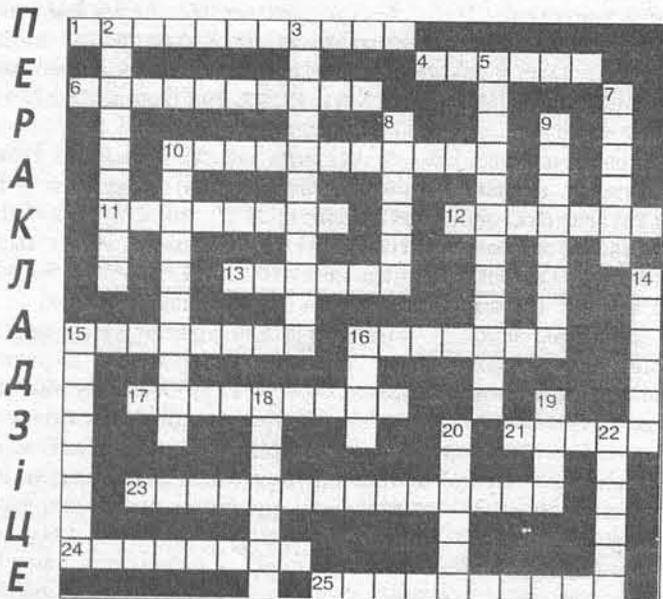
Іграйце провады салдата...
Радзімы годнасць адстаяць!
Хай служыць з гонарам
і свята,
Каб мы маглі спакойна спаць.
Іграйце, хлопцы, на дажынкі
І усхваляйце ураджай.
Хай шклянкі поўняцца
і крынкі
І песні льюцца праз край.

Іграйце весела, музыкі!
Няхай гармонія пяе.
Хай польку жараць чаравікі,
Яе для свята нестася.

Іграйце, помнячы нязменна:
Што калі будзеце іграць –
У рытме плёну, летуценна,
Радзіма мусіць існаваць!

НА ЗДЫМКУ: славяцка тураўскія му-
зыкі і спевакі Кацярына ПАНЧЭНЯ і
Сяргей ЯФІМОВІЧ.

Крыжаванка ад Любові Іонавай

ПА ГАРЫЗАНТАЛІ. 1. Совершенство. 4. Кипяток. 6. Кротость. 0. Усталость. 11. Струя. 12. Пропасть. 13. Овин. 15. Покос. 16. Поветрие. 7. Скромность. 21. Рояль. 23. Озабоченность. 24. Трудность. 25. Уют.
ПА ВЕРТЫКАЛІ. 2. Опрятность. 3. Отсутствие. 5. Грамотность. 8. Узник. 8. Нравственность. 9. Юг. 10. Ловкость. 14. Рубль. 15. Смесь. 6. Путь (железн.). 18. Милость. 19. Пир (зван.обед). 20. Качество. 22. Июль.

П
А
-
Б
Е
Л
А
Р
У
С
К
У

АЗЫ САЛОМАПЛЯЦЕННЯ Веры Гаўрылюк

Мастацтва саломпляцення – адно з самых распаўсюджаных у Беларусі. Гэта можна растлумачыць даступнасцю матэрыялу і адноснай лёгкасцю працы з ім. Але ж, мне здаецца, што не гэта галоўнае. Не так многа знойдзена матэрыялаў, якія б так лагчылі рукі майстра, сагралі яго сваім унутраным цяплом, якое набрала саломка ад сонейка. І сам я колер, залацістае зіхаценне з самага пачатку нясуць прыгажосць і дабрыво. Не памятаю ніводнай працы з саломы, якая б выклікала адмоўныя пачуцці. Таму з цікавасцю аднёсся да выставы твораў мастацкай саломкі, якая адкрылася ў Мінскім абласным цэнтры народнай творчасці.

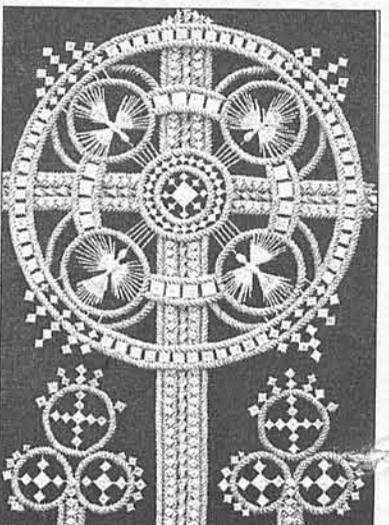
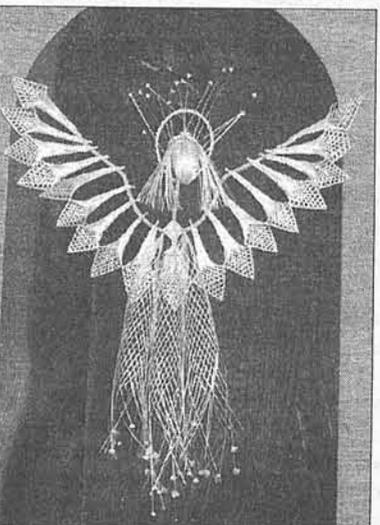
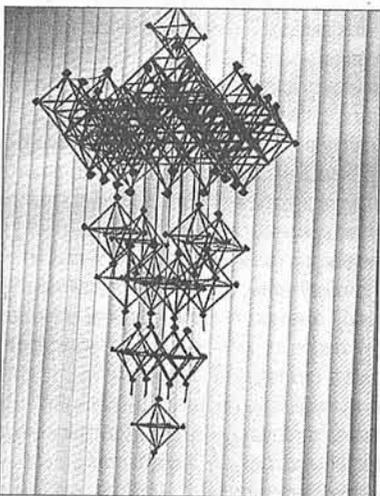
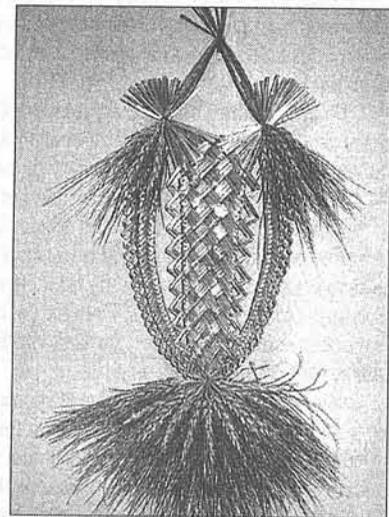
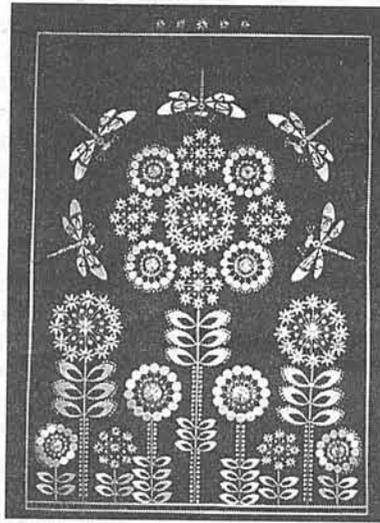
Верагодна, упершыню ў культурным жыцці Беларусі гэта была выстава, прысвечаная памяці майстра: да 100-годдзя з дня нараджэння Веры Гаўрылюк – адной з першых майстроў, хто аднаўляў традыцыі беларускага саломпляцення. А для мяне была нагода прыгадаць далёкі 1975 год, калі я прыехаў у Брэст рабіць матэрыял пра майстрыху. Па сённяшні дзень памятаю ўтульнасць яе сціплага дома з калодзежам у двары і ўтульнасць самой гаспадыні, з твару якой не сыходзіла добрая ўсмішка. Мы пілі гарбату з колатым цукрам упрыску, і Вера Ільвічна распавядала пра першыя зрухі ў вяртанні майстэрства саломпляцення.

І вось праз дзесяцігоддзі сустрэча з ажыццёўленай марай В.І. Гаўрылюк. Саломпляценнем сёння займаецца безліч майстроў рознага творчага ўзроўню. А выстава знаёміць з лепшымі з лепшых. Сярод іх дачка Веры Ільвічна Таісія Агафоненка і ўнучка Таісія Галавачова, старэйшыя майстры Ларыса Лось і Лілія Главацкая.

Усяго ў выставе прымаюць удзел больш за трыццаць вядучых майстроў Беларусі. Творчасць Веры Салдатавай, Алены Шабуні, Галіны Івановай, Раісы Раманені шырока вядомая далёка за межамі нашай краіны. Іх працы сведчаць аб разнастайнасці накірункаў мастацкай саломкі – ад традыцыйных "павукоў" і ўжытковых вырабаў да дэкаратыўных кампазіцый, скульптуры, кветак, інкрустацыі і калядных масак.

Выстава і майстар-класы, якія праводзяць тут вядучыя майстры, выклікаюць, безумоўна, цікавасць у наведвальнікаў, а тыя, хто захаце авалодаць таямніцамі майстэрства саломпляцення, змогуць зрабіць гэта на курсах, якія арганізуе Гільдыя майстроў мастацкай саломкі. Дарэчы, такія курсы ў свой час закончыла і ўдзельніца выставы з ЗША Сідонка Вадзіна. Яна так захапілася мастацкай саломкай, што вырашыла займацца ёю прафесійна, арганізаваўшы ў сябе на радзіме курсы саломпляцення "Беларускі вянок".

Застаецца дадаць, што ўдзел у арганізацыі цікавай выставы разам з Мінскім абласным цэнтрам народнай творчасці і Нацыяналь-

ным музеем гісторыі і культуры Беларусі прынялі ўдзел шматлікія навучальныя ўстановы Мінска.
НА ЗДЫМКАХ: Вера ГАЎРЫЛЮК (1975 год); Ю. БОРТНІК "Саламяная магія"; С. ВАДЗІНА "Еўра-

пейскія жніўныя ўпрыгажэнні"; традыцыйны павук; А. ШАБУНЯ "Лялька"; В. САЛДАТАВА "Анёл"; Н. АРЭШКА "Дрэва жыцця".
Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

КАНТАКТЫ І ДЫЯЛОГІ

ВЕСТКІ МІЖНАРОДНАЙ АСАЦЫЯЦЫІ БЕЛАРУСІСТАЎ. №36

Хроніка падзей

Нашы праекты

Паведамляю, што Галоўнае праўленне Польскага таварыства беларусістаў і я асабіста выказваем згоду на працяг паўнамоцтваў камітэта Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў тэрмінам на адзін год.

У апошні час разам з Рышардам Радзікам я быў заняты правядзеннем у Кракаве міжнароднай навуковай канферэнцыі "Шлях да ўзаемнасці". Цяпер збіраем матэрыялы. Вырашаем, ці ў выніку рабіць звычайны зборнік артыкулаў, ці першы нумар штогодніка Польскага таварыства беларусістаў. Магчыма, ён будзе называцца "Przegląd Białoruski" ("Беларускі агляд"). У штогодніку мяркуем змяшчаць гістарычна-асацыялагічна-рэлігіязнаўчы, літаратурназнаўчы і мовазнаўчы раздзелы, а таксама рэцэнзіі і хроніку. Усе артыкулы зборніка праходзілі б папярэдняе рэцэнзаванне. Трэба было б утварыць праграмную раду (міжнародную) і рэдкалегію (краёвую) штогодніка. Ужо заказалі персанальна некалькі артыкулаў.

Як намеснік дырэктара Інстытута славянскай філалогіі Універсітэта Марыі Кюры Складоўскай у Любліне магу паведаміць, што мы ўводзім новыя, двух- і трохпрофільныя спецыяльнасці: беларусазнаўча-русіцыстычна-багемістычную і балгарыстычна-русіцыстычна-

ўкраіністычную. Ствараем спецыялізацыю па расіязнаўству (міжфакультэцкі профіль), а таксама дадатковыя магістарскія курсы. Будзем весці вучобу не толькі ў Любліне, але таксама ў Белаі Падляскай і Седльцах. Думаем пра тое, каб супольна з Брэсцкім універсітэтам распачаць выкладанне славістыкі ў Белаі Падляскай. Сёлета ў мяне было 18 магістрантаў, з іх 7 — беларусістаў.

Цяпер часта даводзіцца ездзіць па краіне, каб ствараць новыя суполкі беларусістаў. Стаўку робім на моладзь, хаця цэнім і старэйшых. На жаль, апошнія між сабой часта сварацца. Даводзіцца іх мірыць. Добра было б, каб кангрэс беларусістаў дапасоўваўся па часе да запланаванай чарговай канферэнцыі "Шлях да ўзаемнасці", каб яны былі паміж сабой арганізацыйна звязаны і не трэба было нам двойчы ехаць у Мінск.

Спіс дэлегатаў на кангрэс у складзе 8 асоб далучаю.

Міхал САЕВІЧ,
старшыня Польскага таварыства беларусістаў.

Шыпілаўская вечарына

Услед за Ветрынам Полацкага раёна і Літаратурным музеем Янікі Купалы 145-ю гадавіну з дня нараджэння вядомага беларускага грамадскага дзеяча і тэатральна-асветніка Браніслава Эпімаха-Шыпілы адзначыў Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва. Да юбілею тут была прымеркавана вечарына "Падзвіжнік нацыянальнага Адраджэння" і багатая выстава, падрыхтаваная Таццямай Кекелевой. Яна ж была экскурсавадом на выставе.

Пра значэнне спадчыны Б. Эпімаха-Шыпілы гаварылі на вечарыне сябры асацыяцыі беларусістаў доктар філалагічных навук Геннадзь Кісялёў, кандыдаты філалагічных навук, сябры Саюза беларускіх пісьмнікаў Ірына Багдановіч і Язэп Інушкевіч, кандыдат гістарычных навук Віталь Скалабан. Вядомы спецыяліст у галіне каліграфіі Павел Семчанка падкрэсліў незвычайную выразнасць почырку асветніка, расказаў, як яму працуецца над афармленнем кнігі яго твораў. Анатолий

Сідарэвіч выбраў тэмай свайго выступлення кантакты Б. Эпімаха-Шыпілы з братамі Луцкевічамі і Адамам Станкевічам.

У заключным слове дырэктар архіва-музея Ганна Запартыка выказала надзею, што ў наступным годзе нарэшце адбудзецца прэзентацыя першага збору твораў пецябургскага літаратара, куды ўвойдзе таксама (часткова факсімільна) яго славуная рукапісная "Хрэстаматыя беларускай літаратуры".

Ірына КАЗЛОВА.

Нашы дыялогі

"Беларусь увайшла ў маё сэрца"

З сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, вучоным сакратаром Англа-беларускага таварыства прафесарам Джымам Дынглі гутарыць Адам Мальдзіс

— Найперш, калега, дазвольце выказаць задавальненне, што зноў бачу вас у Мінску — у рэдакцыі "Голасу Радзімы". Апошні раз мы сустрэліся ў Лондане ў час Міжнароднай навуковай канферэнцыі, прысвечанай беларускай дыяспары. Памятаецца, тады вы прыехалі ў прыгарад англійскай сталіцы — у "беларускую вёску" ў Фінчлі, дзе знаходзіцца Беларуская бібліятэка імя Францішка Скарыны, разам са сваёй сям'ёй: жонкай спадарыняй Элай і дочкамі, Аленай і Аляксандрай Вікторыяй. Англамоўныя ўдзельнікі канферэнцыі яшчэ здзіўляліся: такія малыя — а ўжо разумеюць па-беларуску і нават крыху шчабечуць.

— А як жа інакш? Сям'я ў нас трохмоўная. Гаворым па-ангельску, па-беларуску і па-руску. Як вы ведаеце, жонка ў мяне беларуска. Пазнаёмліся мы дзякуючы навуковым канферэнцыям у Мінску і Полацку. Згадваю ў гэтай сувязі нашы сустрэчы ў час I кангрэса беларусістаў.

— Тады ж вы былі ўзнагароджаны, разам з Аляксандрам Баршчэўскім і Вацлавам Жыдліцкім, медалём Скарыны.

— Так, і ганаруся гэтай узнагародай за свой даволі сціплы ўклад у беларусістыку.

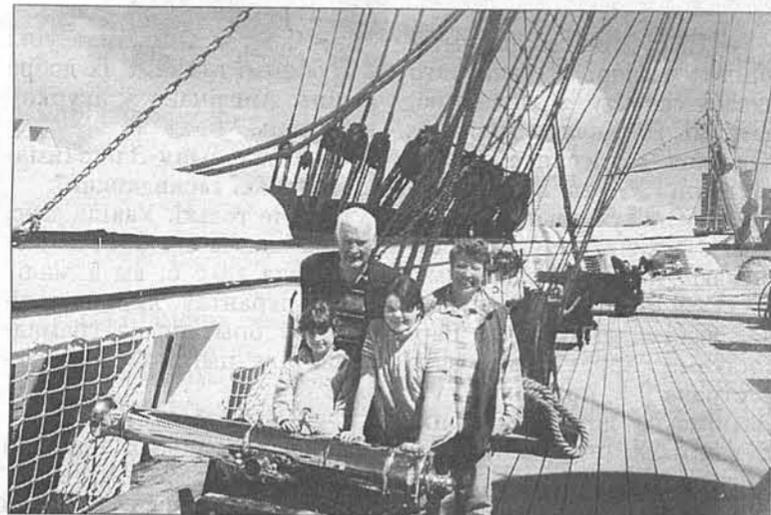
— Чаму сціплы? Ведаю, колькі беларусазнаўчых артыкулаў вы ў свой час апублікавалі ў кварталніку "The Journal of Byelorussian Studies" ("Часопіс беларускіх даследаванняў"), як часта выступалі вы па гэтай жа праблематыцы ў англійскіх універсітэтах. Артыкулы пра вас ёсць у нашых энцыклапедыях.

— Цяпер выступаю ўжо значна радзей. І кварталнік перастаў выходзіць, і цікаваць да беларускіх спраў у нас знізілася.

З рэдакцыйнай пошты

Трэба больш публікавацца на Захадзе

Я рады, што вы атрымалі маю бандэроль (зборнік, ксеракопіі) і "Wiener Slawistischer Almanach", дзе ёсць публікацыя вучонага сакратара нашай асацыяцыі Сяргея Запрудскага. Думаю, кожная беларусіцкая публікацыя на "заходніх" мовах вельмі важная, значыць — і гэты артыкул. Таму што да гэтага часу проста мала такіх публікацый. А цікаваць да Беларусі на Захадзе ўсё-такі ёсць. Таму я лічу, што мовазнаўчы-беларусісты павінны больш і часцей публікавацца на англійскай, нямецкай, французскай мовах, каб заходнія лінгвісты разумелі

— Але ж я ведаю, што Англа-беларускае таварыства мае сваё перыядычнае выданне.

— Слушна. Вядомы ўсім нам Гай Пікарда выдае "Anglo-Belarusian Chronicle", хоча там паведамляць пра ўсё, што датычыцца англа-беларускіх стасункаў. Дзеля гэтага часта ездзіць за матэрыяламі ў Пасольства Беларусі ў Лондане.

— Чаму ж тады мы перасталі атрымліваць гэтае выданне? Можна было б нам перыядычна рабіць яго агляды...

— Добра, перадам Гаю, каб зноў высылаў.

— Аднак вернемся да праблемы зацікаўленасці беларусістыкай у свеце. Што — гэтая цікавасць сапраўды ў Заходняй Еўропе падае? Хто яшчэ акрамя Арнольда Макміліна ў Лонданскім універсітэце і вас застаецца ў Вялікабрытаніі? Быў Пітэр Мэў ў Шэфілдскім універсітэце, аўтар падручніка беларускай мовы для англічан. Але ён нядаўна памёр, мы змясцілі некролаг.

— Прыгадаем яшчэ прафесара Міхала Гедройца і доктара Ніну Тэйлар у Оксфардзе. Праўда, у адрозненне ад нас з Макміліным, у іх ёсць беларускія карані. Даследчыца ўплыву беларускага фальклору

на польскую паэзію Ніна Тэйлар, да прыкладу, генетычна звязана з колішнімі ўладальнікамі купалаўскай Вязынкі. З'явілася зацікаўленасць беларусістыкай у Бацкім універсітэце. Узнімалася там адпаведная тэматыка на канферэнцыі. Трэба будзе ўстанавіць з Батам сувязь. Што ж датычыцца беларускай мовы, то і тут ёсць зрухі. Ведаю, яе пачынаюць выкладаць у Парыжы, у Інстытуце ўсходніх моў.

— А чым занята Англа-беларускае таварыства, якое, памятаецца, не так даўно прыняло рашэнне стаць калектыўным сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў? Дарэчы, колькі ў ім цяпер сяброў?

— Каля сямідзесяці. З іх больш паловы англічане, але ўступаюць і беларусы. Сёлета на Купалле прынялі 5 маладых беларусаў. Узначальвае таварыства юрыст Васіль Еўдакімаў, у яго ёсць свая фірма.

— Калісьці, у 1982 годзе, калі я першы раз пабываў у Англіі як стыпендыят ЮНЕСКА, таварыства ладзіла ў "беларускай вёсцы" цыклы лекцый. Адну з іх даваўся прачытаць і мне. Макміліна лекцыю слухаў... А цяпер?

— Заканчэнне на 20-й стар.

моўныя праблемы ў Беларусі.

З рашэннямі бюро камітэта ГА "Маб" я палкам згодны, таму што яны дарэчы ў гэтай складанай сітуацыі. Для мяне асабіста будзе лягчэй прыехаць ў краінавіку або чэрвені 2005 года, таму што на восень бягучага года ў мяне ўжо іншыя планы. Я з ахвотай прыняў бы ўдзел у кангрэсе і беларуска-польскай канферэнцыі.

Лічу, што аргкамітэт мог бы значна абмежаваць расходы на кангрэс, патрабуючы ад кожнага замежнага ўдзельніка (па меншай меры, з краін ЕС і Амерыкі), каб ён сам аплаціў расходы на падарожжа (дарогу, прабыванне) і кожны даў такую суму на кангрэс, каб можна было фінансаваць публікацыю матэрыялаў кангрэса (выдзелена намі. — Рэд.). Амаль ва ўсіх запрашэннях на

канферэнцыі, якія я атрымаў у апошні час, сфармуляваны менавіта такія ўмовы. І кожны зразумее прычыны такой формы запрашэння.

Добра, што праблема "транскі" вывучаецца цяпер больш інтэнсіўна і даследуецца вучонымі з розных краін. Вынікі гэтага праекта даследавання мяне цікавяць.

Нядаўна я аддаў у друк артыкул, у якім параўноўваюцца працэсы развіцця ўкраінскай і беларускай літаратурных моў у XIX–XX стагоддзях (канвергентныя і дывергентныя з'явы). Артыкул будзе надрукаваны ў XXI томе будапешцкага штогодніка "Studia Russica".

Герман БІДЭР,
прафесар Зальцбургскага універсітэта (Аўстрыя).

Нашы дыялогі

"Беларусь увайшла ў маё сэрца"

З сябрам Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, вучоным сакратаром Англа-беларускага таварыства прафесарам Джымам Дынглі гутарыць Адам Мальдзіс

Пачатак на 19-й стар.

— Па суботах лекцыі чытаюцца і цяпер. Апрача таго вядзем работу з моладдзю, дзецьмі. На Каляды мяркуем паказаць батлеечнае прадстаўленне. У гэты прыезд шукаў у Мінску лялькі для батлейкі. Здаецца, заўтра іх атрымаю. Праводзім сустрэчы з дзесячмі культуры. Нядаўна ў нас выступалі Арлоў з Бартосікам. Характэрна, што сустрэча прайшла ў Латвійскім доме, бо жонка Еўдакімава па нацыянальнасці латышка.

— А ці даходзіць да вас "Голас Радзімы"? На таварыства, здаецца, высылаюцца тры экзemplяры, у тым ліку адзін — для сакратара. Якой думкі пра газету вы асабіста?

— Газету атрымліваем. І змест яе ў апошні час палепшыўся, з'явіліся новыя рубрыкі... Хаця мне і даводзілася чуць ад чынавенства, прытым чынавенства вашага, што яна нібыта непазрэбная, але ж кожная краіна дбае, бо павінна дбаць пра сваіх суайчыннікаў. Паглядзіце, колькі выданняў для дыяспары ў вашых суседзях, прытым на розны густ, для розных катэгорый чытачоў. А ў беларусаў — толькі адзін "Голас Радзімы". Гэта сур'ёзны канал інфармацыі для ўсёй вашай дыяспары.

— Цяпер — пра іншае, пра хобі. Ведаю па сваіх знаёмых (прыкладам тут Гай Пікарда з яго захапленнем беларускай царкоўнай музыкой), што хобі часам значыць больш, чым асноўная прафесія... Давайце вернемся ў думках у той жа 1982 год. Тады мы ездзілі з вамі ў Кембрыдж на канферэнцыю пра Сімяона Полацкага. Потым вы ўзяліся мяне падкінуць на сваёй машыне ў Оксфард. На палавіне дарогі мы спыніліся ў Рэдынгу, дзе вы тады выкладалі ва ўніверсітэце, і я значаваў у вашым гасцінным доме. А назаўтра пачынаўся адвент, перадкалядны пост, і вы прапанавалі мне пайсці на званіцу англійскага храма, каб званіць у званы. Я пабачыў, якая гэта нялёгка і цікавая справа, і мне таксама захацелася хоць пару разоў пацягнуць за канец тоўстай вяроўкі, павісець на ёй. А вы казалі, што нельга, бо гэта хаця і хобі, але хобі сур'ёзнае. Калі навічку ўмяшчаць ў чароднасць васьмі званароў, то лёгка парушыць рытм... Скажыце, вы і цяпер ходзіце званіць у званы?

— Цяпер не. Бо ходзім з Элай і дзецьмі ў каталіцкі касцёл, а там іншыя традыцыі. Новае маё хобі больш змяное: агарод, сад.

— І ёсць там якія бела-

рускія, нетрадыцыйныя для Англіі расліны?

— Чаму ж. Скажам, агуркі з дробнымі пладамі. Іх добра саліць. Англічане ж агуркоў не соляць.

— Спадарыня Эла займаецца толькі гаспадаркай?

— Не толькі. Уявіце сабе, яна выкладае англійскую мову! І для каго б, вы думалі? Для імігрантаў, якія адаптуюцца ў брытанскае грамадства. Для цыганоў, напрыклад.

— З чым асацыіруецца Беларусь для вашых Алены і Аляксандры Вікторыі? Відаць, з бабуляй, з Розай Паўлаўнай?

— Яе яны памятаюць. Але Беларусь у іх успрыняцці больш звязана з постацю айца Аляксандра, якога яны бачылі на Холдэн роўд у Фінчлі, з наведвальнікамі лонданскай бібліятэкі і музея імя Скарыны. Дарэчы, дзеля таго каб яны лепш разумелі беларускую мову, хачу ў наступным годзе паслаць іх сюды ў летнік. Вяду цяпер перамовы, як гэта лепш зрабіць.

— А якога пытання я яшчэ не задаў спадару Дынглі?

— Мусіць, пытанне пра тое, як і чаго я пасля пяцігадовага перапынку з'явіўся ў Мінску. Думаецца, толькі каб трапіць да цешчы на бліны? Не толькі. Найперш я прыехаў у Варшаву і Вільнюс па канкрэтных справах, па заданнях Еўрапейскага бюро "па мовах, якія радзей выкарыстоўваюцца", карацей кажучы, па мовах нацыянальных меншасцей ці, як цяпер прынята ў вас, супольнасцей. А гэта — і беларусы. На Беласточчыне, Віленшчыне. Такім кружным шляхам буду сплываць свой доўг Беларусі, якая ўвайшла ў маё сэрца. І праз культуру, і праз Элю. А па шляху з Варшавы ў Вільнюс рашыў выкарыстаць аказію, зрабіць круг праз Мінск.

— І добра зрабілі! Мне застаецца толькі папрасіць у вас фатаграфію. Мы маем здымак, дзе вы выступаеце на П кангрэсе беларусістаў. Але можа ў вас ёсць што сямейнае? Бо сям'я ў вас незвычайная, стваралася, скажам так, пры садзейнічанні асацыяцыі беларусістаў.

— Чаму ж. Вось тут мы з Элай і дзяўчатамі ў Портсмутце. На адным з караблёў у музеі ваенна-марскіх сіл Вялікабрытаніі. Чаму сфатаграфаваліся менавіта на гэтым караблі сярэдзіны XIX стагоддзя? Ды таму што ён незвычайны: напалову яшчэ з дрэва, але напалову ўжо з металу, плаваў і пад ветразямі, і з паравым рухавіком. Створаны на пераломе дзвюх эпох.

— То дзякуй. І за размову, і за здымак. І — поспехаў!

Прысутнасць беларускай культуры ў свеце

БЕЛАРУСЫ І УКРАЇНЦЫ:

МАЛЫЯ ЦІ ЎСЁ Ж ТАКІ ВЯЛІКІЯ НАРОДЫ?!

HROCH MIROSLAV. MAŁE NARODY EUROPY. Wrocław; Warszawa; Kraków, 2003.

Кніга чэшскага даследчыка-гуманітарыя Міраслава Гроха "Малыя народы Еўропы" выйшла (у перакладзе на польскую мову) у выдавецтве "Ossolineum" у рамках адмысловай серыі "Зразумець Еўропу". У гэтай манаграфіі ёсць як тэарэтычныя раздзелы, дзе асвятляюцца вузлавыя пытанні тэорыі нацыі, нацыянальных рухаў і нацыяналізму, так і тыя, так бы мовіць, прыкладныя, што "насычаны" разнастайнай цікавай, малавядомай фактурай.

Аўтар даволі падрабязна раскрывае сутнасць і змест паняццяў "малыя народы", "нацыя", "нацыяналізм", "нацыянальны рух", "патрыятызм". Апісваюцца шляхі, механізмы фарміравання "малых народаў" у Еўропе. Да ліку такіх "малых народаў" М.Грох адносіць тыя, якія да канца XX стагоддзя або зусім не мелі традыцый сапраўды незалежнага дзяржаўнага развіцця, або ў розны час страцілі іх з-за ўваходжання (па розных прычынах) у склад больш магутных політэнічных дзяржаў. Гэтыя так званыя "малыя народы" на працягу XVIII—XIX стагоддзяў пачалі весці больш-менш актыўную барацьбу за сваё "выдзяленне" як асобных самабытных народаў з буйных дзяржаўных утварэнняў — Асманскай і Расійскай імперыяў, Каралеўства Іспанія, манархіі Габсбургаў, Вялікабрытаніі.

Сярод 27 апісаных у кнізе "малых народаў", гісторыка-культурнае развіццё, фарміраванне нацыянальных эліт, пашырэнне нацыянальна-вызваленчых рухаў якіх адбывалася ў межах вышэйназваных дзяржаў, — чэхі, славакі, славенцы, украінцы, беларусы, венгры, харваты, фіны, эстонцы, латышы, літоўцы, грэкі, сербы, балгары, македонцы, ірландцы, валійцы, каталонцы, баскі, нарвежцы, фламандцы і інш.

Як станоўчы факт трэба адзначыць тое, што аўтар у спецыяльным раздзеле спрабуе праводзіць параўнальны аналіз перадумоў, вытокаў, характару і рухаючых сіл нацыянальных рухаў на тэрыторыі розных імперыяў. Да ліку галоўных ініцыятараў і

ўдзельнікаў нацыянальна-вызваленчых рухаў ён адносіць прадстаўнікоў інтэлігенцыі (найперш літаратараў, навукоўцаў, настаўнікаў), духавенства, чыноўніцтва, сялянства, пралетарыяту. Праўда, адным з недахопаў рэцэнзуемага выдання з'яўляецца тое, што пры наяўнасці мноства разнастайных цытат з розных выданняў тут адсутнічаюць спасылкі на выкарыстаныя крыніцы і няма паказальніка асноўных тэрмінаў, персаналій і географічных назваў.

У канцы кнігі прыведзена асноўная літаратура (пераважна на англійскай, нямецкай, французскай, польскай мовах) па праблемах нацыі і нацыяналізму, а таксама нацыянальна-вызваленчых рухаў у розных краінах. На жаль, пра Беларусь у спісе няма ніводнай працы ўласна беларускіх навукоўцаў, а прыводзяцца толькі тры працы замежных аўтараў (з іх дзве — нямецкага беларусіста Райнера Лінднера).

Усё гэта і прывяло да таго, што раздзел, прысвечаны беларусам, аказаўся адным з самых маленькіх (усяго адна старонка, у той час як пра чэхаў напісана аж чатыры старонкі!), прычым інфармацыя ў ім выглядае вельмі абмежаванай, няпоўнай. Так, увогуле нічога не сказана пра працэсы паланізацыі на беларускіх землях у XVIII—XIX стагоддзях, пра ролю і значэнне паўстанняў 1830—1831 і 1863—1864 гадоў, а таксама розных палітычных аб'яднанняў і партый

(найперш Беларускай сацыялістычнай грамады) у нацыянальна-вызваленчым руху беларускага народа. Практычна не згадваецца і палітыка беларусізацыі ў 1920-я гады, рэалізацыя якой прывяла да хуткага развіцця беларускай культуры, паглыблення нацыянальнай самасвядомасці беларусаў.

Пэўныя спрэчкі можа выклікаць факт наяўнасці ў кнізе некаторых вялікіх па колькасці насельніцтва і тэрыторыі пражывання народаў, аднесеных аўтарам да "малых народаў", і, з другога боку, адсутнасць у спісе меншых па дадзеных паказчыках народаў Еўропы (напрыклад, палякаў). З гэтых "малых народаў" ёсць такія, колькасць якіх налічвае дзясцікі мільёнаў чалавек, — напрыклад, украінцы (агульная іх колькасць у свеце складае каля 47 мільёнаў чалавек, а сучасная тэрыторыя прыблізна ў два разы пераўзыходзіць абшары Польшчы). Дык які ж гэта "малы народ"? Наадварот, гэта відавочна вялікі народ як па колькасці і тэрыторыі, так і па духоўна-культурнаму патэнцыялу, па ўкладу ў сусветную літаратуру, музыку, выяўленчае мастацтва.

Прыблізна тое ж самае можна сказаць і пра некаторыя іншыя так званыя "малыя народы" Еўропы. Скажам, чэхаў, венграў, беларусаў, балгар, грэкаў сёння ў свеце налічваецца таксама далёка не адзін мільён, усе яны маюць багатыя гістарычныя традыцыі, самабытную культуру, яны далі свету мноства выдатных дзеячаў мастацтва. Зразумела, у аўтара кнігі ёсць сваё вызначэнне "малых народаў", аднак, на мой погляд, усё роўна данас словазлучэнне ў чыста навуковым сэнсе з'яўляецца даволі некарэктным і можа прывесці да ўзаемных абвінавачванняў і крыўдаў з боку розных еўрапейскіх народаў (асабліва, калі іх прадстаўнікі не азнаёмыя з укладом з усім тэкстам кніжкі, а толькі прычытаюць яе назву, змест і спіс літаратуры).

Эдуард ДУБЯНЕЦКІ,
кандыдат гістарычных навук.

Новыя нумары часопіса, прысвечанага міжнародным адносінам

Міжнародным грамадскім аб'яднаннем па вывучэнні ААН і інфармацыйна-адукацыйных праграмаў ужо каторы год выдаецца ў Мінску "Белорусский журнал международного права и международных отношений", у якім матэрыялы друкуюцца на беларускай і рускай мовах, а рэзюме — па-англійску. Квартальнік выдаецца пры фінансавай падтрымцы Упраўлення Вяроўнага камісара ААН па справах бежанцаў. Галоўны рэдактар выдання — Андрэй Селіванав.

У першым і другім нумарах часопіса за бягучы год, ласкава надасланых у "Кантакты і дыялогі" яго рэдакцыяй, змешчаны артыкулы пра міжнародныя арганізацыі — "Абавязковасць рэзальцый Савета Бяспекі ААН у кантэксце прыняцця неўмяшальніцтва ва ўнутраныя справы дзяржаў" Алены Доўгань,

"Асабліваці механізма і практыкі ўнясення змен і спынення дзеяння нарматыўных прававых актаў, прынятых у рамках Садружнасці Незалежных Дзяржаў" Ігара Бараноўскага, "Рэспубліка Беларусь пасля распырэння Еўрапейскага саюза: Шэнгенскі саюз і канцэпцыя суседства" Дамітрыя Лойшы, "Еўрапейскі парламент і яго эвалюцыя ў працэсе еўрапейскай інтэграцыі" Валерыя Стукінай. Іх аўтарамі з'яўляюцца выкладчыкі, аспіранты або суіскальнікі факультэта міжнародных адносін Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Дарэчы, рэдакцыйны савет часопіса ўзначальвае дэкан гэтага факультэта Аляксандр Шапапа.

У раздзеле "Міжнародныя адносіны" вылучаюцца матэрыялы

"Міжнародны тэрарызм як вельмі небяспечная пагроза сучаснаму сусветнаму ладу: характар праблемы і шляхі міжнароднага супрацьдзеяння" намесніка міністра замежных спраў Аляксандра Сычова, "Пазіцыі дзяржаў — членаў Еўрапейскага саюза ў адносінах пашырэння ЕС на Усход" аспіранткі БДУ Таццяны Варатніцкай і інш. Гісторыкаў, безумоўна, зацікавяць артыкулы "Праблемы вызначэння ўсходняй граніцы Польшчы ў 1920 — пачатку 1921 года" загадчыка аддзела Інстытута гісторыі НАНБ Аляксандра Ціхамірава і "Знешнепалітычныя інтарэсы шляхціца Вялікага княства Літоўскага і механізм іх рэалізацыі ў 60–70-я гады XVI стагоддзя" аспіранта БДУ Сяргея Лашкевіча. Апублікаваны матэрыялы, прысвечаныя ЮНЕСКА, Іспаніі, Кітаю, Румыніі, Францыі.

У кожным нумары ёсць раздзел "Міжнародныя эканамічныя адносіны".

Тамара ШКУРКО.

БАТРАК Тамара

Батрак Тамара Іванаўна (дзяв. **Мурашка**) (26.03.1948, г.п. Воранава, Гродзенская вобл.), педагог, дзяўчыца беларускай дыяспары ў Казахстане.

Бацька Т. Батрак, Іван Дзмітрыевіч Мурашка, — удзельнік Вялікай Айчыннай вайны, паходзіў са Слуцкшчыны. У вайну ўся яго сям'я была ў партызанах. Пасля вайны бацька арганізоўваў калгасы ў Заходняй Беларусі, працаваў у райцэнтрах Гродзенскай вобласці. Маці, Настасся Давыдаўна Старасціна, нарадзілася ў Магілёўскай вобласці. Яе сям'я да вайны была саслана ў Казахстан (дзед быў багатыстам). У гады вайны знаходзілася ў Беларусі, пасля вайны і да пенсіі працавала настаўніцай.

Т.Батрак скончыла 11 кла-

саў сярэдняй школы ў Воранава (1965 г.). Паехала летам да бабулі і дзядулі ў г. Цалінаград (Казахстан), дзе і засталася. Там скончыла філалагічны факультэт педінстытута. Каля 30 гадоў працавала настаўніцай рускай мовы і літаратуры ў вучылішчы сувязі. Цяпер ужо пяты год працуе ў рэспубліканскай школе-інтэрнаце для адораных дзяцей у спорце імя К.Мунайтпасава.

З першых дзён існавання Беларускага культурнага цэнтру ў г. Астане, сталіцы Казахстана, пачала актыўна ўдзельнічаць у яго рабоце, стала ініцыятарам шматлікіх мерапрыемстваў. Добра валодаючы беларускай мовай, яна з 2003 года выкладае яе ў нядзельнай школе пры цэнтры, з'яўляецца таксама мастацкім кіраўніком вакальнага ансамбля "Вясёлка".

Тамара Іванаўна выхоўвае ў сваіх дачкі і сына любоў і павагу да Беларусі, краіны, адкуль бярэ вытокі іх род. Дачка Вікторыя таксама актыўна ўдзельнічае ў жыцці БКЦ, з'яўляецца кіраўніком танцавальнага калектыву. Разам з маці ў 2003 годзе яна была ўдзельніцай семінара-стажыроўкі для кіраўнікоў мастацкай самадзейнасці, які арганізавала Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом "Радзіма".

Галіна НАВІЦКАЯ.

КРЫЎЧЭНЯ Данііл

Крыўчэня Данііл Юльянавіч (16.04.1938, в. Вярхі Кобрынскага пав. Палескага ваяв., цяпер Жабінкаўскі р-н Брэсцкай вобл.), украінскі дзіцячы хірург, акадэмік АМН Украіны, доктар медыцынскіх навук, прафесар.

У 1939 годзе сям'я Крыўчэняў пераехала ў Брэст, але калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, вярнулася ў родную вёску, каб выжыць. Тут Данііл навучыўся чытаць і пісаць.

Пасля вызвалення Беларусі зноў пераехалі ў Брэст. Хлопчык пайшоў вучыцца ў СШ № 3, якую скончыў з сярэбраным медалём (1954). У тым жа годзе паступіў у Кіеўскі медыцынскі інстытут. Тым самым ён рашыў прадоўжыць сямейную традыцыю Крыўчэняў — Вашчукоў — Шорахаў, якія жывуць у суседніх вёсках Вярхі, Налезнікі і Сцяпанкі Жабінкаўскага раёна. У выніку стварыўся своеасаблівы, відаць, унікальны ў Беларусі "доктарскі феномен". З гэтага роду выйшлі Міхаіл Крыўчэня, які займаў раней прафесарскую кафедру ў Харкаўскім медыцынскім інстытуте; доктар медыцынскіх навук (1956) Васіль Вашчук, які выкладаў на кафедры хірургіі Львоўскага медыцынскага інстытута, абараніў дысертацыю, там жа працуе яго сын Усевалад Вашчук; доктар медыцынскіх навук

(1975), прафесар, клініцыст-хірург Рыгор Шорах, заслужаны дзеяч навукі Беларусі. Закончыўшы з адзнакай інстытут (1960), да іх далучыўся і Д. Крыўчэня. Тры гады ён працаваў у Чаркаскай абласной туберкулёзнай бальніцы. Энергічнага, высокаэрудзіраванага маладога доктара заўважылі і запрасілі ў Кіеўскі інстытут удасканалення ўрачоў. Работу асістэнта кафедры на базе клінікі сардэчна-судзістай хірургіі Д. Крыўчэня сумяшчаў з вучобай у аспірантуры. Працаваў пад непасрэдным кіраўніцтвам сусветна вядомага ўкраінскага хірурга, акадэміка АН Украіны, члена-карэспандэнта АМН СССР М. Амосава, які ўзначальваў з 1952 клініку грудной хірургіі, а з 1983 Інстытут сардэчнасудзістай хірургіі ў Кіеве.

Д. Крыўчэня стаў адным з лепшых яго вучняў, абараніў канды-

дацкую (1967) і доктарскую (1978) дысертацыі. Прадметам даследавання вучонага-практыка сталі прыроджаныя і набытыя парокі сардэчна-судзістай сістэмы ў дзяцей і падлеткаў. Распрацаваў новую метадыку лячэння ўскладненых парокі сэрца. Сумесна з акадэмікам А. Шалімавым праапэрыраваў на сэрцы і тым самым выратаваў ад смерці сотні безнадзейных дзяцей. Пераадоляваючы перашкоды, стварыў у Кіеўскім інстытуте ўдасканалення ўрачоў кафедру дзіцячай хірургіі і ўзначаліў яе. Некаторым прапанаваным ім метадам лячэння няма аналагаў у свеце.

Прафесару Д. Крыўчэню належыць 13 аўтарскіх пасведчанняў, манаграфія "Кардыялогія дзіцячага ўзросту" (1986), шэраг навуковых дапаможнікаў, каля 200 публікацый. Ён — пастаянны ўдзельнік міжнародных кардыялагічных з'ездаў і канферэнцый. Актыўна ўдзельнічае ў навуковым і грамадскім жыцці: выконвае абавязкі галоўнага пазаштатнага дзіцячага хірурга Міністэрства аховы здароўя Украіны, член спецыялізаванага савета, праўлення ўкраінскага таварыства хірургаў, рэдкалегіі часопіса "Клінічная хірургія". Д. Крыўчэня не толькі вядомы дзіцячы хірург, але і сапраўдны медыцынскі стратэг, які нясе людзям здольнасць здзіўляцца і радавацца жыццю.

Мікалай МІЦКОВІЧ.
(Жабінка Брэсцкай вобласці).

СКАЛАБАН Валерыян

Бацька **В. Скалабана** **Уладзімір Рыгоравіч** працаваў настаўнікам, маці **Вольга Іванаўна** — заатэхнікам. У час Вялікай Айчыннай вайны Валерыян з маці і старэйшай сястрой Інай знаходзіўся ў эвакуацыі ў Казахстане. Бацька сустраў вайну малодшым лейтэнантам на Беласточчыне, выйшаў з акружэння, пад Вязьмай трапіў у палон, адкуль уцеў, быў прыняты ў партызанскую брыгаду "Няўлоўныя" камандзірам узвода, затым ваяваў у Савецкай Арміі, быў на фронце, служыў у Аўстрыі.

Вучыўся Валерыян у школе ў в. Шылавічы Слонімскага раёна, дзе бацька працаваў дырэктарам, а затым у г. Ляхавічы, куды сям'я пераехала ў 1951 г. У 1955-м закончыў школу з сярэбраным медалём і паступіў у Ленінградскі караблебудавнічы інстытут, які закончыў у 1961. Быў накіраваны ў горад Северадзвінск Архангельскай вобласці на Паўночнае машынабудавнічае прадпрыемства, дзе рабіліся падводныя лодкі. Працоўную дзейнасць пачаў з памочніка майстра, з 1966 —

начальнік участка тэхнічнага аддзела, намеснік начальніка цэха. У 1976–1980 — начальнік элінга зборна-здачнай вытворчасці, затым намеснік, галоўны тэхнолаг аб'яднання. З 1995-га — галоўны тэхнічны кіраўнік праектаў "Газпрам" і "Расшэльф" па вытворчасці марской тэхнікі для разведкі і здабычы нафты і газу на Арктычным шэльфе Расіі. З 2002 года жыве ў Санкт-Пецярбургу, працуе галоўным спецыялістам Цэнтральнага навукова-даследчага інстытута тэхналогіі суднабудавання.

Дзяржаўную прэмію СССР атрымаў за работу ў галіне спецыяльнага суднабудавання, прэмію Ленінскага камсамола — за сістэму механізацыі выпуску канструктарска-тэхналагічнай дакументацыі (1971). Узнагароджаны ордэнам Працоўнага Чырвонага Сцяга, медалямі. Падтрымлівае сувязі з радзімай.

Віталь СКАЛАБАН.

СУАЙЧЫННІКІ Ў ЭНЦЫКЛАПЕДЫЯХ

Брук Ісак Сямёнавіч (8.11.1902, Мінск — 6.10.1974), расійскі вучоны ў галіне энергетыкі і вылічальнай тэхнікі. Доктар тэхнічных навук. Аўтар навуковых прац па электраэнергетычных сістэмах, электрычных і электронна-вылічальных машынах. Пад яго кіраўніцтвам распрацаваны першыя ў СССР лічбавыя ЭВМ з жорсткім праграмным кіраваннем і створаны малыя лічбавыя ЭВМ з праграмай, якая захоўваецца ў памяці машын.

Варапай Мікалай Іванавіч (1.11.1943, в. Боблава Ваўкавыскага р-на Гродзенскай вобл.), расійскі вучоны-энергетык, стваральнік навуковай школы па сістэмных даследаваннях у энергетыцы. Доктар тэхнічных навук. Распрацаваў тэорыю і метады кіравання рэжымамі складаных працяглых электраэнергетычных сістэм і выкарыстаў іх у аўтаматызаваных сістэмах дыспетчарскага кіравання Адзінай электраэнергетычнай сістэмай СССР. Стварыў сістэму маніторынгу энергетычнай бяспекі рэгіёнаў Расіі.

Выгодскі Марк Якаўлевіч (2.10.1898, Мінск — 26.09.1965), расійскі матэматык і гісторык навук; адзін з заснавальнікаў савецкай гісторыка-матэматычнай школы. Доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар. Навуковыя працы па гісторыі антычнай матэматыкі, гісторыі матэматыкі новага часу, метадыцы выкладання матэматычнага аналізу. Аўтар шырокавядомых даведнікаў па элементарнай і вышэйшай матэматыцы, падручнікаў па аналітычнай і дыферэнцыяльнай геаметрыі для ВНУ.

Працяг. Пачатак у №34-37.

Гавурын Марк Канстанцінавіч (16.11.1911, г.п. Мір Навагрудскага пав. Мінскай губ., цяпер Карэліцкі раён Гродзенскай вобл. — 11.04.1992), расійскі матэматык; заснавальнік навуковай школы ў галіне тэорыі аптымізацыі, вылічальнай матэматыкі і прыкладнага праграмавання. Доктар фізіка-матэматычных навук. Аўблікаваў навуковыя працы па функцыянальнаму аналізу, матэматычнай эканоміцы, вылічальнай матэматыцы, матэматычнаму праграмаванню.

Гаўрылаў Ігар Уладзіміравіч (17.05.1928, в. Рубяжэвічы Нясвіжскага пав. Навагрудскага ваяв., цяпер Стаўбцоўскі раён Мінскай вобл. — 19.10.1982, Кіеў), украінскі астраном. Доктар фізіка-матэматычных навук. Аўтар навуковых прац па астраметрыі і селенадзіі. Яго імем названы кратэр на адваротным баку Месяца.

Грабніцкі (Дактаровіч-Грабніцкі) Адам Станіслававіч (6.01.1858, в. Цётча Лепельскага пав. Віцебскай губ., цяпер Ушацкі раён Віцебскай вобл. — 13.10.1941), расійскі і літоўскі вучоны ў галіне памалогіі і сававодства. Прафесар. У сваім маёнтку Станішкі (цяпер Літва) заклаў памалагічны сад, дзе пазней адкрылі мемарыяльны музей і помнік А.Грабніцкаму.

Дабрынін Барыс Фёдаравіч (26.05.1885, Мінск — 4.09.1951), расійскі географ, геамарфолог і падарожнік. Доктар геаграфічных навук. Аўтар твораў па геаграфіі і геамарфалагічным раянаванні.

Дзюбюк Анатоль Фёдаравіч (27.06.1895, г. Брэст — 03.01.1976, Расія), савецкі вучоны-метэаро-

лаг, заснавальнік касмічнай метэаралогіі. Доктар фізіка-матэматычных навук, прафесар. Аўблікаваў навуковыя працы па метэаралогіі і фізіцы атмасферы.

Дзядкоў Анатоль Іванавіч (24.07.1944, в. Лучын Рагачоўскага р-на Гомельскай вобл.), савецкі касманаўт-выпрабавальнік. Ваенны лётчык 1-га класа. Палкоўнік.

Жораў Ісак Саламонавіч (01.05.1898, г. Магілёў — 1976), расійскі вучоны ў галіне хірургіі, адзін з заснавальнікаў савецкай анестэзіялогіі. Доктар медыцынскіх навук, прафесар. Пакінуў навуковыя працы па абязбольванні і хірургіі.

Жукаў Юрый Аверкіевіч (17.06.1933, г. Слуцк Мінскай вобл.), савецкі военачальнік. Генерал-лейтэнант. Зрабіў значны ўклад ў рэалізацыю касмічнай праграмы СССР, у т.л. праграмы "Інтэркосмас".

Зарыскі Оскар (сапр. **Зарыцкі** Ошэр; 24.04.1899, г. Кобрын Гродзенскай губ., цяпер Брэсцкая вобл. — 4.07.1986, ЗША), амерыканскі матэматык, адзін з заснавальнікаў алгебраічнай геаметрыі. Член Нацыянальнай АН ЗША. Аўтар навуковых прац па тэорыі мностваў, алгебраічнай геаметрыі, лінейных сістэмах.

Іафінаў Самуіл Абрамавіч (12.02.1909, г. Віцебск), расійскі вучоны ў галіне эксплуатацыі машына-трактарнага парка, стваральнік навуковай школы. Доктар тэхнічных навук, прафесар. Аўблікаваў навуковыя працы па тэарэтычных асновах тэхналогіі механізаваных работ аптымізацыі і аўтаматызацыі рэжымаў работы мабільных сельскагаспадарчых агрэгатаў і інш.

"Беларускі шлях"

Валянціны Піскуновай

Сувязь з этнічнай радзімай у многім вызначае жыццё беларускай супольнасці Латвіі – найбуйнейшай у краінах Балтый. Адзін з яе лідэраў – Валянціна ПІСКУНОВА. У тым, што раней адасобленыя грамадскія арганізацыі беларусаў Латвіі аб'ядналіся, немалая заслуга гэтай энергічнай жанчыны. Спецыяльны карэспандэнт "Голас Радзімы" сустрэлася ў Рызе з Валянцінай Аляксандраўнай, каб пагутарыць аб тым, як адчуваюць сябе мясцовыя беларусы ў краіне, якая ўвайшла ў Еўрапейскі Саюз.

— Беларуская дыяспара Латвіі – другая па колькасці пасля рускай у краіне (налічвае 92 тысячы) і найбуйнейшая ў Прыбалтыцы. Для параўнання: у Літве жыве каля 60 тысяч беларусаў, у Эстоніі – 20 тысяч. З імі мы падтрымліваем цесныя сувязі.

У мінулым годзе створаны Саюз грамадскіх аб'яднанняў беларусаў Латвіі. У яго ўвайшлі таварыствы: беларускай мовы імя Францішка Скарыны "Прамень" (г. Рыга), "Спадчына" (г. Вентспіліс), культурна-асветніцкае таварыства "Уздым" (г. Даўгаўпіліс) і беларускае суполка "Мара" (г. Ліепая). Старшынёй выбралі мяне. Крыху пазней да Саюза далучылася Славянскае культурна-асветніцкае таварыства Прэйльскага краю. Створанае ў верасні гэтага года таварыства беларусаў у рэгіёне Краслава – Індра.

Мы аб'ядналіся для сумеснай рэалізацыі сваіх грамадзянскіх, эканамічных і сацыяльных правоў, захавання роднай мовы, нацыянальных традыцый і культуры, умацавання ўзаемаразумення і супрацоўніцтва паміж народамі, добрасуседскіх адносін паміж Латвіяй і Беларуссю. Дарэчы, мы аб'ядналіся першыя сярод славянскіх дыяспар Латвіі. Зараз саюз мае права юрыдычна прадстаўляць беларускую дыяспару.

Дзейнасць беларускіх суполак прыкметна актывізавалася. Напрыклад, з'явілася магчымасць ажыццяўлення сумесных праектаў у сферы адукацыі, культуры, народнай творчасці. Пастаянна клапацімся пра беларускую школу, якая працуе ў Рызе з 1994 года. Цешаць поспехі нядзельнай школы ў Даўгаўпілісе, у чым немалая заслуга педагога Галіны Сантоцкай. Нельга не сказаць пра магістра філалогіі Таццяну Бучэль. Яна член праўлення саюза,

выкладае на гуманітарным факультэце Даўгаўпіліскага ўніверсітэта – адзінай ВНУ Латвіі, дзе студэнты пішуць рэфераты на беларускай мове. Зараз разам з Генеральным консулам Беларусі ў Даўгаўпілісе Генадзем Ахрамовічам і таварыствам "Уздым" маем намер узнавіць мясцовую беларускую гімназію: падбіраем памяшканне, рыхтуем дзяцей, стварылі клуб аматараў роднай мовы.

Цяжка пералічыць усё, што мы робім на культурнай ніве. У нас у кожным таварыстве працуе ансамбль. Старэйшы з іх – ансамбль беларускай народнай песні "Надзея" ў Рызе, ім кіруе Зоя Кальвіш. Дарэчы, на яго аснове і было створана таварыства "Прамень". Ансамблі ўдзельнічаюць ва ўсіх фестывалях на тэрыторыі Латвіі, спяваюць у асноўным беларускія народныя песні і карыстаюцца вялікай папулярнасцю. Падчас фестываляў нацыянальных меншасцей нашых артыстаў вітала прэзідэнт Латвійскай Рэспублікі Вайра Віке-Фрэйберга.

— **Якія адносіны ў беларускай дыяспары з дзяржаўнымі структурамі Латвіі, грамадскімі арганізацыямі?**

— Па-першае, пастаянныя, добразычлівыя кантакты наладзіліся з работнікамі Міністэрства інтэграцыі, якое ўзначальвае Ніл Муйжніекс. Пасля стварэння гэтага ведамства дзяржаўныя структуры пачалі весці з нацменшасцямі дыялог. Нас запрасілі працаваць у Кансультатыўны Савет, дапамагаюць у ажыццяўленні намечанага. Мы ўдзячныя за падтрымку. Раней дзяржава мала цікавілася нашымі праблемамі. Зараз ёсць змены ў лепшы бок. Вергодна, гэта звязана з імкненнем краіны зацвердзіцца ў ЕС. Нам дадзена права рыхтаваць праекты,

якія дазваляюць часткова кампенсаваць выдаткі на грамадскую працу. Адзін з іх падтрыманы Латвійскім фондам інтэграцыі. Дзякуючы дапамозе Міністэрства інтэграцыі і беларусаў-прадпрымальнікаў, нам удалося ўпершыню за ўсе гады існавання нашай дыяспары правесці міжнародны фестываль беларускай народнай песні. На ім выступілі калектывы з Літвы, Эстоніі, нашай дыяспары, вядомыя артысты Беларусі.

Усталяваны добрыя кантакты з дэпутатамі Сейма. Мне вельмі імпануе спікер парламента Інгрыда Удрэ, прызначаная камісарам у ЕС ад Латвіі. Яна не радыкал, стараецца весці ўзважаную палітыку. Старшыня парламенцкай групы па сувязях з парламентам Беларусі А. Голубаў часта прысутнічае на нашых мерапрыемствах.

Вялікае значэнне надаём узаемаадносинам з прэсай. Узаемаразуменнем вызначаюцца нашы адносіны з Валерыем Тэр-Аганесавым (дарэчы, ён узначальвае армянскую абшчыну Рыгі, з якой мы супрацоўнічаем) — галоўным рэдактарам часопіса "Кар'ера", а таксама многімі рускамоўнымі выданнямі, дзе мы рэкламуем беларускія тавары, даём інфармацыю пра сваю дзейнасць.

— **Як беларусам удалося заявіць пра сябе ў краіне, якая ўвайшла ў Еўрапейскі саюз?**

— Беларусы ў Латвіі, без сумнення, заявілі пра сябе ў поўны голас. Украінцы і рускія прызнаюць: беларусы больш згуртаваныя, ініцыятыўныя і адначасова арганізаваныя, талерантныя. Мы заявілі пра сябе на высокім узроўні, што, у прыватнасці, адзначае і пасол Расіі І. Студзеннікаў.

Беларуская дыяспара займае лідзіруючае месца сярод іншых. У яе ўваходзяць прадстаўнікі малага і сярэдняга бізнесу, настаўнікі, вучоныя, літаратары. Некаторыя

аб'яднаны ў асацыяцыю беларусаў-прадпрымальнікаў Латвіі "Беларускі шлях", якая ў асноўным выконвае прадстаўнічыя функцыі. Яны наша апора пры фінансаванні розных мерапрыемстваў. Ёсць сярод нас і паэты, пісьменнікі, кампазітары. Член Саюза пісьменнікаў Рэспублікі Беларусь Станіслаў Валодзька ўваходзіць у таварыства "Уздым", піша вершы на роднай мове, якія, дзякуючы і газеце "Голас Радзімы", шырока вядомыя ў свеце. Дарэчы, нядаўна адбылася вечарына беларускай паэзіі.

Супрацоўнічаем з іншымі дыяспарамі. Прыкметна актывізаваліся нашы адносіны з рускай, украінскай, узбекскай, армянскай, азербайджанскай і яўрэйскай абшчынамі. Нядаўна мы ўдзельнічалі ў праекце, які выйграла па PHARE яўрэйская абшчына. Выступіў наш ансамбль, мы частавалі гасцей стравамі нацыянальнай кухні. У мінулым годзе адбыўся Устаноўчы кангрэс, на якім быў створаны грамадскі альянс нацменшасцей Латвіі "Садружнасць". У яго ўвайшлі: наш саюз, Руская абшчына Латвіі, Саюз украінцаў, аб'яднанне армян Рыгі, азербайджанскае таварыства "Азеры-Вахдат". Жывём дружна. На святкаванні Дня Незалежнасці Рэспублікі Беларусь па нашай ініцыятыве Пасольства Беларусі запрасіла актывістаў з іншых дыяспар.

— **Як вы ўзаемадзейнічаеце з урадам, парламентам, грамадскімі арганізацыямі Беларусі?**

— У асноўным супрацоўнічаем з дзяржаўнымі структурамі, якія вырашаюць важныя для нашай дыяспары пытанні. Добрыя адносіны ўсталяваліся з намеснікам прэм'ер-міністра Беларусі Уладзімірам Дражыным. Ён заўсёды знаходзіць час сустрэцца з прадстаўнікамі дыяспары як у

Мінску, так і ў Латвіі, ведаючы нашы праблемы, дапамагае іх вырашыць. Цесна супрацоўнічаем з Упраўленнем сацыяльна-культурнай сферы Савета Міністраў Беларусі і асабе Наталлі Голубевай, а таксама з Камітэтам па справах рэлігій і нацыянальнасцей пры Саўміне. Яго старшыня Станіслаў Іосіфавіч Буко мае намер прыехаць на канферэнцыю "Латвія – Беларусь: дыялог дзвюх культур", якую мы правядзём у пачатку снежня. Добрыя кантакты з Міністэрствам культуры. Па запрашэнні Міністэрства інфармацыі ўдзельнічалі ў 8-й спецыялізаванай выставе "СМІ Беларусі". Плануем наладзіць супрацоўніцтва з Саюзам жанчын Беларусі. Мы рады добрым адносинам з калектывам рэдакцыі газеты "Голас Радзімы".

Але вось на што хацелася б звярнуць асобую ўвагу. У маі ў Рызе праходзіў Балтыйскі форум "Латвія – Расія", у якім я прымала ўдзел. Яніс Урбановіч, старшыня Балтыйскага форуму, прапанаваў падрыхтаваць падобную канферэнцыю – "Латвія – Беларусь". Але адказу з Мінска пакуль не атрымаў. І ўсё ж спадзяёмся, што канферэнцыя адбудзецца і на яе прыедуць прадстаўнікі палітычнай і эканамічнай эліты Беларусі, выступаць па галоўных напрамках супрацоўніцтва дзвюх краін. Магчыма, прагучаць розныя пункты погляду: дыялог карысны. Затое сама сустрэча стала б пераканаўчым паказам дасягненняў Беларусі. Гэта тым больш важна, што ў Латвіі не рэдкасць крытычныя высказванні пра Беларусь. Гэта я ўспрымаю з болам.

— **Якую ролю можа адыграць дыяспара ва ўмацаванні пазіцый беларускіх прадпрыемстваў на латвійскім рынку?**

— Як дырэктар фірмы ilgciems — афіцыйнага прадстаўніка прадпрыемстваў будаўнічага комплексу Рэспублікі Беларусь на тэрыторыі Латвіі, я хвалюся не толькі за свой бізнес. Хачу, каб яны працавалі стабільна. Падтрымліваю гэта сама, як магу. Усю прадукцыю беларускіх вытворцаў, якой мы гандлюем, сертыфікавалі ў Латвіі на адпаведнасць еўрапейскім стандартам, павялічваем аб'ёмы продажу. Мы абаранілі беларускіх вытворцаў цэменту, калі іх абвінавачалі ў дэмпінгу: ні адзін завод Беларусі не падаў у суд, гэта зрабіла толькі наша фірма, заняўшы прыпынковую пазіцыю.

Сёння мяне хвалюе імклівы рост цэн у Беларусі, у прыватнасці, на будматэрыялы. Гэта можа прывесці да таго, што беларускія прадпрыемствы згубяць латвійскі рынак. Пасля ўступлення Латвіі ў Еўрасаюз склалася такая сітуацыя: многія падаткі на будматэрыялы зменшыліся. У той жа час кожны тыдзень ад беларускіх вытворцаў паступаюць новыя прапановы аб павышэнні цэн.

дума шляхам абмену будынкамі з мэрыяй Мінска. Наша дыяспара праводзіла б тут мерапрыемствы, в і с т у п л е н н і фальклорных ансамбляў. У гэтым дасягнулі поспеху літоўцы, палякі, кітайцы, арганізаваўшы нацыянальныя цэнтры. Чакаем ініцыятывы ад дзяржаўных структур Беларусі.

Пастаянна адзначаю абрадавыя вытворцы, пастаўшчыкі з Літвы, Украіны, Расіі, іншых краін, якія адразу рэагуюць на змену сітуацыі. І мы — дылеры і беларускія прадпрыемствы рызыкуем аказваць у прайгрышы.

Мы вымушаны кіравацца гэтай тэндэнцыяй, таму продаж тавараў запавольваецца. Але ў нас сапраўдны рынак, і павышэнне цэн можа адбывацца толькі да пэўнай мяжы. Ёсць мясцовыя вытворцы, пастаўшчыкі з Літвы, Украіны, Расіі, іншых краін, якія адразу рэагуюць на змену сітуацыі. І мы — дылеры і беларускія прадпрыемствы рызыкуем аказваць у прайгрышы.

— Якія перспектывы вашай фірмы пасля ўваходу краіны ў ЕС? Што дапамагае ўтрымацца ў такім сур'ёзным бізнесе?

— Мы ўжо занялі сваё месца на рынку. Няма ў Латвіі фірмы, якая б прадавала больш за нас будаўнічых матэрыялаў беларускіх вытворцаў. У нашым агульным аб'ёме гандля з імі займае прыкладна 50 працэнтаў. Я дырэктар фірмы Ilgusiemis з дня яе стварэння ў 1991 годзе. На сённяшні дзень у ёй працуе 26 чалавек. Фірма развіваецца, калі параўноўваць з 2002 годам: летась яна падвоіла свой абарот. Перспектывы вялікія, але патрабуюць значных укладанняў. Аднак мы выдзяляем грошы са свайго прыбытку на развіццё беларускай культуры і роднай мовы ў Латвіі.

— Якія перспектывы ў асацыяцыі прадпрималнікаў-беларусаў Латвіі "Беларускі шлях", якую вы ўзначальваеце?

— Наперадзе перарэгістрацыя арганізацыі і кожнай фірмы, што ў яе ўваходзяць. Захаваем яе прадстаўнічыя функцыі. Будзем вырашаць надзённыя пытанні, абараняць нашы інтарэсы, дапамагаць развіццю беларускага руху, падтрымліваць прадстаўніцтва ў Беларусі. Лічу сваёй асабістай заслугай, што "Беларускі шлях" ведаюць не толькі ў Латвіі, але і на нашай этнічнай радзіме.

— Раскажыце, калі ласка, як развіваецца культурнае жыццё беларускай дыяспары.

— Выступленні нашых калектываў адбываюцца на ўсіх фестывалях краіны. Адзначу, што наш ансамбль беларускай народнай песні "Надзея" з'яўляецца ансамблем Рыжскай думы, якая падтрымлівае сяброўскія кантакты з кіраўніцтвам Мінска. Хочацца, каб у Рызе быў арганізаваны з нашым удзелам Беларускі культурна-дзелавы цэнтр, як гэта зрабілі Рыга і Масква. Памяшканні для цэнтра маглі б прадаставіць Рыжская

на фестываль у Гродна. Правялі шмат мерапрыемстваў у Латвіі. Для прыкладу, вечарына беларускага раманса з удзелам вядучай салісткі Нацыянальнай оперы Беларусі Вікторыі Курбацкай. Падзея атрымала ў прэсе добры вод-

гукі. Зараз рыхтуем канферэнцыю "Латвія — Беларусь: дыялог дзвюх культур". Нас цікавіць, як развіваецца этнас, блізкасць латвійскай і беларускай культур. Да падрыхтоўкі канферэнцыі падключым усіх, хто займаецца такімі праблемамі ў Латвіі, запросім спецыялістаў з Беларусі. На выставе "СМІ ў Беларусі", дзе адбылася прэзентацыя нашай газеты "Прамень", да мяне падыходзілі многія, у тым ліку і латышы, якія жывуць у Беларусі. Прасілі запрасіць іх у Латвію на канферэнцыю. Улічым абавязкова іх пажаданні. Падчас канферэнцыі арганізуем выставы беларускіх строяў, карцін, разнастайных вырабаў, канцэрты беларускіх і латышскіх ансамбляў, салістаў, выступленні паэтаў. Спадзяемся на падтрымку дзяржавы і ўдзел прадстаўнікоў беларускага ўрада, дзяржаўных устаноў і універсітэта культуры. Запросім абавязкова і латвійскага міністра па асобых даручэннях па справах інтэграцыі. Пастараемся зрабіць усё магчымае, каб пра Беларусь у Латвіі гаварылі толькі добрае.

— Валянціна Аляксандраўна, раскажыце пра свае вытокі, свае "карані", пра сям'ю, дзяцей, сяброў, прыхільнасці.

— Мае вытокі, мае "карані" ў Беларусі. Я чацвёртае дзіця з пяці ў сям'і сельскіх настаўнікаў у вёсцы Рудня-Целяпоўская пад Гомелем. Скончыла школу з залатым медалём, сур'ёзна займалася спортам, удзельнічала ў мастацкай самадзейнасці. Скончыла факультэт прамысловага і грамадзянскага будаўніцтва Беларускага інстытута інжынераў чыгуначнага транспарту. Прыехала ў Латвію па размеркаванні. Прайшла шлях ад майстра на будоўлі да намесніка кіраўніка буйнейшага ў Рызе трэста буйнапанэльнага домабудавання. У гады перабудовы — намеснік начальніка ўпраўлення капітальнага будаўніцтва Дзяржабеспячэння Латвіі. Вопыт дапамог стварыць уласны бізнес. Успамінаю з вялікай павагай і ўдзячнасцю пра бацькоў. Яны прывілі мне з дзяцінства пачуццё адказнасці, прыстойнасці, любоў да працы, паняцце высокай маралі, навучылі не адступаць перад цяжкасцямі, якіх хапала ў маім жыцці. Гэтыя якасці я стараюся перадаць дзецям. Яны атрымалі добрую адукацыю. Сын Андрэй арганізаваў сваю будаўнічую фірму, паспяхова вядзе справы ў ёй. Мой муж Барыс Акімавіч, дачка Алена і зяць працуюць са мной. Можна сказаць, што гэта наш сямейны бізнес. Падрастаюць пяць цудоўных унукаў. Сям'я — гэта самая галоўная мая каштоўнасць і гонар. Маю шмат сяброў, якіх вельмі цаню. Даражу адносінамі з імі, бо яны неардынарныя, цікавыя, добра-злычлівыя людзі. Што любіла рабіць у рэдкія гадзіны адпачынку? Аднаю перавагу чытанню. Акрамя кніг, заўсёды чытаю шмат газет, часопісаў. Я павінна ведаць усе навіны і арыентавацца ў падзеях. Люблю тэатр. З задавальненнем займаюся грамадскай дзейнасцю. Бывае, што дзень прыходзіцца распісваць па хвілінах. Як казаў адзін са старажытных мудрацоў: "Заняты чалавек — шчаслівы чалавек". Восць і я адчуваю сябе шчаслівым чалавечкам, шчаслівай жанчынай, шчаслівай маці і бабуляй, чаго ад пшчырага сэрца жадаю ўсім чытачам газеты.

Гутарыла Ганна ПАДРЭЗ.

НА ЗДЫМКАХ: Валянціна ПІСКУНОВА (у цэнтры) у час сустрэчы з прэзідэнтам Латвіі Вайрай ВІКЕФРЭЙБЕРГА; разам з мужам; жаночая частка сям'і дачкі Алены; сям'я сына Андрэя.

Лорд Роберт Скідзельскі наведваў радзіму продкаў

Нядаўна Беларусь наведваў з прыватным візітам член палаты лордаў парламента Вялікабрытаніі Роберт Скідзельскі оф Цілтан. Гэта сусветна вядомы эканаміст і гісторык, былы саветнік лідэра Кансерватывнай партыі і прэм'ер-міністра Маргарэт Тэтчэр, які з'яўляецца зараз настаянным экспертам Маскоўскай школы палітычных даследаванняў, кансультам Расійскай асацыяцыі па абароне інвестараў, дзе садзейнічае наладжванню сувязей расійскіх эканамічных колаў з міжнароднымі крыўтнымі інстытутамі і прыцягненню замежных інвестыцый у расійскую эканоміку.

Цікава, што продкі лорда па бацькоўскай лініі паходзяць з беларускага горада Скідзель, што ў Гродзенскім раёне. Дзед пераехаў у Уладзівастока, дзе і нарадзіўся бацька Роберта Скідзельскага. Сям'я была з выкростаў — гэта значыць яўрэяў, якія прынялі праваслаўе. Маці Роберта Скідзельскага нарадзілася ў Пярмі і паходзіла з купецкай сям'і, дзе моцныя нямецкія карані. Рагуючыся ад грамадзянскай вайны, сям'я Скідзельскіх пераехала з Уладзівастока ў Шанхай, дзе і нарадзіўся Роберт. Там жа бацька яшчэ да нараджэння Роберта прыняў брытанскае падданства. Зараз Роберту Скідзельскаму 65 гадоў — узрост, калі чалавека моцна цікавіць уласны радавод.

Нядаўна лорд даведаўся, што ў дакументах ад 1880 года ўпамінаўся нейкі Леў Скідзельскі са Скідзеля, таму захацеў пазнаёміцца з нашай краінай і старажытным горадам, які некалі быў мястэчкам (першыя звесткі пра яго датуюцца 1533 годам). Генезіс іх прозвішча тыповы для многіх яўрэйскіх сем'яў: пры хрышчэнні і пераездзе за мяжу аселасці ў якасці прозвішча за імі замацоўвалася назва мястэчка, адкуль была родам сям'я. Цілтан да свайго прозвішча лорд набыў, з'яўляючыся ўладаром маентка Цілтан (што надае яму тытул барона). Калісьці маентак належаў Джону Мейнард-у Кейнсу, і новы ўладар дасканала вывучыў біяграфію першага ўладальніка, напісаўшы пра яго трохтомны твор, які вытрымаў некалькі выданняў.

Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь паклапацілася пра змястоўнае знаёмства

ўшльвовага палітычнага дзеяча, члена англа-расійскай парламенцкай групы, прафесара палітэканоміі Уорвікскага ўніверсітэта і члена Брытанскай акадэміі лорда Роберта Скідзельскага оф Цілтана з нашай краінай. Ён сустракаўся з кіраўніцтвам Міністэрства эканомікі Рэспублікі Беларусь, быў наладжаны "круглы стол" у Нацыянальнай акадэміі навук з удзелам вучоных-эканамістаў нашай краіны, асобна — з прадстаўнікамі дзелавых колаў Беларусі, у Беларуска-літвінскім дзяржаўным эканамічным універсітэце наш гасць прачытаў лекцыю на тэму "Глобалізацыя сусветнай эканомікі. Месца і роля Еўрапейскага саюза", прайшлі сустрэчы са старшынёй праўлення Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь П.Пракаповічам, кіраўніцтвам "Беларусбанка" і "Прыорбанка", у апошні дзень візіту, які доўжыўся тры дні, лорд сустраўся з намеснікам прэм'ер-міністра Рэспублікі Беларусь А. Кабяковым. Увесь час знаходжання Роберта Скідзельскага ў Беларусі яго суправаджаў другі сакратар Галоўнага ўпраўлення Еўропы Міністэрства замежных спраў Беларусі Аляксандр Пляшчынскі.

Наш гасць адзначыў, што візіт быў карысным і цікавым для яго. А нам застаецца пажадаць, каб плённымі для лорда былі далейшыя пошукі сваіх каранёў на Беларусі і з'явілася нагода наведваць нашу краіну не толькі з прыватнымі, але і навуковымі або дзелавымі мэтамі.

Рэгіна ГАМЗОВІЧ.
НА ЗДЫМКУ: Роберт СКІДЗЕЛЬСКІ оф Цілтан.
Фота БелТА.

Адноўлены дом Тадэвуша Касцюшкі

У Івацэвіцкім раёне Брэскай вобласці адбылося ўрачыстае адкрыццё адноўленага сядзібнага дома, у якім, як мяркуецца, нарадзіўся Тадэвуш Касцюшка.

На адкрыцці сядзібнага дома прысутнічалі прадстаўнікі мясцовай улады, а таксама дыпламатычных прадстаўніцтваў тых краін, з якімі быў звязаны лёс Тадэвуша Касцюшкі (ЗША, Літвы, Польшчы і Францыі). Пакуль унутры сядзібнага дома толькі ў адным з пакояў размешчана часовая экспазіцыя. Завяршыць жа стварэнне пастаяннага музейнай экспазіцыі, прысвечанай асобе Тадэвуша Касцюшкі, плануецца ў канцы 2005 года.

Ужо падрыхтаваны праект аднаўлення ўсяго фальварка Касцюшкаў. Вакол сядзібнага дома будзе закладзены парк, адноўлены гаспадарчыя пабудовы, плануецца аднаўленне Косаўскага палаца, што месціцца побач.

Адбылося таксама адкрыццё мемарыяльнай капліцы на Крупчыцкім полі (пад Жабінкай) у памяць аб палеглых у бітве, што адбылася там падчас паўстання 1794 года, у якім прымаў актыўны ўдзел Тадэвуш Касцюшка.

Галіна ВІ

Вітанне беларусаў Дона

Дарагія суайчыннікі! Выказваем вам шчырую ўдзячнасць за цудоўную і вельмі змястоўную газету "Голас Радзімы", так неабходную нам — дзецям Беларусі, якія жывуць далёка ад сваёй матулі-Радзімы. Ваша слова, як жыватворная крыніца, адкрылася перад намі і насычае нашы сэрцы і душы дарагім, родным і бліжэйшым для нас зместам.

А зараз пра наш Саюз беларусаў Дона.

Наша арганізацыя існуе толькі год. Але мы ўжо паспелі досыць сур'ёзна заявіць пра сябе і свае добрыя намеры. Мы правялі першую на Доне мастацка-этнаграфічную выставу "Беларусы-донцы", выпусцілі ў свет першы нумар літаратурна-мастацкага і гісторыка-этнаграфічнага альманаха беларусаў Дона "Мы — славяне" (дзе выкарыстаны і публікацыі "Голас Радзімы"), стварылі дзіцячы ансамбль песні і танца "Славянчэчка". Таксама правялі буйное мерапрыемства па святкаванні Купалля. У гэтым нам дапамагла і абласная адміністрацыя.

На Доне жыве каля трыццаці тысяч этнічных беларусаў. Калі мы былі ў адной краіне, то былі і не заўважалі нацыянальных адзасненняў. Але гэтыя недарэчныя межы, што разрэзалі нашу Айчыну па жывому, прымусілі ўсур'ёз задумацца, хто мы і адкуль.

Расія ж, Беларусь і Украіна — вялікія галіны аднаго славянскага дрэва. Мой дзед — беларус, бабуля — украінка. Дзед ваяваў на Доне падчас Грамадзянскай і Айчынай войнаў. На Доне вырасла мая маці, выйшла замуж у Беларусь, дзе нарадзіўся і вырас я.

У нас, данскіх беларусаў, саідны духоўна-патрыятычны, культурны і навуковы патэнцыял. Мы гатовы адраджаць і наладжваць духоўныя і культурныя сувязі з нашай гістарычнай Радзімай — Рэспублікай Беларусь. Без гэтых сувязей нашы дзеці і ўнукі могуць зрабіцца Іванамі без роду і племені.

Мы маем праграму на бліжэйшую перспектыву. Галоўнае ў ёй — гэта інфармацыйнае поле, што даецца альманахам "Мы — славяне" і этнаграфічна-фальклорны блок, мэта якога, у першую чаргу ансамблі "Славянчэчка" і іншых творчых калектываў, культываваць сярод данскіх беларусаў беларускую нацыянальную культуру. Няма неабходнасці лішні раз падкрэсліваць важнасць сувязей паміж Донам і Рэспублікай Беларусь. Наша грамадства можа стаць своеасаблівым цэментным звяном. Мы маем высокі творчы, культурны, мастацкі і навуковы патэнцыял. Беларусь і на Доне зноў захавалі высокія этнічныя якасці, якімі іх надзяляла беларуская зямля: адкрытасць, дабрыню і цешыню душы і сэрца, светлы погляд на жыццё і зайздросную працавітасць. Мы і нашы дзеці хопім б больш ведаць пра сваю гістарычную Радзіму і пастаянна адчуваць побач яе ўзятлі і цешыню.

Уладзімір БАНЦЭВІЧ, старшыня Саюза беларусаў Дона.

Сёлета на Радзіму ў Беларусь прыехала з Радова-на-Доне Валяціна Лагашова, яна мела даручэнне перадаць рэдакцыі "Голас Радзімы" шмат матэрыялаў пра растоўскую рэгіянальную грамадскую арганізацыю "Саюз беларусаў Дона", сябрам якой з'яўляецца, мастацка-літаратурны і гісторыка-этнаграфічны альманах "Мы — славяне", выпушчаны нядаўна гэтай арганізацыяй сумесна з Растоўскім музеем краянаўства і Радавой абшчынай славянскай мудрасці (альманах прымеркаваны да Года Беларусі ў Расіі і 60-

годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў), а таксама ліст старшыні Саюза беларусаў Дона мастака Уладзіміра Банцэвіча і падарунак — рэпрадукцыі яго карцін да 250-годдзя нацыянальнага героя Расіі, які асабліва праславіўся ў час Айчынай вайны 1812 года, данскога казака палкаводца Мацвея Платава. Прапануем увазе чытачоў гутарку з Валяцінай Лагашовай, якую мы дапоўнілі прывезенымі ёю фатаграфіямі і ілюстрацыямі з альманаха.

Валяціна ЛАГАШОВА:

"І ў Растоўскай вобласці ёсць месцы кампактнага пражывання беларусаў"

— Раскажыце, калі ласка, пра сябе: дзе нарадзіліся і як апынуліся на Доне.

— Нарадзілася ў Валожынскім раёне ў вёсцы Селішча, скончыла з сярэбраным медалём школу ў Пяршых, затым матэматычны факультэт Белдзяржуніверсітэта, выйшла замуж і пераехала ў Расію — спачатку ў Варкату, а потым у Растоў-на-Доне, дзе працавала настаўніцай, завучам, а потым дырэктарам школы, зараз на пенсіі. Сын — у Растове, дачка выйшла замуж за беларуса і жыве ў Мінску, таму я часта бываю на Радзіме. Такім чынам, мой род працягваецца на Беларусі ў маіх унуках. Гэтым летам мая 14-гадовая ўнучка Святлана прыезджала да нас у госці і святкавала разам з намі Купалле, чытала вершы Янкі Купалы. Усіх замілавала півучай беларускай мовай.

— А дзе вы купалавалі?

— У гарадскім парку на беразе рэчкі паллі вогнішча, спявалі і вадзілі карагоды, дзяўчаты пускалі на ваду вянкi. Гэта першае арганізаванае намі традыцыйнае свята. На яго прыехалі беларускія ансамблі "Лявоніха" з хутара Парамонаў Марозаўскага раёна (існуе з 1996 года пад кіраўніцтвам Веры Белановай) і "Барвінок" з хутара Верхне-Аблўска Тацлінскага раёна (там пражываюць у асноўным чарнобыльскія перасяленцы з Пінскага і Луцінецкага раёнаў Брэсцкай вобласці), "Славянчэчка" з сяла Гуляй-Барысаўка Зернаградскага раёна (кіраўнік Раіса Дабрыцына). Гэтыя калектывы — з сёл, дзе кампактна жывуць беларусы. Удзельнічаў таксама ансамбль "Сударушка" растоўскага дзіцячага садзіка "Весялінка", было шмат гасцей з іншых зямляцтваў і беларусаў, якія ўпершыню пачулі пра нашу арганізацыю і прыйшлі пазнаёміцца. Ва ўсіх засталіся незабыўныя ўражання.

— У Растоўскай вобласці ёсць месцы кампактнага пражывання беларусаў?

— Так, мы даведаліся пра гэта ад супрацоўнікаў Растоўскага абласнога музея, якія вывучаюць этнічны склад насельніцтва нашай вобласці і выявілі, што беларускія перасяленцы з Магілёўшчыны і Віцебшчыны адзначаліся яшчэ ў 60-х гадах XIX стагоддзя — гэта былі беззямельныя сяляне, якія шукалі свабодныя землі і аселі тут. Пасля Вялікай Айчынай вайны з 1946 па 1963 год у Расію выехала шмат беларусаў, многія з іх выбралі данскую зямлю. Міграцыя не спынялася да 90-х гадоў XX стагоддзя. У красавіку гэтага года была арганізавана сумесная экспедыцыя нашай арганізацыі і музея ў Марозаўскі і Тацлінскі раёны, якая выявіла, што беларусы памятаюць культурныя традыцыі свайго народа, зберагаюць прадметы побыту і народнага мастацтва, адзенне.

— Адчуваецца, што з музеем у вас цеснае супрацоўніцтва...

— Так. Музей падтрымаў нашу ініцыятыву па стварэнні Саюза беларусаў Дона, ва ўсім нам дапамагае. Нядаўна тут была арганізавана выстава "Беларусы-донцы: партрэт сучасніка", якая адлюстравала многіх нашых таленавітых і адметных землякоў, што жывуць і працуюць на Доне. Цэлая зала была адведзена беларусам. Сярод іх — Марыя Новікава з Магілёўшчыны, Герой Сацыялістычнай Працы з "Ростсельмаша", доктар сельскагаспадарчых навук прафесар, вядомы селекцыянер-рысавод Анатоль Парфянюк — ён родам з Брэсцшчыны, доктар мастацтвазнаўства прафесар Віталій Стасевіч — таксама з Брэсцшчыны... усіх не пералічыць. Нават губернатар Растоўскай вобласці Уладзімір Чуб — наш зямляк, ён ураджэнец Пінска.

У нашым альманаху змешчаны ўспаміны пінчан пра яго, а сам губернатар даслаў нам вітальны ліст, з яго і пачынаецца гэты першы выпуск. У ім ён ліша, што на данскай зямлі ў міры і згодзе жывуць прадстаўнікі больш 100 нацый і народнасцей. Сярод іх годнае месца займа-

юць беларусы. Масавае з'яўленне беларусаў на Доне звязана з падзеямі Другой сусветнай вайны, калі на поўдзень перасяляліся людзі, якія апынуліся ў прыфрантавой паласе.

Зараз рэалізуецца Дамова аб гандлёва-эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве паміж Растоўскай вобласцю і Беларуссю. Мацаванню сяброўскіх, партнёрскіх сувязей садзейнічае таксама арганізацыя "Саюз беларусаў Дона", створаная ў 2003 годзе.

— У Растоўскай вобласці жыве больш за 30 тысяч беларусаў. А хто быў ініцыятарам аб'яднання беларусаў Дона?

— Марыя Кавальчук (па мужу Гегенава). Родам яна з Клецкага раёна Мінскай вобласці, яе муж па нацыянальнасці грузін і кіруе грузінскім зямляцтвам. У Растове шмат моцных нацыянальна-культурных аб'яднанняў, толькі беларусы доўга не арганізаваліся. Вось Марыя Іосіфаўна і стала нашым першым кіраўніком, а зараз узначальвае асацыяцыю беларусаў Растоўскай вобласці "Крыніца". Мы працуем разам. У Саюзе беларусаў Дона каля 40 чалавек толькі ў Растове-на-Доне, не лічачы вясковых беларусаў.

— За год зроблена нямала. А што плануецца надалей?

— Мы распрацавалі праект "Дон — Беларусь: культура XXI стагоддзя", з якім звярнуліся ў Міністэрства культуры і Адміністрацыю Растоўскай вобласці. У ім прадугледжваюцца гісторыка-патрыятычныя экспедыцыі па тэрыторыі Растоўскай вобласці і Рэспублікі Беларусь, прысвечаныя 60-годдзю Перамогі, навукова-практычныя канферэнцыі і абмен мастацкімі выставамі, кантакты з навуковай інтэлігенцыяй Беларусі і планаванне супрацоўніцтва, іншыя мерапрыемствы. Вельмі хацелася б адкрыць лекторыі для знаёмства з культурай Беларусі, помнікамі гісторыі, вывучаць мову, традыцыі. Усе беларусы Дона цікавіцца навінамі з Бацькаўшчыны. У гэтым плане нас выручае "Голас Радзімы".

Увогуле мы вельмі ўдзячныя вашай газеце — ланцужку, што звязвае нас з Беларуссю, так цікава пра яе апавядае. Некаторыя матэрыялы з яе перадукоўваем у сваім альманаху. Пакуль я ў Мінску, стараюся закупаць кнігі і касеты, усё, што спатрэбіцца для далейшай працы.

— Дзякуючы вам і зычу поспехаў вашай арганізацыі. Спадзяёмся, што нашы матэрыялы ў газеце будуць і надалей карыснымі вам. З удзячнасцю прыемем заўвагі, прапановы і просім прадоўжыць падпіску на наступны год. Што да вырашэння вашых праблем, то пачакаем афіцыйнага візіту ў Беларусь дэлегацыі Растоўскай вобласці. Думаем, прапановы Саюза беларусаў Дона будуць улічаны Міністэрствам культуры і Адміністрацыяй Растоўскай вобласці ў далейшай рабоце з зямляцтвамі і ажыццяўленні пагаднення аб эканамічным, навукова-тэхнічным і культурным супрацоўніцтве з Беларуссю, а кіраўнікі вашых самадзейных калектываў будуць запрошаны ў Мінск на курсы, якія наладжвае таварыства "Радзіма" сумесна з Беларускім інстытутам праблем культуры.

Гутарыла Рэгіна ГАМЗОВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: ансамбль "Лявоніха" з хутара Парамонаў Марозаўскага раёна; Уладзімір Чуб — губернатар Растоўскай вобласці, сын палешука і данскога казачкі, нарадзіўся і скончыў школу ў Пінску; на выставе "Беларусы-донцы" (злева направа): Мікалай ЯГОРАЎ — член Саюза пісьменнікаў Расіі, ураджэнец Грознага, які ў 1944 годзе вызваляў Беларусь ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў, кавалер двух ордэнаў Працоўнай славы Уладзімір ГАНСЕЦКІ родам з Брэсцкай вобласці, доктар сельскагаспадарчых навук прафесар Анатоль ПАРФЯНЮК, які нарадзіўся ў вёсцы Глінішчы, што ў Белавежскай пушчы, кіраўнік адміністрацыі Мячэцінскага сельсавета Васіль ЯНКОВІЧ; Валяціна Лагашова, член каардынацыйнага савета Саюза беларусаў Дона, у рэдакцыі газеты "Голас Радзімы".

Госць

Ганна Лапацьева:

"Працуем на імідж Беларусі"

Ганна Лапацьева – вядомая асоба ў беларускай дыяспары. Яна ўзначальвае Каардынацыйны савет беларускіх абшчын Малдовы. Жыве ў Прыдністроўі з 1967 года, калі прыехала ў Малдову па размеркаванні пасля заканчэння Бранскага тэхналагічнага інстытута. Больш за 20 гадоў працавала на камбінаце "Фанерадэтал" – зменным майстрам, начальнікам АТК і нарэшце намеснікам галоўнага інжынера. Зараз на пенсіі. Заняцца справамі дыяспары прымусіла сітуацыя, якая складвалася ў Малдове напрыканцы 80-х гадоў. Тады наспяваў канфлікт паміж кіраўніцтвам Малдовы і рускамоўным насельніцтвам гэтай краіны. У Малдове рэзка абвастрылася нацыянальнае пытанне. Тытульная нацыя стала дамінаваць ва ўсіх сферах жыцця. Прадстаўнікі астатніх нацыянальнасцей, аб'яўленыя адразу ж найменшасцямі, былі значна абмежаваны ў магчымасцях, у першую чаргу, з-за патрабавання дасканала валодаць малдаўскай мовай. На той момант у Малдове жыло каля 35 працэнтаў рускамоўнага насельніцтва. Пачаўся канфлікт. Цяпер, канешне, іншая сітуацыя, пра якую Ганна Лапацьева кажа: "Ні міру, ні вайны" і расказвае пра галоўныя пытанні, што вырашаюць беларускія арганізацыі ў Малдове. Дарэчы, у Малдове жыве 20 000 беларусаў, палова якіх – у Прыдністроўі.

— Да 2001 года беларусы Прыдністроўя не мелі фактычна ніякага грамадзянскага дабрабыту. Да сённяшняга дня мы карыстаемся пашпартам былога СССР з укладшам, дзе пазначана ірыналежнасць да Прыдністроўскай Малдаўскай Рэспублікі. Але з часам з'явіліся праблемы з перасячэннем граніц.

Тры гады таму Беларусь, Расія, Украіна сталі даваць грамадзянства сваіх краін жыхарам Прыдністроўя, зыходзячы з нацыянальнай прыналежнасці, месца нараджэння. Такім чынам, ужо прыкладна 650

жыхароў Прыдністроўя маюць беларускае грамадзянства, я ў тым ліку.

Праблемы, якія ёсць у беларусаў Прыдністроўя, часта непадуладныя беларускаму боку. Да прыкладу, выплата пенсій. Як жыхары Прыдністроўя мы атрымліваем пенсію ў памеры 20 долараў ЗША. І гэта, наколькі я ведаю, неадэкватна памеру пенсій у Беларусі. А мы ж у сваёй большасці апынуліся за межамі Беларусі не па сваёй волі.

У маладога пакалення асноўная праблема – праца, якую ў Малдове і

Прыдністроўі знайсці вельмі складана. Нехта прыстройваецца на стыхійным рынку. Значная частка моладзі працуе за мяжой. Дзякуючы працы жыхароў Малдовы па ўсім свеце, выжываюць іхнія сем'і. Нам бы хацелася для сваіх дзяцей, канешне ж, іншай долі.

— І, здаецца, такім выхадом з'яўляецца вучоба ў Беларусі, ці не так?

— Сапраўды, па накіраванні абшчын дзеці едуць на вучобу ў Беларусь. Сёння гэта некалькі дзесяткаў студэнтаў. Прыкладна 30 чалавек у год падаюць заяўку на вучобу. І каля 50 працэнтаў з іх трапляюць на вучобу. Тут ёсць адзін важны нюанс. Па нашых назіраннях, на Беларусі значна больш высокі ўзровень падрыхтоўкі ў сярэдняй школе. Таму дзеці, якія прыязджаюць у Мінск на вучобу, маюць складанасці з-за недахопу ведаў. А паездка з Малдовы ў Мінск вымагае ад сям'і вялікіх сродкаў. І нам бы хацелася, каб дзеці не ездзілі дарма. Таму мы звярнуліся да Міністэрства адукацыі і да адміністрацыі ВНУ з просьбай даць магчымасць будучым абітурыентам з Малдовы вучыцца на падрыхтоўчых курсах, у асноўным – заочных. І мы вельмі ўдзячныя, што нам пайшлі насуст-

рач. Тым больш, што гаворка ідзе пра льготы ў аплаце. Мы ж, са свайго боку, імкнемся не накіроўваць на вучобу слабых вучняў. Вопыт паказвае, што нашы дзеці хутка падцягваюцца і вельмі шмат працуюць, каб стаць добрымі спецыялістамі. Не сакрэт, што большасць з іх марыць у будучыні застацца жывць на Беларусі. У іх ёсць з чым параўноўваць, таму можна быць упэўненымі ў іх стараннасці ў працы і надалей.

— А вашы дзеці вучыліся ў Беларусі?

— Другую выпэйшую адукацыю мой старэйшы сын набываў у Акадэміі кіравання пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь. Зараз ён працуе ў Пасольстве Беларусі ў Малдове. Другі сын – марак. Калі мае час, вельмі мне дапамагае ў грамадскіх беларускіх справах.

— Галоўнай падзеяй года для беларусаў Малдовы стаў, мабыць, кангрэс беларусаў Малдовы?

— Канешне, гэта была значная падзея. Нам вельмі хацелася аддаць даніну павагі беларусам, якія працуюць за межамі краіны на імідж Беларусі. Мне здаецца, што дзяржава павінна надаваць належную ўвагу той вялізнай грамадскай рабоце, якую вядуць беларусы за мяжой.

Алена СПАСЮК.

Ван Чэн (Кітай):
"Вучыцца ў Мінску – наша сямейная традыцыя"

Я студэнтка. Прыехала з Кітая. Маё імя Ван Чэн. Зараз я вучуся ў БДУ на факультэце журналістыкі. Тут вучуся мой дзядзька. Яму спадабалася якасць адукацыі, выкладчыкі, і ён параіў мне пайсці па яго шляху. Дзядзька лічыць, што БДУ – адзін з лепшых універсітэтаў у СНД. Ды і сама я хацела стаць журналістам: гэта прафесія падыходзіць мне па характары.

Прафесія журналіста цяжкая, але цікавая. Пасля заканчэння універсітэта я паеду працаваць на Радзіму. Я ўпэўнена, што з дыпломам БДУ знайду добрую працу: стану журналістам або рэдактарам на тэлебачанні, у выдавецтве. Буду атрымліваць высокую зарплату. Але для гэтага мне трэба яшчэ шмат займацца.

Падручнікі для Вільнюскай школы імя Ф.Скарыны

Ва ўрачыстай абстаноўцы Надзвычайны і Паўнамоцны Пасол Беларусі ў Літве Уладзімір Гаркун перадаў вучням і настаўнікам Вільнюскай сярэдняй школы імя Ф.Скарыны з беларускай мовай навучання звыш дзюх тысяч экзэмпляраў кніг: падручнікаў, дапаможнікаў, мастацкай літаратуры, якія выдадзены на беларускай мове Цэнтрам вучэбнай кнігі і сродкаў навучання Нацыянальнага інстытута адукацыі Міністэрства адукацыі Беларусі.

Першакласнікі школы атрымалі асобае выданне – вучэбны дапаможнік "Беларусь – наша Радзіма", які з'яўляецца падарункам Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь Аляксандра Лукашэнкі. Перадаючы гэтыя якасныя праілюстраваныя кнігі, пасол адзначыў, што яны дапамогуць вучням пазнаёміцца з гісторыяй і сучаснасцю Беларусі, знакамітымі людзьмі, культурай і традыцыямі этнічнай Радзімы, сваім радаводам. Згаданы дапаможнік атрымалі вучні ўсіх пачатковых класаў і настаўнікі школы.

Вераніка ГОМАН.

"Беларускі" клас у Санкт-Пецярбургу

Школа № 134 Санкт-Пецярбурга – адна з нямногіх імяных навучальных устаноў горада. Ёй прысвоена імя нашага земляка, старшага памочніка камандзіра падводнага атамнага крейсера "Курск" Сяргея Дудко. Тут адбылася ўрачыстая цырымонія адкрыцця Дошкі памяці беларускага героя-падводніка.

У гэты дзень удзельнікаў чакаў яшчэ адзін сюрпрыз: адкрыўся камп'ютэрны клас – падарунак Беларусі. Акрамя тэхнікі, мэбля ў аўдыторыі таксама наша – ад "Бабруйск-мэбл".

Галіна ВІР.

Канада

26-я сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі

На самым пачатку восені ў канадскім горадзе Таронта прайшла 26-я сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі. Пачынаючы з першай сустрэчы беларусаў на Ніягарскім вадаспадзе ў 1952 годзе, такія імпрэзы і да сёння ладзяцца кожныя два гады ў Канадзе ці Злучаных Штатах Амерыкі.

У невяліччай, але ўтульнай зале Беларускага грамадска-рэлігійнага цэнтра сабраліся беларусы-эмігранты з Таронта, Лос-Анджэлеса, Чыкага, Нью-Йорка, іншых гарадоў, большасць якіх доўгі час пражылі далёка ад Беларусі, але засталіся вернымі роднай краіне.

Апошні раз беларусы Канады ладзілі ў Таронта 21-ю сустрэчу ў 1994 годзе. Зачакалася грамада... Пра тое сведчыць безліч прывітальных тэлеграм, тэлефанаванняў, лістоў, дасланых на сустрэчу. Афіцыйнае віншаванне атрымалі ад спадара Дэвіда Мілера – мэра горада Таронта. З беларускай амбасады тэлефанавала пасол Ніна Мазай.

Асабіста ж з прамовамі выступілі старшыня Галоўнай управы ЗБК Пётр Мурзэнак, прадстаўнік муніцыпалітэта Таронта, старшыня беларускай суполкі ў Нью-Йорку Віталь Зайка. Напрыканцы вызначылі асноўную тэму сёлетняй сустрэчы – "Праблемы захавання мовы, культурных набыткаў і гістарычных каштоўнасцей Беларусі".

Распачалася праца ў трох секцыях. Грамада падзялілася на наступныя дыскусійныя групы: "Што я магу зрабіць для захавання мовы, культуры і гістарычнай спадчыны Беларусі?" (кіраўнік секцыі – прафесар Універсітэта Ватэр-

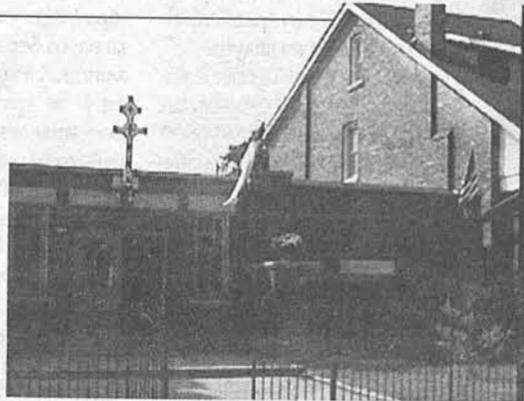
лоо, доктар Зіна Гімшелевіч); "Беларуская культура ў СССР: савецкая ці нацыянальная?" (кіраўнік – пісьменніца, ганаровы акадэмік Міжнароднай акадэміі навук "Еўразія", кавалер ордэна "Знак Пашаны" і медаля Ф. Скарыны Вольга Іпатава); "Захаванне самасвядомасці" (кіраўнік секцыі – старшыня ЗБК, доктар Пётр Мурзэнак).

Адметнасць першага "круглага стала" была ў тым, што спадарыня Зіна Гімшелевіч вяла дыскусію на англійскай мове. Гэта таксама складалася традыцыяна, бо кожны, хто цікавіцца беларускім пытаннем, нават англамоўныя сябры ЗБК, змаглі далучыцца да нашай беларускай культуры: да ведацца пра яе багатую гісторыю, пра нашы праблемы, а можа, і падзяліцца сваім вопытам. А таксама паспрабаваць беларускія нацыянальныя стравы (дарэчы, ласункі і гарбаты падавалі бесперапынна ў абодва дні сустрэчы).

Як журналісту мне цікава было паслухаць і ўзяць удзел у кожнай секцыі. У выніку амаль што пяці гадзін абмеркаванняў кожная з секцый выпрацавала свае прапановы для ўключэння іх у рэзалюцыю.

Неспадзявана я сустрэла там свайго калегу, беларуса па паходжанні, журналіста рускамоўнай газеты "Русский экспресс", якога настальгія паклікала да "сваіх". Наклад выдання 14 тысяч экзэмпляраў, а гэта значыць, што водгук пра сустрэчу беларусаў працягваюць не толькі ў самім горадзе, але і ў прыгарадах Таронта, дзе з задавальненнем набываюць рускую прэсу. Вось і будзе (не люблю слова рэклама) – прэзентацыя Беларусі!

Хвілінай маўчання завяршылася 26-я сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі. Успаміналі Васіля Быкава... Уся грамада здзейсніла таксама паломніцтва да Беларускага памятнага крыжа

ў Мідленд (зусім недалёка ад Таронта).

26-я сустрэча беларусаў Паўночнай Амерыкі атрымалася надзвычай плённай, яе лейтматывам стала думка: захаваем сваю мову і гісторыю, зберажом самасвядомасць і гэтым дапаможам сваёй Радзіме.

Сапраўды, калі я глядзела на маладыя, прыгожыя постаці Віалеты Кавалёвай (кіраўнік фальклорнага гурта "Яровыя лодзі"), Руслана Качаткова, Ірыны Верабей, на працы сталых і маладых мастакоў Антона Вераб'я, Аляксандры і Ганны Русецкіх, Пятра Шварцмана, Паліны і Яны Клімавых, Аляксея Гаўрыловіча, Надзеі Шкубы, Яўгеніі Шаўчэнкі, творами якіх, дарэчы, была прыбраная зала БГРЦ, прыгадаліся словы Уладзіміра Караткевіча: "... І адзін можа!" А нас жа многа! І хто, як не мы, новае пакаленне, носбіты багатай беларускай мовы, здольныя спрычыніцца да прэзентавання вобраза Беларусі па-за яе межамі!

Вераніка ПАНІЗНІК, журналіст, сябра ГА "Міжнародная асацыяцыя беларусістаў".

НА ЗДЫМКАХ: будынак Беларускага грамадска-рэлігійнага цэнтра; склад прэзідыума: (злева направа) В. КІПЕЛЬ, З. ГІМПЕЛЕВІЧ, В. ІПАТАВА, Я. ЗАПРУДНІК, П. МУРЗЭНАК, В. ЗАЙКА.

Перыядычныя выданні беларускай дыяспары

Як кажуць, усё пазнаецца ў параўнанні. Калі ўзяць памежныя краіны, то 50 гадоў назад там, на сённяшняй постсавецкай прасторы і ў Польшчы, не было ніводнага беларускамоўнага перыядычнага выдання. У 1956 годзе ў Беларускай пачаў выходзіць штотыднёвік "Ніва".

На пачатку 1990-х гадоў з'явіліся беларускія газеты і часопісы ў Латвіі і Літве, затым у Расіі і ўрэшце ва Украіне.

З кожным годам іх колькасць узрасла. Асабліва гэта характэрна для першай паловы бягучага года, што сведчыць аб актывізацыі нашай дыяспары, узмацненні яе сувязей з радзімай.

Найбольш беларускіх і прысвечаных Беларусі выданняў сёння можна знайсці ў Расійскай Федэрацыі — у абедзвюх яе сталіцах і нават на прасторах Сібіры. Ёсць нагода павіншаваць з выходам першых нумароў як маскоўскія, так і перыферыійныя суполкі. Няхай у некаторых выпадках добры пачатак яшчэ не знайшоў працягу (або мы не ведаем пра яго), але высокай ацэнкі заслугоўвае кожная ініцыятыва.

Пасольства Беларусі ў Расіі пачало выдаваць інфармацыйны веснік "Белорусы России". Адкрываецца ён зваротам Надзвычайнага і

зённе ў назвах з бюлетэнем пасольства тут яўна непажаданае; можна іх адрозніць хаця б прыназоўнікам "ў"). Рэдактар выдання Анатолий Дожын у артыкуле "Сола ў вялікім хоры: 3 беларускіх акцэнтаў" нагадвае, што, паводле статыстыкі, "беларускія карэнні" ў Расіі маюць 815 тысяч грамадзян — значыць, столькі ж ёсць і патэнцыйных чытачоў. Ім уласцівы "карпаратыўнасць на нацыянальнай аснове", талерантнасць і прывязанасць "да роднага кута". На недахоп інфармацыі з Беларусі, працягвае рэдактар, грэх скардзіцца, але ўся бяда ў тым, што гэтая інфармацыя аднабокая — або "чорная", або "белая". А.Дожын абяцае чытачам, што газета (у будучыні яна маецца выходзіць штотыднёва на 24 старонках) пастараецца быць аб'ектыўнай, што пахвальна, бо раскол у дыяспары на "правых" і "левых", іх супрацьстаянне карысці не дадуць.

Першы намеснік старшын Савета Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі (ФНКА) "Белорусы Расіі" Юрый Ваўчок выступае ў другім нумары газеты з артыкулам "Карэнні аднаго дрэва". У ім гаворыцца, што аўтаномія сёння аб'ядноўвае больш 50 грамадскіх арганізацый у найбольш эканамічна развітых рэгіёнах Расіі. Сябры аўтаноміі "аказваюць усялякае садзейнічанне працоўнаму беларускаму прадукцыі на расійскі рынак, усталяванню ўзаемавыгадных дзелавых кантактаў, арганізацыі сумесных культурных акцый". ФНКА падпісала праграму доўгатэрміновага супрацоўніцтва з Магілёўскім і Мінскім аблвыканкамамі, Мінскім гарвыканкамам (у іх — да 15 напрамкаў узаемадзеяння). Аднак, працягвае аўтар, "на жаль, не ўсе ў Беларусі разумеюць месца і ролю ФНКА "Белорусы Расіі" ў інтэграцыйных працэсах". Пры "таварабароце 12 мільярдў долараў можна нешта выдзеліць і для падтрымкі беларускага грамадскага руху ў расійскіх рэгіёнах, каб ён стаў надзейным партнёрам беларускіх таварыстваў і кіраўніцтва краіны".

У апошнім нумары газеты "Белорусы России" падрабязна разказваецца пра паўсядзённыя справы дзвюх найбольш актыўных аўтаномій — новасібірскай і іркуцкай. Змешчаны фотарэпартаж з выставы шэдэўраў Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі ў Трацякоўскай галерэі (яе генеральны дырэктар Валяцін Радзіёнаў быў удастоены ордэна Францішка Скарыны), вершы вядомага рускага паэта Яўгенія Няфёдава, які прайшоў выпрабавальны курс лячэння ў шахце-клініцы Салігорска. Многія матэрыялы нумара разказваюць пра падзеі ў Беларусі.

Паралельна з газетай "Белорусы России" ў Маскве выдаюцца "Сябры", газета, якая "аб'ядноўвае выхадцаў з Беларусі і тых, хто мае беларускія карані" (галоўны рэдактар Алег Кандыба). Як і мінулагадні, апошні нумар вызначаецца сярод выданняў дыяспары шматфарбнасцю, добрым паліграфічным выкананнем. У "Сябрах" найперш прыцягваюць увагу невялікія нарысы пра ўраджэнцаў Беларусі — прэзідэнта цюменскага холдынга "Мангазэя" Уладзіміра Шуглю, губернатара Рязанскай вобласці Героя Шпака, Героя Расійскай Федэрацыі палкоўніка Аляксандра Раеўскага і іншых. Памылкова ў іх лік трапіў вядомы рускі вучоны і пілот Ігар Сікорскі, які на самай справе нарадзіўся ў Кіеве.

Калі гаворка ўжо зайшла пра нашых суайчыннікаў, трэба спыніцца на артыкуле Алега Абольскага "Залатыя россыпы зямлі беларускай". У ім паведамляецца, што пад кіраўніцтвам прэзідэнта "Маскоўскага клуба беларусаў", члена Саюза пісьменнікаў Расіі Алега Кандыбы рытуецца да друку серыя кніг "Залатыя россыпы зямлі беларускай" (на рускай мове) — нават змешчана рэпрадукцыя вокладкі першага тома серыі, куды ўвойдуць і нарысы, апублікаваныя ў "Сябрах". А далей гаворыцца: "Падобная работа вядзецца ў многіх рэгіёнах Расіі і іншых краінах. Гэтая збіральніцкая дзейнасць потым увойдзе ў склад вялікага выдання, падрыхтаванага НАН РБ, прасім прэзідэнта НАН РБ нас, працаўнікоў і энтузіястаў, уключыць у рабочую групу пры НАН РБ". Аднак, наколькі нам вядома, ніякай рабочай групы па стварэнні кнігі пра нашых суайчыннікаў у НАН РБ няма, спынена работа нават сектара па гісторыі дыяспары ў акадэмічным Інстытуце гісторыі, дзе раней былі такія спецыялісты. Гаворка, відаць, ідзе пра энцыклапедычны даведнік "Белорусы і ўраджэнцы Беларусі ў памежных краінах", які выйшаў друкам у 2000 годзе ў Мінску. Але ж рыхтаваўся ён не ў НАН Беларусі, а за сродкі і пад кіраўніцтвам Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей. Цяпер сапраўды рытуецца яго другое, значна пашыранае і дапоўненае выданне. Паасобна яго артыкулы пачалі ў мінулым годзе друкавацца на старонках "Толасу Радзімы". Многія згуртаванні нашых суайчыннікаў (найперш тут трэба назваць украінскае і малдаўскае) прысылаюць нам адпаведныя матэрыялы. Раім гэта рабіць і выданням беларускай дыяспары Расіі. А ў выніку атрымаюцца два прынтэпыва адрозныя выданні: у "Сяброў" — кнігі нарысаў, у "Толасе Радзімы" (пад кіраўніцтвам таго ж камітэта) — энцыклапедычны даведнік.

Згадваючы пра перыферыійныя выданні ў Расіі, найперш трэба назваць "Маланку", бюлетэнь-газету Іркуцкага таварыства беларускай культуры імя Я.Д.Чарскага. У яе 7-м (54) нумары за гэты год у артыкуле "Сібірскія беларусы" называюцца прозвішчы нашых суайчыннікаў, якія варты таго, каб увайсці ў будучы энцыклапедычны даведнік. Гэта спікер Зянодаўчага сходу Генадзь Істомін і дэпутат таго ж сходу Генадзь Несцяровіч, іркуцкі пісьменнік Яўген Сувоў і дэпутат Дзяржаўнай Думы Мікалай Кур'яновіч, кіраўнік прадстаўніцтва "БайкалРОСбанка" ў Іркуцкай вобласці Уладзімір Якавенка, дзякуючы якому "Маланка" друкуецца.

Працягваецца выданне газеты Новасібірскай гарадской арганізацыі "Белорускі культурна-асветніцкі цэнтр імя святой Ефрасінні Полацкай" "Мая Радзіма". Яе чытачоў вітаюць старшыня праўлення цэнтра І.Панасюк і кіраўнік аддзялення Пасольства Рэспублікі Беларусь у Новасібірску Іван Саўко. Падрабязна разказваецца, як "пакараў Сібір" мінскі ансамбль "Церніца", праходзілі юбілей новасібірскага мастацкага калектыву "Белья Росы" і Дні беларускай культуры ў пасёлку Ташара. Ёсць старонка "Лёс беларуса".

Сёлета да "Маланкі" і "Маёй Радзімы" далучылася новае перыядычнае выданне — літаратурна-мастацкі і гісторыка-этнаграфічны альманах беларусаў Дона "Мы — славяне" (шэф-рэдактар Уладзімір Банцэвіч). З віншаваннем да яго чытачоў (у іх ліку — перасяленцы часоў першай сусветнай вайны) звяртаецца губернатар Растоўскай вобласці

пары) і "Матэрыялы з газеты "Толас Радзімы" на беларускай мове".

Заканчваючы разгляд беларускіх па тэматыцы і беларускамоўных перыядычных выданняў у Расійскай Федэрацыі, побач са станоўчымі момантамі трэба адзначыць, што ў некаторых выпадках (асабліва гэта датычыцца Масквы) адчуваецца дубіраванне, непатрэбнае саперніцтва, што вядзе да затрат сіл і сродкаў. Не ўсе выданні беларускай дыяспары трапляюць у інфармацыйны цэнтр "Толасу Радзімы" своечасова, а то і не даходзяць зусім. Напрыклад, толькі з анкет кіраўнікоў беларускіх грамадскіх арганізацый Расіі нам вядома, што ў Краснаярску ёсць газета "Калі ласка!", а ў Томску — "Белья Росы".

Скажам колькі слоў пра выданні беларускай дыяспары ў іншых памежных краінах. У Латвіі стабільна выходзіць газета "Прамень", добра знаёмая чытачам "Толасу Радзімы" па шматлікіх сумесных праектах.

У Літве, хоць і ў паменшаным фармаце, працягвае выходзіць "Руны". У апошнім яе нумары звяртаюць на сябе ўвагу ўспаміны дырэктара Беларускага інстытута навукі і мастацтва ў Нью-Йорку Вітаўта Кіпеля пра вядомага літоўскага географа, ураджэнца Мядзельшчыны Чэслава Кудубу.

У Польшчы — шырока вядомы тднёвік "Ніва" (у жніўняўскіх і вераснёўскіх нумарах многа матэрыялаў пра беларускае школьніцтва на Беларускай і мясячнік "Czasopis", які выдаецца на беларускай і польскай мовах (толькі што атрыманы яго 10 нумар, на вокладцы якога — царква Аляксандра Неўскага ў Гродне, знішчаная ў першыя дні Вялікай Айчыннай вайны; да артыкула з гэтага нумара "Напрамак — беларусістка" мы яшчэ вернемся ў наступным нумары газеты).

Ва Украіне Беларускай абшчынай Львоўскай вобласці (шэф-рэдактар Сяргей Кулікоў) выдаюцца "Весткі з Беларусі".

З беларускіх выданняў так званых далёкага замежжа, са Злучаных Штатаў Амерыкі, да Мінска дайшлі вераснёўскія нумары "Белоруса" (за 55 гадоў выдання гэта яго 500 нумар) і "Беларускага дайджэста", у якім перадрукоўваюцца найбольш цікавыя матэрыялы з мінскіх беларускіх выданняў і беласточкай "Нівы". З арыгінальных артыкулаў варта адзначыць рэпартаж пісьменніка Ванкарэма Нікіфаровіча (Чыкага) "Белорускі ліпень у нашым горадзе". Нягледзячы на перыяд адпачынкаў, гэты месяц аказаўся плённым: у ім адбыліся выстава беларускіх краявідаў І.Радунскага, канцэрт "Белорускія мелодыі", сустрэча ў Беларускай зямляцтве. У пералік трэба дадаць 27-мы том штогодніка "Запісы", які выдаецца Беларускай інстытутам навукі і мастацтва ў Нью-Йорку (галоўны рэдактар Томас Э.Бэрд, рэдактар нумара Наталія Гардзіенка). Асабліва карысным уяўляецца ў гэтым томе (у сувязі з тэматыкай данага агляду) артыкул Юрыя Гарбінскага "Белорускі рэлігійны друк на эміграцыі".

Асобнай гаворкі запатрабуюць у будучыні беларусказнаўчыя часопісы, якія выдаюцца ў Заходняй Еўропе на англійскай, нямецкай і французскай мовах.

Як бачым, спектр беларускіх і іншых выданняў нашай дыяспары даволі вялікі і разнастайны. Яны патрабуюць не толькі газетных аглядаў, але і паглыбленага навуковага рэзюмэ, скажам, спецыялістаў кафедраў міжнароднай журналістыкі факультэта журналістыкі Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Ім могуць быць прысвечаны дыпломныя і курсавыя работы, кандыдацкія дысертацыі.

Валяцін ГРЫШКЕВІЧ.

Змяшчаем рэпрадукцыі новых выданняў.

Паўнамоцнага Пасла Рэспублікі Беларусь у Расійскай Федэрацыі Уладзіміра Грыгор'ева. Змяшчаюцца артыкул старшыні Камітэта па справах рэлігіі і нацыянальнасцей Рэспублікі Беларусь Станіслава Буко "Лёс усіх суайчыннікаў, дзе б яны ні пражывалі, трывожыць нас у роўнай ступені", гістарычная даведка пра беларусаў у Расіі, падаюцца адрасы рэгіянальных нацыянальна-культурных аўтаномій беларусаў.

Рэфэрэнт пасольства Тамара Яшына аналізуе дзейнасць грамадскіх арганізацый беларусаў у Расіі. Падкрэсліваецца, што асабліваю падтрымку ў гэтай дзейнасці аказваюць "урады Рэспублікі Комі, Рэспублікі Башкортастан, адміністрацыі Калінінскай, Новасібірскай і Кемераўскай абласцей, гарадоў Масквы, Санкт-Пецярбурга, Сургута, Самары, Яраслаўля і іншых". Аказваецца дапамога ў арганізацыі свайго перыядычнага друку, радыё- і тэлевізійнага. Так, "на Новасібірскім тэлеканале "МКС-21 канал" па аўторках і суботах на працягу 2 гадзін вяшчае "Белорускі канал", два разы ў тыдзень выходзіць радыёпраграма "Крыніца", а дзяржаўная тэлерадыёкампанія "Мурман" прадастаўляе эфірны час для дзвюх беларускіх перадач "Крыніца" і "Раніца".

У Маскве пачала таксама выходзіць газета "Белорусы России", орган аднайменнай Федэральнай нацыянальна-культурнай аўтаноміі (супад-

Уладзімір Чуб — беларус, ураджэнец Пінска. У першым нумары альманаха — восем раздзелаў: "Пра выставу "Белорусы-донцы", "Кароткая гістарычная даведка пра Рэспубліку Беларусь", "Мемарыял "Памяць - попуск", "Этнаграфічны раздзел", "Белорусы-донцы (партрэт сучасніка, нарысы)", "Творчы клуб "Белья Росы", "Спорт і мы" (ці не адзіны такі раздзел у выданнях дыяс-

"ВЯЛІКАЕ МАЛЕНЬКАЕ" САН-МАЛЯВАНЬЧА — акцёра і мастака Аляксандра Ждановіча

Вось ужо 7 гадоў Аляксандр Ждановіч, акцёр Рускага тэатра імя Горькага, — вядучы дзіцячай тэлепраграмы "Кальханка", які стварае вобраз інтэлігентнага добрамысливага Сан-Маляваньча, які размаўляе са сваімі героямі-цацкамі на добрай беларускай мове.

Але аказалася, Сан-Маляваньч не ўмоўны вобраз. Гэта высветлілася ў час выставы ў Музеі гісторыі тэатральнай і музычнай культуры. Выстава Аляксандра Ждановіча — і адначасова выстава Сан-Маляваньча — мела назву "Вялікае Маленькае". Творы 40-гадовага акцёра — прызначанне ў любові да дзяцей і ўдзячнасць за тое, што ў яго, як і ва ўсіх нас, была светлая казка — дзяцінства: калі бацька — твой

ноўвае на адкрыцці сваёй выставы музычна-паэтычны перформанс, выступленні юных артыстаў, размовы пра мастацтва і ні пра што. І яшчэ яму ўдаецца стварыць такую непасрэдную ат-

каюць мьленьня бурбалкі.

Свае работы Аляксандр Ждановіч вызначае як рамантычны ці наўны абстракцыянізм. У іх — "Траекторыя мары" аўтара і "Тайна майго дома". Ён здзяйсняе "Спробу палёту" і прыязмляецца ля ног "Дзяцей" і жонкі Людмілы, партрэты якой упрыгожваюць экспазіцыю. Знакаваць і

сімвал выўляюцца ў ягоных творах праз дзіцячую спантаннасць і непасрэднасць. "У сэрцах дзяцей я згубіўся", — прызнаецца Аляксандр Ждановіч. І побач са сваімі працамі паказвае шчыры радасны і не вельмі малонкі, якія дасягаюць яму дзеці на перадачу "Кальханка". Што ж, прыемнае суседства.

Алена СПАСЮК.
НА ЗДЫМКАХ: так праходзіла адкрыццё выставы.

Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

ім. Калі мама яшчэ маладая, а свет вялікі і каляровы.

Аляксандр Ждановіч прапа-

кідаюць паляровыя самалёцікі і цус-

Прэзентацыя

Адкрыцці "Свету фота"

У культурным жыцці Мінска адбылася падзея, якую без перабольшвання можна назваць знакавай. Упершыню ў Беларусі адкрыўся прыватны музей-галерэя "Свет фота"

Ён створаны па ініцыятыве прафесійных фатографістаў і апантаных калекцыянераў фатаграфічнай тэхнікі Віктара Суглоба і Рыгора Шатэрніка з дапамогай сяброў — энтузіястаў фатаграфіі.

За сто шэсцьдзесят пяць гадоў існавання фатаграфічнай індустрыі ў свеце была створана вялікая колькасць разнастайных фотаапаратаў — ад першароднай камеры-абскуры да найскладанейшых электронных. Значная частка іх — у калекцыях гэтых двух энтузіястаў, якія вырашылі, што хопіць трымаць такое багацце ў "шэфлядзе". І гэта сапраўды багацце — не толькі матэрыяльнае, а і інфармацыйна-пазнавальнае.

Экспазіцыя цікавая для самага шырокага кола фатографістаў-прафесіяналаў і аматараў. Спытайце любога: колькі мадэляў фотаапаратаў ён ведае? Нават адносна падрыхтаваны чалавек з цяжкасцю прыгадае дваццаць-трыццаць назваў. А ў фондзе музея каля 1 500 экспанатаў. Гэта студыйныя і дарожныя, стэрэаскапічныя і панарамныя камеры, апараты для аэрафотаздымак і падводныя — кожны выкарыстоўваўся ў сваёй спецыфічнай сферы.

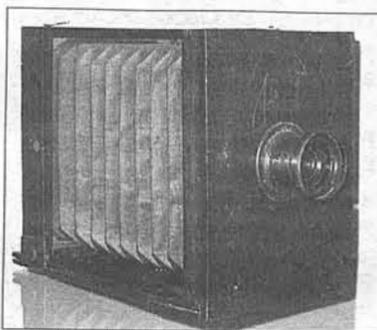
Першая экспазіцыя, якая скла-

даецца з 270 фотаапаратаў, носіць аглядны характар і знаёміць з вырабамі вядучых сусветных фірм Францыі і Амерыкі, Германіі і Кітая, Японіі і былога Савецкага Саюза. Наведвальнікі знойдуць тут і распрацоўкі Беларускага оптыка-механічнага аб'яднання.

А фотагалерэя "Свет фота" знаёміць з выставай "3 гісторыі фатаграфіі Беларусі", якая складаецца з прац сямідзесяці аўтараў і ахоплівае перыяд з 1862 года — першага згадвання фатаграфіі ў Беларусі — да 1989 года — 150-годдзя фатаграфіі.

Беларускія фатографы зрабілі значны ўклад у развіццё сусветнай фатаграфіі. Толькі ўявіце сабе: усяго праз дваццаць два гады пасля даклада А.Араго Парыжскай акадэміі навук аб вынаходніцтве фатаграфіі ў Мінску ўжо працавала атэльё Антона Прушынскага. А ў пачатку XX стагоддзя ў 34 гарадах Беларусі дзейнічалі 94 "све-

тапісныя кабінеты". Перыяд з 1862 па 1917 год прадстаўлены на выставе фотаздымкамі з фондаў Нацыянальнага музея гісторыі і культуры Беларусі, а з 1917 па саракавыя гады — з прыватных калекцый. Раздзел пасляваеннай фатаграфіі, падрыхтаваны на аснове фатаграфічнага архіва фотаклуба "Мінск", знаёміць з творчасцю аўтараў, якія актыўна прадстаўлялі Беларусь на айчынных і замежных выставах мастацкай фатаграфіі.

Што датычыць перспектывы, то музей-галерэя плануе правядзенне тэматычных выстаў фатаграфічнай тэхнікі, знаёмства з творчасцю беларускіх і замежных фотамастакоў. НА ЗДЫМКАХ: першая павільённая фотакamera 1842—1845 гадоў (Англія); памеры самага малага японскага фотаапарата Midget jilona можна ўявіць, параўнаўшы яго з запальніцай; першы тэлеаб'ектыў, які быў зроблены ў Германіі ў 30-я гады.

Тэкст і фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Мінск, Захарава, 28. Дом дружбы

БРАЊІСЛАВА КОТАВА ЗДЗІВІЛА НАВАТ БАРЫСА ЗАБОРАВА

У Доме дружбы адбылася выстава твораў Браніславы Котавай. На суд гледачоў яна выставіла карціны, выкананыя, як адзначана ў прэс-рэлізе, у рэдкай тэхніцы "шматковай" аплікацыі. Аўтар іх пакуль не набыла ні высокіх тытулаў, ні званняў. Але не згубіла закладзеную ад прыроды нястрымную прагу да творчасці. Дзе б ні працавала спадарыня Котавы (дырэктар магазіна "Мастацтва", адказны сакратар таварыства "Веды" АН БССР, навуковы супрацоўнік Скарынаўскага цэнтра), яна была заўсёды ў творчым пошуку.

Творчымі Б. Котавы выгадавала і сваіх дзяцей. Старэйшая Наталля працуе ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі загадчыкам аддзела. Малодшая Ірына скончыла Акадэмію мастацтваў (факультэт графікі) і працягвае вучобу ў Парыжы. Таму зусім не выпадкова, што настаў час, калі і сама маці — не без ушлыву дачок — вырашыла паспрабаваць свае сілы ў канкрэтнай творчай справе. А муж Міхаіл Іосіфавіч, былы рэдактар выдавецтва "Мастацкая літаратура", толькі радаваўся, што кватэра паступова ператвараецца ў хатнюю карцінную галерэю.

Сярод тых, каго зацікавіла майстрыха, і прафесійныя мастакі. Нават парыжскі маэстра Барыс Забораў, калі агледзеў фотаздымкі твораў, знайшоў іх таленавітымі.

Зусім нядаўна твая ж фотаздымкі трапілі ў сям'ю вядучага графіка Беларусі Арлена Капкунрэвіча. З благаслаўлення яго і стала магчымай выстава — першая ў творчым жыцці Б.Котавы. Магчыма, што і першая ў Мінску ў такім жанры.

Мастакі, навукоўцы, музейныя супрацоўнікі — усе запрошаныя на прэзентацыю здзіўляліся незвычайнасці тэхніцы выканання, адначасова высокі мастацкі густ аўтара, духоўнасць яе тво-

раў. І сапраўды, карціны спадарыні Котавы уражваюць. Здаецца, яны складзены не проста з абрэзкаў тканіны, а з кавалачкаў душы, якія гэтая незвычайная жанчына ўзяла ў рамачкі і развесіла па сценах.

Творчасць Браніславы Котавы яшчэ недастаткова адценена (патрэбен час), але нават неспецыялісту відаць, што гэтая творчасць становіцца адметнай з'явай беларускай культуры. Пакуль нават цяжка вызначыць жанр твораў, прапанаваных для выставы. Вызначэнне "шматковай" ("лоскутная") аплікацыя ў даным выпадку не зусім дакладнае.

Аўтар знайшла сваю, адметную тэхніку стварэння твораў з сучасных тканін і з выкарыстаннем не толькі ўласных рук, але і сучасных тэхнічных сродкаў. Швейная машына ператварылася ў своеасаблівы пэндзаль мастака. Трэба бачыць, як яна працуе, — гэта цыркавы нумар! Несумненна, мы маем справу з праявай сучаснага мастацтва, творчым мадэрнізмам. Але зноў жа пакуль цяжка сказаць, што гэта — "наўнае мастацтва" ("інсіт") ці нешта большае.

Захар ШЫБЕКА, прафесар.
НА ЗДЫМКУ: Браніслава Котавы ў Парыжы ў майстэрні вядомага мастака, нашага суайчынніка Барыса Заборавы.

коратка

Ствараецца музей Аляксандра ІСАЧОВА

Больш за 3 мільёны рублёў паступіла на дабрачынны рахунак для стварэння памятнага знака мастаку Аляксандру Ісачову. Улады Рэчыцы плануюць устанавіць яго ў студзені 2005 года да 50-годдзя з дня нараджэння вядомага майстра, які пайшоў з жыцця ў 32 гады.

Пленэр у памяць Віталія ЦВІРКА

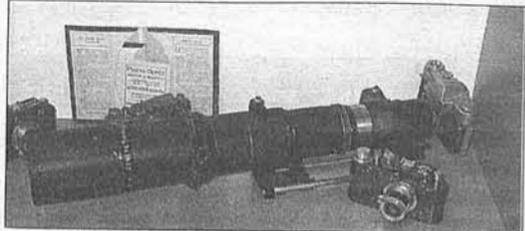
Буда-Кашалёва — Светлагорск. Такі маршрут міжнароднага пленэра, прысвечанага памяці народнага мастака Беларусі Віталія Цвірко. Распачаць яго ў Буда-Кашалёве, на малой радзіме Віталія, гэты міжнародны пленэр прадоўжыцца ў Светлагорску. З такой нагоды ў карціннай галерэі "Традыцыя" імя Германа Пранішнікава была разгорнута выстава твораў Віталія Цвірко з фондаў

Нацыянальнага музея Рэспублікі Беларусь.

Я глядзеў на нашы родныя краявіды, увасобленыя гэтым цудоўным мастаком, і прыгадваў, што дзесяці чыгун, быццам В. Цвірко, па яго ўласным прызнанні, не любіў, а можа, і не мог пісаць у поўную сілу замежных пейзажы. Яго творы ўвесь гэты час, што мастака няма з намі, вядуць своеасаблівы дыялог з людзьмі. Яны самі гавораць за мастака. А ў гэтыя маляўнічыя дні, падсвечаныя чыстымі фарбамі восені, буда-кашалёўскія і светлагорскія краявіды асабліва выразна "пазіравалі" мастакам.

Гасцей цудоўна прымалі ў мясцовым санаторыі-прафілакторыі "Сярэбраныя крыніцы", прывабныя мясціны вакол якога нібыта самі прасяцца на палатно. А вынікі гэтага міжнароднага пленэра мы неўзабаве пабачым на чарговых выставах у Буда-Кашалёве, Светлагорску, а потым і ў Гомелі.

Віктар ЯГОРЧАНКА.

Іван ШАМЯКІН

НАЧНЫЯ УСПАМІНЫ

Ужо там, на бюро, у галаве спляліся многія сюжэты лініі. Але галоўным чынам сямейныя. Архітэктурных праблем я не ведаў. Трэба вывучыць іх! Пачаў знаёміцца з архітэктарамі. У Мінску. У Магілёве. У Гомелі. Маім кансультантам стаў новы галоўны архітэктар Мінска Юры Грыгор'еў.

Бадай, ніводзін іншы раман не пісаўся так хутка і весела, як "Атланты і карыятыды".

Не адразу адважыўся даць рукапіс Андрэю перад здачай у "Польмя". Амаль усе папярэднія раманы даваў — і меў ад яго канструктыўныя заўвагі, з якімі згаджаўся, раздзелы тыя перапісваў.

Даў Карнача і колькі дзён баяўся ісці да сябра на дачу, а звычайна мы страчаліся штовечар каля міліцэйскіх дач; часта нас перахопліваў начальнік гарадской міліцыі Мікалай Чаргінец — і зацягваў да сябе — на чай.

Андрэй з'явіўся сам з папкам. Гаварыў з Машай пра бытавыя дробязі і нічога — пра раманы. А я не спускаў вачэй з папак.

"Ну, як?" — уголас спытаць баяўся, але настрой яго мне падаваўся, нарэшце:

— Ну, сабака, распісаў ты мяне, як Бог... каго? А ўвогуле гэта ўдача. Такого рамана ў нас яшчэ не было. Выстаўляй каньяк! За ўдачу!

"Атланты і карыятыды" чыталіся так, як "Глыбокая плынь", "Сэрца на далоні"; пра гэта сведчылі пісьмы, якіх асабліва многа было пасля мільённага тыражу "Раман-газеты". Праўда, два ці тры архітэктары крытыкавалі, але не злосна — "злавлі блох".

Рэжысёр Аляксандр Гутковіч паставіў чатырохсерыйны тэлевізійны фільм. Набраў лепшых маскоўскіх актёраў, фільм атрымаўся. Мне, пасля працы з Нікіфаравым і Самсонавым, падалася, што Гутковіч вельмі беражліва ставіўся да аўтарскага тэксту, ніводнага дыялога без маёй згоды не змяніў. Шкадую, што Беларускае тэлебачанне так рэдка паказвае фільм "Атланты і карыятыды". Думаю, сучасны глядач, апоены наркатычнымі баевікамі, паглядзеў бы не без цікавасці, як людзі жылі, працавалі, кахалі, жаніліся, разводзіліся, якія праблемы іх хвалілі.

Але жыццё падкідвала не толькі праблемы, якія вырашаў Максім Карнач, яго кіраўнікі і папечнікі, не толькі радасці гэтага жыцця, — а ў мірны час народ умее радавацца, няхай сабе і не з багатым сталом. Нечакана грывнула катастрофа, роўная вайне, — выбух атамнага рэактара на Чарнобыльскай АЭС: радыяцыя накрыла амаль трэць Беларусі, многія раёны Украіны, Расіі. Хто вінаваты? Дырэктар, інжынераў станцыі пасадзілі. Але толькі цяпер называюць Гарбачова, Слонькова і многіх "вярхоўных", якія таілі ад народа маштабы катастрофы. А сапраўды, таілі. Мне яшчэ тады расказваў наш атамшчык Васіль Несцярэнка, як ён тры дні дамагаўся прыёму ў Слонькова і як той кароткі даклад яго назваў "чушыю".

Я ў гэты час быў дэпутатам Вярхоўнага Савета СССР ад раёнаў, якія прымыкалі да Чарнобыля, — Хойніцкага, Брагінскага, Лоеўскага, Рэчыцкага. Меў намер адразу ж паехаць туды, хоць Маша спалохала маё жаданне. Не ведаю, чаму звязаўся па тэлефоне з першым сакратаром Гомельскага абкама, раней я ехаў да выбаршчыкаў без папярэджання. Камай адгаварыў мяне, на радасць Машы: маўляў, нічога я не ўбачу, і людзям, выбаршчыкам, кіраўнікам раёна не да мяне. Паехаў першы раз у канцы мая. Пасля ездзілі з хойніцкімі хлопцамі, маімі маладымі сябрамі — Міколам Мятліцкім і Барысам Сачанкам. Трапілі на другое адсяленне: галасіла родная вёска Міколы Бабчын. І мы плакалі разам з жанчынамі, якія ўжо ведалі, што пакідаюць родныя хаты назаўсёды; у першых адсяленцаў жылі яшчэ ілюзіі: вернемся. Не помню, з якога факта завязаўся сюжэт. Ці не з рэплікі некага з кіраўнікоў, што жаніў сына ў той страшны красавіцкі дзень. А другі вельмі хваляваўся, што сына-афіцэра з Грузіі паслалі ў Афганістан.

Звязаў у адно. Пісаў ліхаманкава, як, можа, некалі ў маладосці "Глыбокую плынь". Ажно сэрца забалела. Напісаў хутка. Назву ўзяў з Бібліі, з "Адкрыцця Святога Іаана Багаслова": "Третий ангел вострубил, и упала большая звезда... Имя той звезды Польша..." Па-ўкраінску палын — чарнобыль.

Не хвалюся. Але другога такога рамана, як "Злая зорка", дагэтуль не чытаў у нашай літаратуры: знаёміцца з рускай, украінскай, як знаёміўся раней, магчыма масцей мала.

У маі 2003 года Беларускае тэлебачанне паказала фільм "Эпілог" (рэжысёр Ігар Дабралобаў). Сцэнарый мой па дзвюх кароткіх аповесцях, сюжэтна звязаных. Адразу пасля прагляду мне пазваніў наш добры паэт Раман Тармола і выказаў гарачую пахвалу:

— Прызнаюся, я не сентыментальны чалавек, але плакаў. Якая праўда пра жыццё інтэлігенцыі ў наш дэмакратычны час!

Фільм зняты гадоў сем таму і пасля прэм'еры ў кінатэатрах не дэманстраваўся. І на ТВ! Нехта з начальства сказаў, што фільм упадніцкі (жывём без цензуры!). Безумоўна, весялоці ў ім няма. Мастак, які прадае за мяжу свае карціны, у пустой майстэрні робіць вернісаж і, застаўшыся адзін, канчае жыццё самагубствам. А хто з нас не перажыў драму развалу Вялікай Дзяржавы, яўнай здрады кіраўнікоў, якія прадалі гэтую Дзяржаву?! Калі такое было ў гісторыі? Дзяржаўную маёмасць — бярэ хто хочаш: прыватызацыя! Адкуль у былых партыйных, савецкіх служачых грошы, каб купіць цэлыя камбінаты, нафтапрамыслы, руднікі, самалёты з аэрапортамі? А крамы псуцелі, ляснулі зберажэнні, якія людзі збіралі, можа, усё жыццё, у мяне 180 тысяч савецкіх рублёў — ганарары ад многіх выданняў у Саюзе, у іншых краінах. Што я

павінен быў рабіць — танцаваць ад радасці? Я стаяў па праспекце (тады Леніна) перад магазінам-салонам, дзе мастакі прадавалі свае працы. Быў халодны дзень, сыпаў снег. Ніколі там не прадавалі кнігі. Але на гэты раз нехта прадаваў і кнігі — тамы сусветнай літаратуры. Праўда, не пісьменнік, сваіх я ведаў. Але падумаў, што і сам мог апынуцца на яго месцы. І з калег маіх не адзін можа быць тут.

Першая з'ява новага жыцця. І вось такія першыя назіранні, новыя героі. Бачыў я пасляваенныя "талкучкі" і ў Польшчы, і дома, у Гомелі, у Чарнігаве, але "героі" іх не сталі героямі твораў літаратуры, кіно — адзіныя эпізоды, фон. А тут з'явіліся новыя героі, не, антыгероі, яны вызначалі ход жыцця. І адпаведна — новыя сюжэты. Былі, праўда, раманы пра Астана Бэндэра. Але гэта смехатворчасць першых паслярэвалюцыйных гадоў. Пасля Вялікай Айчыннай вайны такія тыпы ў раманых не з'яўляліся. У жыцці пайшлі зلودзеі іншыя — кралі мільёны.

Пасля назірання, як прадаюцца мастацкія карціны, кнігі, зацярушаныя снегам, і ніхто іх не купляе, я напісаў першыя аповесці "Paradies auf Erden" і "Вернісаж", не ўласцівыя маёй творчасці. Яны спадабаліся не толькі кінарэжысёру Дабралобаву, а і многім маім калегам. Не ведаю, як чытачам: тыражы адразу рэзка ўпалі, пісем не было. Не да нашых фантазій людзям!

Пачалося новае жыццё, цікавае. Па-рознаму здабывалі славу і мастакі, і палітыкі.

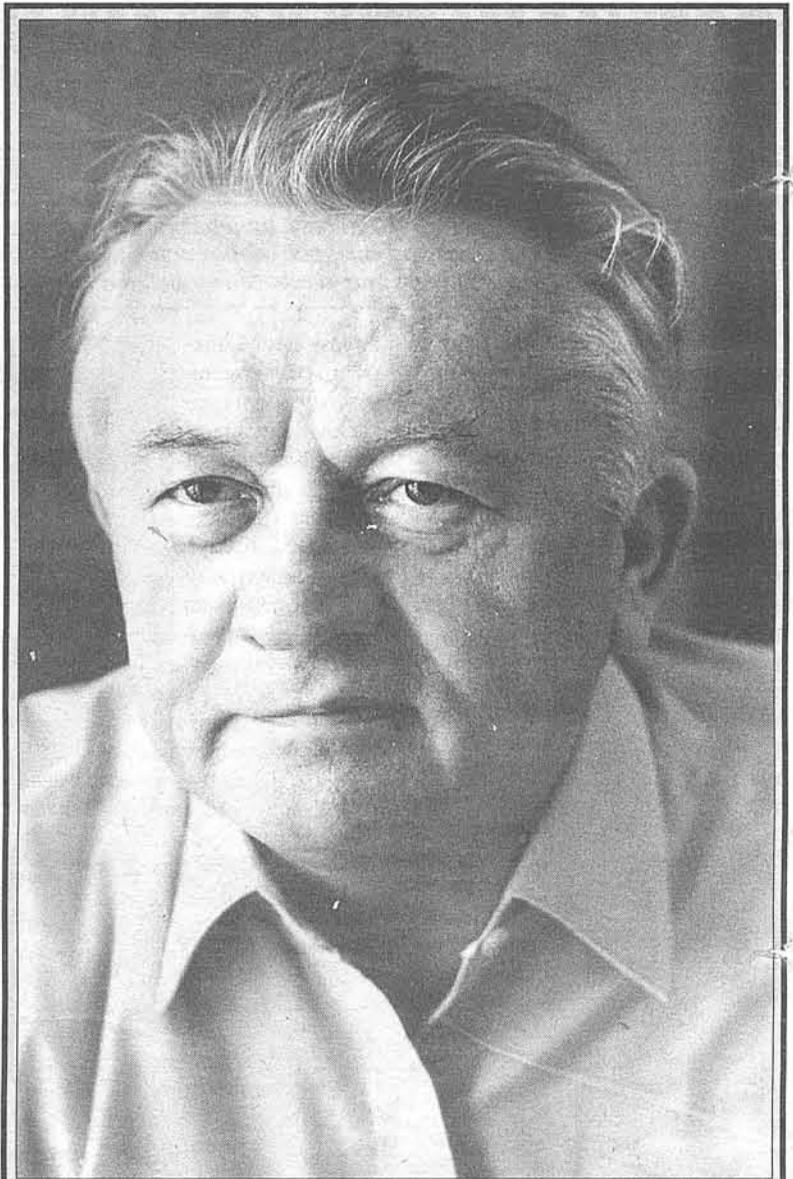
Пачаўся новы этап маёй творчасці. За дзесяць гадоў я выдаў чатыры кнігі (адна для дзяцей — успаміны майго маленства). "Сатанінскі тур", "Палеская мадонна", "Пошукі прытулку" — для дарослага чытача накладам 3–4 тысячы (пасля стотысячных і мільённых).

На новым этапе творчасці на раман замахнуцца не маю сілы, баюся, што не скончу, хоць сюжэт ёсць; не дазваляе старасць. Новыя сюжэты не шукаю — яны прыходзяць самі.

Нядаўна тры дацэнты БДУ (Вольга Казлова, Ніна Рашэтнікава, Таццяна Шамякіна) прыйшлі да мяне дадому з доўгім спісам пытанняў і з кінааператарам: рабіць вучэбны фільм для сярэдняй школы. Перад асобнымі пытаннямі стаялі прозвішчы іх аўтараў — вядомых літаратуразнаўцаў: Алега Лойкі, Міхася Тычыны, Алеся Бельскага, Рагойшы-малодшага. Некаторыя пытанні аказаліся парадаксальнымі. Напрыклад: ці можна мае творы аднесці да мадэрнізму ці нават постмадэрнізму?

Не! Я ўсё доўгае творчае жыццё быў рэалістам. Ім і застаўся на новым этапе! (Не мая віна, што сённяшняе жыццё — сучасны постмадэрнізм, а хутчэй абсурдызм.) Рэалістам памру! Ва ўсялякім разе, думаю пра завяршэнне свайго шляху цвяроза і рэальна. Слаўлю Бога, што Ён даў мне гэтае жыццё і нейкі талент.

3.06.2003.

Колькі слоў ад аўтара

"Я імкнуўся да аднаго: быць праўдзівым, дакладным у паказе складаных рэаліяў пасляваеннай рэчаіснасці"

Мне вельмі прыемна, што ўслед за часопісам "Польмя" газета "Голас Радзімы" надрукавала мае "Начныя ўспаміны" — плён усхваляваных роздумаў пра наша ўдаўняе мінулае, літаратурнае жыццё-быццё. Пішучы, я імкнуўся да аднаго: быць праўдзівым, дакладным у паказе складаных рэаліяў пасляваеннай рэчаіснасці. Наколькі гэта мне ўдалося, меркаваць чытачам.

І ўдвай мне прыемна, што гэтыя ўспаміны пабачылі свет у выданні, якое прызначана нашым суайчыннікам за мяжой (а гэта ж, кажуць, амаль трэць беларусаў), у газеце, якая неўзабаве можа адзначыць сваё пяцідзясяцігоддзе. За гады сваёй творчай дзейнасці я неаднаразова з задавальненнем выступаву на яе старонках, асабліва калі быў (з 1987 года) старшынёй Беларускага камітэта абароны міру. Дарэчы таксама прыгадаць, што менавіта ў той час, калі я

ўзначальваў выдавецтва "Беларуская Энцыклапедыя", там пабачылі свет першыя тамы пасцітомнага энцыклапедычнага даведніка "Беларускія пісьменнікі", дзе ўпершыню была прадстаўлена ўся беларуская літаратура — і самой Беларусі, і суседняга замежжа, у тым ліку і Беласточчыны, дзе мне да вайны давялося крыху папрацаваць, і далёкай эміграцыі.

Хочацца спадзявацца, што нашы суайчыннікі за мяжой, якія ўнеслі вялікі ўклад у сусветную цывілізацыю, не раз прыцягнуць увагу — прытым большую, чым дагэтуль — беларускіх пісьменнікаў.

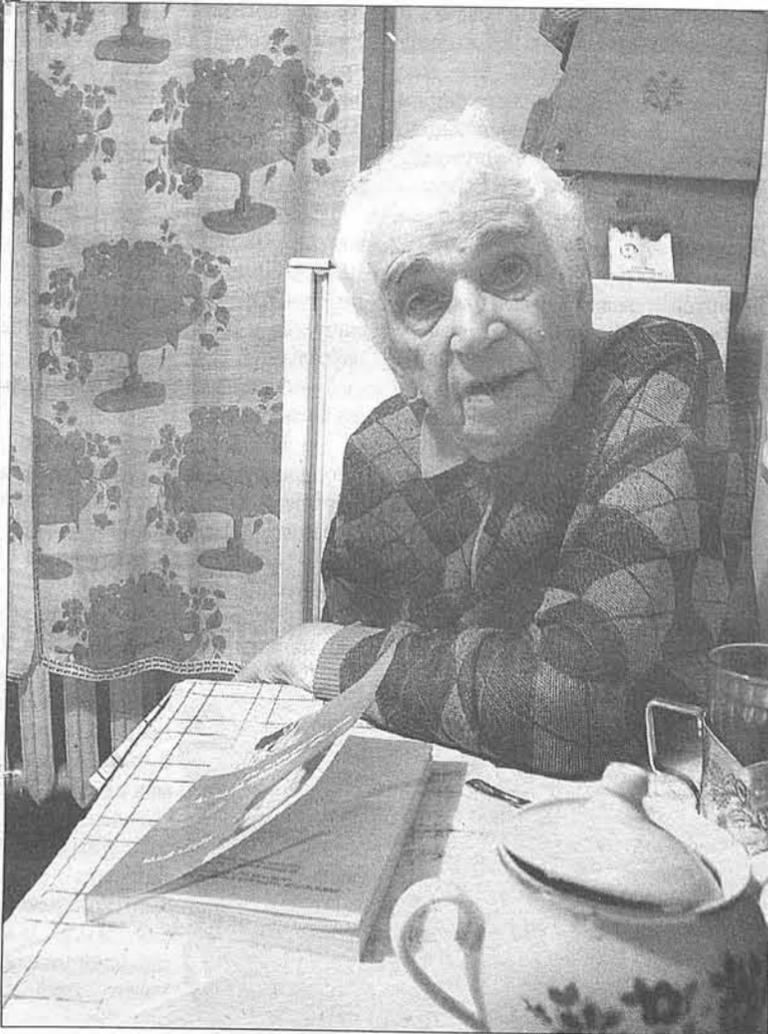
Шчасця вам у жыцці, дарагія суродзічы, часцейшага прабывання на айчыннай зямлі! Радзіма ва ўсіх нас — адна. І някі дабрабыт ці камфорт яе не заменіць.

Іван ШАМЯКІН,
народны пісьменнік Беларусі.
Верасень 2004 года.

АД РЕДАКЦЫІ. 14 кастрычніка, калі гэты нумар быў падрыхтаваны да друку, прыйшла сумная вестка: не стала Івана Шамякіна. Магчыма, прыведзеныя вышэй радкі з'яўляюцца апошняй яго публікацыяй. Яны сведчаць, што Іван Пятровіч пікавіўся нашай газетай, нават знаходзячыся ў бальніцы.

Страта

ВЕК ГІРША РЭЛЕСА

З патрыярхам яўрэйскай на ідыш літаратуры я пазнаёміўся дзякуючы "Голасу Радзімы". Рых-

туючы да друку вершы яўрэйскіх паэтаў, якія загінулі на вайне, у перакладах Рыгора Барадуліна,

мне патрэбна было зрабіць прадмоўкі да кожнага з аўтараў. І тады дзядзька Рыгор пазнаёміў мяне з Гіршам Рэлесам, які ведаў тых паэтаў асабіста!

Маё першае інтэрв'ю з Рэлесам было надрукавана менавіта ў "ГР". Называлася яно "Спадзяюся паспець...". Назва ўзнікла не выпадкова і стала сімвалічнай. Некалі, праводзячы мяне, Рыгор Львовіч (так называў я Рэлеса) раптам сказаў: "Ведаеце што... Я хачу перачытаць "Вайну і мір". І спадзяюся паспець..."

Нарадзіўся Гірш Рэлес у далёкім 1913 – у год, калі Багдановіч выдаў свой "Вянок". Працаваў выкладчыкам, журналістам, літработнікам, спраўджаваў у друкарні наборы газет... І ўсё жыццё быў паэтам. Тонкі лірык, ён і пайшоў ад нас паэтам. У мяне захаваўся запіс, дзе Рыгор Львовіч у 91 год чытае свае вершы. Трэба бачыць, колькі душы, колькі эмоцый і пачуцця выпраменьваў гэты ўжо далёка не малады чалавек! Два з паловай гады мы раз за разам запісвалі на дыктафон яго ўспаміны. Засталося каля 20 аўдыёкасет, а таксама больш за 500 здымкаў, паўтадзіны відэа.

Рыгор Рэлес спадзяваўся паспець – і паспеў.
Бывайце, Рыгор Львовіч!..

Глеб ЛАБАДЗЕНКА.
НА ЗДЫМКУ: апошняе прыжыццёвае фота Гірша Рэлеса. (Друкуецца ўпершыню).

Дэбют

Павел Свардлоў даўчваецца на журфаку БДУ. Мне вельмі захацелася надрукаваць Паішавы творы пасля таго, як я пачуў іх у аўтарскім выкананні. Бо чытаць сваю іранічную прозу ў Паішы атрымліваецца надта ж ужо добра! Наш герой тіша таксама вершы і складае крывжаванкі. А проза Паішава – гэта як вершы, запісанья ў форме крывжаванак.

сама адчуваю ўнутры сябе гэтае нешта. Гэта сцяна, гэта джала. Але я не сказаў.

Гэтая сцяна – гэта я сам. За думкамі я не заўважыў, што ў размове ўзнікла няёмкая паўза. О, як яна пагражае нашаму крухкаму знаёмству! Яна паспяпалася спытаць, дзе я вучуся.

Я буду журналістам. Яна зноў усміхнулася: а зараз ты хто?

Так, ногі ды галава. І

Павел СВЯРДЛОЎ

ТРАЛЕЙБУС

Я не люблю знаёміцца з дзв'ючатамі ў тралейбусах. Нам заўсёды выходзіць на розных прыпынках, а нават калі не, дык адразу пасля дзв'ярэй мы абавязкова разыходзімся ў розны бакі. Гэта лёс, і я ніколі не спрабаваў нічога зрабіць з ім. Разумныя людзі не змагаюцца з лёсам. Я прымаю свой лёс такім, які ён ёсць.

Яна ўвайшла на «Ракеце», я адразу заўважыў яе. Яна прыцягальная. Рэзкія рысы твару і рудыя валасы: хутчэй за ўсё фарбаваныя. Яна час ад часу падымае на мяне вочы, але не падзізе да мяне, і я не крануся з месца. Ёсць паміж намі нешта, што робіць усё астатняе між намі немагчымым. Мы ж незнаёмыя. Гэта толькі думка такая, што маладыя хутка сыходзяцца, яна мне ўжо надакучыла. Не магу. Не крануся.

Толькі калі яна першая...
- Привет.
Я не спяшаюся з адказам, а толькі гляджу ёй у вочы. Потым кажу:

- Прывітанне.
І хутка дадаю, бо разумею, што яна шмат сілаў пусціла на тое, каб пачаць. Яна нервуецца. Што калі зараз не зрабіць крок насустрач... Але так лёгка кроцьчыць да таго, хто запрашае цябе! Я дадаю:

- Як цябе зваць?
Банальна, але пра што яшчэ запытацца ў незнаёмай? Яе зваць Лена. А мяне – Паша.

- Паша, ты всегда говоришь по-белорусски?
Люблю гэтае пытанне, заўсёды яго чакаю і не разумею тых, каго яно нервуе. Не, я гутару па-беларуску не заўсёды, а толькі калі знаёмлюся з дзв'ючатамі.

Усміхаецца. Яна ўжо даўно хоча размаўляць на беларускай мове, але нешта заўсёды перашкаджае ёй. Складана змагацца з тым, што знаходзіцца ўнутры цябе.

Так, хацеў сказаць я, бо я так-

страўнік яшчэ баліць час ад часу.

Ногі, галава ды страўнік? Няблага. А можа яшчэ што-небудзь ёсць?

Гэта яна сказала па-беларуску. Так, людзі дапамагаюць адзін аднаму вырашаць – і змяняцца. Але ці доўга працягнецца наша размова?

- Колькі ты жадаеш, – адказала яна, – я не спяшаюся. Я люблю грамадскі транспарт. Тут можна сустрэць цікавых людзей.

Хто ж ты такая? Ці не варта скончыць гэтую размову хутчэй, пакуль тралейбус яшчэ не павярнуў на Будзёнава? У мяне ў запасе яшчэ ёсць колькі прыпынкаў, таму я працягваю:

- Адкуль жа ты ведаеш, што я цікавы чалавек?

(Я ўпэўнены, што апошняе яе фразы адносілася да мяне).

Ты ж зусім не ведаеш мяне! Яна маўчыць, бо маё пытанне гучыць як абвінавачванне. Ты маніш, я нецкавы. Я не прымаю панцаў. Я не заслугоўваю... гэты панец... ён не для мяне.

Яна маўчыць. Адчуваю, яна разумее мяне, але што ты тут скажаш? Здаецца, яна гатовая адварнуцца. Яна здаецца.

- Дзякуй за размову. Я пайду.

- Ідзі.
Я выходжу на Даўгабродскай, з нейкай палёгкай чую, як за спінай бразгаюць дзверы. Але наступная думка перакульвае мяне. Што я страціў? Я ж нешта страціў! Я азірнуўся і ўбачыў яе твар у акне. Сумны, вельмі сумны твар. Я падышоў да лаўкі і сеў. І зноўкі зірнуў, але тралейбус ужо заварочваў на Ванеева. Яна, здаецца, глядзела на мяне.

Я буду чакаць яе тут, пакуль гэты тралейбус не вернецца. Яна лобіць тралейбусы. Яна абавязкова зробіць круг і прыедзе сюды. Яна здагадаецца.

Вядучы рубрыкі Глеб ЛАБАДЗЕНКА.

Дата

Каласок на мінным полі...

З нагоды 80-годдзя з дня нараджэння Артура Вольскага

Можа, выдумаў я сьвітанне, ідучы, як сляпы ўначы?

Здзіўляцца сваёй такой выдумцы можа толькі сапраўдны паэт, якому хапіла цемры жыцця.

Паэт да гаркоты шчыра прызнаецца ў першую чаргу сабе самому:

...спазнаў *былых сяброў зларадны сьмех і любяе жанчыны зьведаў здраду.*

Але на іншых я *не паляваў, ня пляміў сэрца ў зьвадзе,*

як у здрадзе.
У самы змрочны момант *маляваў*

я сам сабе сьвятло

на даляглядзе.

Паэт гэты – Артур Вольскі. Гэта яму ў далёкім 1949 годзе ў Хабараўску, дзе праходзіла першая пасляваенная канферэнцыя далёкаўсходніх пісьменнікаў, Аляксандр Твардоўскі параіў: "А ты, старшына, не валяй дурака, пиши по-белорусски!.." Калі старшына першай стацыі Артур Вольскі пачаў чытаць вершы на рускай мове, дзе была зарыфмавана марская тэрміналогія, Аляксандр Твардоўскі недзе на сярэдзіне перабіў марскога паэта: "А гавораць, старшына, ты і па-беларуску пішаў?"

Усюды, дзе ні працаваў Артур Вольскі, а гэта часопіс "Вясёлка", Тэатр юнага глядача, **в ы д а в е ц т в а** "Юнацтва", ён змагаўся за беларускае слова, за яго годнасць і чысціню.

Асобнае даследаванне трэба рабіць пра вершы і п'есы для малой змены, пра якую Вольскі заўсёды клапаціўся.

Прыгадваецца, як ён кіраваў літаб'яднаннем пры "Чырвонай змене", якое наведвалі Генадзь Бураўкін, Сымон Блатун, Васіль Зуёнак, Барыс Сачанка, Янка Сіпакоў, Міхась Стральцоў, Уладзімір Паўлаў – можна доўга працягваць пералік літаратурнай сяброўны пачатку 60-х гадоў. Беларускай мове і волі быў верны паэт.

А волі не бывае ўволю.
Яе дасхочу не бывае.
Як каласок на мінным полі,
Яна паволі высьпявае.

Паэт не дажыў да свайго 80-годдзя, але яшчэ доўга будучы жыць яго лепшыя творы.

Рыгор БАРАДУЛІН.
НА ЗДЫМКУ: Артур ВОЛЬСКІ ў час сустрэчы са школьнікамі.
Фота з архіва аўтара.

(Нехта з мясцовых масцітых, пэўна, сказаў.)

І ў адказ загучала беларуская мова.

Твардоўскі раптам на чысцючэй беларускай мове запытаўся, ці друкаваліся вершы ў Беларусі. У перапынку жывы класік яшчэ раз параіў Вольскаму пісаць па-беларуску.

І да канца дзён сваіх Артур Вольскі верна служыў беларускаму слову. Як прысяга, як малітва, гучаць радкі:

Ёй –самароднай,
самай роднай –
ні крыўдай нізкай,
ні апіскай ня здраджу.
Самай неабходнай
Яна мне стала.
Самай блізкай.

Вандроўнік з Находкі Іван Гарохаў

У свае 62 гады жыхар Находкі, які родам з Крупскага раёна, Іван Гарохаў поўны сіл. Уявіце сабе: сесці на веласіпед і праехаць ні многа ні мала – 10 тысяч кіламетраў па маршруце Находка-Чыта-Краснаярск-Чэлябінск-Віцебск. У рэдакцыю газеты "Голас Радзімы" ён завітаў, пакінуўшы свой веласіпед каля ўваходу, паказаў мускульнае спартыўнага выгляду і здзіўленай энергіі і імпульсам. Безумоўна, гэта не першае яго падарожжа. Вандраваў і па моры, і па сушы. Некалькі разоў удзельнічаў у марафоне ў Маскве і Уладзівастоку. Адным словам, жыццё Івана Усцінавіча насычанае. Калі дадаць, што значную яго частку плаваў па марах, акіянах, працуючы электрамеханікам на суднах, атрымліваецца асоба сапраўды цікавая.

У Находку Івана Гарохава паклікала марская рамантыка. Тады, у 1966 годзе, шмат гаварылі пра вольны дух, цуд начнога вогнішча і песень пад гітару. Фёдар Конюхаў са сваімі вандроўкамі быў амаль легендай. Яго імя стала прыцягальным і для Івана Гарохава. Дарэчы, з ім ён здзейсніў веларабег да 40-годдзя Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. З ім жа аб'ездзіў паўвостраў Камчатку. "Калі маеш прагу вандраваць і трапляеш, як кажуць, у таёжныя рукі, гэта становіцца тваёй сутнасцю і здаецца лепшым у жыцці", – дзеліцца Іван Усцінавіч.

Размову з ім мы пачалі з пытання, колькі праехаў, што бачыў і якая сіла так неадольна цягне некуды з дому.

— Не лоблю пытанне пра адлегласць, якую праехаў. Гэта ж толькі арыфметыка. Я выехаў 9 мая, у Дзень Перамогі, якой, як і Усходняму парту прысвяціў свой веларабег. Праехаў каля 10 000

кіламетраў. Еду спакойна каб бачыць наваколлі. Ды вязу ж усё неабходнае н сабе.

Сярэдняя хуткасць – 65 кіламетраў. Безумоўна, былі дні, калі ехаў хутчэй, здараліся доўгія гадзіны вымушанага ці жаданага адпачынку. Галоўнае не колькі, а як і што бачыў. Дарэчы, падчас паездкі я раблю і здымкі. І гэта цудоўная памяць на ўсё жыццё.

У Беларусі жывуць усе мае родзічы. Таму абавязкова езджу па гаспях. Быў у Наваполацку, Глыбокім, Лагойску, Новалукомлі, Барысаве. Наведаў малую радзіму.

— Якое ваша ўражанне ад Беларусі?

— Я не быў тут больш за 10 гадоў. Беларусь вельмі выйграе ў параўнанні з тым, што бачыш у Расіі. Тут адчуваецца чысціца. На палях – амбайны. Пасвіцца сьвёла. Людзі траюць. Мяне ўразіла, што каля ойнай вёскі стаіць рыж – дзе аталічны, дзе раваслаўны. Для мяне вельмі важна і тое

што тут добрыя дарогі.

Каб адчуць дух сапраўднай вандроўкі, цікава апынуцца ў бязлюдным месцы. І я начаваў там, дзе, акрамя мяне і веласіпеда, толькі вогнішча ды мядзведзі. Уявіце сабе: бывала, што на працягу тыдня едзе па Расіі і не бачыш нічога, акрамя канопыны і рамонкаў.

— Ваш адзіны спадарожнік – веласіпед?

— У гэтай вандроўцы сапраўды так. Ён мой карабель і сябар. Нават калі разбіваю лагер ноччу, думаю ў першую чаргу пра яго, не пра сябе. І начуе ён у палатцы, і дагледжаны заўсёды.

— А вяртацца будзеце таксама на веласіпедзе?

— Не. Я вырашыў з'ездзіць у Находку, каб вырашыць арганізацыйныя пытанні са сваім пераездам у Беларусь.

— Дык вы вяртаецеся ў Беларусь?

— Я старэю. І той час, што мне адпущаны, хачу пра жыццё на Беларусі. Думаю набыць сабе дом. І справа не толькі ў тым, што гэта мая радзіма. Хоць усё сваё жыццё сапраўды марыў зярнуцца сюды. Былі канкрэтныя абставіны, зарабіў пенсію і гэтак далей. Не ведаю, ці паверыце вы мне. Зокны маёй кватэры ў Находцы выходзяць на мора. Дык я гляджу на яго з асякрайнасцю і думаю пры гэтым пра балота. А самае алоўнае: мне сапраўды больш падабаецца тутэйшы лад жыцця, дносны між людзьмі. Можна казаць, сёння я выбіраю Беларусь.

Алена СПАСЮК.

НА ЗДЫМКУ: Іван ГАРОХАЎ каля рэдакцыі "Голасу Радзімы". Фота Яўгена КАЗЮЛІ.

Два сусветы: вада і неба – падуладныя адной жанчыне

На працягу тыдня ў Кацярыны Мазаквай пяць дзён праходзіць у шалёным рытме гарадскога жыцця. А потым яна трапляе ў дзве палярныя стыхіі – неба і ваду

— Даўнія чытачы "Голасу Радзімы" ведаюць, што вы доўгі час займаліся парашутным спортам, зрабілі больш як тры тысячы скачкоў. Як прыйшла ідэя пацаць ныраць з аквалангам?

— Больш за дваццаць год я ў парашутным спорце. Думала, што менавіта неба – мая стыхія. Але азарт падштурхнуў зазірнуць у іншы свет – падводны. Сябры, якія займаюцца дайвінгам, навучылі ныраць з аквалангам, а я, як бы ў адказ, іх – скакаць з парашутам. І вось ўжо на працягу трох гадоў сумяшчаю гэтыя два захапленні: па пятніцах апускаюся ў падводны свет, па суботах і нядзелях апынаюся пад купалам парашута ў небе. Я па знаку задзяка вадалей, мае дзве стыхіі – паветра і вада.

— Ці можна параўнаць гэтыя два віды спорту па адчужанні і ўражанні?

— Неба – гэта адзін свет, вада – зусім іншы. Яны розныя. Падобныя, мабыць, толькі тым, што ні той, ні іншы нельга параўнаць з зямлёй. Калі ляціш у паветры ці

аказваешся на глыбіні, адчуваеш сябе чужым, разумееш, што гэта свет іншых істот, а ты там толькі госьць.

— Ці існуе сярод дайвераў такое паняцце, як дух саперніцтва? Што менавіта для вас з'яўляецца галоўным у дайвінгу?

— У кожнага розныя мэты. Нехта хоча апусціцца як мага глыбей. Для мяне ж галоўнае – атрымаць задавальненне, хоць на час апынуцца ў іншым свеце, убачыць яго прыгажосць, паназіраць за жыццём водных істот. Часта вадзяныя падарожжы сняцца па начах.

Мне вельмі падабаюцца кнігі Жака Іва Кусто, які і з'яўляецца пачынальнікам дайвінга. У адным з яго твораў ёсць такая думка, што чалавек – чужынец у свеце вады і, каб наблізіцца да яго, трэба там растварыцца. Калі атрымліваецца так зрабіць, па-сапраўднаму адпачываеш. Яшчэ трэба сказаць, што гэта свет невыдомы, загадкавы. І заўсёды, калі ты там знаходзішся, прысутнічае пачуццё страху. Таму, займаючыся

дайвінгам, змагаешся са сваімі фобіямі, праяўляеш сябе. Што ж датычыцца саперніцтва сярод дайвераў, у нас такога няма. Кожны шукае поўнай асалоды, ніхто не хоча, каб яму перашкаджалі, таму ўсе расплываюцца ў розныя бакі, а ўражаннямі дзелімся пасля ўсплыцця.

— Каб займацца дайвінгам, трэба прайсці спецыяльную падрыхтоўку?

— Я нідзі спецыяльна не рыхтавалася і лічу, што гэтаму можна навучыцца пры дапамозе тых, хто ўжо мае вопыт. Тым больш, што глыбока я не апускаюся, амаль заўсёды на 4-5 метраў (менавіта на такой глыбіні бачыш прыгажосць). Нанэўна, для тых, хто нырае на 20-30 метраў, патрэбны сертыфікаты. Дзесьці праз два гады майго дайверскага захаплення захацела сабе правесці: пайшла ў басейн, дзе мне падрыхтавалі такія ж іспыты, як і тым, хто збіраецца стаць прафесійным дайверам. Я навінна была ўяўляюся ў экстрэмальных сітуацыях: як справіцца з вадой пад маскай

ці як дыхаць удваіх з аднаго акваланга. Я змагла прайсці ўсе іспыты і зразумела, што галоўнае не губляць самавалоданне, ніколі не панікаваць.

— Ці трапілі вы на самай справе ў якія-небудзь экстрэмальныя сітуацыі? Як вы з імі спраўляліся?

— Аднойчы вырашылі апусціцца ў начны час. Гэта вельмі цікава, і ўражанні зусім іншыя, чым днём. Бачыш толькі фрагмент падводнага свету, толькі тое, што трапляе пад святло ад ліхтара. Але раптам ён патух, стала жудасна і непрыемна. Прышлось ўсплываць. Быў іншы выпадак, калі глыбока і рэзка апусцілася і раптам адчула моцны боль у вухах і галаве, ужо рыхтавалася да ўсплыцця, але мяне настолькі захапіла ўсё тая ж прыгажосць, што я забылася пра боль. А ўвогуле нічога дрэннага не здарыцца, калі швэрта ведаеш, на што ты здольны, і захоўваеш спакой у любой сітуацыі.

— У якіх вадаёмах Беларусі вы апускаецеся? Ці займаецеся

дайвінгам у зімовы час?

— У Беларусі ёсць цудоўныя месцы, асабліва ў Віцебскай вобласці, куды мы ў асноўным і выезджаем: гэта вельмі чыстае возера Крывое, возера Генькава, Доўгае (там я апускалася першы раз). Зіма – вельмі цяжкі перыяд: увесь час чакаеш вясны, калі можна будзе апусціцца. Гэта час падрыхтоўкі да наступнага сезона. Хаджу ў басейн, чытаю спецыяльную літаратуру пра дайвінг.

— Ці займаліся вы дайвінгам у іншых краінах? Аб якіх дайверскіх дасягненнях марыцеся?

— Пакуль я не выезджала за межы Беларусі з гэтымі мэтамі. Безумоўна, хацела б апусціцца ў Чырвоным моры ці ў Адрыятычным. Зараз рыхтуюся перайсці на іншы ўзровень – ныраць глыбей, займацца падводным паляваннем. Зраблю ўсё магчымае, каб мае мары ажыццявіліся. Галоўнае – жаданне. Будзе жаданне, з'явіцца ідэя, як яго зрабіць рэальнасцю.

Гутарыла
Кацярына НЕМАГАЙ.

Рывок Канстанціна СІЎЦОВА

“Золата” ў групавой гонцы сярод тых, каму няма 23 гадоў, заваяваў беларус Канстанцін СІЎЦОЎ.

У веласіпедных колах моладзь да 23-х называюць “андэры”. Канстанцін СІЎЦОЎ перамог “андэраў” усёй планеты і стаў паважаным веласіпедным мужчынам. Па паведамленні канала “Еўраспорт”, літаральна адразу пасля фінішу Канстанцін падпісаў прафесійны кантракт с саліднай італьянскай велагрупай “Фаса Бартола”. Такім чынам, у Беларусі з’явіўся гоншчык экстра-класа. Іх цяпер у нас два: Усаў і Сіўцоў.

Аквапарк у Гродне

Пасля рэканструкцыі у Гродна адкрыўся фізкультурна-аздараўленчы комплекс. Цяпер ён падзелены на тры часткі і акрамя чатырох плавальных дарожак даўжынёй 50 метраў уключае аквапарк і дзіцячы басейн. У аквапарку можна праімчацца па табягану з вадой (пластыкавы жолаб) даўжынёй 50 метраў уніз па спіралі з хуткасцю 25 кіламетраў у гадзіну і акунуцца ў басейно Тут жа ўстаноўлена і шырокая горка, з якой можа адначасова слізгаць некалькі чалавек. Для павышэння жывцёвага тонуся маюцца джакузі, гідромасаж, каскады, гейзеры, вышкі для скачкоў з трампліну.

Да паслуг наведвальнікаў — сауна з фінскім абсталяваннем, абноўленая спартыўная зала, масажныя, душавыя, распранальныя памяшканні еўрапейскага класу.

Футбол 7 трапных удараў

Матч адборачнага цыкла да чэмпіянату свету-2006 паміж нацыянальнымі зборнымі Беларусі і Малдовы, несумненна, для абсалютнай большасці айчынных балельшчыкаў і спецыялістаў стаў бальзамам на душу: такой вынікавай і, самае галоўнае, цікавай гульні сталічны стадыён “Дынама” ўжо даўно не бачыў. Бадай, нешта падобнае можна было назіраць вясенню 2001 года, калі беларуская каманда ў аналагічным кваліфікацыйным турніры прымала каманду Польшчы. Тады (лік матча быў 4:1) аўтарам чатырох галоў стаў Раман Васілюк. На гэты ж раз галевая ўдача пачаргова ўсміхнулася Сяргею Амелянчуку, Віталю Кутузаву, Віталю Бульгу і Максіму Рамашчанку, да таго ж вароты Васіля Хамутаўскага засталіся “сухімі” - 4:0.

Наступны матч нацыянальнай зборнай Беларусі па футболе з італьянцамі правяла ў Парме. Гульня атрымалася азартная. Тэаглядзеў тэлетрансляцыю не шкадуецца, што змарнавалі час. Хоць беларусы і праігралі, але дастойна — 3:4.

P.S. Зараз у сусветнай класіфікацыі нацыянальная зборная па футболе займае 73 пазіцыю.

Старонку падрыхтавала Вераніка ГОМАН.

ТЭНІС: што было і што будзе

Сенсацыя Кубка Дэвіса

Беларускія тэнісісты ў гэтым годзе прымусілі свет гаварыць пра сябе. Такіх вяршынь у вялікім тэнісе беларусы за ўсю сваю дзесяцігадовую гісторыю выступленняў на спаборніцтвах турніру Кубка Дэвіса дасягнулі ўпершыню. Перамагчы каманду Германіі, а затым вельмі моцных расійскіх і аргенцінскіх тэнісістаў — справа нялёгка. Але гэта змаглі зрабіць нашы зоркі, цяпер лобіміцы ўсіх беларусаў Максім Мірны і Уладзімір Ваўчкоў, якім дапамагалі маладыя Аляксандр Скрыпко і Андрэй Каратчэня.

Але ж дайсці да сусветнага тэніснага Алімпу беларусы не змаглі. Ім перашкодзілі амерыканцы. Па праўдзе сказаць, нікога не здзівіла, што другая ракетка свету Эндзі Родзік, Марцін Фіш і браты Боб і Майк Браўнны акажуцца мацнейшымі за беларускіх спартсменаў. Амерыка ўдзельнічае ў спаборніцтвах Кубка Дэвіса на працягу 105 гадоў, з таго самага часу, калі студэнт Гарвардскага ўніверсітэта Двайт Дэвіс вырашыў арганізаваць спаборніцтва паміж Злучанымі Штатамі і Вялікабрытаніяй. Амерыка — моцная тэнісная дзяржава, рыхтуе спартсменаў, якія заўсёды настроены на перамогу, таму што прадстаўляюць краіну-заснавальніцу турніру Кубка Дэвіса.

Як стаць зоркай сусветнага тэніса

На працягу дзесяці гадоў Мірны і Ваўчкоў набіраліся вопыту ў зборнай Беларусі. І ўвесь гэты час яны займалі першы радкі ў беларускім рэйтынгу. Раўнаважных ім спартсменаў у краіне няма. А ўсё таму, што ў свой час ім удалося прайсці зарубежную школу падрыхтоўкі, працягваюць і зараз там трэніравацца. У Беларусі, на жаль, няма магчымасці “ствараць” зорак тэніса. Хоць і існуе зараз Рэспубліканскі цэнтр алімпійскай падрыхтоўкі, дзе сабраны самыя таленавітыя юныя тэнісісты, гэтага недастаткова. Пераход з юнацкага спорту ў сталы — вялікая і пакуль невырашальная праблема мужчынскага тэніса. З 14 да 19 гадоў у юнакоў — час сталення. Яны яшчэ не могуць змагацца ў сталых спаборніцтвах з двухметровымі тэнісістамі, якія падаюць мячы з хуткасцю больш чым 200 кіламетраў у гадзіну. Спартсменам трэба ў гэты час праводзіць 25-30 турніраў у год, якія праходзяць на працягу тыдня, недзе 25-30 тыдняў у год тэнісіст павінен правесці ў ванд-

раванні па розных краінах.

Зараз у Злучаных Штатах вучацца тры беларускія тэнісісты — Максім Бельскі, Арцём Бурмістраў і Аляксандр Скрыпко. Самым перспектыўным сярод іх лічыцца А.Скрыпко. Ён вучыцца ў амерыканскім універсітэце, там і трэніруецца. Нядаўні матч Кубка Дэвіса паказаў відавочны прагрэс маладога тэнісіста. Капітан беларускай каманды звяртае таксама ўвагу і на 15-гадовага Андрэя Каратчэню, які ў 2003 годзе заняў трэцяе месца ў складзе каманды на еўрапейскім першанстве і стаў чэмпіёнам Еўропы ў асабістым заліку, і на 16-гадовага Дзмітрыя Новікава, які ў 2002 годзе аказаўся пераможцай еўрапейскага турніру серыі “Мастэрс” і ў выніковым еўрапейскім рэйтынгу заняў трэцяе месца. У А.Каратчэні сёлета з’явілася магчымасць паехаць вучыцца ў Італію. Ёсць яшчэ адзін перспектыўны спартсмен — Уладзімір Ігнацік, першы па рэйтынгу сярод сваіх еўрапейскіх аднагодкаў.

Радасці жаночага тэніса

У жаночай нацыянальнай зборнай амаль завяршылася змена пакаленняў. У дарослым тэнісе жанчынам прабіцца лягчэй. Напэўна, таму, што ён лічыцца не такім хуткім, як мужчынскі і маладзёжны. Ужо зараз можна гаварыць, што час Наталлі Зверавай і Вольгі Барабаншчыкавай прайшоў. Гэта разумеюць і самі тэнісісткі. Барабаншчыкава, напрыклад, вырашыла змяніць спецыфіку дзейнасці і заняцца сольнай кар’ерай у шоу-бізнесе. На змену ім у спорт прыйшлі Таццяна Уварава, Настасся Якімава, Дар’я Кустова. Кожная з дзяўчат вызначылася ў маладзёжным тэнісе, выйгравалі неафіцыйныя чэмпіянаты свету. Прычым, калі Д.Кустова праявіла сябе як добры парны ігрок, то дзве іншыя спартсменкі — яскравыя індывідуальныя тэнісісткі. Яшчэ больш маладзёжныя — 16-гадовая Вольга Гаварцова і 15-гадовая Вікторыя Азаранка сталі чэмпіёнкамі Еўропы і прызёрамі чэмпіянату свету. Увогуле, жаночы тэніс можна назваць паспяховым. Нацыянальная каманда ўжо зараз выступае на Кубку Федэрацыі (аналаг мужчынскага Кубка Дэвіса). Ёсць надзея, што з цягам часу дзяўчаты змогуць паўтарыць дасягненні беларускай зборнай, якая ўжо ўваходзіла ў эліту жаночага сусветнага тэніса.

Кацярына НЕМАГАЙ.

P.S. У Мадрыдзе адбылася жараб’ёўка Кубка Дэвіса-2005. Па яе выніках нацыянальная зборная Беларусі 4-6 сакавіка ў першым крузе турніру ў гасцяках будзе супрацьстаяць тэнісістам Румыніі. Наша дружына была на жараб’ёўцы ў групе наймацнейшых каманд пад нумарам 8. У апаненты ёй дастаўся не самы тытулаваны сапернік, асноўныя дасягненні якога прыйшліся яшчэ на 60–70-я гады. У цяперашнім розыгрышы турніру румыны дома пацярпелі паражэнне ад зборнай Швейцарыі, аднак у кваліфікацыйным матчы перайгралі Канаду. Лідэр каманды Андрэй Павел займае 18-е месца ў бягучым рэйтынгу АТП. А вось як вытала жэраб для астатніх каманд: Славакія–Іспанія, Аўстралія–Аўстрыя, Швейцарыя–Галандыя, Аргенціна–Чэхія, Расія–Чылі, Францыя–Швецыя.

Параалімпійцы

Воля і розум

На Параалімпіядзе ў Афінах беларускія спартсмены заваявалі 29 узнагарод. Гэта дорага каштуе, бо Параалімпійскія гульні паступова выходзяць на ўзровень свайго “здаравага” сабрата.

І гэта не пустыя словы. Глядацкая цікавасць да спаборніцтваў у Афінах была сапраўды вялікай. Выручка ад продажу білетаў складала каля 7 мільёнаў еўра, хаця першапачаткова арганізатары планавалі прадаць усяго на 4. Аб папулярнасці Параалімпійскіх гульняў сведчыць і факт наведвання Афін віднымі палітыкамі. У Афінах пабывалі, напрыклад, Леанід Кучма, заглянуў “на агенчык” і канцлер Германіі Герхард Шродэр.

Пльвец Раман Макараў заваяваў у Афінах 8 медалёў, стаўшы ў гэтым паказчыку абсалютным рэкардсменам. Раману ўсяго 20 гадоў, але ён ужо вядомы ў свеце спартсмен. Сяргей Пунько, якога з павагай называюць беларускім Фелп-

сам, не дацягнуў да рэкорда сябра ўсяго на адзін медаль. Сяргей родам з Наваполацка, і для яго гэта быў дэбют на Параалімпіядзе. Лёгкаатлет з Маладзечна Ігар Фартунаў стаў “залатым”. Аляксандр Трыпуць выйграў спаборніцтва ў кіданні кап’я. Мужнасці нашых параалімпійцаў можна толькі пакланіцца.

У Афінах кіраўніцтвам Міжнароднага параалімпійскага камітэта было прынята рашэнне аб увядзенні новых стартаў — штогадовага Кубка свету. Першы этап адбудзецца ў брытанскім Манчэстэры 14-15 мая наступнага года. У праграму ўвойдуць спаборніцтва па лёгкай атлетыцы, баскетболу на калясках, трэкавых гонках і плаванні.

Чэмпіянат свету

Выратавальнікі № 1

У Мінску прайшоў Другі чэмпіянат свету сярод пажарных і выратавальнікаў. Больш як 200

спартсменаў з 20 краін блізкага і далёкага замежжа прынялі ўдзел у сусветным першынстве.

У рамках спаборніцтваў удзельнікі прадэманстравалі сваё майстэрства ў чатырох дысцыплінах пажарна-выратавальнага спорту: пераадоленні 100-метровай паласы з перашкодамі, пад’ёме па штурмавой лесвіцы на 4-ты паверх вучэбнай вежы, пажарнай эстафеце 4x100 метраў, баявым разгортванні.

Камандную перамогу атрымалі беларускія выратавальнікі.

Фота БелТА.

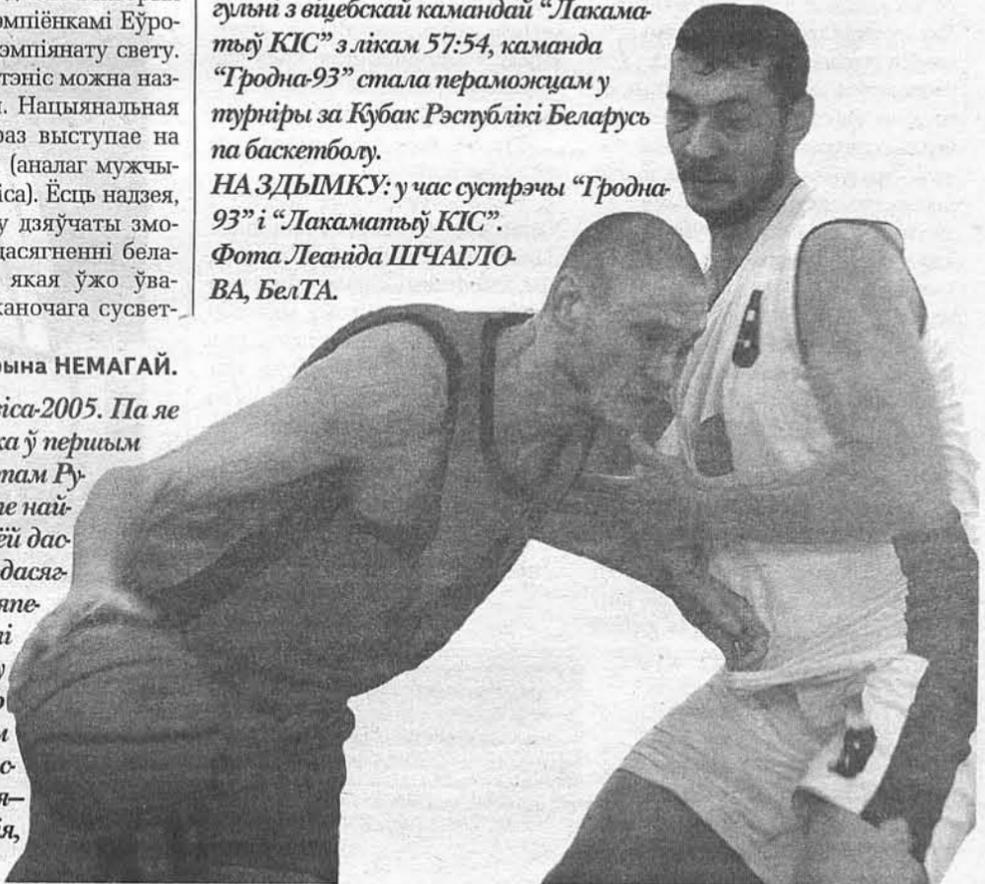
Баскетбол

"Гродна" — чэмпіён

У Гродне адбыўся розыгрыш Кубка Беларусі па баскетболу сярод мужчын. Атрымаўшы перамогу ў фінальнай гульні з віцебскай камандай “Лакаматыву КІС” з лікам 57:54, каманда “Гродна-93” стала пераможцам у турніры за Кубак Рэспублікі Беларусь па баскетболу.

НА ЗДЫМКУ: у час сустрэчы “Гродна-93” і “Лакаматыву КІС”.

Фота Леаніда ШЧАГЛО-ВА, БелТА.

"Miss World-2004"

ПАСОЛ прыгажосці

«Міс Беларусь-2004» палачанка Вольга Антропава рыхтуецца да сусветнага конкурсу прыгажунь у Кітаі

наступны выбар. Званне "Міс Фота" атрымала Алена Аладка (Мінск), "Міс Чароўнасць" — Ірына Кучко (Віцебская вобласць), "Другая віцэ-міс" — Вольга Курышка (Мінск), "Першая віцэ-міс" — Вольга Герасімовіч (Брэсцкая вобласць), "Міс Беларусь-2004" стала 22-гадовая палачанка Вольга Антропава.

Карона каралевы прыгажосці надзвычай шыкоўная — зроблена з блага золата і аздоблена 500 каштоўнымі і паўкаштоўнымі камянямі. Вырабілі карону ў Гомелі лепшыя майстры ювелірнай справы краіны. Мастак-мадэльер Алена Іванцова выкарыстала ў афармленні матывы славянскіх традыцый — дыадэму, якая нагадвае купал праваслаўнага храма,

у суседстве з элементамі, што асацыяруюцца з мовамі. З гэтага года карона будзе пераходзіць ад адной прыгажуні да наступнай, а паміж конкурсамі захоўвацца ў банкаўскім сейфе.

Як неаднаразова падкрэслівалі члены журы, "Міс Беларусь" павінны быць уласцівыя не толькі прыгажосць, але і артыстызм, упэўненасць у сабе — якасці, неабходныя, каб дастойна прадставіць сваю краіну на міжнародным конкурсе прыгажосці.

Прыгажуня з Полацка адразу пачала рыхтавацца да ўдзелу ў конкурсе "Міс Свету", які адбудзецца ў снежні ў Кітаі. У аргкамітэт конкурсу ўжо накіраваны пакет дакументаў, які ўключае анкетныя даныя, портфоліе, відэаздымкі Нацыянальнага конкурсу прыгажосці і г.д. За ўдзел у конкурсе "Міс Свету" трэба таксама зрабіць унёсак — 4,5 тысячы фунтаў стэрлінгаў.

Вольга Антропава паядзе ў Кітаі ўжо на пачатку лістапада. Да таго будзе працаваць з псіхалагам, стылістам, харэографам і педагогам па акцёрскаму майстэрству. Адзін з мінскіх салонаў шыё для прыгажуні з Полацка шыкоўную сукенку для сусветнага конкурсу. Нам жа застаецца пажадаць беларускай каралеўне поспехаў і здзяйснення яе ж слоў, "годна прадставіць Беларусь на міжнароднай арэне прыгажосці", а нас яна ўжо пакарыла.

Алена СПАСЮК,
Барыс ЖУКАЎ.

Афіша

Кінафестываль "Лістапад-2004" чакае гасцей з 20 краін

Мінскі міжнародны кінафестываль "Лістапад-2004", які пройдзе з 20 па 26 лістапада, збярэ ўдзельнікаў больш чым з 20 краін свету.

Праз усе конкурсныя мерапрыемствы пройдзе тэма 60-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. У параўнанні з мінулым годам на сёлетнім фестывалі чакаецца сапраўдны "парад зорак". Паралельна з кінаконкурсам будзе праходзіць і міжнародны фестываль дзіцячага кіно "Лістападзік", а таксама тэатральны конкурс спектакляў беларускіх тэатраў, які стаў ужо традыцыйным. У конкурснай праграме заяўлены фільмы "72 метры" (Расія, 2004), "Благаславі маю турму" (Румынія, 2003), "Вадзіцель для Веры" (Расія/Украіна, 2004), "Адна калорыя шчасця" (Балгарыя), "Калі прыходзіць патрэбны чалавек" (Швейцарыя/Германія, 2003), "Мой зводны брат Франкенштэйн" (Расія, 2004), "Малітва Лейлы" (Казахстан, 2003), "Нацыянальная бомба" (Расія/Азербайджан, 2004), "Прафесіянал" (Сербія, 2002), "Свае (Свяшчэнная вайна. Звычайная гісторыя)" (Расія, 2004), "Самнабула" (Эстонія, 2003), "Цемра (Ноч светлая)" (Расія/Украіна, 2004), "Шыза" (Расія/Казахстан/Францыя/Германія, 2004).

Песня для "Еўрабачання"

"Спявайце са мной!" — запрашае Еўропу Ягор Ваўчок

Вызначаны пераможца Нацыянальнага дзіцячага конкурсу "Песня для Еўрабачання". Нашу краіну на міжнародным конкурсе ў Нарвегі прадставіць 12-гадовы Ягор Ваўчок. Хлопчык быў выбраны гледачамі, якія пасля трансляцыі гала-канцэрта на Першым нацыянальным тэлеканале тэлефанавалі ў студыю па вызначаных краінах і ўдзельніках нумарах.

Нельга сказаць, што Ягору было лёгка перамагчы сваіх сапернікаў. Але ж гледачам найбольш спадабаліся меладычны голас, артыстычныя здольнасці і ўменне трымацца на сцэне Ягора Ваўчка. Хлопчык выконваў песню на роднай мове "Спявайце са мной". Напісаў яе ён сам. Пяецца ў ёй аб тым, што музыка аб'ядноўвае людзей, аб'ядноўвае народы. У мінулым годзе пераможцы Нацыянальнага конкурсу Вользе Сацюк удалося пакарыць сэрцы еўрапейскіх гледачоў. Тады яна

заняла 4 месца. Сёлета Еўропа прычыне Ягора. Дагэтуль ён ужо прымаў удзел у тэлевізійным фестывалі "Сюзор'е надзей", у міжнародных фестывалях "Зямля пад белымі крыламі" і "Весенний звездпад".

Для перамогі ў хлопчыка ёсць яшчэ адзін стымул — жаданне спець разам з украінскай спявачкай, пераможцай дарослага "Еўрабачання" ў гэтым годзе Русланай. Мара можа стаць рэальнасцю. Застаецца толькі перамагчы.

Кацярына НЕМАГАЙ.

Падзеяй восені, калі не самай важнай, то надзвычай папулярнай і прыгожай стаў агульнанацыянальны конкурс "Міс Беларусь". Краіна выбрала сваю каралеву. І не проста прыгажуню, але і адукаваную, здольную прывезці на Радзіму запаветны тытул "Міс свету" — чараўніцу па сусветных стандартах. Да конкурсу аднесліся надзвычай сур'ёзна — рыхтаваліся доўга і старанна. Да падрыхтоўкі былі падключаны ўсе школы прыгажосці і мадэльныя агенствы, маладзёжныя арганізацыі і СМІ. Аргкамітэт узначаліў міністр культуры, а мерапрыемства было пад кантролем у кіраўніка дзяржавы. З некалькіх тысяч дзяўчат у фінал трапілі толькі 24, па некалькі з кожнай вобласці. Два апошнія тыдні з дзяўчатамі займаліся лепшыя спецыялісты. Усе рыхтаваліся да шоу, і яно атрымалася. У час адборачнага тура ўвага айчынных журналістаў не слабела, што, зразумела, было выклікана цікавасцю аўдыторыі. Таму не дзіўна, што Палац Рэспублікі, дзе адбылося фінальнае шоу, не здолеў умясціць усіх жадаючых, нават журналістаў. Аднак усе маглі паглядзець фінал на Першым нацыянальным тэлеканале. Сваіх самых прыгожых дзяўчат мы ўбачылі ў адмысловых нацыянальных строях тых рэгіёнаў, якія яны прадставілі.

Падчас конкурсу прыгажуні дэманстравалі дэфіле, адказвалі на пытанні журы, сапраўды радавалі публіку як сваёй прывабнасцю, так і эрудыцыяй. У выніку журы зрабіла

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:

Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь;
Камітэт па справах рэлігіі і нацыянальнасцей пры Савеце Міністраў Рэспублікі Беларусь;
Беларускае таварыства дружбы і культурнай сувязі з замежнымі краінамі;
Беларускае таварыства па сувязях з сусайчынікамі за рубяжом «Радзіма».

Наш адрас: 220005, Рэспубліка Беларусь, Мінск, пр. Ф. Скарыны, 44.
Тэлефоны: (+375-17) 288-11-97 (бухгалтэрыя), 288-12-80, 284-76-56, 288-17-82, (тэл./факс).
Галоўны рэдактар: 8029-6-88-17-82.

Email: golas_radzimy@tut.by

ЧЫТАЙЦЕ «Голас Радзімы»
ў ІНТЭРНЭЦЕ:
http://www.belarus21.by

ПАДПІСКА — 2005

Падпісныя індэксы у Беларусі:
63854 - індывідуальны 63798 - ведамасны

Гастролі

Дзяржаўны сімфанічны аркестр Рэспублікі Беларусь

у кастрычніку ладзіць гастрольны тур па Іспаніі. Пачынаючы з 15 кастрычніка, адбудуцца канцэрты ў БАРСЕЛОНЕ, КАСТЪЛЪБЫ, БІЛЬБАО, МАДРЫДЗЕ. Затым аркестр накіруецца ў Швейцарыю, дзе да яго далучыцца

Харавая капэла імя Рыгора Шырмы.

Пасля канцэрта 26 кастрычніка ў ЖЭНЕВЕ асобна калектывы едуць на гастролі ў Германію, дзе будуць іграць у БОНЕ, ДЗЮСЕЛЬ-ДОРФЕ, НЮРНБЕРГУ. Гастролі працягнуцца да 5 лістапада ў гарадах ГЕСЭН, ФРАНКФУРТ, ХАЙДЭЛЬБЕРГ. Усяго беларусы выступяць з трыма праграмамі ў Іспаніі і дзвюма — у Германіі.

Дзяржаўны камерны аркестр Рэспублікі

Беларусь дасць у кастрычніку два канцэрты ў Германіі. 21 кастрычніка ВІГЭН-ХЕРДЭК уартысты выступяць у , а 23 — у горадзе ГАМБУРГУ. Для нямецкіх слухачоў прагучаць творы Чайкоўскага, Моцарта. Гендэля, а таксама заснавальніка аркестра Алега Янчанкі.

Падрыхтавала Алена СПАСЮК.

Рэгістрацыйнае пасведчанне №81. Падпісны індэкс у Беларусі 63854. Аб'ём 8 друк. аркушаў. Тыраж 1932 экз. Заказ 184. Падпісана да друку 19. 10. 2004 г. у 12.00.
Газета набрана і звырстана на рэдакцыйным настольна-выдавецкім комплексе. Знакам ® пазначаны рэкламныя матэрыялы.
Адрукавана ААТ «Чырвоная зорка» (220073, г. Мінск, 1-шы Загарадны завулак, 3).
Пазіцыі рэдакцыі і аўтараў, матэрыялы якіх друкуюцца на старонках «Голас Радзімы», могуць не супадаць.
© «Голас Радзімы», 2004.